

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**CUMHURİYET DÖNEMİ GAZİANTEP
VALİLERİ VE FAALİYETLERİ (1923-1950)**

AYŞE KOCA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
ARALIK-2021**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**CUMHURİYET DÖNEMİ GAZİANTEP
VALİLERİ VE FAALİYETLERİ (1923-1950)**

DANIŞMAN: Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI

JÜRİ : Doç. Dr. İsa KALAYCI

JÜRİ : Doç. Dr. M. Edip ÇELİK

AYŞE KOCA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

ARALIK-2021

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CUMHURİYET DÖNEMİ GAZİANTEP VALİLERİ VE
FAALİYETLERİ (1923-1950)**

Ayşe KOCA

Danışman : Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI

Yıl : 2021, Sayfa: 102+X

Jüri : Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Başkan)
: Doç. Dr. İsa KALAYCI (Üye)
: Doç. Dr. M. Edip ÇELİK (Üye)

Türkiye Cumhuriyetine Osmanlı Devleti döneminden güçlü bir bürokratik yapı miras kalmıştır. Cumhuriyet dönemine geçen bu yönetim şekli ve kurumlar kısmi değişikliklere uğrasa da özünü kaybetmemiştir. Tezde bu değişikliklerden yola çıkılarak, valilik kurumu ve kurumun başında bulunan valiler üzerinde taşra idaresinin tarihsel süreçte geçirdiği değişiklikler ele alınmıştır. Önceleri valilere emir ya da amil denilse de daha sonra değişim ile birlikte vali ismi benimsenmiştir. Valinin sorumluluğu altında olan yerlere ise vilayet denilmiştir. Bu çalışmada Gaziantep'in vilayet haline gelmesinden sonraki süreçte valilik kurumu ele alınarak, 1923 ile 1950 arasında Gaziantep'te görev yapmış valilerin faaliyetleri konu edinilmiştir.

Bu kapsamda Gaziantep tarihi içerisinde valilik kurumunun gelişimi genel çerçevede ele alınarak, Gaziantep'teki değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. 1923 ile 1950 arasında Gaziantep'te görev yapmış valilerin biyografileri ile birlikte ekonomik, siyasi, kültürel, tarım hayvancılık ve eğitim alanındaki şehre olan katkıları ele alınarak değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada anlaşıldığı üzere ilde görev yapan valilerin özellikle şehrin imarı, eğitim ve ekonomisini ilgilendiren konular ve çözüm yolları üzerinde durdukları anlaşılmıştır. Ayrıca şehrin savaş yıllarında kalan yaralarının bir an önce sarılarak eski düzeninden daha iyi bir hal almaya başladığı tespit edilmiştir. Tezde Gaziantep'e atanan her valinin şehrin kalkınması ve ilerlemesine olan katkıları ve yoğun çalışmaları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mülkî İdare, Cumhuriyet Dönemi, Gaziantep Vilayeti, Akif İyidoğan, Bürokrasi.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
HISTORY DEPARTMENT

ABSTRACT

MA. THESIS

GAZİANTEP GOVERNORS AND ACTIVITIES IN THE REPUBLIC PERIOD (1923-1950)
--

Ayşe KOCA

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Cengiz ŞAVKILI

Year : 2021,Page: 102+X

Jury : Assoc. Prof. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Chairman)
: Assoc. Prof. Dr. İsa KALAYCI (Member)
: Assoc. Prof. Dr. M. Edip ÇELİK (Member)

The Republic of Turkey inherited a strong bureaucratic structure from the Ottoman Empire period. Although this form of government and institutions, which passed into the Republican period, underwent partial changes, they did not lose their essence. In this thesis, starting from these changes, the institution of the governors and the changes that the provincial administration has undergone in the historical process on the governors who are at the head of the institution are discussed. Although the governors were called emirs or amils in the past, the name of the governor was adopted with the change. The places under the responsibility of the governor are called provinces. In this study, the governors and their institution were discussed in the process after Gaziantep became a province, and the activities of the governors who served in Gaziantep between 1923 and 1950 were discussed.

In this context, the development of the governorship institution in the history of Gaziantep was handled in a general framework, and the change in Gaziantep was tried to be revealed. The biographies of the governors who served in Gaziantep between 1923 and 1950, as well as their contributions to the city in the fields of economic, political, cultural, agriculture, livestock and education were evaluated. As it was understood in the study, it was understood that the governors working in the province focused on the issues related to the city's development, education and economy, and solution. In addition, the wounds of the city during the war years, as soon as possible. It has been determined that it has started to take a better form than its old order by wrapping it. In the thesis, the contributions and intensive work of each governor appointed to Gaziantep to the development and progress of the city are revealed.

Keywords: Civil Administration, Republican era, Gaziantep Province, Akif I Dogan, Bureaucracy.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Gaziantep ilinin kazanmış olduğu yeni statüsüyle birlikte ilde görev alan valilerin biyografileri ve kapsamlı bir biçimde faaliyetleri incelenmiş olup, yeni düzelmekte olan idari ve siyasi atmosfer içerisinde görev yapan bu valilerin doğal olarak da karşılaştıkları güçlükler ortaya konulmuştur. “Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri (1923-1950)” adlı tez konusunun belirlenmesinde, Cumhuriyetin ilanından sonra Gaziantep’te tespiti yapılan ekonomik, sosyal, eğitim, kültürel ve imar faaliyetleri alanlarındaki eksikliklerin bir an önce giderilmesi konusunda valilerin ortaya koydukları katkıların belirlenmek istenilmesi temel etken olmuştur. Valilerin bu süreçte yaptıkları faaliyetler, Gaziantep’in gelişimi ve değişimi üzerinde oldukça derin izler bırakmıştır. Yapılan değerlendirmeden anlaşıldığı üzere Gaziantep’in gelişimi dönemin valileri ile yakından ilgilidir. Bu tez çalışmasında Gaziantep’in Cumhuriyet Döneminde her alanda gelişim sürecinde valilerin göstermiş oldukları yoğun çabaları incelenmiştir. Bu sebepten dolayıdır ki, 1923 ile 1950 yılları arasında Gaziantep valilerinin faaliyetleri, şehir gündeminde de önemli bir yer tutmaktadır. Daha önce Gaziantep üzerine yapılan çalışmalarda 1923-1950 yılları arasında görev yapmış olan Gaziantep valileri ve faaliyetleri konusuna değinilmemiş olması da bu konunun belirlenmesinde temel faktörlerden biri olmuştur.

Tez çalışmasında ana kaynak olarak Cumhuriyet Arşivi (BCA), TBMM Sicil Arşivi ile İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü Sicil Arşivinden yararlanılmıştır. Ayrıca TBMM Zabıt Cerideleri, Resmî Gazete, Ulusal ve Gaziantep’in yerel gazeteleri ile birlikte Gaziantep il yıllıkları taranmış olup, konuyla ilgili kitap, tez ve makalelerden tezin yazımında istifade edilmiştir.

Tez çalışmasının, giriş bölümünde tez ile ilgili genel bilgiler verilerek tezin yöntemi, amacı ve önemi üzerinde durulmuş ve konu ile ilgili daha önceki çalışmalar değerlendirilmiştir. İlk olarak mülkî idare sisteminin tarihsel gelişim ve değişimi ile Gaziantep’in kısaca tarihi ele alınmıştır. Daha sonra Vali ve yetki genişliği üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise 1922-1945 yılları arasında Gaziantep’te görev yapmış olan valilerinin biyografî ve faaliyetleri ekonomik, siyasi, kültürel, tarım hayvancılık ve eğitim şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Detaylı bir şekilde çok partili hayata geçiş dönemi ve o dönemde Gaziantep’te görev yapmış olan valinin biyografî ve faaliyetlerine yer verilmiştir. “Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri (1923-1950)” konulu tez çalışmasında, tez konusunun belirlenmesinden son aşamasına kadar bana yol gösteren kıymetli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI’ya minnet ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu süreçte bana destek olan değerli hocam Dr. Ar. Gör. Tülay Aydın’a, bugünlere gelmemi sağlayan desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen aile bireylerim Babam Yakup Koca, Annem Beşire Koca ile kardeşim Sezer Koca’ya da teşekkür ederim.

Ayşe KOCA
Kahramanmaraş-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	II
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.3. Araştırmanın Kaynakları.....	1
1.4. Araştırmanın Yöntemi	2
1.5. Konu İle İlgili Önceki Araştırmalar	2
2. MÜLKİ İDARE SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
2.1. Mülki İdare Tarihi.....	4
2.1.1. Merkezi Yönetim.....	5
2.1.2. Yerinden Yönetim	5
2.2. Mülki İdarede Yapılan Değişiklikler	6
2.3. İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-ı Muvakkati	8
2.4. Cumhuriyet Dönemi Mülki İdare Sistemi	8
3. MERKEZİ YÖNETİMDE VALİ	11
3.1. Vali.....	11
3.2. İl Sistemi	12
3.3. Yetki Genişliği.....	14
3.4. Gaziantep'in Adı ve İdari Yapısı	15
3.4.1. Milli Mücadele Döneminde Gaziantep	16
3.4.2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep	18
4. ATATÜRK DÖNEMİ GAZİANTEP VALİLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ....	20
4.2. Gaziantep Valisi Hüseyin Hüsnü Çakır (14. T 1922- 27.05.1925).....	20
4.2.1. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın Memuriyeti	21
4.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	22
4.2.2.1. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ekonomik Yapı	22
4.2.3. Siyasi Alandaki Faaliyetleri	22
4.2.3.1. Vekiller Heyetinde Değişiklikler	22
4.2.4. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	23
4.2.4.1. 1922-1925 Dönemi Tarım ve Hayvancılık	23
4.2.5. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	23
4.2.5.1. 1923-1925 Yıllarında Eğitim	23
4.2.6. Kültürel ve İmar Alandaki Faaliyetleri.....	24
4.2.6.1. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın İmar Faaliyetleri	24
4.3. Gaziantep Valisi Rıfat Talat Öncel (24.06.1925- 24.07.1930).....	25
4.3.1. Rıfat Talat Öncel'in Memuriyeti	25
4.3.2.1. İktisadi Faaliyetler	26
4.3.3. Siyasi Alanındaki Faaliyetleri	28
4.3.3.1. Gaziantep'te Savaş Sonrası Dönem.....	28
4.3.4. Kültür Alanındaki Faaliyetleri.....	29
4.3.4.1. Şehrin İmar Faaliyetleri	29

4.4. Gaziantep Valisi Nazmi Toker (24.07.1930-18.07.1932)	30
4.4.1.1. Nazmi Toker'in Memuriyeti.....	30
4.4.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	32
4.4.2.1. Dönemin Ekonomik Yapısı	32
4.4.2.2. Yerli Malı Sergisi	33
4.4.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	34
4.4.3.1. Zirai Kredi Kooperatifi	34
4.4.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	35
4.4.4.1. Eğitime Genel Bakış	35
4.4.5. Toker'in Besni Kazasını Ziyareti	35
4.4.6. Nazmi Toker'in Kayseri'ye Tayini	37
4.5. Gaziantep Valisi Ali Akif İyidoğan (Eyidoğan) (18.07.1932 - 20.06.1935)	37
4.5.1. Ali Akif İyidoğan'ın Memuriyeti	37
4.5.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	39
4.5.2.1. 1932 Yılında Vilayete Ayrılan Bütçe	39
4.5.2.2. Muvazene-i Umumiye	40
4.5.2.3. Ali Akif İyidoğan'ın İktisat ve Tasarruf Faaliyetleri.....	40
4.5.3. Bayındırlık ve İmar Faaliyetleri	42
4.5.3.1. Emlak.....	44
4.5.3.2. Yollar	44
4.5.4. Ali Akif İyidoğan'ın Teftişleri	45
4.5.5. Vilayetin Mülkü Teşkilatında Yapılan Değişiklikler	46
4.5.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri	46
4.5.6.1. Eğitimin Gelişimi	46
4.5.7. Cumhuriyetin Kuruluşunun Dokuzuncu Yıldönümü Kutlaması.....	47
4.5.8. Vali Ali Akif İyidoğan'ın Tayini.....	48
4.6. Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik (27.07.1935-20.02.1939).....	48
4.6.1. Ali Rıza Çevik'in Memuriyeti	48
4.6.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	50
4.6.2.1. Gaziantep'te 1937-1938 Yılında İktisadi Durum	50
4.6.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	52
4.6.3.1. Gaziantep'te Fıstık Hastalığı	52
4.6.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	52
4.6.4.1. Eğitimin Gaziantep ve Kazalarında Artışı.....	52
4.6.5. Gaziantep'teki Spor Faaliyetleri.....	53
4.6.6. Ali Rıza Çevik'in İmar Faaliyetleri.....	53
4.6.7. Ali Rıza Çevik'in Seyahatleri.....	54
4.6.8. Valinin Tayini.....	54
5. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ GAZİANTEP VALİLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ	56
5.1. İkinci Dünya Savaşı	56
5.2. Gaziantep Valisi İbrahim Şefik Bicioğlu (27.02.1939-04.06.1939).....	56
5.2.1. İbrahim Şefik Bicioğlu'nun Memuriyeti	57
5.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	58
5.2.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	58
5.2.4. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri	59
5.2.4.1. Şefik Bicioğlu'nun Halkevi Konferansları	59
5.2.4.2. Valinin Tayini	60
5.3. Gaziantep Valisi Mehmed Cavid Ünver (16.06.1939-02.04.1941).....	61

5.3.1. Mehmed Cavid Ünver'in Memuriyeti	61
5.3.3. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	63
5.3.3.1. Köy Kanunu.....	63
5.3.4. Cavit Ünver'in Gaziantep'in Kazaları ve Köylerine Yaptığı Geziler	64
5.3.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	65
5.3.5.1. Hasat Dönemi	65
5.3.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri	66
5.3.6.1. Gaziantep'te İlkokul ve Liseler İle İlgili Yapılan Çalışmalar	66
5.3.6.2. Gaziantep Halkevinin Eğitime Katkıları	66
5.3.6.3. Kültürel Alandaki Faaliyetleri	67
5.3.7. Cavit Ünver'in İmar Faaliyetleri	67
5.3.8. Valinin Tayini.....	68
5.4. Gaziantep Valisi Burhaneddin Şevki Teker (26.04.1941 - 20.08.1945).....	68
5.4.1. Burhaneddin Şevki Teker'in Memuriyeti.....	69
5.4.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	70
5.4.2.1. İaşe Durumu.....	70
5.4.2.2. İaşe Birlikleri ve Tevzi İşleri	71
5.4.2.3. İaşe ve Tanzim Esasları	72
5.4.2.4. Munzam (Ek) Bütçe.....	73
5.4.2.5. Fiyat murakabe işleri	73
5.4.2.6. Ulusal Ekonomi	74
5.4.2.7. İktisat ve Tasarruf Haftası	74
5.4.2.8. Yardımseverler Kongresi.....	75
5.4.3. Kazaları Ziyaretleri.....	75
5.4.4. İdare Hukuku ve Umumi Meclis Faaliyetleri.....	76
5.4.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	77
5.4.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri	78
5.4.6.1. Kız Enstitüsü.....	78
5.4.6.2. Eğitim Alanında Meydana Gelen Gelişmeler.....	78
5.4.6.3. Halkevi Konferansları.....	79
5.4.7. Cumhuriyet Bayramında Buyurduğu Nutuk	80
5.4.8. İmar ve Güzelleştirme Cemiyeti.....	80
5.4.8.1. Burhaneddin Teker'in İmar Faaliyetleri	81
6.ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DÖNEMİNDE GAZİANTEP VALİLERİ VE FAALİYETLERİ	83
6.1. Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi.....	83
6.2. Gaziantep Valisi Ahmet Raif Tek (19.09.1945 - 06.08.1949).....	83
6.2.1. Ahmet Raif Tek'in Memuriyeti	84
6.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	85
6.2.2.1. Yollar İçin Ayrılan Bütçe	85
6.2.2.2. Hububat Yardımı ve Diğer İhtiyaçların Karşılınması.....	85
6.2.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri	86
6.2.3.1. Tarım sistemi	86
6.2.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	86
6.2.4.1. Ahmet Raif Tek Döneminde Eğitim.....	86
6.2.5. Kültür Alanındaki Faaliyetleri.....	87
6.2.5.1. Kültür Derneği	87
6.2.5.2. Verem Savaş Derneği	88
6.2.6. Valinin Tayini.....	88

6.3. Gaziantep Valisi İhsan Ecemiş (06.08.1949-13.02.1950)	89
6.3.1. İhsan Ecemiş'in Memuriyeti.....	89
6.4. Gaziantep Valisi Rauf Cavit Kınay (13.09.1950 - 25.07.1951)	90
6.4.1. Rauf Cavit Kınay'ın Memuriyeti.....	91
7. SONUÇ.....	93
KAYNAKLAR	95
ÖZGEÇMİŞ	
EKLER	

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.2. Türkiye’de Yıllara Göre Nüfus ve İl Sayıları.....	13
Tablo 4.1. Atatürk dönemi ve çok parti döneminde Gaziantep’te görev yapan valiler..	20
Tablo 4.2.1. Hüseyin Hüsnü Çakır’ın Görevleri	22
Tablo 4.3.1. Rıfat Talat Öncel’in Görevleri.....	26
Tablo 4.3.2.1. 1930 yılı bütçesi	28
Tablo 4.1.1.1. Gaziantep Valisi Nazmi Toker’in Görevleri	32
Tablo 4.4.2.1. 1931 yılı bütçesi	33
Tablo 4.5.1. Gaziantep Valisi Ali Akif İyidoğan’ın Görevleri	39
Tablo.4.5.3.2. Gaziantep ile kazaları arasında yapılan yollar	44
Tablo 4.6.1. Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik’in Görevleri.....	50
Tablo 4.6.4.1. Şehir, Kaza ve Köylerdeki Öğrenci Sayısı.	53
Tablo 5.2.1. İbrahim Şefik Bicioğlu’nun Görevleri.....	58
Tablo 5.2.4. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında öğrenci sayısı.....	59
Tablo 5.3.1. Mehmet Cavit Ünver’in Görevleri	62
Tablo.5.4.1. Burhaneddin Şevki Teker’in Görevleri	69
Tablo 6.2.1. Ahmet Raif Tek’in Görevleri	85
Tablo 6.3.1. İhsan Ecemiş’in Görevleri.....	90
Tablo 6.4.1. Rauf Cavit Kınay’ın Görevleri	91

EKLER LİSTESİ

Ekler

- Ek 1. Burhaneddin Teker'in vilayet işleri hakkındaki vermiş olduğu demeç
- Ek 2. Cumhuriyetin 16. Yılında Gaziantep vilayeti hakkında imar, ziraat ve kültür işleri
- Ek 3. Ali Akif İyidoğan'ın el yazısı ile yazdığı Tercüme-i Hal Kâğıdı
- Ek 4. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın Tercüme-i Hal Kâğıdı
- Ek 5. Rauf Cavit Kınay'ın Tercüme-i Hal Kâğıdı
- Ek 6. Burhaneddin Teker'in 1945 yılında İlköğretimde göstermiş olduğu başarısından dolayı almış olduğu takdirname
- Ek7. Türkiye Büyük Millet Meclisi sicil arşivinden yararlanarak hazırlanan Gaziantep Valilerinin maaşları
- Ek 8. Vilayet Umumi Meclisi Açılışında Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik'in Söylevi
- Ek 9. Nazmi Toker'in Seçim Mazbatası
- Ek 10. Nazmi Toker'in Tercüme-i Hal Kağıdı

KISALTMALAR LİSTESİ

age.	: Adı Geçen Eser
agm	: Adı Geçen Makale
agt	: Adı Geçen Tez
BCA	: Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
	: Sayı
	: Sayfa
s	: Sayfa sayısı
SDN	: Sicil Dosya Numarası
ŞDN	: Şahsi Dosya Numarası
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
İBA	: İçişleri Başkanlığı Arşivi
İİK	: İl İdare Kanunu
İy.	: İl Yıllığı
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, Cumhuriyet döneminde Gaziantep'te valilik yapan idarecilerin biyografileri ve faaliyetleridir. Bahse konu olan valiler, Cumhuriyetin ilk Gaziantep Valisi Hüseyin Hüsnü Çakır (1922-1925), Rıfat Talat Öncel (1925-1930), Nazmi Toker (1930-1932), Ali Akif İyidoğan (1932-1935), Ali Rıza Çevik (1935-1939), Şefik Bicioğlu (1939-1939), Cavit Ünver (1939-1941), Burhannedin Teker (1941-1945), Raif Tek (1945-1949), İhsan Ecemiş (1949-1950), Cavit Kınay (1950-1951) dir. Bu bağlamda, Cumhuriyetin ilanından itibaren Gaziantep'te valilik yapmış on bir vali tespit edilmiş olup, bunların faaliyetlerine yer verilmiştir. Adı geçen on bir valinin görev yaptıkları dönem içerisinde Gaziantep şehrine siyasi, ekonomik, kültürel, tarım ve hayvancılık alanında bulundukları katkılar araştırılmıştır.

Çalışma kapsamında valilerin hemen her özelliği listelenerek Nicel ve nitel veriler haline getirilmiş, sosyal statüleri ve faaliyet alanları değerlendirilmiştir. Ayrıca görev yaptıkları vilâyetler ve tarihleri tespit edilmiş, bunun yanı sıra bildikleri diller, bulundukları üst düzey görevler, bürokratik hayatları, çalışmaları, halkla münasebetleri ve kültür politikaları değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, Gaziantep valilerinin; siyasi, iktisadi, sosyal, ekonomik, tarım ve hayvancılık çalışmaları başta olmak üzere valilerin meslek, eğitim, yaş ve konumları ile Gaziantep'te görev aldıkları dönem boyunca ne gibi faaliyette bulundukları ve ne gibi sorunlara çözüm ürettikleri konular üzerinde durmayı amaçlamıştır. Adı geçen on bir valinin, Gaziantep'e katkıları ve yapmış oldukları faaliyetler çeşitli kaynaklardan derlenerek ne gibi yenilikler getirdikleri anlatılmaya çalışılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde Gaziantep'in dönemin valileri ile gelişimi ve 1923 ile 1950 arasındaki değişimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Gaziantep'te 1923 ile 1950 yılları arasındaki dönemi anlayabilmek için şehrin siyasi, sosyal, kültürel vb. alanlarına yön veren valilerin hangi tabana mensup olduklarının ortaya konulması gerekir. Bununla birlikte cumhuriyetin ilanıyla Gaziantep'teki oluşumu anlayabilmek ve yorumlayabilmek için 1923-1950 yılları arasındaki dönemi, öncesi ve sonrasını araştırarak değerlendirme sonrasında bir sonuca ulaşılır. Bu durumdan hareketle, tez çalışmasında Gaziantep valilerinin gerek ülkeye gerek şehre kazandırdıkları ve Gaziantep'in gelişim sürecine olan etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmadan 1923-1950 yılları arasında Cumhuriyet dönemindeki Gaziantep valilerinin geldikleri sosyo-ekonomik çevreler, siyasi faaliyetleri, ulusal ve bölgesel kalkınmadaki rolleri ve Gaziantep'te siyasi, iktisadi ve sosyal yaşama katılım gibi konularda bilgi alınacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Kaynakları

Araştırmanın temel konusu olan Gaziantep Valilerin biyografileri ve aldıkları görevler, İçişleri bakanlığı sicil arşivi temel alınarak faydalanılmıştır. Diğer bir kaynak

Cumhuriyet döneminin ilanıyla birlikte Gaziantep'te basılmaya başlanan ve 1950 yılına kadar devam eden farklı gazeteler araştırılarak veriler toplanılıp derlenmiştir. Arşivlerin bunların yanı sıra kitap, tez ve makalelerin incelenmesi sonucunda ulaşılan verilerin çalışmaya eklenmesi ile bütün bir hal almıştır. Bu araştırma çerçevesinde ilk olarak ilgili dönemdeki yerel gazeteler taranarak buradaki haberlere yer verilmiş, TBMM arşivi, BCA arşivi, doktora tezleri ve yüksek lisans tezleri, kitap ve makaleler incelenerek hazırlanmıştır. Valilerin biyografilerine ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Sicil Arşivinden yararlanılmıştır. Valilerin sözleri ve faaliyetlerine; çoğunlukla yerel gazeteler, il yıllıkları, arşiv ve bazı eserlerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu araştırmalarda valilerin biyografileri ve faaliyetleri yazılmadan önce Gaziantep'in tarihsel gelişimi, mülki idare sisteminin oluşumu ve değişimi cumhuriyete bıraktığı yönetim sistemindeki miras ele alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntemi 1923-1950 yılları arasında adı geçen Gaziantep valilerinin, biyografileri, kültürel, ekonomik, siyasi, eğitim, tarım-hayvancılık ve imar faaliyetleri araştırılmıştır. Tez konusu belirlendikten sonra konu ile ilgili birinci el kaynakları sağlanmıştır. Bu çalışmada 1923-1950 yılları arasında İçişleri Bakanlığına ait sicil arşivleri, TBMM'nin Arşivi'nde bulunan Milletvekili olarak görev yapmış valiler ait özel dosyalar (Tercüme-i Hal Evrakı), dönemin yerel gazeteleri incelenmiştir. Bahsi geçen dönemde görev yapan valilerin özel dosyalarının incelenmesi ile birlikte kişisel bilgileri (eğitim, yaş, medeni halleri, meslekleri vb.) çerçevesinde biyografileri detaylı bir şekilde sunulmuştur. Diğer yönden 1923 -1950 yılları arasında görev yapan valilerin hayatlarına dair Gaziantep gazeteleri derlenerek önemli tespitlerde bulunulmuş, ekonomi, siyasi, kültürel, tarım ve hayvancılık, eğitim, imar vb. konulardaki çalışmaları ele alınmıştır. Yine bahsi geçen döneme ait kitap, makale, tez vb. araştırılarak biyografi ve faaliyetleri belirlenmiştir.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve İçişleri Bakanlığı Sicil Arşivi taranarak detaylı bir şekilde taranarak araştırma konusunu ilgilendiren kısım taranarak gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Yukarıda bahsi geçen kaynaklardan araştırmalar yapılarak detaylı veriler elde edilmiştir. TBMM Arşivi, Yerel ve Genel gazeteler, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Gaziantep Münif Paşa Kütüphanesi, Gaziantep Kent Arşiv'de taranarak çalışmada birinci el kaynaklar olarak gösterilmiştir.

1.5. Konu İle İlgili Önceki Araştırmalar

Yapılan tez çalışmasında, araştırılan döneme ait resmi ve yerel gazeteler ve Gaziantep ile ilgili yazılan eserler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle Gaziantep'in önemli arşivi olan Münif Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan yerel gazeteler ve Mükrimin Halil Yinanç Kütüphanesindeki Gaziantep'te görev yapmış valiler ile ilgili kitap ve gazetelere ulaşılmıştır. Valiler ve valilik kurumun gelişimi ile ilgili Yüksek lisans ve doktora tezleri ve makaleler incelenmiştir. Bu kaynaklardan gerekli çalışmalar yapılmış ve kaynakça kısmında verilmiştir. 1923-1950 arası Gaziantep valileri biyografi ve faaliyetleri sicil arşivi ve gazetelerden taranmıştır. Bilgehan Pamuk, "Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması" Antep'in direnişini anlatan önemli bir eserdir. Lohanizade Mustafa Nurettin'in hatırat olarak da değerlendirilebilecek eseri "Gaziantep Savunması", yaşanan olayları birincil ağızdan

anlatmaktadır. Bu eser Antep'in savaş yıllarını eksiksiz bir şekilde dile getirmiştir. Gülřah Parlak Kalkan tarafından yazılan "Gaziantep Adı Üzerine" isimli makalede Gaziantep İli üzerine yazılmıştır.

Ali Galip Baltaoğlu'nun yazmış olduğu "Atatürk Dönemi Valileri" adlı doktora tezinde valiler ile ilgiler önemli veriler elde edilmiştir. Yine Ali Çankaya'nın, "Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler" adlı eserin valiler ile ilgili biyografilerine ulaşılmıştır. Diğer önemli kaynaklar olan 1968 Gaziantep il yillığı ve 1973 il yıllıklarından yararlanılmıştır. Yine diğer önemli bir eser olan Mehmet Aldan'ın, "İz Bırakan Mülki İdare Amirleri" adlı eserinde bazı valilerin biyografi ve faaliyetleri araştırılarak yeni verilere elde edilmiştir. Diğer önemli bir eser ise Hayri Orhun, Celal Kasaroğlu, Mehmet Belek, Kazım Atakul'a, "50 Ünlü Vali Meşhur Valiler" ait olan bu eserde valiler ile ilgili önemli bilgiler alınarak çalışmaya eklenmiştir.

2. MÜLKİ İDARE SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Mülki İdare Tarihi

Türkçeye Arapçadan geçmiş olan mülk sözcüğü, ülke veya memleket anlamına gelmektedir. İdare kavramı ise “yönetme, bir kurumun işlerini yürüten kurum, idare etme, kamuya ait olan hizmetlerin tamamı” anlamına gelmektedir. Bir bütün olarak mülki idare sistemi ise “ülke yönetimi” anlamına gelmektedir. Devletin hâkimiyeti altında olan yerleri yönetme sistemi olarak bilinen mülki idare, ülke topraklarının ayrılması ve kendi içlerinde sınıflandırılması ve bu sınıfların başına devleti siyasi yönden temsil eden mülki idare amirlerinin getirilmesi şeklinde sistemleştirilip uygulandığı görülmektedir. Sistemli bir şekilde devam eden Mülki idare sistemi, yönetimde ortaya çıkan bazı sıkıntıların önlenmesi ve ülkede merkezi yönetim sisteminin devamlı ve düzenli bir şekilde işlemesi yönünden önemli bir yönetim şekli olarak görülmüştür (Uzel, 2018: 4).

XVI. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti’nde taşra teşkilatı yapısında beylerbeylik ve vilayet gibi kavramları kullanıyorken, 16. Yüzyıldan sonra eyalet kavramı da eklenerek kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişiklik ile idari teşkilat yapılarına baktığımızda en büyük birim eyalet olarak kabul edilmiştir (Tuncer, 2014: 45). Taşra teşkilatında bir bölgeyi idare etmek için Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinden başlayarak belirli bir döneme kadar, bir bölgeyi idare edip yönetim şeklini kolaylaştırmak için kadılar ve beyler olmak üzere iki yöneticisi bulunmaktaydı. Kadılar yargı ile ilgilenirken beyler ise icra kurumuyla ilgilenmekteydi. Yerel yöneticilere bakıldığında bunlar, beylerbeyi, sancakbeyi ve kadılardan oluşmaktadır. Osmanlı devleti taşra teşkilatı; eyalet, sancak(liva), kaza, nahiye ve köylerden birleşerek bir bütün teşkilat yapısını oluşturmuştur (Gündüz, 2012: 82-83). Bakıldığında bu teşkilat yapısı içerisinde sancaklar temel yönetim birimi olarak kabul edilirken, fetihlerle beraber sınırlar genişlemiş ve bu sınırların genişlemesiyle eyalet sistemi oluşturulmuştur. Böylelikle Osmanlı devletinde sayıları altıya ulaşan eyaletler, kanuni sultan Süleyman döneminde on altıya, 17. Yüzyıl ile otuz ikiye ve davetlin bu dönem sonrasında en geniş sınırlara ulaşmasıyla birlikte bu sayı kırka kadar yükseltilmiştir (Ortaylı, 2008: 250-255). Vergi düzenlemeleri dikkate alınarak eyaletlerin yönetim şekli, “Salyaneli” ve “Salyenesiz” eyaletler (Baykal,1981: 85-86) olmak üzere iki gruba ayrılırken toplanan vergiler burada görevli yöneticiler tarafından maaşları alındıktan sonra taşradan merkeze gönderilmiştir. Osmanlı Devleti idari teşkilatında, bu eyaletlerin dışında özel statüye sahip imtiyazlı eyaletlerde vardır (Ünal,1997: 220-221).

Osmanlı Devleti topraklarının gözle görülür bir şekilde geniş sınırlara kavuşmasıyla birlikte, taşranın artık merkezden yönetilmesini zorlaştırmış, bu zorlukta Osmanlı devletinin Âdem-i Merkezîyetçi yönetim şekline gidilip uygulanmasını mecburi hale getirmiştir. Bu yönetim düzeniyle birlikte valilik, devletin önemli bir parçası haline gelmiştir. Tanzimat dönemi ile birlikte ise valilik ve sadrazamlık eşit olarak sayılmaya başlamıştır (Erdaha, 1997: 220-221). Osmanlı Devletinde XVI ve XVII yüzyıllarda başlayan merkez ve taşra arasında başlayan sıkıntılılar XIX. Yüzyıla gelindiğinde siyasi, İdari, İktisadi ve daha birçok alanlarda Osmanlı devletini bazı reform ve düzenlemeler yapmaya itmiştir. III. Selimin Tahta Çıkışından başlayarak meşrutiyete kadar uzanan dönemde ve özellikle II. Mahmut döneminde bürokratik dönüşümün gelişmesi hızlanmış ve bu dönem bürokrasi ilerlemesinde Avrupa’nın bir

yansıması olarak görülmüştür (Heper, 1985: 243-245). Bu doğrultuda Tanzimat'tan sonra modern ve merkezi bir devlet kurma girişimlerinde; Mekteb-i Mülkiye (1859) (Timur, 2009: 265). Mekteb-i maarifi adliye(1838), Darü'l maarif (1849), mekteb-i ahlam (1852), Galatasaray lisesi (1868) gibi okullar açılarak Osmanlı Türk devlet hayatının önemli isimlerinin yerleştirilmesinde etkili olmuşlardır (Heper, 1985: 251). Mülki idare sistemini şekillendiren ve hala yürürlükte olan en son gelişme ise 1949 yılında yürürlüğe giren il idaresi kanunudur. Bu kanun mülki idarenin anayasası olarak bilinmektedir. Bu kanun özellikle vali ve kaymakamlara çok geniş yetkiler vermektedir (İnal, 2012: 73-75). Mülki idarenin ana gövdesini merkezi yönetim ve yerinden yönetim oluşturmaktadır.

2.1.1. Merkezi Yönetim

Merkezi yönetim, başkent Ankara'da merkezi bütünleşmesi ve ülkede il seviyesinden başlayarak kurulmuş il ve ilçeler bütününden oluşan yönetim şeklidir. Yönetimde devlet bir bütün olarak kabul edilmektedir. Resmi kurumlar olarak valiliklerin, bakanlıkların ve kaymakamlıkların ayrı şekilde hukuki hakları bulunmamaktadır (Ulucak, 2010: 2-3). Merkezi yönetim idare ile ilgili işlerin devletin merkezinden ve tek elden yönetilip yetki verme şeklinde de ifade edilmektedir. Merkezi yönetim şeklinde kamu hizmetleri ile ilgili kararların çıkarılması ve faaliyete geçirilmesi tek elden uygulanmaktadır. 1982 anayasasına baktığımızda Merkezi yönetim “devlet denen tüzel kişilik içinde karar alma, emir verme ve uygulama yetkisinin merkezde toplanması” anlamını ifade etmektedir. Bu anayasa maddesi merkezi yönetimle birlikte devletin tek olması ve tamamıyla siyasi ve diğer yönlerden merkezden birleşmesini göstermektedir. Merkezi yönetim idari bakımından kamu gücünün merkezileştirilmesinin gerekli olduğunu savunmaktadır. Merkezi yönetimin yararları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a. Merkezden yönetim, ülkenin parçalanmaz bir bütün olduğunu ve devletin her yönden tek söz sahibi olduğunu gösterir.
- b. Devlet adına yapılan kamu hizmet ve çalışmaların daha verimli olması için, gereken her türlü maddi ve manevi imkânlarla ulaşmak daha kolaydır.
- c. Ülkenin büyük bir bölümüne yapılan her türlü hizmetlerin eşit bir şekilde ulaştırılması daha kolaydır.
- d. Merkezi yönetim ile kamu hizmetlerinin ekonomik olarak gideri azalmaktadır. Çünkü her yönden ulaşılması daha kolaydır.
- e. Kamuda görev yapan personellerin, merkezi yönetim şekli ile oluşabilecek yerel etkiler ve oluşacak engellerden çok az etkilenmektedir (Selçuk, 2014: 4).

2.1.2. Yerinden Yönetim

Yerel yönetimler merkezi yönetimden farklı olarak, yerel halkın ortak gereksinimlerini hızlı bir şekilde cevap vermek için oluşturulan, kararları halkın seçtiği özgür bir şekilde yönetme yetkisine sahip olan ve kararların özgürce uygulandığı yerel bir yönetim biçimi olarak açıklanmaktadır. Bakıldığı zaman yerel yönetim şekli demokratik yönetim yapısının temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. Yerel yönetim toplumların her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarına daha hızlı cevap verip ihtiyaçlarını daha yakından takip etmektedir şeklinde de açıklanabilmektedir. Bakıldığı zaman 1839 da Tanzimat ilan edilinceye kadar modern bir yerinden yönetim şeklinden bahsetmek

oldukça zordur. Ülkemizde batıyı örnek alarak kurulan yerinden yönetim şeklinin kurulup uygulanmaya başlanması XX. Yüzyılın başından itibaren (Çiçek, 2014: 54-56).

Yerinden yönetim, yer bakımından kamu idareleri ve hizmet bakımından kamu kuruluşlarının bütününden oluşmaktadır (Ulucak, 2010: 2-3). Yerinden yönetim kurumları, merkezi yönetim kurumlarına idari, ekonomi, siyasi ve diğer yönlerden sıkı bir şekilde bağlıdır. Gelişmiş demokrasiyi benimsemiş toplumlara baktığımızda eğitim, sağlık vb hizmetler yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmıştır (Mahmutoğlu, 2011: 150). Yerinden yönetime halkın aktif katılımı sayesinde kamu ve yerel toplulukların moral gücü yüksektir. Çünkü yerinden yönetim şekli kamu yönetim şeklinin bölünmez bir parçasıdır. Buna göre halka bu yönetim şeklinde kendi kendini yönetip geliştirme yetkisi verilmesi ne kadar özgün olduğunu açıkça göstermektedir. Yerel yönetim şekli XX. Yüzyılın başında uygulanmaya başlansa da ancak XX. yüzyılın son çeyreğinde tam olarak değişime uğramış ve batı'yı örnek alarak daha da gelişmiştir (Henden, 2005: 3-5)

Yerinden yönetim sistemi kendi içerisinde de ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; ilk olarak siyasi yerinden yönetim diğeri ise idari yerinden yönetim şeklidir. Siyasi yerinden yönetim şekline baktığımızda; ülkede bulunan ülkenin siyasi gücünün yerinden yönetim ve merkezden yönetimin paylaşmasıdır. Siyasi yönetim biçimi yerel yönetim alanına yasama ve yürütme açısından belirli bir özgürlük tanımaktadır. İdari yerinden yönetim şekline baktığımızda ise; merkezi yönetimin belirli yapıları dışında teşkilatlara kamu hukuki haklara sahip kurum ve kuruluşlarca yönetme şeklidir. İdari yönetim şekli gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin neredeyse tamamında uygulandığı görülür. İdari yönetim şekliyle halkın yönetime aktif olarak katılmasını sağlamak, katı merkeziyetçi yapının olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve halka verilen kamu hizmetlerinin verimli bir şekilde devam etmesinin sağlanmasıdır. Bu açıklamaya baktığımızda yerinden yönetim şekliyle beraber devlet kurumlarının belirlediği kuralları ezmeyecek şekilde özgür bir şekilde hareket edecekleri görülmektedir (Şengül, 2011: 5-8).

2.2. Mülki İdarede Yapılan Değişiklikler

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminden sonra yönetim anlayışı olarak 'Klasik Osmanlı taşra yönetimi' yerine Fransa modelinden etkilenilerek 'Merkez-taşra örgütlenmesi oluşturulmuş böylece bu örgütlenme içerisinde görev yapan valilerin yetkileri kısıtlanmıştır (Yayman, 2008: 60-61). III. Selim ve II. Mahmut ile başlayan reformlarla birlikte toplum içerisinde hareketlilik yaşanmış ve bu durumdan bürokrat kökenli kimseler faydalanmıştır. Bu nokta da tüm bu reform çalışmaları Tanzimat döneminden sonra Osmanlı idari teşkilatına yeni bir düzenleme getirmiştir. 1842 yılı itibarıyla eyalet ve sancak yönetimi yeniden düzenlenirken Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerde, başta İstanbul olmak üzere muhtarlıklar kurulmuştur (Ortaylı, 2008: 306). Bütün bunlara rağmen istenilen başarı sağlanamamış olacak ki mülki idare de tekrar düzenleme yapılmıştır. 1858 yılında yeni bir talimat yayınlanırken 1860 yılında mülki idare üzerinde yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Osmanlı Devleti'nde yeni arayışlar sürerken bu dönemde sadrazam olan Fuat Paşa, taşra idaresi sorununu çözümlenebilmek için eyaletlere Cevdet Paşa ve Ahmet Vefik gibi önemli devlet adamlarını göndererek teftiş raporlarını incelemeleri için bir komisyon kurdurmuştur. Fuat Paşa'nın ideali, eyalet ve sancakları daha büyük birimler haline getirmek seçilmiş,

yetenekli ve tecrübeli kişileri yönetici olarak atamaktır (Kılıç, 2005: 100-101). Bu doğrultuda komisyonda yer alan Mithat Paşa, 1864 yılında “Tuna Vilâyet Nizamnamesini” hazırlamış Tuna bölgesini ise ilk uygulama alanı olarak belirlenmiştir (Lewis, 1993: 382-384). Tuna bölgesinde başarı sağlanınca, 1871 yılında “İdare-i Umûmiyye-i Vilâyet Nizamnamesi” çıkartılarak tüm devlet sınırlarına uygulanması kararlaştırılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti, vilayet, sancak kaza ve köy olmak üzere yönetim birimlerine ayrılmış Sancak’ın yönetimi mutasarrıflara bırakılırken, Kaza müdürlüğü kaldırılmış yerine kaymakam atanmaya başlanmıştır. Eyaletin adı Vilâyet olarak değiştirilmiş Eyalet yönetimindeki yetki ise valilere bırakılmıştır (Ortaylı, 2008: 497-499). Osmanlı Devleti, bu nizamnamelerle birlikte merkeziyetçi bir yapı oluşturmaya çalışırken düzenlemeler, belli bölgelerde ayaklanmalara sebebiyet vermiştir. Yeni düzenlemelerle birlikte valilerin yanlarında; maarif müdürü, umur-u hariciye müdürü, zabıta kumandanı, sertabip, defterdar gibi memurlar ve iki Müslüman iki de gayrimüslim ahaliden dört üye seçilerek Vilâyet İdare Meclisleri meydana getirilmiştir (Ortaylı, 2008: 431).

1871 yılındaki nizamname ile birlikte nahiyeler idari birim haline gelirken validen köy muhtarına kadar taşra memurlarının görev ve yetkileri sınırlandırılmıştır (Lewis, 1993: 386-387). Buna rağmen nizamname ile birlikte valilere; devlet dairelerini denetleme, memurların ödüllendirilmesi veya cezalandırılması, huzuru asayiş sağlaması ve kontrol etmek, asayiş ve kolluk kuvvetlerini istihdam etme gibi geniş yetkiler verilmiştir. Ayrıca valiler, bulunduğu şehrin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını gidermede de yetkili hale gelmiştir. Bütün bu yetkilere rağmen klasik Osmanlı Döneminde vilayetlerde padişahın mutlak vekili olan valiler, özellikle Tanzimat’tan sonra yetkilerini yavaş yavaş kaybetmeye başlamışlardır (Çil, 2017: 37-40).

Bütün çabalara rağmen 1860-1876 yılları arasında Osmanlı idari teşkilatında yapılan düzenlemeler istenilen gelişmeyi sağlayamamıştır. Tanzimat’ın ilanı ile birlikte dış mihraklar, Osmanlı Devleti’nin iç işlerine karışarak idari alanda azınlıklara yeni haklar talep etmiş ve azınlık grupların yönetime katılması hususunda baskı yapmışlardır. Paris antlaşmasına katılan devletler tarafınca yapılan başvuru üzerine Hariciye Nazırlığı tarafından 6 Nisan 1876 tarihinde “*İdare-i Nevahi Nizamnamesi*” hazırlanıp yayınlanmıştır. Bu nizamnameye göre bir Nahiye Meclisinin oluşturulması, Nahiye Müdürü ile Nahiye Meclis Başkanı’nın da dini ve etnik unsurları dikkate alınarak halk tarafından temsil esasına göre seçilmesi ve meclise başkanlık etmesi kararlaştırılmıştır (Ortaylı, 2008: 503). Ayrıca meclisin bağlı oldukları vilâyetin valisinin uygun gördüğü bir zamanda sene de dört kez olmak üzere Nahiye Meclisi toplanması kararlaştırılmıştır (Çil, 2017: 44-45). Osmanlı Devleti’nde I. Meşrutiyet ilan edildiği dönemde Osmanlı idari teşkilat yapısı ve ülke yönetimi genel hatlarıyla bu şekildeyken ıslahatlar kapsamında yapılan düzenlemeler yeterli gelmemiştir. Bu nedenle Kanun-ı Esasî hazırlanırken ülke yönetimi hususu tekrar gündeme getirilmiştir. Düzenlemenin içeriğinde: Osmanlı topraklarıyla ve imtiyazlı eyaletleriyle bir bütün olarak görülmüş ve ayrılık benimsenmemektedir. Vilayet yönetimi ise valilerin yetki genişliği esasına dayanırken iş bölümü ve görevlerin ayrılığı ilkesi benimsenmiştir (Gözübüyük, 1982: 29-30). Vilâyet idaresi, merkeziyetçi bir anlayışla 1913 tarihine kadar birtakım düzenlemelerle idare olunmuştur. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra Vilayet idaresi, İttihat ve Terakki’nin hâkim olduğu kabine tarafından 26 Mart 1913 tarihinde “Kanun-ı muvakkat” çıkartılarak merkeziyetçi anlayış kuvvetlendirilmiştir (Ortaylı, 2008: 519).

2.3. İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-ı Muvakkati

Osmanlı Devleti'nde, yeni konjonktürün etkisiyle II. Meşrutiyet döneminde *İdare-i Umumiye-i Kanun-ı Muvakkati* meclis açıldığında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun Osmanlı Devleti'nin idari teşkilatta yaptığı son köklü düzenleme olarak tarihe adını yazdırmıştır. Adı geçen bu kanun Cumhuriyet döneminde de vilayet idaresi teşkilatı açısından da önemini korumuştur. Cumhuriyet döneminde 1929 tarihli *Vilayet İdaresi Kanununun* ilanına kadar yürürlükte kalmış ve bu kanunla da 1913 tarihli kanunun *İdâre-i Husûsiye-i Vilâyeti* kaldırılmadığından bir süre daha yürürlükte kalmaya devam etmiştir (Baltaoğlu, 1992: 3). 1913 tarihli yasa ile birlikte valiler güçlendirilirken daha önceki düzenlemeler korunmuş farklı bir bürokratik reform yapılmayarak devam edilmiştir. Değişiklik yapılmayan reformlardan biri ise idari teşkilat olmuştur. İdari teşkilatta; vilâyet, kaza, nahiye ve köy olmak üzere devam eden ayrılma şekli devam etmiştir. Vilâyet merkezinde valinin yanında vali muavinliği devam ederken liva yönetimi mutasarrıflığa verilmiştir. Kaza da yine kaymakam görev yapıyorken kanunda nahiyelerle ilgili bir karar yer almamıştır (Ortaylı, 2008: 526-528). Görüldüğü üzere 1913 tarihli yasa idarî bölünmede önemli bir değişiklik getirmemiştir. Önemli sayılabilecek bir düzenleme olarak yukarıda bahsi geçen bugünkü özel idarenin temeli olan ve livalardan gelen temsilcilerle birlikte yılda bir toplanan Vilayet İdare Meclisleri görülebilmektedir.

2.4. Cumhuriyet Dönemi Mülki İdare Sistemi

Osmanlı Devleti'nde mülki idare sisteminin son şeklini almasını sağlayan düzenleme 1864 Vilayet Nizamnamesi ile olmuştur. Türkiye'de yerel yönetim geleneğinin temeline bakıldığında yine bu nizamname ile atılmıştır. Mülki idare sistemi olarak nizamnamenin benimsediği sistem; vilayet, liva, kaza, nahiye ve köy şeklinde büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır (Ay, 2018: 55). Farklı alanlarda değişiklik yapılsa da bu sistem olduğu gibi cumhuriyete miras kalarak temelleri sağlam atılmıştır. Yine yapılan düzenlemelerden bir diğeri de Osmanlı yönetim şekli içinde yer almakta olan sancak yönetim şeklide 1921 anayasası ile uygulamadan kaldırılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen diğer anayasalara bakıldığında bu anayasa kısa ve öz bir şekilde sunulmuştur. Âdemi merkezîyetçilik bu anayasanın temel taşı olarak detaylı bir şekilde incelenilmiştir (Uzel, 2018: 26).

1921 anayasası temelden bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu anayasa vilayetlerin başındaki şahsiyetleri, siyasi, ekonomik, dini, askeri, adli vb. konularda devletle birlikte anlaşmalı bir şekilde ilerletilmeye çalışılmıştır. Belirtildiği gibi kısa ve öz bir anayasa olan 1921 Anayasa'sı, 24 maddeyi içinde bulundurmak amacıyla iki kısımdan oluşturulmuştur. Bakıldığında ilk dokuz madde içerik olarak, ülkenin temel hükümlerini içerirken diğer kalan on beş madde ise devletin idare hükümleri ile ilgili maddelere içinde yer verilmiştir. Bu maddelerle önemli değişimle olmuştur. Bu değişimler içinde en önemli maddelerden biri onuncu maddedir. Kanunun onuncu maddesinde "*Türkiye, coğrafi, vaziyet ve iktisadi ilişkisinden dolayı vilayetlere, vilayetler kazalara ayrılmış olup, kazalar da nahiyelerden terekkep eder*" şeklinde kanun maddesi olarak belirtilmiştir. Yine ildeki sağlık, eğitim, imar ve tüm siyasi vb. işlerin sorumluluğunda Vali her zaman bu görevleri yerine getirip devleti temsil etmekle görevli tutulmuştur. Bu kanun ile devletin merkezileşme amacına ulaşması onuncu maddedeki bütünleşme ile devam etmiştir (Apan, 2014: 97-98).

Yukarıda bahsi geçen kanun mülki idare sistemine altyapı hazırlamıştır. Bu madde ile Osmanlı devleti dönemindeki “liva” isim olarak kaldırılmıştır. Yine bu dönemde sonradan eklenen livalar müstakil yapılarak ya da yeni müstakil livalar adı altında kurularak toprağa dayalı örgütlenme günümüze kadar gelmiştir. Bu örgütlenme il ölçeği esas alınarak devam etmiştir. Bu maddeye göre 1920-1924 yıllarına bakıldığı zaman 36 mülhak livaya müstakil yapılarak, 6 yeni müstakil liva kurulmuştur. 15 vilayet merkezi ve 17 müstakil liva ile birlikte toplam il sayısı 74’e yükselerek son şeklini almıştır (Keskin, 2007: 123). Görüldüğü gibi il ve vilayet adı verilerek varlığı korunmuştur. 1921 anayasası ise sadece 3 yıl yürürlükte kalabilmiş daha sonra kaldırılmıştır. Cumhuriyetin ilk döneminde yapılan mülki idaredaki en önemli düzenlemelerden birisi de çıkarılan vilayet idaresi kanunuyla, Vali ve kaymakamlar yeniden merkezin etkili üst mercii konumuna tekrar getirilerek görevlerinin ne kadar büyük ve sorumluluklarının fazlasıyla ağır olduğu görülmüştür (Baltaoğlu, 1998: 36). Buna göre valiler sorumlu oldukları bölgeleri her bakımdan yönetme yetkisine sahip olarak bütün sorumlulukları elinde bulundurmışlardır. Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber köklü değişiklikler değil de var olan Osmanlı’dan miras kalan yönetim şekilleri, kadroları veya isim değişikliklerini kısmi bir şekilde değiştirerek varlıklarını korumaya devam edilmiştir (Kapan, 2014: 99).

Cumhuriyet devleti kurulurken, Osmanlı devletinden kalan idari yapılarını koruyarak ya da üzerinde bazı değişimler yapılarak devam ettirilmiştir. Osmanlı dönemine bakıldığı zaman vilayetlerin yerine, sancaklar (Livaların) temel alınarak bir değişim yapılmış ve bu şekilde ilerlemeye çalışılmıştır. Ülkemizde var olan 81 il’den 50 tanesine bakıldığı zaman geçmişte Osmanlı sancağı olmasının en temel nedenlerinden bir tanesi de 1924 anayasasıyla birlikte getirilen bu değişiklik olarak açıklanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen, anayasa olarak kabul edilen 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 89, 90 ve 91. Maddelerinde mülki kademelerinin düzene koyulduğu açıkça belirtilmiştir (Özbudun, 1992: 9). 1924 anayasası 1921 anayasasından farklı olarak farklı bir ilerlemeye gitmiştir. Bu fark ise nahiye (bucak) teşkilatlarından sonra kasaba ve köylerde mülki kademe olarak devam edilmiştir. Cumhuriyet’in mülki idare konusunda yaptığı ilk işlerden sayılan dönemin asayiş ve güvenlik olayları da olayların etkisiyle genel müfettişliklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Apan, 2014: 100). Önemli bir gelişim olan genel müfettişliğin kurulması ve ilerletilmesi Cumhuriyet’te oluşan ve oluşabilecek iç güvenlik sorununun önüne geçerek çözüme kavuşturulması ve merkezi bir yapı sağlanmak istenmesinin bir sonucudur. Yukarıya bakıldığı zaman yeni bir il idaresi kanunun çıkarılması, Cumhuriyet döneminde merkeziyetçi yapının yayılmasını kolaylaştırmıştır. Merkeziyetçi anlayışın mülki idareye yansması 1930 yılların ikinci yarısında tek parti iktidarının taşradaki izdüşümü olarak görev yapmak olmuştur. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde merkez-yerel ilişkilerini belirleyen düzenlemelere bakıldığı zaman, ilk olarak hala yürürlükte olan köy kanunu çıkarılmış, daha sonra vilayet idaresi kanunuyla merkezin taşra ayağı düzenlenmiştir. Daha sonraki süreçte bakıldığı zaman, 1930 yılında belediyeleri düzenleyen bir kanun çıkarılması kendi içinde bir birlik ve bütünlük olduğunu açıkça göstermiştir. Devlet düzenlemelere ilk olarak küçük merkezi ve yerel birimden başlayarak süreci devam ettirmiştir. Bu düzenlemeler sürdürülürken belediyeler ile ilgili çalışmaları daha sonraki biz zamana bırakılmıştır. Bahsedilen süreçteki kalkınma hareketleri devam ettirilip geliştirilirken asıl kalkınma hareketlerinin ülke nüfusunun fazla olduğu köylerden başlatılması,

merkezi yönetimin bu kalkınma sürecine katkı verdiğini açıkça gözler önüne sermiştir. Ancak bütün bu çalışmalara rağmen belediyeler ve özel idareler üzerinde farklılıklar yapılırken, köylerde arzu edilen değişiklikler yapılmamıştır (Apan, 2014: 101-104). Bu değişimlerden sonra sıkıntılara çözüm yolları aranırken 5 Mayıs 1929 yılında 1426 sayılı vilayet idaresi kanunu çıkarılmıştır. Cumhuriyetin sürdürülmekte olan mülki idaredaki ilk faaliyeti sayılan ve yasal düzenlemesi olarak kabul edilen bu kanun ile Vali ve Kaymakamlar yeniden merkezin etkili ve güçlü temsilcileri durumuna gelerek statülerini korumuşlardır. Yine bakıldığında bu dönemde, bazı özel kanunların çıkarılıp, görev yapan valilere olağanüstü haklar tanındığını görmekte mümkündür. Çünkü cumhuriyet devleti idari yönetime fazlasıyla değer vermiş ve devlet için çalışan ileri gelenleri hiçbir haktan mahrum bırakmamıştır (Altınok, 2014: 11).

3. MERKEZİ YÖNETİMDE VALİ

3.1. Vali

Vali, merkezi yönetimin yetki genişliği esasları çerçevesinde, merkez tarafından taşrada kurulmuş bulunan il genel yönetiminin başına atanan, yürütmenin taşradaki en önemli sorumlusudur (Boztepe, 2015: 59). Aynı zamanda yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin de baş sorumlusu olarak kabul edilmektedir. 21.yüzyıla kadar valilik kurumu, farklı devletlerin dönemlerinden etkilenip varlığını devam ettirerek günümüze kadar güçlü bir şekilde gelmiştir (Değirmendere, 2019: 525). Türkiye de valilik müessesesi önemli değişimler geçirmiş olsa da daha da güçlü bir şekilde varlığını muhafaza ederek sürdürmüştür. Vali, Arapça kökenli bir kelime olmakla birlikte Sözlükte yetkili kişi, Yönetici, egemenlik yetkisini kullanan, İdare eden anlamlarına gelmektedir. Valilerin sorumluluğu altında olan yerlere Vilayet denilirken, Şehirden daha geniş olan yerlere ise eyalet adı verilmiştir. İlk dönemlerde valilere Emir ya da Amil denilmiştir. Günümüze yaklaştıkça ise değişerek Vali adını almıştır. Vali devletin tüzel kişiliğini temsil edip yasa ve hükümet emirlerini uygulayıp devlete karşı sorumluluklarını yerine getirip idari alanda kuvvetli bir iş birliği yapan yönetici statüsündedir. Osmanlı devleti dönemine baktığımızda daha çok Vali, İdari eyalet veya beylerbeylik, sancakbeyi, mutasarrıf denen idari birimin başındaki yönetici kesim için kullanılmıştır (Kılıç, 2013: 492).

Yakın dönemimize kadar Mülki idare amirleri vali adını alana kadar farklı isimlerle anılmıştır. Türk halkının kuşaktan kuşağa aktardığı bazı değerler gibi valilik kurumu da değerini koruyarak son şeklini almıştır. Osmanlı döneminde âdem-i merkeziyetçilik içinde valilik, devlet yönetiminde önemli söz sahibi olmuştur. Osmanlı devletinde görev yapan valilerin kökenlerine bakıldığında zaman genellikle askeri kökenli ya da çeşitli devlet kademelerinde görev yapanların veya Osmanlı döneminde bilinen saygın ailelerin yakınları vali olarak seçiliyordu. Çünkü o dönemde saygınlık ön plandaydı. Ayrıca o dönemde başarılı kişileri de ödüllendirmek için devlet kurumlarına ve bilhassa valilik alanına yükseltildiği bilinmekteydi (Arslanbükten, 2019: 60). Tanzimat döneminden sonra ise yapılan bazı değişiklikler arasında sadrazamlık ve valiliğin eş görev sayılarak eşit kabul edildiği de bilinse de zamanla bu görev eşitliğinde de değişikliğe gidilmiştir (Altınok, 2014: 2).

Osmanlı dönemindeki idari alandaki amirler Osmanlı devleti yıkılırken idari alandaki başarısını ve var olan yönetim şeklini kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'ne taşımıştır. Bu da Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kadar güçlü bir alt yapıya sahip olarak kurulduğunu göstermiştir. Cumhuriyetin ilanı ile günümüzdeki şeklini alan valiliğin temeli, Tanzimat döneminde atıldığı görülmektedir. Sağlam zemin üzerine kurulan Cumhuriyet devletinin yönetim sistemini oluştururken zorluk yaşamamıştır (Değirmendere, 2019: 537). Taşradaki yerleri yönetmekle görevli olan Valiler, genel ve yerel vali olarak iki şekilde sınıflandırılmıştır.

Genel valiler illerde hemen hemen bütün konularda (Askeri, İdari Mali vb.) söz sahibi iken, Özel valinin ise yetki ve sorumlulukları daha kısa tutulmuştur. Genel vali bütün illerler ilgilenirken özel vali sadece sorumlu olduğu vilayet ile ilgilenmiştir. Genel olarak baktığımızda Vali kavramı Türkiye Cumhuriyeti açısından büyük önem arz etmiş olup günümüze kadar bu önemini korumuştur. Uzun dönemden beri varlığını devam

ettiren valilerin görev ve yetkileri günümüze yaklaştıkça artarak devam etmiş, ülkenin idari bölünmüşlüğüne en büyüğü olan ilin en güçlü yönetim mercii olarak kabul edilmiştir (Ay, 2018: 5). İller idaresinin nasıl yürütüleceğini bildiren 10 Haziran 1949 tarih ve 5442 sayılı il idaresi kanunun 9. Maddesi valinin ne kadar yetki sahibi olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu maddeye göre “Vali, ilde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın temsilcisi ve bunların idari ve siyasi yürütme merciidir.” İl idaresi kanununun 9. Maddesinde Valinin ne kadar nitelik sahibi olduğunu ortaya koymuştur. Bu maddeden yola çıkılarak Valinin, il’de devletin ne kadar önemli temsilcisi olduğu gerçeği açıkça belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1949: 22-23).

3.2. İl Sistemi

Ülkemiz, siyasi, ekonomik, kültürel yönden güçlü bir tarihi mirasa sahip olmuştur. Bu miras daha da artırılarak geçmişten günümüze günümüzden geleceğe taşınmıştır. İl sistemi de tıpkı tarihimiz gibi uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Ülkemizde bulunan illerin çoğu kısmı da Osmanlı devleti döneminde var olan sancak sisteminden kalan bir miras olarak gösterilmiştir. Bakıldığında 1921 anayasasıyla birlikte Osmanlı döneminde sancak adı değişime uğrayarak “İl” adını alarak son şeklini almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan bu önemli değişiklikte beraber illerin sayısı 74 olarak bilinirken aradan geçen uzun bir dönem sonrasında il sayısı 81 olarak belirlenmiştir. İllerdeki bu artış ile beraber gelir ve giderlerde de değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişime bakarak il bölümleri coğrafi durumuna bakıldığında ise ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gereklerinden çok daha büyük oranda tarihi bir oluşuma dayanmıştır. İl idare sistemi, vali, il idare şube başkanları ve İl idare kurulu olmak üzere üç organ tarafından yürütülerek varlığını hala muhafaza etmektedir (Uzel, 2018: 33-34).

Günümüzdeki ülkelerin taşra yönetiminde, farklı şekillerde farklı uygulamalar yapılmış olup hala bu uygulamalara devam edilmektedir. Bu uygulamalar ana başlık altında iki sisteme ayrılmıştır. Bunlardan ilki yabancı ülkelerin kullanıp benimsediği “Fonksiyonel Sistem “ diğer sistem ise Ülkemizin de kullanıp uygulamakta olduğu İl/Valilik/Mülki İdare Sistemidir. İl sistemine bakıldığında da coğrafi şartları ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak illere bölünen ülkede, illerin başında bulunan ve önemli yetkileri merkez adına kullanarak hareket eden ve kendi başına kararlar alıp yetki verebilen, merkezi alanda önemli bir şekilde söz sahibi olan valilerin idare ettiği bir yönetim şeklidir. İl sistemi, merkezi alanda bulunmakta olan bakanların taşra temsilciliklerinin yönetimini, valilere devretme şeklidir. İlde söz sahibi olan valiler kendilerine verilen sorumlulukları kanun çerçevesinde yerine getirmesi ve gözetimi altında tutması en önemli görevlerinden biridir (Başbuğ, 2014: 14). Kuruluşundan Günümüze kendini daha da geliştirerek gelen il sisteminde belirli kanuni düzenlemeler olmuştur. İl sisteminde belirli düzenleme ve değişiklik getiren kanun 1949 yılında çıkarılmış olan 5442 sayılı il idaresi kanunudur. Kanunun ilk Maddesine göre “Türkiye idari kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçelerde bucaklara bölünmüştür.” şeklinde halka sunulmuştur (Resmi Gazete, 1949: 14). Bu değişiklik günümüze kadar gelerek hala devam etmektedir.

Tablo 3.2. Türkiye’de Yıllara Göre Nüfus ve İl Sayıları (TÜİK, 2007: 1)

Yılı	Nüfusu	İl Sayısı
1927	13.648.987	63
1945	18.790.987	63
1960	27.755.532	67
1980	44.737.321	67
1990	56.473.653	73
2000	67.804.543	8
2009	72.561.312	81
2012	75.627.38	81

Yine konuyla alakalı çıkarılan diğer bir kanun ise 1982 yılında Anayasanın 126. Maddesidir. Bu maddenin içeriğine göre “Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; illerde diğer kademeli bölümlere ayrılır” denilmektedir (T.C. Resmi Gazete 17863 sayılı kanun,1982: 41). Bu kanunu takiben 1984 yılı 3046 sayılı kanun ve 1985 yılı 3152 sayılı kanunlarda yine il sistemini ve yönetimiyle ilgili gerekli açıklamaları verdiği görülmektedir. Bu kanunlarla yapılan değişiklikler resmi olarak belirtilmiştir. Yani cumhuriyet dönemi, Osmanlı devletinde miras olarak sadece yönetim sisteminin bilinen yönlerini almamış, merkeziyetçilik, var olan değerleri koruyup varlığını devam ettirme gibi eğilimleri de almıştır. İdare-i umumiye-i vilayet kanununun illerin genel yönetimine ilişkin bölümü 1929 yılına kadar yürürlükte kalmış ve cumhuriyetin ilanıyla yürürlükten kaldırılmıştır. Cumhuriyet döneminde siyasal merkezin sorumluluğu altındaki eyaletleri veya diğer kurumları sıkı bir denetlemek istemiştir. Osmanlıdan kalan güçlü merkezi yönetim, cumhuriyet döneminde de benimsenerek, ulusal bütünlük ve cumhuriyetin temel ilkelerini korumak ve devam ettirmek temel ilkeleri olmuştur. Böylelikle Osmanlı’dan kalan mirasına Cumhuriyet devleti sahip çıkmıştır. Osmanlı devletinin son dönemindeki sınıflara ayrılmış olan idari yapısı cumhuriyet döneminde oluşan merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkilerine ana kaynak oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasi, hukuki, sosyal, ekonomi alanlarında değişimler olduğu gibi yönetim sistemi alanında da değişimler ve yenilikler olmuştur. Yani Osmanlı temelleri üzerine kurulan cumhuriyet, yeni bir devlet sisteminin önemli bir şekilde uygulanmaya başladığı dönemi ifade eder (Kırılmaz, 2014: 25-41). İl yönetimi, 5442 sayılı Kanun’un 3 ve 26. Maddelerinde düzenlenerek şekillendirilmiştir. İllerin kuruluşu, kaldırılışı ve ad ve merkez sınırlarının belirlenmesi ve değiştirilmesi yine bu kanunla belirlenmektedir. İller hakkında önemli gelişmeler sağlayan bu kanun şehrin gelişimi için önemli düzenlemeler sunmuştur (Günday, 2017: 458). Kanuna bakıldığında il sistemi hakkında önemli bilgileri içinde barındırmaktadır.

Yukarıdaki verilen bilgiler göre: devleti her alanda rahatlatmak, idari sistemdeki var olan karışıklıkları gidermek veya oluşacak sıkıntıların önüne geçmek, yönetimin kolay bir şekilde ilerlemesini sağlamak, gibi devleti sıkıntıdan kurtarıp ferahlamasını sağlamak için oluşturulan mülki idare şekli kendi devlet yapımızın içerisinde hiçbir müdahale olmadan ortaya çıkmış doğal oluşumdur. İl sistemi Osmanlı yönetim şeklini gelenekleriyle bir araya getiren, uzun yıllar boyunca taşra sistemine hâkim olan bir idare sistemidir.

3.3. Yetki Genişliği

Vali, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme gücüdür. Valilerin illeri idaresi, yetki genişliği esasına dayanmaktadır. 5442 sayılı kanuna göre Valiler, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulu'nun kararı ve cumhurbaşkanının verdiği onay ile göreve gelmektedir. Vali iç işleri bakanlığına bağlıdır. İllerdeki bütün yetkiler Valilere aittir. İllerde devletin başlıca sorumlularıdır (Al, 2013: 74). Ancak İl sınırları içerisinde etkili kurumlardan bazıları, valinin görevlendirmesi dışında tutulmuştur. Bunlar, Askeri kuruluşlar, Askeri fabrikalar ve kurumlar, Askerlik daire ve şubeleri il yönetim şeklinin dışında kabul edilmiştir. Bu kurum ve kuruluşlar valinin emir ve sorumluluğu altında değildir. Vali bunlar üzerinde karar verme yetkisine sahip değildir. Ancak olağan dışı bir durumla karşılaşıldığında Askeri birliklerden yardım talebinde bulunabilmektedir. Bu kurum ve kuruluşlarda devletin doğrudan sorumluluğu altındadır. Bu kurum ve kuruluşlar dışında adalet işleri ile ilgili haklarda, il yönetimi dışında tutulmuştur. Vali, sadece il sınırları içerisinde yasaları ve hükümet emirlerini uygulamakla sorumlu olmuştur. Genel emirleri çıkararak, görevli olduğu ilde devlet düzenini ve güvenliğini sağlamıştır. Görev aldığı yerde oraya bağlı kuruluşlar arasında uyum ve iş birliği sağlamaktadır. 5442 sayılı Kanun'a göre, valiler, adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün devlet daire ve müesseselerini ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye, köy idareleri ile bunlara bağlı kuruluşları kontrol etmek ve yapılan yanlışları denetlemekle sorumlu tutulmuştur (Parlak, 2018: 44).

Yetki genişliği; idari yönetim şekline göre şekillenerek 1876 yılında Kanun-i Esasinin 108. maddesiyle resmi olarak girmiştir. Kanun-i esasinin maddesinde *“Vilayetin usulü idaresi, tevsii mezuniyet ve tefriki vezayif kaidesi üzerine müesses olup derecat-ı mahsus ile tayin kılınacaktır.”* Şeklinde denilmiştir. Devlet illerdeki bazı yetkileri Valilere vererek, merkezi birimlerin taşradaki örgütlerini kontrol etmesini istemesini kolaylaştırarak yönetimde kolaylık ilkesine gidilmiştir (Başbuğ, 2014: 16-17). Valilerin ilde merkezi yönetimin temsilcisi olması yetki genişliği ilkesinin kalıcı bir sonucu olmuştur. Başkentte bakanlar tarafından toplanan yetki genişliği veya yetki genişliğini uygulama şekli, illerde valilerin sorumluluğuna verilmiştir. Çünkü ülke yönetimi bu şekilde doğru ve kolay bir şekilde yönetilmiştir. Valinin bu yetki sorumluluğuna bağlı olarak farklı her bakanlığı temsil eden yöneticisi, yönetim ve siyasi açıdan sorumlusudur. Bakanlar Valilere hiçbir üst mercie danışmadan kendi başına emir ve yönerge verebilme yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi devlet bizzat vermiştir. Buna bakılarak yine merkezde en büyük hiyerarşi amiri olarak kabul edilmiştir. Sorumlu bakanlıklarla il yönetimine ait işler hakkında doğrudan yazışma yetkisine sahip olmuştur. Günümüze bakıldığında valiler bahsettiğimiz bu yetkilerin çok azını kullanabilmekte “yetki genişliği” aslında bir “yetki kısıtlamasına” dönüştüğü açıkça belirtilmektedir. Bunların yanı sıra valinin yapmakta olduğu ve yaptığı işlere merkezi üst kademededen müdahale gelip emir verebilme yetkisine ve yönlendirme hakkını elinde bulundurduğu da bilinmektedir (Boztepe, 2015: 60-61). Her ne kadar üst kademededen emir alsa da Vali, Türk idare sisteminde çok eski ve sağlam bir alt yapıya sahip olmakla birlikte il sisteminin başı olarak bilinmekte olup geçmişten günümüze kadar bu varlığını sürdürmeyi başarmıştır (Köksal, 2015: 91-92).

3.4. Gaziantep'in Adı ve İdari Yapısı

Gaziantep, Güneydoğu Bölgesi'nde bulunan Fırat nehri ile birleşen sacu çayının yukarı kollarından Alleben deresinin üzerinde yer almaktadır. Halep'in kuzeyinden itibaren gittikçe artarak devam eden yaylanın merkezinde, engebeli ve yüksek arazide, yerleşime açılarak varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir. Ulaşım bakımından önemli bir stratejik öneme sahip olan ipek yolunun buradan geçmesi ve iklimi elverişli olmasından dolayı topraklarının verimli olması dolayısıyla birçok medeniyete beşiklik ederek birçok devletin tarihini de içinde barındırmayı başarmıştır (Pamuk, 2009: 28).

Gaziantep çok eski bir yerleşim merkezi olarak bilinse de Gaziantep adına, çok az sayıda kaynaktan ulaşılmıştır. Tarih boyunca diğer şehirler gibi Gaziantep'te çağları kronolojik olarak yaşamıştır. Bu çağlar; kalkolitik, paleolitik ve neolitik çağlarıdır. Tarih boyunca birçok medeniyete verimli konumundan dolayı ev sahipliği yapan Gaziantep tunç döneminden sonra, döneminde güçlü uygarlıklar olan Mezopotamya, Mitanni, Med, Asur, Eti (Hitit), İskender, Pers, Helen, Selefkos, Roma, Bizans, İslam gibi uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Ancak bu uygarlıklar verimli jeopolitik konumundan dolayı zaman zaman çatışma içerisine girmiştir (Çiftçi, 2013: 25). Gaziantep günümüze gelinceye kadar farklı isimlerle anılmıştır. Her gelen uygarlık farklı bir isim vermiştir. Bu isimler; Tarih öncesinde adı kalsintanan ile anılırken, Asurlular döneminde Dabigo, Dabigubit, Dehlek, Doluk, Babıgü, Bilabhi; Yunanca adı, Doliche, Dolicha, Dolica, DolioumiDolicenus, Dolichenius, Tulupa, Bizans kaynaklarında ise; Teluk, Tulupa, Dolihayun,Debet, Tolonbh, Hamtab, Ermeni Kaynaklarında ise; Anthaph, Abbasi döneminde; Avasım, Serhat, Türk İslam döneminde ise; Dülük, Daluk, Dulük, Dalük, Hantap, Aynı Tövbe, Ayıntap, Geldani dilinde ise; Tap (güç), Antheba, gibi farklı isimlerle anılarak varlığını günümüze kadar getirmiştir. Görüldüğü üzere her uygarlık Gaziantep için kullandıkları isimlere kendi kaynaklarında yer vermişlerdir (Kalkan, 2015: 104). Gaziantep'in kurulduğu ilk zamandan beri ev sahipliği yaptıkları seyyahlar Gaziantep'i farklı düşüncelerle dile getirmişlerdir. Antep ve çevresini farklı şekilde dönemin hatırı sayılı seyyahları yorumlamışlardır. Bu seyyahlardan biri de Kâtip Çelebi'dir. Kâtip Çelebi, "Cihannüma" adlı eserinde Gaziantep'i aşağıda söylemiş olduğu sözlerle dile getirmiştir. Çelebi Antep ile ilgili olarak;

"Halep'in kuzeyinde, kayaları delinerek yapılmış bir kalesi ve kalenin etrafında kurulmuş bu kentin, idari olarak bir Nahiye merkezi, iktisadi anlamda büyük çarşı ve pazarlara sahip olduğunu dile getirmiştir. Yakınında yer alan eski bir yerleşim yeri olan Delük'ün harabe halinde ve bakımsız olduğu, suların çokluğu, bostanların ve meyvelerin oldukça bol olduğu, bıçakla kesilen meşhur beyaz pekmezi, yayı ve eyerinin meşhur olduğunu kaydetmiştir. Kent'in çevresinde yerleşim yeri olarak Behisni (Besni) Tell-i Başer, Araban, Burç ve Suruç ile çevrili olduğu da görülmüştür."(Çelebi, 2013: 881)

Gaziantep'in kuruluşundan bu yana Gaziantep halkı, o dönemde Ayıntap'ta yaşayan Arapların etkisi altında kalmamıştır. Eski dönemden beri halk, dönemlerinde olan siyasi olaylara karşı dönemin sorumlusu olan hükümetin her zaman destekte bulunmuştur (Çiftçi, 2013: 30). Adı geçen bu hükümet geçmişten günümüze sınıflara ayrılarak devam etmiştir. Bu sınıf yöneten ve yönetilen kesim olmak üzere sınıflar halinde idare edilmiştir (Ortaylı, 2000: 29). Ayıntab'ın Osmanlı yönetimine katılması

1516 yılında yavuz sultan selimin Suriye ve Mısır üzerine düzenlediği seferle olmuştur. Daha sonra ise belli bir zamana kadar memluk sultanlığına bağlı uç karakollarından biri olarak varlığını devam ettirmiştir. Tarih boyunca diğer devletlerin tarihinde, konumu nedeniyle iç içe olmuştur. Diğer devletlerle iç içe olmasının nedeni ise jeopolitik konumundan dolayı birçok medeniyet ve devletler savaş açarak bu bölgeyi elde edip askeri bir üs kurmak istemişlerdir. Ayıntab Osmanlı devletinin hâkimiyeti altına girmeden önce bir sınır şehri olarak görülmüştür. Osmanlı devletinin Suriye ve mısır üzerine düzenlediği seferle Osmanlı hâkimiyetine giren Ayıntab, sınır statüsünden kurtulmuştur. Ancak bu defa da stratejik konumundan dolayı Osmanlı eyaletlerinin etkisine maruz kalmıştır. Halep, Dulkadirli (Maraş), Rakka, Adana gibi eyaletlerin etkisi altında idari yaşamlarına devam ederken, kendilerine verilen emirlere itaat etmişler, diğer taraftan eyaletlerin başında yönetici olan Valilere de bağlı kalmışlardır. Osmanlı Devletine bağlanan Ayıntab, sancak statüsünde Şam beylerbeyliğine ve Dulkadiroğlu beylerbeyliğine sancak statüsünde bağlanarak devamlılığını sağlamıştır. Şam ve Dulkadiroğlu'na bağlılık, Halep beylerbeyliğine bağlanana kadar devam etmiştir. 19 yüzyıla gelindiğinde Ayıntab'ın idari yapısında iki değişiklik olmuştur. Yukarıdan da bahsettiğimiz gibi Bunlardan birincisi Ayıntab'ın Maraş'tan alınarak Halep'e kaza olarak bağlanması diğeri ise gönderilen bir buyrukta, Halep, Şam eyaletlerinin Mısır'a bağlanmasıdır. Ayıntab'ın mısır'a bağlılığı 1840 yılına kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra Halep'e bağlanmış bu bağlılıkta 1913 yılına kadar bağımsız sancak olana kadar böyle devam etmiştir (Özvar, 2008: 267-269). 1913 yılında Antep müstakil sancak olmuş, cumhuriyet çağında bütün sancaklara "vilayet-il" denilince Antep de bir vilayet merkezi olmuştur. Birçok eyaletlerin dönem dönem hâkimiyetlerine girmiş olsa da sonrasında bağımsızlığına kavuşarak şehirde yeni bir dönemin başlangıcını sağlamıştır (Solmaz, 1983: 72-76).

3.4.1. Milli Mücadele Döneminde Gaziantep

Millî mücadele dönemine girerken birçok karışıklığın olması diğer şehirler gibi Gaziantep'i de olumsuz etkilemiştir. Bu sıkıntılı süreçte Osmanlı devletinin yıkılması, Osmanlı devletine bağlı memleketler için zor bir dönemin başlangıcı olmuştur. Çünkü verecekleri mücadele daha da artmıştır (Güney Cephesi, 1966: 50). Bu dönemden en az zarar ve kayıpla çıkılması başlıca hedefler arasındaydı. Ancak bu durum tahmin edildiği kadar kolay olmamıştır. Çünkü bir yandan Antep, bu sıkıntılarla mücadele ederken diğer yandan ticaret ve sanayi merkezi olduğu için sömürgeci devletlerin daima hedefinde olmuştur. Gaziantep birçok medeniyete beşiklik yapmış olsa da bu ve buna benzer devletler tarafından sömürölmekten kurtulamamıştır (Efe, 2015: 223). Bu sömürölme durumunda 1918 yılında Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamasından sonra hızlı bir şekilde artmıştır. Gaziantep'te ilk sömürgeci devlet olan İngilizler, bölgeye hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Bu yayılma devam ederken 15 Ocak 1919 yılında işgalci İngilizler tarafından Mondros Mütarekesinin 7. Maddesini kendilerine göre haklı sebep göstererek işgal etmişlerdir. Antep şehrini işgal eden İngiliz kuvvetleri, işgal etme sebebi olarak Fransa'ya karşı stratejik yönden üstünlük sağlamak için petrol alanlarının bulunduğu Musul'u Antep'i, Maraş'ı ve Urfa'yı işgal etmişlerdir (Güney Cephesi, 1966: 50).

Antep'te İngilizlerin varlığı kabullenilmemiş ve bir miting yapılmış mitingde Antep Belediye Başkanı Lütfi Bey, "halkın bu işgali reddettiğini, ahalisinin % 90'ı Müslüman ve Türk olan, ayrıca Suriye ile hiçbir alakası bulunmayan, öz topraklarının

haksız olarak işgal edildiğini ve hiçbir asayişsizliğe meydan verilmediğini” halka bildirmiştir. Lütfi Bey, bu açıklamasıyla halkın ne kadar milli mücadele ruhuna sahip olduğunu bir kez daha göstermiştir (Gömeç, 1989: 19).

İşgaller sonrasında Antep’e gelen belirli sayıdaki Ermeniler, kendi güvenliklerini sağlayıp işgalleri kendi lehlerine çevirmek için 8 Mart 1919 yılında Antep’te sıkıyönetim ilan etmişlerdir. Halkın elinde bulunan silah ve diğer savaş malzemelerini almışlardır. Ancak milli mücadele gücü kuvvetli olan Antep halkı işgalci güçlere boyun eğmemiştir. Bunun üzerine çıkarları zedelenen İngilizler Antep’te sokağa çıkma yasağı ilan etmişlerdir. Halkı böylelikle güçsüz ve vasıfsız hale getirmeye çalışmışlardır. Türklere türlü baskı ve şiddet uygulayarak biktırmaya çalışmışlardır. Halk üzerinde söz sahibi olan ileri gelenleri ise Halep’e sürgün ederek halkın üzerindeki etkilerini azaltmaya çalışmışlardır (Ünler, 1969: 14). Ancak İngilizler daha büyük hedeflere yönelerek bölgeyi terk etmişlerdir. Antep üzerindeki planlarını daha ileri bir zamana almışlardır (Öztürk, 1994: 33).

Daha önce Halep’e bağlanan Antep, 1918 yılında İngilizlerin Halep’i işgal etmesi üzerine bu durumdan olumlu olarak faydalanarak Gaziantep Sancağı bağımsız bir liva olmuştur (İl Yıllığı, 1973: 38). Bunun dışındaki İngilizlerin diğer büyük hedeflerinden biri ise Musul bölgesindeki petrol kaynaklarına ulaşmak olmuştur. Bu isteklerini 1919 yılında Fransızlar ile yaptıkları bir antlaşma ile açıkça ortaya koymuşlardır. İngilizlerin Antep’i işgali yaklaşık bir yıl sürmüştür. Suriye üzerindeki emellerinin geçmişi Haçlı seferlerine kadar dayanmaktaydı. Fransızlar Adana, Antep ve Urfa’nın da yer aldığı bölgenin kendi ellerinde kalması için uğraşmıştır. İngiltere’nin birinci dünya savaşı esnasında yaptığı gizli anlaşma olan Sykes-picot anlaşmasına göre Musul, Antep, Urfa, Maraş sancakları Fransızların yönetimine bırakılmıştı. Mondros mütarekesi sonrasında da bu sancaklar İngiliz, Fransız ve diğer işgalci güçlerin her zaman göz diktiği önemli yerler olmuştur (Şıvgın, 2014: 14-15).

Suriye’ye hâkim olmak isteyen işgalci güçler bölgenin kontrolünü ellerinde tutmaya çalışmışlardır. Ancak İngilizler Fransızlar ile anlaşma içine girerek 15 Eylül 1919’da 1916 yılında imzaladıkları Sykes-Picot Antlaşması’nda Antep İngilizlerin işgali altındayken 5 Kasım günü işgal gücünü Fransızlar almıştır. Antep halkına türlü eziyet ve baskı yapsalar da kahraman halk silahlara sarılarak şehrinin ve milletini korumaya çalıştı. Bu karışık durum 7 Şubat 1921 yılına kadar devam etti. 25 Aralık 1921 yılında ise işgalciler Gaziantep’i boşaltarak geri çekildiler. Antep halkı ise istediği başarıyı elde ederek bölünmez bir bütün olduğunu ve bağımsızlık mücadelesini bir defa daha işgalci devletlere göstermiş oldu (Uzel, 1952: 334).

TBMM, genç, yaşlı, erkek, çocuk demeden düşmana on dokuz gün boyunca boyun eğmeden karşılarında dik duran ve düşmanı topraklarımıza geçirmeyen Antep’e 6 Şubat 1921 yılında “Gazilik” unvanını vererek gururlandırdı. 6 Şubat 1921’de “Gazilik” unvanından sonra Gaziantep halkının milli mücadele döneminde canlarını hiçe sayarak girdikleri bu gurur verici mücadeleleri neticesinde TBMM tarafından, Millî Mücadeleden 87 yıl sonra, 7 Şubat 2008 yılında çıkarılan 5734 sayılı kanunla Gaziantep’e gurur veren mücadelesinden dolayı İstiklal Madalyası verilerek mücadeleciler ruhları ve özgürlüklerine düşkünlüklerinden dolayı istiklal madalyasını hak etmişlerdir (Yeter, 2019: 9). Halk bu mücadelede bütün varlığını ortaya sermiştir. Esasen bakıldığında Antep halkının verdiği büyük mücadeleyi örnek alan Türkiye Büyük Millet

Meclisi 8 Şubat 1921 tarihinde Antep şehrine “bir sene fasılasız Fransızlara karşı kahramanca kendini müdafaa ettiğinden Gazilik unvanı” vermiştir. Böylece Antep adı “Gaziantep” şeklinde değiştirilerek son şeklini almış olup hala bu isimle anılmaktadır(Yücebaş,2018: 8-10). 1923 yılında ise tüm sancakların il şeklinde değiştirilmesi üzerine Gaziantep Vilayet adını alarak ilerlemiştir. Cumhuriyet döneminin ilk zamanlarında Gaziantep merkez ilçesine, Akçakoyunlu ve Cingife bucakları bağlıydı. Ancak 1926 yılında Malatya’nın Besni ilçesi Gaziantep iline bağlanmıştır. Halfeti ilçesi ise Urfa iline bağlanmıştır. Fırat nehrinin batısı ise yine Gaziantep’e verilmiş olup hala da bu şekilde devam etmektedir. 1933 yılında ise 1926 yılında Antep’e bağlanan Besni ilçesi Gaziantep’ten alınarak Malatya iline bağlanmıştır. 1946 yılında ise merkez kazadan ayrılan köylerle Yavuzeli ve Araban ilçeleri örgütlenerek faaliyete geçmiştir (1973 İl Yıllığı, 1974: 38).

3.4.2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep

Milli mücadele dönemi başarıyla sonuçlanınca İngilizler gibi Fransızlarda şehri boşaltmıştır. Diğer memleketlerde olduğu gibi Gaziantep’te de yaşanan sıkıntılı günlerden kalan zararların, bir an önce telafi edilip eski huzurlu zamanlara dönülmesi için birtakım faaliyetlere girişilmiştir. Savaş zamanında halkın gelir kaynakları olan birçok işyerleri ve evleri yakılmış, yollar ulaşımına kapatılarak iletişim engellenmiştir. Bu şekilde halkın diğer bölgelerden yardım alması önlenmiştir. Halkın dışarı çıkamadığı dönemlerde tarım alanları ekilememiş bu yüzden şehirde kıtlık derecesinde yiyecek sıkıntısı yaşanmıştır. Milli Mücadele döneminde büyük zorluklarla karşılaşan Gaziantep, 1923 yılında Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birlikte büyük bir gelişme dönemine girmiştir. Ancak bu dönemde başlayan katı devletçilik politikaları ve II. Dünya savaşının etkileri tüm devletleri ve Türkiye’yi etkilediği gibi Gaziantep’te de etkisini göstermiştir. Çünkü şartlar bazı politikaları uygulamayı zorunlu kılmıştır (Pekdoğan, 1998: 771-783).

Yukarıdaki durumlara bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti’ne iyi bir ekonomik, sosyal, siyasi anlamında miras kalmamıştır. Yeni kurulan genç cumhuriyet Devleti ekonomik, sosyal, siyasi yönden harap olması, engel olan her şeyle mücadeleye etmeye itmiştir. 1923 yılında Mensucat fabrikasının açılmasına izin verilmiş, ilerleyen yıllarda da diğer fabrikaların açılmasına sebep olmuştur. Tahrip olan tarım ürünleri tekrar ekilmeye başlanmıştır. Yakıp yıkılan kapanan işyerleri yeniden faaliyete geçmiştir. Gaziantep için önemli olan ve simgesi haline gelen Antep fıstıkçılığı, bağcılık ve Hasankeyf tütünleri kaliteli ve temiz bir şekilde üretilerek diğer ülkelere gönderilmiştir. Fıstığın ıslahı yapılarak veriminin artırılması, dış ülkelere ticaretinin yapılması için 1937 yılında Antep Fıstığı Araştırma Enstitüsü kurularak kullanıma açılmıştır. Bu yönden “Fıstık İhracatçıları Birliği” ve “Doğu ve Cənup Vilayətləri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği” gibi bazı kamu iktisadi teşekkülleri kurularak tarım ve hayvancılık sektöründe yaşanan sıkıntılar azda olsa giderilmeye çalışılmıştır (Gürkan, 2004: 80).

Fıstıktaki verimliliği artırmak için ve çiftçilere maddi ve manevi destek için 1939 yılında faaliyete geçen fıstık istasyonlarında, o yıl için 43 bin fidan üretilmiştir. Bu fidanlardan 23 bini çiftçilere ücretsiz dağıtılarak katılımı artırmak istenmiştir (Gürkan, 2004: 80).Yapılan diğer bir faaliyette dokumacılık alanında olmuştur. Bu alandaki zararlar giderilip geliştirilmeye çalışılmıştır. Dokumacılık alanı ile ilgili birçok kurum ve kuruluşlar açılarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bunların yanı sıra yeni okullar

yaptırılarak eğitimde öğrencinin geri kalması önlenmiştir. Yine şehrin imarında da yıkılan binalar ve zarar gören yollar yapılmış, ulaşımı olmayan veya çalışması gereken yerler üzerinde gerekli çalışmalar yapılarak ulaşım sağlanmıştır. Şehir üzerinde oluşan tahribatların biran önce giderilmesi ve tekrar yaşanılabilir duruma getirmek için diğer çalışmaların yanında yeşillendirilme çalışmasına da önem verilmiştir (Özlü, 2017: 339). Eğitime verilen önem daha da artmış, ilk dönemlerde altı tane ilkokul ve bir tane ortaokul vardı. Gaziantep şehrinin ilk lisesi ise 1932 yılında faaliyete geçerek ilk öğrencilerini almıştı(Gürkan, 2004: 80). Bu duruma bakıldığı zaman cumhuriyetin ilanından sonra her alanda yenileşme ve gelişme faaliyeti göstermiştir.

4. ATATÜRK DÖNEMİ GAZİANTEP VALİLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ

4.1. Atatürk Dönemi Valilik Kurumu

Osmanlı döneminde valilik kurumunun tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmese de, XV. Yüzyıldan itibaren şekil almaya başlamıştır. İlk olarak devletin idari sisteminin önemli bir parçası olarak düzenlenmiş olup daha sonrasında sancaklardan vilayete, sancakların yöneticisi olarak anılmaya başlanmıştır. Sancakların yöneticisi olarak anılırken adına beylerbeyi denilirken buradan değişime uğrayarak vali denilmeye başlanmıştır. Ancak Tanzimat dönemine kadar vali görevini üstlenen yöneticiler sadece askeri görevli sayılırken, Tanzimat döneminden sonra yetki alanları bazen genişletilen bazı zamanda yetkileri daraltılan bir yapı arz etmiştir. (Değirmendere, 2015, 103-104). Cumhuriyet döneminin ilanıyla birlikte liva statüsündeki bütün mülki idare yapıları vilayet statüsüne geçmiştir. Böylelikle Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber yetmiş dört vilayet meydana gelmiştir. Bu yetmiş dört vilayetten biri olan Antep içinde şehri geliştirmek ve ilerletmek için birçok vali faaliyette bulunmuştur. Faaliyette bulunan valiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.1. Atatürk dönemi ve çok parti döneminde Gaziantep'te görev yapan valiler (İBA)

Hüseyin Hüsnü Çakır (14.T 1922-27.05.1925)
Rıfat Talat Öncel (24.06.1925-24.07.1930)
Nazmi Toker (24.07.1930-18.07.1932)
Ali Akif İyidoğan (18.07.1932-20.06.1935)
Ali Rıza Çevik (27.07.1935-20.02.19 9)
Şefik Bicioğlu (27.02.1939-04.06. 939)
Cavit Üner (16.06.1939- 02.04.1941)
Burhaneddin Teker (26.04.1941-20.08.1945)
Ahmet Raif Tek (19.09.1945-06.08.1949)
İhsan Ecemiş (06.08.1949-13.02.1950)

4.2. Gaziantep Valisi Hüseyin Hüsnü Çakır (14. T 1922- 27.05.1925)

Hüseyin Hüsnü Çakır, 1893 (1309) yılında Hopa'da doğmuştur. Hopalı Çakıroğulları ailesindendir. Babası: Hacı Mustafa Efendi, Annesi: Nazife Hanım'dır. Nüfus Sicilinde Kayıtlı olduğu yer: Artvin'dir. İlk ve orta öğrenimini Trabzon İdadisi'nde tamamlamıştır. Hüseyin Hüsnü Çakır, Askeri alanda görevlerde bulunmuştur. Ancak bazı nedenler gerekçe yedek piyade teğmenlik görevinden, yedek askeri memurlar kanununun fıkrası gerekçe gösterilerek yedek subaylığını bırakmak

zorunda kalmıştır (BCA,317.10.5.30.11.1.0:28.02.1966:1). Yedek subaylıktan 1913 yılının Temmuz ayında Mülkiye Mektebinden “Pekiye” derecesiyle başarılı bir şekilde mezun olmuştur. Eğitim alanındaki başarılarıyla adını kısa sürede duyurmuştur. Artvinli bir aileye mensup olan Hüseyin Hüsnü Çakır, Umum Müdürlüğü, Kaymakamlık, Valilik, Milletvekilliği ve Milli Savunma Bakanlığı gibi birçok önemli görevlerde bulunmuştur. Ancak Bakanlık göreviyle birlikte siyasi hayatını bırakarak emekliye ayrılmıştır. Geri kalan yaşamını İstanbul Bostancı’daki evinde geçirmiştir. 1921 yılında evlenen Hüseyin Hüsnü Çakır, Üç kız çocuğuna sahiptir. Emekliye ayrıldıktan 13 yıl kadar kendi kendine sessiz bir yaşam süren Hüseyin Hüsnü Çakır, 10 Ağustos 1963 tarihinde (71 yaşında) Cumartesi günü İstanbul’da vefat etmiştir. Mezarı İstanbul Aşiyen mezarlığındadır. Dil olarak ise Fransızca’yı bilmektedir. Basılmış eseri ve İlmi rütbesi bulunmamaktadır (İBA, Ş.D.N: 192).

4.2.1. Hüseyin Hüsnü Çakır’ın Memuriyeti

Hüseyin Hüsnü Çakır, memuriyet hayatına 1913 yılının Ekim ayında Maliye Nezareti Varidat Umum Müdürlüğü 4.sınıf Kâtipliğine tayin edilerek devlet hizmeti ile başlamıştır. Bu görevinden sonra 1915 yılının Temmuz ayında Divan-ı Muhasebat Murakıp Muavinliğine getirilmiştir. Buradan 1918 yılında Trabzon Mektubi Kalemî ikinci Mümeyyizliğine (=Temyiz eden, ayıran, iyiyi kötüyü fark eden) gönderilmiştir. Bu görevine devam ederken Kaymakamlık makamına yükseltilmiştir. 1919 yılının Ocak ayında başlayarak; Tirebolu, Giresun, Yusufeli, Bayburt kazalarında kaymakamlık görevinde bulunarak başarılarını duyurmaya devam etmiştir. 1924 yılında Oltu 1924 yılının Nisan ayında ise Ardahan Mutasarrıf Vekilliklerine getirilmiştir. 1925 yılının Eylül ayında ise Mülkiye Müfettişliğinden devam etti. Bu görevleri yaptıktan sonra birçok yerde valilik görevine yükseltilerek devam etti. Valilik yaptığı yerler ise şöyledir; 1925 Yılının Ocak ayında Gaziantep Valiliğine, 1925 yılının Aralık ayında Ordu Valiliğine daha sonra Tokat Valiliğine tayin edilmiştir. Ancak yaşadığı bazı sorunlar sebebiyle Tokat Valisi görevine başlayamayarak idare amirliğinden istifa etmiştir.

1926 ile 1930 yılları arasında Şeker-Petrol İnhisarları Teftiş Heyeti Reisliğinde; aynı İdare Müdür Muavinliğinde ve Umum Müdürlüğünde görevlendirilerek görevine devam etti. Ancak Şeker-Petrol İnhisarı’nın kaldırılması üzerine Tütün İnhisarı (=Tekel) İdare Heyetinde Maliye Vekâleti Baş Murakıplığına geçmiştir (Çankaya, 1968: 1608-1609). 1932 yılının Mart ayında İnhisar İdarelerinin birleştirilmesi üzerine kurulan tekeller, Umum Müdürlüğüne yükseltildi. 1 Mart 1935 yılında 1155 oy alarak beşinci dönem İzmir Milletvekili olarak T.B.M.M’ ye girdi (TBMM Arşivi, Ş.D.N: 192-266). Daha sonra altıncı, yedinci, sekizinci dönem Samsun Milletvekili olmuştur. Bu Mebusluk görevini dokuzuncu dönem sonuna kadar sürdürmüştür. Daha sonra 1939 yılından başlayarak 1941 yılına kadar İktisat Vekilliğinde görevini sürdürmüştür. Hasan Saka ve Günaltay Kabinelerinde de Milli Savunma Bakanı olarak her alanda başarısını kanıtlamıştır. Ancak 1950 yılında Milletvekilliği görevi ve Bakanlık görevi sona ermiştir. (İBA, Ş.D.N: 192).

Tablo. 4.2.1. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın Görevleri (İBA, Ş.D.N:192).

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Maliye Nezareti Varidat Umum Müdürlüğü 4. Sınıf Kâtipliği	1913-1915	-	2 yıl
Divan-ı Muhasebat Murakıp Muavinliği	1915-1918	-	3 yıl
Trabzon Mektub-i Kalemî İkinci Mümeyyizliği	1919-1920	-	1 yıl
Tirebolu-Giresun-Yusufeli- Bayburt Kaymakamlığı	1920-1921	-	1 yıl
Ardahan Mutasarrıf Vekillikleri	1921-1922	-	1 yıl
Mülkiye Müfettişi	1922-1922	-	4 ay
Gaziantep Valiliği	1922-1925	-	3 yıl
Ordu Valiliği	1925-1926	-	1 yıl
Tokat Valiliği	1926-1926	-	45 gün
Şeker Petrol İnhisarlar Teftiş Heyeti Reisliği İdare Müdür Muavinliği ve Umum Müdürlüğü	1926-1930	-	4 yıl
Tütün İnhisarı, İdare Heyeti Maliye Vekâleti Baş Murakıplığı	1930-1932	-	2 yıl
İzmir Milletvekili V. Dönem	1935-1939	-	4 yıl
Samsun Milletvekili VI, VII, VIII	1939-1946	-	7 yıl
Milli Savunma Bakanı	1948-1950	-	2 yıl

4.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

4.2.2.1.Cumhuriyetin ilk yıllarında Ekonomik Yapı

Cumhuriyetin ilanından önce Gaziantep, diğer şehirler gibi ekonomik bakımdan birçok zorluk yaşamıştır. Bu dönemdeki siyasi ve idari yaptırımlardan dolayı durma noktasına gelmiştir. Gaziantep'in kurtuluş mücadelesi sırasında önce İngilizlerin daha sonra ise Fransızların saldırısından dolayı iktisadi faaliyetlerde birçok karışıklık meydana gelmiştir (Özlu, 2017: 2). Cumhuriyetin ilan edilmesiyle bu karışık durumdan çıkılmaya başlanmış ve şehir ekonomik, sosyal, siyasi açıdan toparlanmaya başlamıştır. Bu dönemde Gaziantep'e Vali olarak tayin edilen Hüseyin Hüsnü Çakır'ın, azmi ve Gaziantep halkının iradesi sayesinde kısa zaman içerisinde şehirde büyük gelişmeler yaşanmıştır (Rehber, 1992: 33). Hüseyin Hüsnü Çakır'ın, görev yaptığı yerlerde başarılı işler yapması, halk tarafından sevilmesine vesile olmuştur. Görevini yerine getirirken bizzat olaylara dâhil olmuştur. İfa ettiği bu görevlerinden bazen övgüler alırken, bazen de yapmış olduğu uygulamalardan dolayı tahkikat geçirmiş ve men-i muhakemesine karar verilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte küçüğe olsa işyerleri açılmaya başlanarak savaştan kalan yaralar sarılmaya çalışılmıştır. Açılan bu işyerlerinden biri ise Gaziantep Mensucat T.AŞ'dir. Bu girişimlerle halk teşvik edilmiştir. Bu dönemde un, pamuklu, yünü, ipekli dokumacılık, kilim dokumacılığı ve sabunculuk ekonomide önemli bir yer tutmuştur. Hüseyin Hüsnü Çakır, şehirdeki halkın sıkıntılarına çözüm üretmek ve ekonomiyi geliştirmek için yukarıda adı geçen alanlarda ve daha birçok alanda çalışmalar başlatarak devam etmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 2959-3047).

4.2.3. Siyasi Alandaki Faaliyetleri

4.2.3.1. Vekiller Heyetinde Değişiklikler

Hüseyin Hüsnü Çakır döneminde, meydana gelen bazı sebeplerden dolayı dönemin Maarif vekili Saffet Arıkan, İktisat Vekili Şakir Kesebir istifa etmişlerdir. Çoğunlukla siyasi nedenler sebep gösterilerek gerçekleşen bu istifalarda dönemin Cumhurbaşkanı bizzat ilgilenererek harekete geçmiş olası bir karışıklığın çıkmasının

önüne geçmiştir. Yukarıda adı geçen vekillerin İstifa ettikten sonra yerlerine yeni vekiller getirilmiştir. Yeni vekiller; Başvekil Celal Bayar Maarif Vekâletine, İzmir Mebusu Hasan Ali Yücel'in, iktisat vekâletine İzmir saylavı Hüsnü Çakır getirilmiştir. İzmir sayırlığından Gaziantep'e İktisat vekili olarak gelen Hüseyin Hüsnü Çakır, aynı zamanda Cumhuriyet döneminde Gaziantep ilinin ilk valisidir. 1923 yılında göreve başlayan ilk Valimiz Hüseyin Hüsnü Çakır, Mülkiye müfettişliğinden ayrılıp 1923 yılında Gaziantep'e gelerek görevine başlamıştır. Hüseyin Hüsnü Çakır, 1923 yılında göreve başladığı dönemde Gaziantep savaştan ve harpten yeni çıkmıştı. Halk maddi ve manevi açıdan çökmüş vaziyetteydi. Hüseyin Hüsnü Çakır göreve başladığı andan itibaren şehrin sorunlarıyla yakından ilgilenerek çökmüş vaziyette olan şehri tekrar ayağa kaldırdı. İlk olarak vilayette bozulmuş olan asayiş, siyasi ve ekonomiyi tekrar iyi bir duruma getirmek için çabalamıştır. Gaziantep için azimle çalışan Hüseyin Hüsnü Çakır, Gaziantep'te başardığı başarıları sayesinde yüksek karakterli, dürüst ve temiz devlet adamı olarak tanınmıştır. Sıkıntılı bir dönemde Vali olan Çakır, Türk iktisadisinin kalkınması için çalışmalarına aralıksız devam etmiştir. Ancak 1925 Haziran ayında ordu Vilayetine tayini sebebiyle Gaziantep Valiliğinden ayrılmıştır (Gaziantep, 30 Aralık 1938: 1).

4.2.4. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

4.2.4.1. 1922-1925 Dönemi Tarım ve Hayvancılık

Cumhuriyetin ilanıyla beraber tarım ve hayvancılığa verilen önem artmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla beraber zirai alanda alınan vergilerde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Vergide en önemli değişiklikler aşar vergisinin kaldırılması ve bu sektörde alınacak bütün vergilerin parasal vergiye dönüştürmesi olmuştur. Vergilerdeki bu değişiklikler nakit ihtiyacının karşılanması için zirai ürünlerin pazara yönelerek ekonomik açıdan fayda sağlanmasını sağlamıştır. 1923 Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte aradaki fiyat farklılıkları ve haksızlıkları ortadan kaldırılmıştır. Ürünlerin kalite ve değerleri artmıştır. 1923'ün ilk yıllarında en önemli gelir kaynağı ve besin kaynağı tarımdı. Çünkü dönemin şartları ancak buna imkân vermiştir (Topuz, 2007: 380-381). Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber savaştan yorgun ve zararlı çıkan sadece halk değildi. Hayvanlarda büyük bir zarar görmüştü. Bu zararın en kısa zamanda telafi edilmesi için çok yönlü çalışmalar yürütülmüştür. Hasta ve zarar görmüş hayvanlar için alınan bu tedbirler; aşı üretiminin artırılması için bütçede önemli miktarda ödenek ayrılmış, hastalıklarla mücadelede görev yapacak uzman, baytar ve gardiyan kadrolarına ilaveler yapılmıştır. Yurtdışından, veterinerlik tıbbi alanında uzman ve deneyimli mütehassıslar getirtilerek ülkede çalışmaları sağlanmış, bazı Türk baytar ve uzmanlar hayvan ıslahı ve sağlığı ile ilgili olarak düzenlenen uluslararası kongre ve toplantılara gönderilmiştir. Komşu ülkelerle ortak sınır sağlık zabıtası kurulması girişimlerinde bulunulmuş, sağlık mevzuatının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Temel, 2010: 211.)

4.2.5. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

4.2.5.1. 1923-1925 Yıllarında Eğitim

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimin tam olarak gelişmemesinin temel sebebi, ekonominin yetersiz olmasıydı. Bu dönemde İl İdare Kurullarının yetersizliği ilköğretim

sistemini olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde, öğretmenlerin maaşları düzensiz ödenmiş, zaman içinde keyfi olarak azaltılıp artırılmıştır. Cumhuriyet yönetimi bu konuda hızlı ve güçlü bir değişim eğilimi içine girememiştir. Nedeni ise savaş döneminden çıktığı için eğitim alanında da bir çöküş yaşanmış ve kendini toparlamakta zorlamıştır. 1913 tarihli kanunu kaldırılmadan değişik zamanlarda yapılan düzenlemelerle il özel idarelerinin yetkileri aşama aşama kısıtlanmıştır. Cumhuriyet dönemi, eğitim alanında geniş bir dönüşüm ve değişim dönemi olmuştur. Bu dönemde eğitime verilen önem arttıkça eğitim verilecek alanlarda artmaya başlamıştır. Özellikle İlkokul, ortaokul, lise ve halkevi gibi yeni işlevli kurumlar oluşturulmuştur. Ancak birinci dünya savaşında kalan ve ekonomisi oldukça çöken Gaziantep'in yeni binaları yapması ve kullanıma açılması oldukça zor bir süreçten geçtikten sonra tamamlanabilmiştir. Yapılacak ve yapılmakta olan bu imarların yapı ustaları yabancı olmasından dolayı bu ustalar Gaziantep'i terk ettikleri için bu işleri yapacak kimsenin zor bulunması yüzünden eğitimi etkilemiştir. Çünkü eğitim binalarını yapacak deneyimli kimse bulunmadığı için eğitim aksamıştır. Ancak bu dönemde eğitimi devam ettirip ve tekrar düzene koyup geliştirmek için birtakım önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin başında; köylerde gündüz ve yatılı mekteplerin açılması gelmektedir. Bu sayede gelip gitmekte zorlanan öğrencilere kolaylık sağlamak içindir. Yine diğer alınan bir tedbirde köylerde eğitim verilecek düzgün bir bina olmadığı için Hüsnü Çakır, zorda olsa yeni yapılar yaptırmıştır (Karabeyeser, Karadayı Yenice, 2019: 95). Gaziantep'te 1922-1923 yıllarında birisi ticaret diğeri ise beş yıllık olarak iki lise vardır. İlkokul ise bir veya üç derslik olmak üzere elli dört okul bulunmaktadır.

4.2.6. Kültürel ve İmar Alandaki Faaliyetleri

4.2.6.1. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın İmar Faaliyetleri

Cumhuriyetin ilanıyla bayındırlık alanında ilerleme daha da fazla olmuştur. I. I. Dünya savaşından sonra bayındırlık ve imar alanında yıpranan yerleri daha da güzelleştirmek için Hüsnü Çakır, çalışmalara başlamıştır. Birçok yol ve binalar hasar görmüştü. Hasar gören binaları ve yolları onarmak ve yeni yollar yapma faaliyetlerine kısa süre içinde başlamıştır (BCA,30.18.1.1.7.33:11,16.9.1923. 2769:1). Yollar onarılmaya ve ihtiyaçlar dâhilinde yeni yol çalışmalarına başlamıştır. Bazı yerlere ulaşım sağlanması için demiryolları yaptırılmıştır (BCA,30.10.0.0.151.69.11, 19.4.1924:1). Savaş sırasında yıkılmış olan okullar ve eğitim verilen kurumları eğitimi olumsuz etkilemişti. Bu yüzden harap olan bu okullarda eğitim sürdürülmesi imkânsızdı. Eğitim verilen binaların azlığı ve öğretmenlerin yetersiz olmasından dolayı okul çağındaki öğrencilerin kayıt yaptıracak bina bulması zordu. Bu sebeplerden eğitimin aksamaması için devlete ait bazı binalar düzeltilerek eğitime açılmıştır (BCA,30.18.1.1,11.55.14,12.11.1924, 112:1). Hüsnü Çakır, savaşın etkilerini kısa sürede ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Halkın bu zor durumdan en zararlı etkilenmesi için çabalamıştır. Yıkılan okulları, evleri, bozulan yolları dönemin bütçesine uygun bir şekilde para ayırarak tamir işlerine başlatmıştır.

4.3. Gaziantep Valisi Rıfat Talat Öncel (24.06.1925- 24.07.1930)

Rıfat Talat Öncel, 1313(1895) yılında Kayseri’de doğmuştur. Babası: Hakkı Efendi, Annesi: Aliye Hanım’dır. Nüfus Sicilinde Kayıtlı olduğu yer: Kayseri’dir. Darüşşefaka mürettep ulum ve fûnunu tahsil ederek “pekiyi” derecesinde başarıyla mezun olmuştur. Eğitimine devam etmek için İsviçre’ye gönderilmiş olsa da o dönemde olan harp nedeniyle başarılı olamayarak tekrar dönmek zorunda kalmıştır. Rıfat Talat Öncel, hakkında O dönemde Fransızcadan Türkçeye çevrilen ve hayatını anlatan bir belge yazılmıştır. Darüşşafaka’dan mezun olduktan sonra 7 Eylül 1331(1915) yılında Tomarza Nahiyesi Müdürlüğü görevine başlamıştır. 600 lira maaşla Tomarza Nahiyesi Müdürlüğü görevine devam etmiş 1917 yılında bu görevinden ayrılmıştır. Bu görev dışında çeşitli görevlerde bulunan Rıfat Talat Öncel, Müdürlük, Kaymakamlık, Valilik gibi görevlerde bulunmuştur. Rıfat Talat Öncel, Amasya Valiliğinden sonra 23 Ağustos 1945 yılında emekliye ayrılmıştır. Kendi köşesine çekilen Rıfat Talat Öncel 1969 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Evli ve iki kız(Aliye, Bedia) ve bir erkek(Muammer) çocuğuna sahiptir (İBA, D.N:898).

4.3.1. Rıfat Talat Öncel’in Memuriyeti

Rıfat Talat Öncel’in siyasi hayata girişinden başlayarak emekli olduğu döneme kadar icra etmiş olduğu görevler ve yılları bu görevler neticesinde ise almış olduğu maaşları belirtilmiştir. Rıfat Talat Öncel, İlk olarak Tomarza Nahiye Müdürlüğüne daha sonra ise 28 Nisan 1335(1919) yılında Efkere Nahiyesi Müdürlüğüne tayini gerçekleşmiştir. Yaklaşık sekiz ay bu görevini sürdüren Rıfat Talat Öncel’in görevine 16 Kasım 1919 tarihinde son verilmiştir. Ancak 23 Kasım 1919 yılında tekrar Tomarza Nahiyesi Müdürlüğüne getirilmiştir. Ancak bu görevinden de 11 Mayıs 1920 tarihinde ayrılmıştır. Mesleğinde hızla yükselen Rıfat Talat Öncel, 22 Mayıs 1920 yılında Develi Kazası Kaymakamlığına tayin olmuştur. Rıfat Talat Öncel, 19 Mayıs 1921 yılında bu görevinden de ayrılmıştır. Kaymakamlık görevinden sonra Göksun Kazası Kaymakamlığına naklen tayin olmuştur. Burada da görevini büyük bir özveri ile devam ettirmiştir. Daha sonra burada farklı başarılarla imza atmıştır. Ancak çıkan kararname neticesinde 8 Haziran 1923 yılında bu görevini de bırakmıştır. Kaymakamlık görevine devam eden Rıfat Talat Öncel, 22 Ağustos 1923 tarihinde Kilis kazası kaymakamlığına naklen tayin olunmuştur. Maaşı göstermiş olduğu başarıdan dolayı 2000 kuruşa kadar yükseltilmiştir. Buradaki üstün başarısından dolayı uzun dönem Kaymakamlık yapan Rıfat Talat Öncel’in maaşı 4000 kuruşa kadar yükseltilmiştir.

Rıfat Talat Öncel, Kaymakamlık görevinden sonra 24 Haziran 1925 tarihinde Gaziantep Vali vekâletliği yapmıştır. Daha sonra 27 Eylül 1925 tarihinde asaleten Gaziantep Valiliğine tayin olmuştur. Buradaki başarısından dolayı kıdem olarak yükseltilmiştir. Gaziantep'teki görevine 30 Temmuz 1930 tarihinde son verilerek aynı ay içinde Mardin Valiliğine naklen tayini gerçekleşmiştir. Mardin Valiliğinde maaşı 9.000 kuruşa kadar yükseltilmiştir. Daha sonra 20 Haziran 1935 tarihinde Eskişehir Valiliğine tayin edilmiştir. Burada bir yıl görev yapan Rıfat Talat Öncel, 31 Temmuz 1936 tarihinde naklen Amasya Valiliğine tayin edilmiştir. Amasya Valisi Kadri Uçok'un ise Eskişehir Valiliğine geçmesiyle valiler arası değişim tamamlanmıştır (BCA, 67.65.14.30.18.1.2, 31.07.1936, 1). Rıfat Talat Öncel, Amasya Valiliğini sürdürdüğü esnada Amasya'ya birçok faaliyette bulunmuştur.

Amasya Valisiyken şehre birçok bulvar, park, köprü, şehir içi yollarda düzenlemeler ve ağaç faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Yaptırdığı bulvarlara bizzat Rıfat Talat Öncel Bulvarı adı da verilmiştir (Durma, 2021: 5-6). Daha sonra burada kıdem atlayarak 3. Sınıf Valiliğe terfi etmiştir. Buradaki görevinde ise 5 Mayıs 1945 tarihine kadar sürdürmüştür. Son görevi olan Amasya Valiliğinde şehirde yaptırdığı bulvarlar, parklar, köprüler, yol çalışmaları ile sevilen bir vali olarak tarihe adını yazdırmıştır. Birçok görev yaptığı yerde imar çalışmaları ile dikkat çeken Rıfat Talat Öncel, halkın sevgisini kazanmayı başaran valiler arasında yerini almıştır. Bakanlık tarafından valiler arası yer değişimi yaptığı sırada Amasya Valiliğini sürdürmekte olan Rıfat Talat Öncelin emekliliğine karar vermiştir (İBA, Ş.D.N: 898). Bu kararın üzerine Öncel, 23 Ağustos 1945 yılında emekliye ayrılmıştır (Devrim, 1974: 70).

Tablo. 4.3.1. Rıfat Talat Öncel'in Görevleri (İBA, Ş.D.N:898)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Tomarza Nahiye Müdürlüğü	1915-1917	600	2 yıl
Efkere Nahiye Müdürlüğü	1919-1919	600	9 ay
Tomarza Nahiye Müdürlüğü	1919-1920	600	1 yıl
Develi Kazası Kaymakamlığı	1920-1921	1500	1 yıl
Göksun Kazası Kaymakamlığı	1921-1923	1500+(500)	2 yıl
Kilis Kazası Kaymakamlığı	1923-1925	2.000+(4.000)	2 yıl
Gaziantep Valiliği	19 5-1930	6.000+(8.000)	5 yıl
Mardin Valiliği	1930-1935	8.000+(9.000)	5 yıl
Eskişehir Valiliği	1935-1936	9.000	1 yıl
Amasya Valiliği	1936-1945	9.000	9 yıl

4.3.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

4.3.2.1. İktisadi Faaliyetler

Dönemin iktisadi durumlarından dünyanın etkilendiği gibi Gaziantep Vilayeti de olumsuz etkilemiştir. Eski dönemden beri Türkiye'nin en ticaretgâh şehirlerinden ve sanat merkezlerinden biri olan Gaziantep de hududun yaklaşması, kuzey ve güneyde onar saat mesafeden geçirilen şimendifer (demiryolu) Ferhatlarının şehre uğratılmamasından ticaretini; çağdaş ve bilimsel ilmi gelişmeler ile denge içerisinde uyumlu fabrikalar açamadığı içinde dokuma ve deri alanlarında başarı sağlayamadığı için yüksek mevkii kaybetti. Gaziantep jeopolitik verimliliğinden dolayı Türkiye'de ihracatı bol şehirlerdendir. Özellikle bağcılık ve buna bağlı olarak şarapçılık bu dönemde önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Buna binaen bağ yetiştiriciliği de çiftçiler

için önemli bir üretim olmuştur. Bağcılık üretimi fazlalaşınca rakı fabrikası açılmıştır. Ürünler bol olunca fabrika sayılarında artış olmuştur. Bu durumda nesli tükenmek üzere olan bağcılık tekrar canlanarak bağcılık yapan çiftçiler ve bu yolda kazanç elde edenlere önemli gelirler sağlamıştır. Gaziantep'te yetişen üzümleri her şeyden ziyade şarap imalatına uygun olduğu belirlenmiştir, ürün ve üretim fazla olunca fiyatlar uygun bir miktarda belirlenmiştir. Bu artış ile beraber Gaziantep şarap üretiminde önemli yerlere geleceği de belirlenen hedefler arasındadır. Yine bağcılık alanına 8 ile 10 bin arası sermaye ayrılarak üzümlerin kullanım alanlarının genişletilmesi için harekete geçilmiştir (Gaziantep, 10 Kasım 1930: 1). Rıfat Talat öncel dönemi ekonomik gelirler ise aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo. 4.3.2.1.1930 yılı bütçesi (BCA. 030.10,142.17.1: 1).

Bütçe gelirleri	508147
Tahakkuku	553545
Tahsili	377251
Adi ve fevkalade bütçeye bağlı masraflar	508147
Eski seneden aktarılan borçlar	186393
Net ödemeler	950636
Yıl içerisinde artan masraflar	355017
Genel borç	237611

Yukarıdaki tabloya bakıldığı zaman bütçe geliri artmakla birlikte dönem giderler de farklılık göstermiştir. Bu artışa bakıldığı zaman üretimdeki çeşitliliğin payı büyüktür. Tabloya göre bütçe gelirlerinin giderlerden fazla olması hedeflenmektedir.

4.3.3. Siyasi Alanındaki Faaliyetleri

4.3.3.1. Gaziantep'te Savaş Sonrası Dönem

Gaziantep halkı savaştan yeni çıkmıştı. Savaştan çıkan halk arasında büyük bir karışıklık ve anlaşmazlık yaşanmaktaydı. Halk arasındaki bu karışıklık büyük bir huzursuzluğa sebebiyet vermekteydi. Halkın çoğunluğu savaştan çekiniyordu. Çünkü birçoğu büyük kayıplar vermişti. Halkın bazı kesiminin savaşa sıcak bakmasının nedeni ise can ve mal kayıplarının intikamını almak ve toprağını kaybetmek istememesinden kaynaklıydı. İşte Gaziantep'in bu karışık döneminde Rıfat Talat Öncel Vali olarak tayin edilmişti. Bu karışıklık döneminde dini örgütlenmelerde oldukça fazlaydı. Bu örgütlenmelerin başında şih hoca ve taraftarları oldukça yaygındı. Bu örgütlenmeler kendi bildikleri ve istedikleri sistemi uygulamak istiyorlardı. Bu taraftarlar günümüzde ocaklar olarak bilinerek günümüze kadar gelmeyi başarmışlardır.

Cumhuriyet döneminde kurulan bu grupların başında, Şih Mustafa vardı. O dönemde bu dini kesim taraftarları, şehrin ileri gelenleri ve hatırı sayılan insanlardı. Çevreleri ve bu örgütlere inanan destekleyen insan sayısı oldukça fazlaydı. Bu yüzden o dönemde dini kesim oldukça aktif rol oynamaktaydı. Gerekli yerlerde bu örgütler söz sahibiydiler. Savaş döneminde Gaziantep'te oldukça fazla kayıplar yaşanmıştır. İşte bu güçsüz dönemde dini gruplar varlığını oldukça belli etmiştir. Bu zor durumun içerisinde halk sefalet içinde kıvrılırken tek rahat eden kesim zengin kısımdı. Savaş döneminde halkın yokluk çekmesinin yanı sıra büyük bir can kaybı da mevcuttu. Bu kayıplar halkın savaşmak isteyen bölümünü daha da hırslandırmıştı. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen, Savaşın etkisinden kurtulmak ve biran önce toparlanmak için başa gelenlerin seçimle gelmesi bir gereklilikten çok zorunluluk haline gelmişti. Yapılacak olan bu seçimlerin açık oy ile yapılması kararlaştırılmıştı. Bu dönemde Gaziantep valisi olan Rıfat Talat Öncel, döneminde yapılan seçimde sıkı güvenlik önlemi alarak güvenliği sağlayanlara önemli komutlar ve destekler vermiştir (Göğüş, 1997: 363-364). Halkı karışıklık ve engel çıkarmaması için uyararak seçimlerin sorunsuz bir şekilde ilerlemesi için uyarmıştır. Çünkü halkın sıkıntılı sürece tekrar girmesini istememiştir.

Bu karışık dönem içerisinde dini örgütlerin yanı sıra birçok çeteler vardı. Bu çetelerde tıpkı dini örgütlenmeler gibi savaşın olumsuz durumundan faydalanmışlardır. Bu çetelerin önemli olanlarından ve sorun çıkaranlarından biri de Cindaroğlu çetesi idi.

Bu ve bunun gibi çeteler Gaziantep ve çevre halka çok eziyet etmişlerdi. Halk savaş mağduru olduğu için karşı koyamamıştır. Ancak Gaziantep'e, çevre illerden destek kısa zamanda gelmiştir. Bu iller; Maraş, Adana, pazarcık gibi illerdi. Bu illerden askeri birlikler gelerek bu çetelerin büyük bir kısmını etkisiz hale getirmiştir. Bu çetelerin ortadan kaldırılmasıyla savaştan yorgun çıkan ve çetelerin eziyetlerine maruz kalan halkı kurtarmışlardı. Cindaroğlu çetesi baş görevlisi vilayet konağı önünde halkı doldurduğu için Atatürk Kütüphanesi önünde idam edilerek en büyük cezayı almıştır (Göğüş, Güzelbey, Kutluğ, Güzelhan, 1962: 4).

4.3.4. Kültür Alanındaki Faaliyetleri

4.3.4.1. Şehrin İmar Faaliyetleri

Rıfat Talat Öncel, Gaziantep'e tayin olduktan sonra en küçük köylere kadar gezi düzenleyerek eksiklikleri tespit etmiştir. Halkın ihtiyaçları ile yakından ilgilenmiş ve bu ihtiyaçlar için planlar yapmıştır. Rıfat Talat Öncel, yaptığı geziler sırasında yollarda gördüğü eksiklikleri belirlemiş, halk ile sohbetler ederek halkı ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için çeşitli yollara başvurmuştur. İlk olarak işe caddelerde başlamıştır. Caddelerin genişletilmesi için cadde üzerindeki mülkiyeti şahıslara ait olan kişilerle anlaşma yoluna gitmiştir. Anlaşma sonuca varınca hemen çalışmaları başlatmıştır. Merkezde ise Maarif bahçesinden başlanarak arasa çarşısına kadar yollar genişletilmiştir. Su burcu karakol binası yıkılarak yenisi yapılmıştır. Sokak kaldırımları için döşeme çalışmaları başlamıştır. Eski evler tamir ettirilmiştir (Gaziantep, 24 Kasım 1930: 2-3).

Rıfat Talat Öncel, bu dönemde şehrin en önemli ihtiyacı olan su sıkıntısı üzerinde durmuştur. Öncel, su sıkıntısı ve diğer sıkıntılar için birçok toplantı yapmıştır. Yapılan bu toplantıların birincisinde, Sıhhiye müdürü, Belediye reisi, Maarif müdürü, Baytar müdürü, hükümet tabibi, Memleket hastanesi başhekimisi ve Saip Safi Beyler katılmıştır. Toplantıda şehrin sıhhati için önemli konular belirlenmiş esnaf ve şehir için neler yapılabileceği konuları üzerinde durulmuştur. Şehrin su ihtiyacı oldukça ağır bir konu olmuştur. Çünkü su yaşamın temel kaynağı sağlıklı yaşamın ise ana nedeniydi. Uzun görüşmelerden sonra su ve diğer önemli meseleler için 100.000 lira maddi bütçe ayrılmıştır. Yapılan diğer toplantılarda da her türlü hastalığın bulaşmaması ve bu hastalıklardan korunmak için alınan tedbirler sonuca bağlanmıştır (Gaziantep, 22 Aralık 1930: 1-2).

4.4. Gaziantep Valisi Nazmi Toker (24.07.1930-18.07.1932)

Nazmi Toker, 1875 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası: M. Şevki Bey Annesi: Ayşe Hanım'dır. Milliyeti: Türk'tür. Nüfus Sicilinde Kayıtlı olduğu yer: İstanbul'dur. İlk ve Ortaokul tahsilini nerede yaptığı bilinmemektedir (İBA, D.N:2400). 1895 yılında Harp Okulu'nu teğmen olarak bitirmiştir. Nazmi Toker, Kaymakamlık, Valilik, Askeri ve Milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur. Milletvekilliği görevinden sonra Ankara'da emekli olarak köşesine çekilen Nazmi Toker, 25 Aralık 1956 tarihinde vefat etmiştir. Eşini ve kız çocuğunu 1909 yılında kaybetmiş olan Nazmi Toker varisi olmadan ölmüştür. Vasiyeti doğrultusunda kıymetli evraklarını ve ziynet eşyalarını Kızılay Cemiyeti'ne bırakmış, tüm mal varlığı ise satılarak Kayseri ve İsparta'da "Nazmi Toker Okul Yaptırma Derneği'ne" bağışlanarak adına birer okul yapıldı. Siyasetçi, İdareci, Askeri alanlarda izini derinden bırakan Nazmi Toker'in cenazesi Ankara'da Asri Mezarlıkta toprağa verilerek sonsuzluğa uğurlanmıştır (Çabuk, 2015: 83-84). Döneminde yazar olan M. Şevki Yazman Nazmi Toker hakkında şunları söylemiştir:

"Nazmi Bey merhum gayet otoriter, dürüst ve mükemmel bir kumandandı. Otoriterliği, şiddetli ve kırıcı davranışından ziyade sevgiye ve maiyetine karşı dürüst hareketine dayanırdı. Kendisi Galiçya'da Tümenin sayısız harplerinde eşsiz kahramanlıklar göstermiştir. Bilhassa Zlotilpa hattından geriye çekilişte ve Birjejani güneyinde 1916 yılının Eylülünde cereyan eden muharebelerde, Nazmi Bey'in kumanda ettiği 62. Alayın büyük hizmetler ifa ettiği muhakkaktır. Hatırladığıma göre bütün bu harplerde 62. Alay hiçbir paniğe uğramamış, Tümenin daima belkemiğini teşkil etmiştir. En sonunda yapılan büyük bir taarruzla Rus sınırına dayanılmasında önemli bir rol oynamıştır." (Aldan,1990: 286).

4.4.1.1. Nazmi Toker'in Memuriyeti

Nazmi Toker, 1903 yılında yüzbaşılığa yükseltilmiştir. Bu görevden üç yıl sonra binbaşılık görevine getirilmiştir. İkinci Meşrutiyet'ten sonra 1909 yılında Ankara Jandarma Alayı Merkez Tabur Kumandanlığı görevine başlamıştır (Aldan,1990: 285-289).Nazmi Toker'in Gaziantep Valiliği görevine gelene kadar birçok görevde bulunduğu görülmektedir. Yapmış olduğu bu görevlere bakıldığında en aktif ve uzun dönemi Kayseri'de geçirmiştir. Kayseri'de Vali, Belediye Başkanı ve iki dönem Milletvekilliği yapmıştır. Nazmi toker, bütün aktif dönemini Kayseri'de geçirmiştir. Kayseri Milletvekilliği görevinden sonra da emekliye ayrılmıştır. Nazmi Toker, 1915-1916 yıllarında olan Çanakkale Savaşı'nda binbaşı rütbesi ile 62. Alay Kumandanlığı

yapmıştır. Yapılan bu savaşta Seddülbahir Cephesi'nin Kerevizdere Mevkii'nde görevini sürdürmüştür (Aldan,1990: 286). Nazmi Toker'in bu savaşta yönettiği askerler, Fransa ve İngilizler ile çarpışmaya girişmiş ve birçok kan dökülmüştür. Sürekli birbirlerine baskın yapan ve çok fazla kan dökülen bu savaşta fazlasıyla şehit verilmiştir. Ancak buna rağmen Toker'in askeri birliği geriye çekilmemiş ve kahramanca savaşmaya devam etmiştir (Aysal, 2015: 267-297). Nazmi Toker'e, Yukarıda bahsi geçen muharebede başarılı olduğu için "Harp Madalyası" verilerek başarısı tescillenmiştir. Çanakkale zaferini kazanan Nazmi Toker ve ordusu 1916 yılında Galiçya harbindeki başarısından dolayı, yarbay rütbesi verilerek kahramanlığı ödüllendirilmiştir. Bu cephelerdeki diğer başarılarından dolayı savaş nişanı ve madalyalar verilmiştir. Bunlar; Galiçya harbindeki başarısıyla Avusturya ve Macaristan Devleti tarafından "Muharebe Liyakat Madalyası," Almanya'daki başarısından dolayı "birinci sınıf Demir Haç Madalyası," yine 1917 yılında Almanya tarafından "ikinci sınıf Demir Haç Nişanı" ve yine birçok başarısından ve "Muharebattaki Hidemat-ı Fevkaladesinden" dolayı Muharebe Gümüş Liyakat ve İmtiyaz madalyaları ve yine Avusturya- Macaristan tarafından "üçüncü sınıf Demir Haç Nişanı" Toker'in üstün başarılarından dolayı bu Nişan ve Madalyalar verilmiştir (Aldan,1990: 286-287). Nazmi Toker Birinci Dünya Savaşı sonrasında tekrar jandarmaya atanmış il Jandarma alay komutanlığında daha sonra ise Sivas Mıntika Jandarma Müfettişliği'nde görevini icra etmiştir. Nazmi Toker'in askerlik hayatı çok başarılı geçmiştir. Verilen işlerde eksiksiz ve güvenli bir şekilde yerine getirdiği için İleri gelenler tarafından 19 Ocak 1922 tarihinde mutasarrıflığa atamışlardır. Bu görev Nazmi Toker'in idarecilik alanındaki ilk görevi olarak resmi belgelerde belirtilmiştir. Ancak bu görevi ise çok kısa sürmüştür. Çünkü mutasarrıf sistemi kaldırılmıştır. İkinci meşrutiyetten sonra 1909 yılında jandarma sınıfına dâhil edilen Nazmi Toker'e, Ankara İl Jandarma Alay Kumandanlığı'na getirilmiştir. Toker, 1923-1926 yıllarına bakıldığında Adana, İstanbul ve Diyarbakır gibi değişik illerde İl Jandarma Müfettişliği yapmıştır. Daha sonra 30 Mart 1927 tarihinde atandığı Diyarbakır Vali Vekilliği görevini 5 ay sürdürebilmiştir (Kasaroğlu, Atakul, Belek, 1969: 569).

Nazmi Toker'in Valilik yaptığı illere bakıldığında diğer şehirlere göre Malatya ve Gaziantep valiliklerinde fazla bir faaliyette bulunmamıştır. Bu şehirlerde Toker'in faaliyetleri siyasi açıdan değil kenti geliştirip bayındırlık hale getirmek için çalışmıştır. Nazmi Toker, idare yaptığı dönemde bütün öğrendiği başarılı deneyimlerinin hepsini Kayseri'de gösterip uygulamıştır (Aldan, 1990: 287). Çünkü Kayseri'de köklü ve hızlı ve daha fazla bayındırlık çalışmalarında bulunmuştur. Kayseri'de görevi sırasında adını ölümsüzleştirmek için Nazmi Toker İmam Hatip Ortaokuluna adı verilerek ölümsüzleştirilmiştir. Valilik yaptığı yerlerde Malatya valiliğinde 17 Ağustos 1927 yılına kadar çalışmıştır. Umum jandarma kumandanlığında 11 Ağustos 1930 yılına kadar, Gaziantep valiliğinde 9 Ağustos 1932 yılına kadar, daha sonra Kayseri valiliğinde, sonrasında ise Sivas valiliğinde görev yapmıştır. Kayseri'de valilik görevine başladıktan sonra 9 ay içerisinde, Kayseri'de Belediye Başkanlığı görevi de verilerek kentte tek yetkili yönetici durumuna erişmiştir. Burada meydanlar, caddeler, parklar açmış, Atatürk heykelini diktirerek Kayseri kapalı çarşısının bir kısmını yıktırarak yeni çarşı inşa ettirmeye çalışmıştır. Bu çalışmalar Atatürk ve dönemin hükümeti tarafından hoşnutlukla karşılanmıştır. Nazmi Bey, "Şehir planını bastonu ile çizen vali" olarak tanınmıştır. İlk imar çalışmasını ve planını ise 1933-1936 yıllarında hazırlatmıştır. 2 Ocak 1935 yılında yayınlanan Soyadı Kanunu çerçevesinde "Toker" soyadını almıştır. Kayseri'deki başarılı döneminden sonra 29 Ağustos 1936 yılında Sivas Valilik görevine

getirilmiştir. Ancak varlığını burada pek gösterememiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 26 Mart 1939 tarihinde gerçekleştirilen milletvekilliği seçimlerinde Nazmi Toker'i CHP Kayseri milletvekili aday listesine eklemiştir. Kayseri'de iki dönem milletvekilliği seçilerek görevini icra etmiştir (İBA, Ş.D.N:2400).

Tablo. 4.4.1.1. Gaziantep Valisi Nazmi Toker'in Görevleri (İBA, Ş.D.N: 2400)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Yüzbaşı	1903-1906	-	3 yıl
Binbaşı	1906-1909	-	3 yıl
Ankara İl Jandarma Alay Komutanlığı	1916-1918	-	2 yıl
Sivas Mıntıka Jandarma Müfettişliği	1918-1922	-	4 yıl
Dersim Mutasarrıfı	1922-?	-	-
Adana-İstanbul- Diyarbakır İl Jandarma Müfettişi	-	-	-
Diyarbakır Vali Vekilliği	1927-1927	400	4 ay
Malatya Valiliği	1927-1930	6.00+8.00	3 yıl
Umum Jandarma Komutanlığı	1930-1930	-	6 ay
Gaziantep valiliği	1930-1932	8.000	2 yıl
Kayseri Valiliği	1932-1933	8.000	1 yıl
Sivas Valiliği	1936-1939	9.000	3 yıl
Sivas Milletvekili(VI-VII)	1939-1946	-	7 yıl

4.4.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

4.4.2.1. Dönemin Ekonomik Yapısı

Gaziantep halkı, bu dönemde ekonomiyi geliştirmek ve geçim kaynaklarını çeşitlendirmek için bağcılık işine girmiştir. Bağcılık tarımını geliştirmeyi amaç edinen halk, faaliyete kısa sürede başlamıştır. Burada işi yapan çiftçi kesimi ise üretilen üzümü meyve veya Pestil, Pekmez olarak diğer şehirlere göndermiş gelen gelirler ile çeşitliliği artırarak ticarete devam etmiştir. Yine bu dönemde halka destek amaçlı “yerli Malını Kullanma Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanun ile beraber üretilen üzümler şarap yapımında da kullanılmaya başlamıştır (Gaziantep, 25 Eylül 1930: 2).

Halk, Ekonomi alanında daha iyi olmak, verimliliği artırmak ve daha fazla ürün alıp satabilmek için maddi destek talebinde bulunmuştur. Çiftçilik mesleğine yıllarını veren köylü, tarlasına ürün almakta, ekmekte ve hasat edip satmakta zorlanmıştır. Bu yüzden 1931 yılı içerisinde devlet çiftçilerin bu sıkıntılardan kurtulabilmesi için harekete geçmiştir. Ziraat Bankası şubelerine talimat vererek gerekli yardımların yapılmasını beyan etmiştir. Devletin verdiği bu beyanla Bankalar çiftçilere kredi yardımında bulunmuştur. Bu yardımlar yapılırsa ekonomik buhranda olan halk refaha erecekti. Ancak Banka Müdürlerinin çıkarları için yanlış politika uygulamaları sonucunda, Çiftçilerin ekonomik sıkıntıları giderilememiştir (Gaziantep, 8 Ocak 1931: 2). Bu duruma Gaziantep iş bankası da dâhil olmuştur. Banka, yaşanan bu olumsuzluğu gidermek için 17 Haziran 1931 tarihinde açılarak gerekli maddi yardımı sağlamıştır (Gaziantep, 18 Haziran 1931: 1).

Bankada Maddi yardım olarak faaliyetlerine devam eden devlet, 10 ton Antep Fıstığını çiftçilerden alarak yurt dışına ihraç etmiştir (Gaziantep, 16 Temmuz 1931: 2). Elde edilen bu gelir ile teknolojik alanda gelişmiş makineler getirtilerek çiftçiye kolaylık sağlanmıştır. Getirilen makineler arasında Bakır makineleri de vardır. Bu makineler ile bakırcı ustaları, üretimlerini kendileri yaparak maddi kazanç sağlamıştır.

Üretilen bu ürünler sayesinde daha kaliteli, sağlam ve uygun fiyatlı yerli bakır ürünler satılmıştır. Bu ürünlerin yanı sıra gelişen sabun üretimi olmuştur. Bu üretimin ekonomiye katkısı azımsanmayacak derecededir (Gaziantep, 20 Ağustos 1931: 2).

Nazmi Toker, döneminde vilayeti ekonomik bakımdan kalkındırmak için çalışmalara devam etmiştir. Bu bağlamda Özel İdareye Ait olan 50 dönümlük bir arazi fidanlık olarak kullanılmak üzere ayrılmıştır. Fidanlık için ayrılan bu araziye, 20 kilo olmak üzere çeşitli tohumlar ve 65 kilo akasya, çam, diş budak vb faydalı ağaç getirilerek dikilmiştir. Bu fidanlık alanının yapılmasındaki amaç; yollar üzerinde parklar inşa ederek sosyal alanları artırmak, Memleket Hastanesi'nin bahçesini park alanına dönüştürmek, merkez ve kazalara ceviz ağaçları dikmekti. Bu faaliyetler ile ulaşılmak istenen amaç ürün çeşit ve verimliliği artırmak ve şehrin daha yeşil bir ortama dönüşmesini sağlamak olmuştur (Gaziantep, 14 Nisan 1932: 2-3). Yine 1932 yılının ithalat ve ihracatına bakıldığında ithalat 5.321.577 milyon iken ihracat 9.890.272 milyon olmuştur (Gaziantep, 22 Şubat 1932: 3). Verilere bakıldığında bu yılki İhracat geçen yıla göre artmıştır. İthalatta ise ihracatın tam tersi olarak bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün nedeni ise dönemin ekonomik sıkıntılarıdır.

Tablo. 4.4.2.1. 1931 yılı bütçesi (BCA, 030.10,142.17.1: 1).

Bütçe gelirleri	479814
Tahakkuku	373486
Tahsili	250236
Bütçeye bağlı masraflar	-
Tahakkuku	696329
Ek ödenek	318314
Genel borç	373015

Yukarıdaki tabloya göre dönemin giderleri ekonomik gelirleri ile bağlantılıdır. Yıl içerisinde dönemin giderlerine bağlı olarak gelir ve gider arasındaki ilişki dengede tutulmuştur. Yukarıdaki tablo oluşturulurken masraflar ve yıl içerisindeki ödenekler göz önünde bulundurulmuştur. Göz önünde bulundurulan bu ödenekler çıkartıldıktan sonra elde kalan bütçe ve dönemin borçları rahatlıkla belirlenmiştir.

4.4.2.2. Yerli Malı Sergisi

Gaziantep'te işlenilmiş ve işlenilmekte olan ürünleri incelemek üzere 12 Ocakta bir sergi açılmıştır. Tasarruf haftasında açılan bu sergi birçok ürünü tanııtma çıkarmıştır. Tanıtıma çıkarılan bu ürünlerin faydaları, zararları, vilayete getirdiği maddi kazançlara da değinilmiştir. Yerli malı sergisi devamında Nazmi Toker, memleketin adına faydalı olması açısından ticaret ve sanayi odası serginin bu yıl daha erken ve daha uygun bir mevsimde olmasını uygun görmüştür. Bu yıl ise serginin 16 Ekim 1931 Cuma günü tanıtıma çıkarılması kararlaştırmıştır. Serginin korumasını Nazmi Toker yapmıştır. Toker, bu korumanın sürekli olması için Sergi Komiserliğine, Ticaret ve Sanayi Odası Başkâtibi ve aynı zamanda Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Kâtip ve Muhasebe Müdürü Yılmaz Bey tayin edilmiş ve başkanlık da beş kişiden oluşan bir komisyon oluşturmuştur (Gaziantep, 27 Ağustos 1931: 1).

Dönemin Valisi Nazmi Toker, sadece ürünlerin üretiminde değil, üretilirken kaliteli olması ve halkın güvenini kazanmaya büyük önem vermiştir. Dönem dönem

açılan bu sergilerde ürünlerin, doğru bir şekilde tanıtılıp tanıtılmadığını yakından takip etmiştir. Bir eksiklik ve yanlışlık gördüğünde bizzat Vali Nazmi Toker müdahale etmiştir. Nazmi Toker'in bu sergileri açmasının nedeni; halkı yerli malı kullanımına teşvik etmek ve tasarruf bilincini geliştirerek önemine vurgulamak istemiştir. Bu yerli malı teşviki ve tasarruf Cumhuriyetin ilanından beri başlayarak günümüze kadar gelmiştir. Yerli malı sergisinde sadece bir ürün üzerinde durulmamış, çeşitli alanlarda üretilen mallar sergiye konularak tanıtımı sağlanmıştır. Sergide sunulan ürünler taleplerine göre fiyat belirlemesi yapılmıştır. Yerli malı sergileri halkın medenileşme yolunda attıkları adımlar arasında olarak gösterilmektedir. Doğru bir şekilde ilerletildiğinde halka fayda sağlayacağı ve üretimlerinde artış olmasına neden olacağı açıkça ortadadır.

4.4.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

4.4.3.1. Zirai Kredi Kooperatifi

Besni kasabasında çiftçi halk için bir Zirai Kredi Kooperatifi (Tarımsal Kredi Topluluğu) oluşturulmuştur. Kooperatifin açılması, halkın fikir bütünlüğü ile bir karar verilmesi sonucunda oluşturmıştır. Bu Kooperatif asıl amacı; tarım üreticileri ve tarım üreticilerinin hakkını savunması için açılmıştır. Tarım Kredi Kooperatifi diğer üretim yapan üreticiler ile beraber üreticilerin verdiği izinler ile gerekli olan denetlemeleri yapmaktadır. Bu kooperatif tüzel bir kişiliğe sahiptir. Oluşturulan bu kooperatif, Genel Meclise de sunulmuştur. Genel meclis ise gerekli değerlendirmeler yaparak kooperatifin kurulmasına karar vermiştir. Kurulması kararlaştırılan bu kooperatifin Besni'de kurulması da kararlaştırılmıştır. Kurulacak olan Tarımsal Kredi Kooperatifi'nin kendilerine sağlayacağı faydaları anlayan halk, Devletin rehberliği ile Besni'de çalışmalarına başlanılmıştır. Kooperatif 65 köyde faaliyete geçilmiştir. Bu kooperatif için bazı köylüler düzen çerçevesinde, birlik ve beraberlik ile yeni Fıstıklıklar açılmış, boş tarlalara bağlar dikilmiş, bazı tarlalar ayrılmış, bu çalışmalardan gelir gelirler ise Tarımsal Kredi Kooperatifi kurumuna verilmiştir (Gaziantep, 24 Mart 1932: 2). Bu yardım ve tasarruf sandığı teşkilatı vilayette çok önemli bir kurum olacak ve halka büyük faydalar sağlayacaklardır. Çünkü Tabiat Besni bölgesine birçok güzelliği bir arada vermiştir. Bu bölgede sakız ağaçları, fıstık, yaprak, badem, zeytin, tütün, üzüm gibi doğanın verdiği güzelliklere sahiptir. Bu vilayette her yerde yetişmeyen meyveler yetiştirilip ticareti yapılmaktadır. Bu ürünler zaten bölgeyi fazlasıyla zengin kılarak ekonomik gelir sağlamaktadır. Devlet ise bu ürünlerin üretimi, satışı için halka destek vermiştir. 65 köyde kurulan bu Kooperatifin açılışı güce köyünde yapılmıştır. Kooperatifin açılış töreni için köye, Nazmi Toker, Jandarma Kıta, Bölük ve Kumandanları, Maarif Müdürü, Ziraat Bankası Müdür ve Muhasebecisi, Halk Fırkasından bir heyet güce köyüne gitmiştir. Zirai Kredi Kooperatiflerinden açılan bu üçüncü kooperatiftir. Güce köyündeki açılışa Nazmi Toker ve ileri gelenler sırasıyla konuşma yapmıştır. Özellikle Ziraat Bankası Müdürü Hakkı Bey, önemli açıklamalar tapmıştır. Nazmi Toker, Zirai Tarım Kooperatifinin köy bankası olduğunu belirtmiştir (Gaziantep, 17 Ekim 1932: 1).

Köy Bankası olarak adlandırılan bu kooperatiflerle, artık vilayette zaman ve para kaybı yaşanmayacağı belirtilmiştir. Çünkü bunları almak için günlerce beklenmektedir. Ancak bu kooperatifle bu sorunların aşılabacağına, köylüleri daima bu gibi önemli işlerde görmek istediğini, köylülerin gelişmesini sağlamak ve geliştirmek için her zaman

çalışacaklarını söylemiştir. Açılış konuşması yapılarak gücege köyündeki açılış tamamlanmıştır. Gücege köyündeki Kooperatif kurulması için köylü, muhtar var gücüyle çalışmıştır. İşte bu azimle çalışma sayesinde Kooperatif kısa sürede tamamlanarak faaliyete açılmıştır. Nazmi Toker, açılış töreninden sonra köydeki okulları gezmiştir. Köydeki bu okulların eğitim öğretim için yetersiz olduğunu görmüş ve yeni bir de okul binası yaptırılmasına karar verilmiştir. Daha sonra köyde üretilen köy ürünlerinin yapım aşamalarını bizzat izleyerek değerlendirmiştir. Köydeki un fabrikasını gezerek hijyenikliğini kontrol etmiş ve onay vermiştir (Gaziantep, 17 Ekim 1932: 2).

4.4.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

4.4.4.1.Eğitime Genel Bakış

Cumhuriyet döneminin ilanıyla birlikte birçok yenilik ve değişiklik yapılmıştır. Diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da birçok değişiklik meydana gelmiştir. Yeni eğitim anlayışı laik, milli, demokratik anlayış çerçevesinde şekillenmiştir. Bu anlayışlar ve değişiklikler toplumun ihtiyaçlarına tam olarak çözüm bulmuştur. Eğitim sistemi yaygınlaştırılmış, modernleştirilmiş, daha disiplinli ve düzenli olmuş, zengin fakir fark etmeksizin parasız ve eşit bir eğitim sistemi benimsenmiş, karma ve çağdaş olan eğitim sistemi sayesinde önemli derecede gelişme olmuştur. Eğitimin kontrolü Cumhuriyetin ilanından sonra devlet kontrolüne bırakılmıştır (Demirtaş, 2008: 10-20).

Yeni kanunlar ve yönetmeliklerle yeni bir eğitim sistemi oluşturulmaya başlanmış ve ülkede uygulanmıştır. Harf İnkılabı, Türk tarihi ve diline yönelik çalışmalar, açılan ilk, orta ve yükseköğretim kurumları, yabancı uzmanların faaliyetleri ve vefakâr Anadolu insanının eğitime olan düşkünlüğü sayesinde on beş yıllık bir zaman içerisinde Türkiye kalkınan ve çağdaş bir eğitime kavuşmaya başlayan bir ülke olmuştur (Demirtaş, 2008: 15). Eğitim alanındaki bu değişiklikler Gaziantep'te de kendini göstererek yenilik girişimlerine başlanılmıştır. İlk olarak Besni Kazasındaki okulların tamirâtı ile başlanılmıştır. Besni Kazasında, on dört tane okul vardır. Beray-ı teftiş için maarif müfettişi gönderilmiştir. Maarif işleri sıkı bir şekilde takip edilmiştir. Köy kanunu gereğince köylü tarafından yaptırılıp yarım kalan belveren, balkar ve suvarlı okullarının bitirilmesi inşaatları için dokuz yüz otuz iki bütçesine ödenek konmuştur (Gaziantep, 24 Mart 1932: 1-3).

4.4.5. Toker'in Besni Kazasını Ziyareti

Nazmi Toker, Gaziantep'te iki yıllık görevi boyunca birçok yere ziyaret ve gezi düzenlemiştir. Toker, Ziyaret ettiği yerleri bizzat kendisi teftiş etmiştir. İlk olarak köyleri daha sonra ise kazalara yönelmiştir. Kaza ziyaretlerin de ilk olarak Kilis'e gitmiştir. Buradaki eksiklikler ve ihtiyaçlar üzerine yoğunlaşmıştır. Kilis'e ne gibi çalışmalar yapılması gerektiğinin notunu alarak sözünü vermiştir (Gazi ayıntap, 18 Eylül 1930: 1). Kilis gezisi sırasında Vali'ye, Sıhhiye Müdürü ve başmühendis eşlik etmiştir. Kilis'te; yollar, parklar, su ihtiyaçları, tohum ihtiyaçları ve maddi açıdan durumu kötü ailelere yardım sağlamıştır. Bu ihtiyaçların karşılanması sağlanarak kazada yaşayan halkın huzurla yaşaması sağlanmıştır (Gaziantep, 24 Kasım 1930: 2). Kilis'te dört gün kalarak çalışmasını sürdüren Sayın Vali şehre dönmüştür (Gaziantep, 29 Haziran 1931: 1). Diğer uğrak yeri olan Nizip'te de teftişini tamamlayarak Buradan

Carabulus, Akçakoyunlu nahiyelerini teftiş ettikten sonra şehre dönmüştür (Gaziantep, 24 Mart 1932: 1).

Nazmi Toker, birçok vilayet ve kazaları teftiş etmiştir. Ziyaret ettiği bu yerlerin başında Kilis, Nizip ve Besni gelmektedir. Kilis ve Nizip kazalarında ziyaretini tamamladıktan sonra Besni kazasına giden Nazmi Toker, Besni kazasına gerekli araştırmalar yaptıktan sonra ziyaretini gerçekleştirmiştir. İlk olarak Besni'ye gitmesinin başlıca nedeni, kaza merkezinin yerleşim yeri olarak nereye göç edileceğinin bilinmemesidir. Besni'ye giden Nazmi Toker, kaza'nın ekonomik, sosyal, siyasi durumunu yakından değerlendirmiştir. Besni'nin daha iyi bir coğrafi konuma göçü için çalışmalarına başlamıştır. Eski yerleşim yeri, çok kötü konumda kurulmuştur. Bu yüzden Besni, sosyal, ekonomik, kültürel açıdan kendini geliştirememiştir. Halk ise uzun zaman boyunca bu kötü coğrafi konumda yaşamak zorunda kalmıştır. Nazmi Toker, kaza'nın bir an önce bu kötü durumdan kurtulması gerektiğini belirtmiştir. Bu durumun ciddiyetinden dolayı Kaza için yeni yerleşim yerleri aranmıştır. Ancak kaza için yeni yerleşim yeri bulunsa da taşınmasının çok zor olacağı görülen bir gerçektir (Gaziantep, 24 Mart 1932: 1).

Nazmi Toker, Besni kazası için suları çok temiz, havası saf ve temiz bir yer bulmuştur. Burası halkın istekle yerleşebileceği bir yer olmuştur. Bu bölgenin iç tarafı ve etrafı fıstıklık ve meşeliktir. Bu yörenin alacağı nitelikleri elinde bulundurmıştır. Bulunan yeni yerleşim yerinin verimliliğine ve güzelliğine, köyde 125 yaşına kadar yaşamış insanların şahit olduğunu belirtmiştir. Kaza için bulunan yeni yerleşim yerine geçmek için hazırlıklar yaptırmıştır. Yeni yerleşim yerinin sağlayacağı faydaların bilincinde olan halk, yeni yerleşim yerini kurtuluş olarak görmüştür. Ancak bazı halk ise eski kaza beldesinde kalmayı daha doğru bulmuştur. Bir kısım halk çat mevkiine yerleşmeyi istemiş olsa da olumlu karşılanmamıştır. Bunun nedeni ise çat mevkiinde su olmadığından eski yerleşim yerinde olduğu gibi yaşam kalitesinin düşük olacağının bilinmesidir. Çat mevkiinde su olmadığı için Sınırlı sayı da bulunan kuyularda, bir kaza yerleşiminin kurulması mümkün değildir. Özellikle bu kasaba kurulacak yerde İnsan ve hayvanların su ihtiyacını karşılaması gerekiyordu. Çünkü hayatın su ile devam ettirilebileceğini biliyorlardı. Suyun bol ve sağlıklı olması insan sağlığını olumlu etkilemektedir (Gaziantep, 24 Mart 1932: 2).

Bugünkü, Besni Kasabasına bakıldığında yaşam şartlarını nasıl sağladıkları görülür. Halk; bahar gelir gelmez geçim yerleri olan bağ evlerine çıkmaktadır. Nedeni ise bağlarının burada olması ve yazın iklimin çok sıcak geçmesinden dolayıdır. Halkın gittiği bağ evleri kaza merkezinin çevresindedir. Bu sebepten işleri dolayısıyla kazadan uzaklaşmamışlardır. Ancak bu bağ evleri dağınık yerleşim şekline sahiptir. Yapı olarak ise kerpiçten yapılmış olup basık şekildedir. Bu sebepten dolayıdır ki bağlara giden halk, geçimini de buradan üretilen ürünler ile sağlamış ve ihtiyaçlarını karşılayarak devir döngü oluşturmuşlardır. Sonuç olarak kaza'ya bakıldığında; havası, suyu, yeri, bir yıl içerisinde anlaşılacak Beşkoz bölgesine yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kaza, güvenlik ve koruma açısından gelişmiştir. Halk, burada kendi işleri ile meşgul olmuştur (Gaziantep, 24 Mart 1932: 3).

4.4.6. Nazmi Toker'in Kayseri'ye Tayini

Nazmi Toker, Gaziantep'te 1930 yılından beri Valilik görevini sürdürürken, 25.08.1932 yılında Kayseri'ye tayin edilmiştir. Kayseri'ye gitmeden önce; subaylar, memurlar, mülki idarede çalışanlar, askeriye, parti ve belediye heyetleri, banka müdürleri ve şehrin ileri gelen tüccarları olmak üzere Nazmi Toker şehirden ayrılmadan önce veda toplantısı yapmıştır. Bu toplantıda sıkıntıları bizzat dinleyerek çözüme kavuşturmuştur. Nazmi Toker, Valilik görevi için Kayseri'ye gitmeden önce Cumhuriyet Halk Fırkası ile görüşerek vilayet, kaza ve nahiye heyetleriyle çeşitli mevzular üzerinde görüşerek, çözüme kavuşturulamayan konular üzerinde durmuştur. Nazmi Toker'i ise Kayseri'ye parti belediye heyetleri yolcu etmiştir. Toker'in yerine Gaziantep'teki işlerin aksamaması için vali vekâletine Mektupçu Hilmi Bey getirilmiştir (Gaziantep, 18 Ağustos 1932: 1). Tayini sebebiyle Kayseri'ye gelen Nazmi Toker, 25.08.1932 yılında resmi olarak görevine başlamıştır. Gaziantep'te valiliği süresince şehre çok fazla katkı sağlayamamıştır. Ancak görülüyor ki mutasarrıflıkla başladığı idareciliğe, Malatya valisi daha sonra ise Gaziantep Valisi olarak devam etmiştir. Bu görevlerinde kazandığı deneyimleri Kayseri üzerinde uygulamaya koymuştur. Kayseri'de Vali, Belediye Başkanı ve Milletvekilli olması dolayısıyla şehirde kalıcı izler bırakmıştır. Nazmi Toker Kayseri'de imar faaliyetlerinin fazlalığından dolayı “Şehir planını bastonuyla çizen vali” olarak adlandırılmış ve tarihte silinmez izler bırakmıştır (Aldan, 1990: 285).

4.5. Gaziantep Valisi Ali Akif İyidoğan (Eyidoğan) (18.07.1932 - 20.06.1935)

Ali Akif İyidoğan, 1895 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası: Behzat Bey, Annesi: Feride Hanım'dır. Nüfus Sicilinde Kayıtlı olduğu yer: Ankara'dır. İyidoğan, lise öğrenimini İstanbul Sultanisi'nde (İstanbul Erkek Lisesi) tamamlamıştır. İyidoğan, Mülkiye Mektebi'nden ise 1914 yılının Temmuz ayında “Pekiyi” derecesiyle mezun olmuştur. 1923 yılında İsmet Eyidoğan ile evlenmiştir. İyidoğan'ın Sezer Eyidoğan adında bir kız çocuk vardı (Çankaya, 1968-1969: 1615-1616). Çok iyi derecede Fransızca bilen İyidoğan'ın, aynı zamanda Arapça, Almanca ve Farsça bildiği de bildiği de anlaşılmaktadır (TBMM Albümü, 2010: 479). Mal varlığı olarak bir evi ve 1/36 hisselik çiftliği vardır.

4.5.1. Ali Akif İyidoğan'ın Memuriyeti

Ali Akif İyidoğan, devlet memuriyetine 1914 yılında Dâhiliye Nezareti Mahalli İdareler Şubesi Üçüncü Sınıf Kâtipliğine tayin edilerek başlamıştır. Meslekteki

başarıları nedeniyle 1915 yılının Mayıs ayında ikinci Sınıfa 1916 yılının Mart ayında ise birinci sınıf başkâtipliğe terfi etmiştir. Başarı merdivenlerinde hızla yükselen Akif İyidoğan, 1918 yılının Temmuz ayında ise Darülaceze (Yoksullar Yurdu) başkâtipliğine terfi etmişti. Aynı yıl içerisinde Dâhiliye Nezareti Mahalli İdareler Hesap Mümeyyizliği mesleğiyle beraber İdare mesleğine geri dönmüştür. 1919 yılının Ağustos ayında, Müdür Muaviniğine yükselmiştir (İBA, Ş.D.N: 1967). 1924 yılında ise İktisat Vekâleti teşkilatına geçiş yaparak Samsun Mıntıka Ticaret Müdürlüğü'ne yükselerek başarısını ve yeteneğini kanıtlamaya devam etmiştir. Ancak bu görevine uzun süre devam etmemiş, 1924 Ocak ayında tekrar Dâhiliye Vekâleti'ne dönerek görevine devam etmiştir (Aldan, 1990: 285-289).

Ali Akif İyidoğan, Daha sonra Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü Umur-ı Müteferrika (Azınlık İşleri) Şube Müdürlüğüne tayin olan İyidoğan, 1924 yılında Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü Belediyeler Şubesi Müdürlüğüne, 1926 yılında ise Mahalli İdareler Umum Müdürlüğüne getirilmiştir. İyidoğan, bu görevi devam ederken, 1927 yılında Paris'te toplanan üçüncü idare ilimler kongresine katılmıştır. 1927 yılının Ağustos ayında ise ek görev olarak kendisine Ankara Belediye Başkanlığı görevi de verilmiştir. 1927 yılının Ekim ayında Zonguldak Valiliğine, 1930 Eylül ayında Dâhiliye Vekâleti Nüfus İşleri Genel Umum Müdürlüğüne getirilmiştir. 1932 yılında geldiğinde Gaziantep valiliği görevine atanmıştır. 1935 Haziran ayında ise Sivas valiliğine getirilmiştir. 1935 yılı Eylül ayında Kars valisi olan İyidoğan, 1939 yılının Aralık ayında ise tekrar Sivas valiliğine atanmıştır. 1942 yılının Nisan ayında birinci sınıf Manisa valiliğine, 1942 yılının Mayıs ayında ise Adana (Seyhan) valiliğine getirilmiştir (BCA,30.18.1.2.98.44.17,20.05.1942: 1).

Akif İyidoğan getirildiği bu önemli görevlerde her zaman başarısı ve yeteneğiyle kendisini kanıtlamıştır. Yaptığı görevlerde kalıcı başarıları nedeniyle kısa sürede iz bırakan valiler arasında yerini almıştır (Çankaya, 1968-1969: 1615-1616). Gaziantep valilik görevine Zonguldak valisiyken tayin edilmiş olan İyidoğan, daha sonra Sivas valiliğine tayin edilmesi nedeniyle şehirden ayrılmıştır (1968 İl Yıllığı, 1969: 7). Sivas valiliğine atanan Akif İyidoğan'ın yerine ise Gaziantep valiliğine İstanbul eski vali muavini Ali Rıza Çevik getirilmiştir (BCA, 30.18.1.2.56.52.20, 20, 1936:1). Akif İyidoğan, Kars valiliğinden sonra açık olan Sivas valiliği görevine getirilmiştir (BCA, 30.18.1.2.58.74.17, 26 Eylül 1935:1). O dönemde Sivas Valisi olan Muhtar Akman ise Giresun Valiliğine getirilmiştir (BCA,30.18.1.2.89.119.19,24.11.1939:1). Akif İyidoğan Türkiye Büyük Millet Meclisine 1946 yılında sekizinci devre Kars Milletvekili seçilerek girmiş ve başarısını burada da kanıtlamıştır. Kars Milletvekilliğine 133.528 oyla yükselmiştir. Daha sonra üç yıl boyunca İçişleri danışmanlığı başkanlığı görevini sürdürmüştür. Yasama görevi 1950 yılında sona erecek olan İyidoğan, milletvekilliği devam ederken 1947 yılında kendi arzusuyla birinci sınıf vali maaşıyla emekli olduğu anlaşılmaktadır (İBA, D.N:1967). 1953 yılında Denizcilik Bankası Murakıplığına, 1956 yılında İstanbul İl Genel Meclisi üyeliğine getirilmiş olan İyidoğan, bu görevine devam ederken encümen üyeliğine de seçilmiştir. Ancak belli bir süre bu görevleri sürdüren İyidoğan'ın, 1960 yılının Mayıs ayında Murakıplık ve Daimi Encümen üyeliğine son verilmiştir (Çankaya, 1968-1969: 1515-1516). 1961 yılında ise Adalet Partisi'nden Zonguldak Senatörü seçilmişti. İsmet İnönü tarafından 1961 yılının Kasım ayında kurulmuş olan Birinci Koalisyon Kabinesi'nde, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerini de sürdürmüştür. Ancak hükümetin 1962 yılında istifası üzerine görevi sona ermiştir (Baltaoğlu, 1992: 185).

Tablo. 4.5.1. Gaziantep Valisi Ali Akif İyidoğan'ın Görevleri (İBA, Ş.D.N: 1967).

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Mahalli İdareler Şubesi Üçüncü Sınıf Kâtiplik	1914-1915	600	1 yıl
İkinci Sınıf Kâtiplik	1915-1916	800	1 yıl
Birinci Sınıf Kâtiplik	1915-1916	1.000	1 yıl
Darülaceze Başkâtipliği	1918-1918	1500	3 ay
Dâhiliye Nezareti Mahalli İdareler Hesap Mümeyyizliği	1918-1919	1750	1 yıl
Müdür Muavinliği	1919-1923	2250	4 yıl
Samsun Mıntıka Ticareti Müdürlüğü	1924-1924	-	1 yıl
Dâhiliye Vekâleti	1924-1925	-	1 yıl
Mahalli İdare Umum Müdürlüğü	1926-1926	-	6 ay
Ankara Belediye Başkanlığı	1927-1927	-	1 yıl
Zonguldak Valiliği	1927-1932	-	5 yıl
Gaziantep Valiliği	1932-1935	-	3 yıl
Kars Valiliği	1935-1939	-	4 yıl
Sivas Valiliği	1939-1942	-	3 yıl
Manisa Valiliği	1942-1942	-	1 yıl
Adana Valiliği	1942-1946	-	4 yıl
Kars Milletvekili(VIII)	1946-1947	-	1 yıl
Denizcilik Bankası Murakıplığı	1953-1956	-	3 yıl
İl Genel Meclis Üyesi	1956-1961	-	5 yıl
Devlet Başkanlığı ve Başbakan Yardımcılığı	1961-?	-	-

Başbakanlık 1. Hukuk Müşavirliğinden emekli Ahmet Hikmet Üner, Ali Akif İyidoğan çok iyi yetişmiş bir idareci olmasını şu sözleri ile anlatmaktadır:

“Bilindiği gibi, İdare Mesleği’nin en gerekli unsuru otoritedir. Eskiye doğru gidildikçe otoritedir. Eskiye doğru gidildikçe otoriter idareci, bilhassa otoriter Vali; oldukça sert, az konuşan, az gülen, hoşgörüsü sınırlı, emrinden sözünden dönmeyen ve benzer davranışları olan idarecidir. Rahmetli İyidoğan, yukarıda sıralanan hususlara değer ve yer vermekle beraber bilgisiyle, ikna kabiliyetiyle, insani davranışlarıyla sabır ve hoşgörüsü ile maiyetini yöneltir, işleri yürütürdü. Sevgiye, saygıya ve bağlılığa dayalı mükemmel bir otoriteye sahipti. Sayılan meziyetleri, geniş kültürü ve Osmanlı Valilerinden Reşit Akif Paşa’nın torunu olarak yüksek bir çevrede yetişmiş olması nedeniyle de zamanın en geç yaşta Vali olmuş idarecilerindendir...”(Aldan, 1990: 285-289).

4.5.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

4.5.2.1. 1932 Yılında Vilayete Ayrılan Bütçe

Ali Akif İyidoğan, imar, sanayi, dokuma faaliyetlerinde olduğu gibi ekonominin en önemli parçası olan ithalat ve ihracat alanlarında da vilayet için önemli bütçe ayırmıştır. Bütçe ile ilgili bu dengeli ayrımı yaparken Gaziantep Valiliğine başlayalı henüz 6 ay olmuştu. 1932 yılında ekonomik faaliyetler Teşkilat-ı Esasiye’nin il’de belirlenen kanununun yargıları ile genel meclisin almış olduğu kararlara uygun ilerlemekteydi. 1932 yılında Ali Akif İyidoğan, memleketi iktisadi bakımdan geliştirmek için büyük çaba göstermiştir. Bu çabanın bir sonucu olarak İyidoğan ve heyet, 1932 yılı bütçesini 20.860 lira olarak belirlenmiştir. Bunlar merkezi hükümet tarafından araştırılarak bütün gelirler, giderler bütçe açığının olup olmadığı, giderilmesi gereken eksiklikler için ayrılacak bütçeler gibi sorunlarda özel bir şekilde incelenmiştir.

Bu sıkıntılardaki açığın kapatılması için toplam olarak 48.823 lira ayrılarak Cumhuriyet Merkez Bankası aidatı ile sanat ve yatılı mektepleri hisselerine devredilmiştir. Gelirler 1932 yılında 420.000 liralık bir tahmine karşı nakdi ve bedeni gelirlerin sekiz aylık tahakkukları 343.663 lirayı bulmuş bundan bedeni yol vergisi olan 995. 25 lira çıktıktan sonra kalan 244.138 lira nakdi gelirlerden ikinci kanun sonuna kadar 193.001 lira tahsil edilmiştir. Şubat ayının hesaplarına bakıldığı zaman görülüyor ki tahsilât 200.000 lirayı geçmiş bulunmaktadır. 1932 bütçesi Ağustos ayında onaylanan iktidarın belirlediği tutar ile tahsilâtın hemen bu vilayete geldiği sıralarda başlandığına bakılınca beş aylık tahsilât oranının yüzde 80'ne ulaşması, yılsonuna kadar meydana gelecek olan tahsilâtın yüzde 95'i geçeceğini de göstermektedir (Gaziantep, 9 Mart 1933: 1). Bankadaki miktar toplam 608.545 liradır. Bunun 308.745 lirası bedeni, 299.800 lirası nakdi kısma ait görünmekte ise de bedeniler de yıl geçince nakit'e çevrildiğinden sabıka tahsilâtının genel bankaya toplamı yüzde 4.28'i bulunmaktadır. Nakdi kısımdan bazı kalemler aykırı bazıları da muhakemeli gelirleri teşkil ettiği görülmektedir.

Ali Akif İyidoğan, giderlerin karşılanması için ödenekleri toplamıştır. Gaziantep'te, beş aylık birikmiş maaşları ve 85.000 lira olan borcun tamamını ödemek için çalışmalara başlamıştır. İyidoğan, en çok giderlerin, hastaların ilacı, çamaşır ve yorgani, tedavisi devam etmekte olan hastaların ilacı gibi sağlığa harcanmaktadır. Diğer masraf ise okulların ihtiyacı ve öğrencilerin kitapları, ders malzemeleri, okulları yaparken çalışanların maaşı, tamirat için alınan malzemelerin masrafları ve bunların dışında yatılı mekteplerin masrafları gibi zorunlu ihtiyaçlara harcanmaktadır. Ancak sanat mektepleri, Merkez bankası vilayetler evi ve emniyet abidesi hisseleri de dâhil olduğu halde ödemek zorunda olunan masraf 50.000 liradır. Ali Akif İyidoğan, yılsonuna kadar ödemeler zamanında ödenmesi durumunda, bütün gelir ve giderlerin eşit duruma geleceğini belirtmiştir. Gelir ve giderler bu durumdayken acil ihtiyaçlar dışında, gereksiz harcamaların yapılması durdurulmuştur (Gaziantep, 9 Mart 1933: 3).

4.5.2.2. Muvazene-i Umumiye

Bu dönemde Özel İdareye ait olup lise tarafından kullanılmakta olan binalar ile Maliye'ye ait olan, Hükümet dairelerinin çeşitli şubelerine verilmiş olan binaların yer değiştirmesi için girişimlere başlanılmıştır. Nitelikli Maliye Vekâletine gerekli sebepler ile birlikte sunulmuştur. Bakıldığı zaman son zamanlarda maliye vekâletinin uygun olması üzerine yapılan değişiklik üzerine Bakanlar Kurulunun kararına uygun davranarak vilayete bildirilmiştir. Bu karar Gaziantep için beklenilenden daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü özel idarenin lise eğitimi için verdiği binalardan maddi anlamda bir gelir elde edememektedir. Bu yüzden bu binaya Muvazene-i Umumiye'den (genel denge, ölçü) ödenek verileceği şekilde belirtilmiştir. Diğer yönden bakıldığı zaman dağılmış evlerden oluşan hükümet dairelerinin hâkimiyetleri altına almış oldukları bu binalar özel idareye geçtiği için adı geçen idarenin bu evleri satarak elde ettiği parayla şehre fayda sağlayarak bir hükümet konağı yaptırarak şehirdeki büyük bir eksikliği gidermiş olacaktır (Gaziantep, 30 Kasım 1933: 1).

4.5.2.3. Ali Akif İyidoğan'ın İktisat ve Tasarruf Faaliyetleri

Ali Akif İyidoğan, ticareti korumak ve geliştirmek için yapılan çalışmalar üzerinde durmuş ve ticareti korumak için atılan ilk adımın Lozan Ahitnamesi olduğunu belirtmiştir. Bu ahitname ile kapitülasyonlar yok edilmeye çalışılarak fazla gümrükle

sanayi ve harici ticaret korunmaya çalışılmıştır (Cevizliler, Akbulut, 2019: 174). Bunun devamında paranın değerinin korunması için çalışmalar yapılmıştır. Bu şekilde bir sonuca varılamayınca kontenjan usulü hemen devamında ise takas uygulanmıştır. Bu sebeplerden dolayıdır ki ithalat azalmış, ihracat artmış ve arasındaki denge sağlanmıştır. Bu durumu sadece vilayetler değil ülkelerde örnek alarak uygulamışlardır. Yine ticareti geliştirmek ve ithalatı azaltıp yerli üretime teşviki artırmak için özellikle Doğu vilayetlerinde bulunan çiftçilere arazi verilmiştir. Bu şekilde üretimde artış sağlanarak ihracatı artırma yoluna gidilmiştir (Gaziantep, 16 Ocak 1933: 2).

Vilayetin kalkınması için maddi ve manevi yönden desteğini esirgemeyen Akif İyidoğan, bütün imkânları kullanarak vilayeti ekonomik bakımdan kalkındırmayı amaç edinmiştir. Çiftçilere bu destekler sağlanırken hiçbir şekilde gereksiz harcamaya gidilmemiştir. Ekonomi için ayrılan bütçenin yerinde kullanılması için önlemler alınmıştır. Ayrılan bütçe dikkatli kullanılmadığı takdirde vilayette ekonomi alanında önemli sıkıntılar ortaya çıkacaktır. Bu sebeple bütçe konusunda yerel yönetime hassas davranarak, devlete borcu olduğu halde ödemeyen kurum ve şahıslar hakkında kanuni işlemler başlatılmıştır. Yine kurum ve kuruluşlar arasında ekonomik bakımdan devam eden anlaşmazlıklar bu dönemde giderilmiştir. Üretime devam eden bazı çiftçilerin üzerine olmayan toprakların tapusu da kanuna uygun bir şekilde çiftçilere dağıtılmıştır. Bu şekilde ekonomide oluşan sıkıntıların ya da oluşması muhtemel sorunların önüne geçilmeye çalışılmıştır (Gaziantep, 6 Mart 1933: 1).

Akif İyidoğan, bütçeyi denk tutmaya çalışmıştır. Gelirler ile giderler arasındaki farkı en aza indirilmesini sağlayarak ekonomik dengeyi korumuştur. Vilayette yaşayan halkın ekonomik bakımdan iyi olmadığını ve bu yüzden ekonomide gelirleri artırmanın yollarını arayarak bulduğu çözümleri uygulamaya koymuştur. İyidoğan, Teknik ve sanayide ilerleyen milletlerin daima ekonomik açıdan da bağımsız bir millet olacaklarını ve millete ekonomi manasıyla millet diyebilmek için o memlekette iş bölümü teşkilatının yerleşmesinin gerekli olduğunu savunmuştur. İş bölümünün Osmanlı Devletine kadar uzandığını ve ekonomi de kalkınmak için mutlaka uygulanmasının bir zaruret olduğunu vurgulamıştır. Osmanlı Devletinde bunun uygulanamamasında softalar, şeyhler ve dervişlerin rolleri olduğunu, bu kesimin kara bağnazlıklarıyla ekonominin gelişmesine engel olduklarını düşünmekteydi. İyidoğan, iş bölümünün gelişme gösterememesinin diğer nedeni olarak ise; kapitülasyonları, Mutlakiyet ve Meşrutiyet dönemlerindeki sanayi ekonomisinin durumunun yarı sömürge halinde olmasını göstermektedir (Gaziantep, 9 Mart 1933: 1).

Akif İyidoğan, Vilayetin ekonomik durumunu öğrenmek için daima şehrin ileri gelenleri irtibat halinde olmuştur. Dönem içerisindeki ekonomik duruma göre hareket eden Akif İyidoğan vilayete tanınan bütçeyle elde edilebilecek imkânları en son haddine kadar kullanmıştır. Yıllara göre bütçeler heyetler tarafından belirlenmiştir (Gaziantep, 9 Mart 1933: 1-2). Bütçeye göre dönemin borçları kısım kısım ödenmiştir. Özellikle yol, köprü, inşaat alanında çalışan işçilerin verilmeyen maaşları ödenmiştir. Ayrılan bu bütçenin seksen beş bini işçilere dağıtılmıştır. Kalan bütçenin bir kısmı ise hastaların ilacı, çamaşır ve yorgan ihtiyaçları, okullar yapılırken eksik eşyaların alınması için ayrılmıştır. Bunun dışında okul içindeki ihtiyaçlar, öğrencilerin okumakta oldukları kitaplar, kırtasiye malzemeleri ve yatılı mekteplerin masrafları gibi zorunlu ihtiyaçların karşılanması planlanmıştır. Ancak sanat mektepleri, Merkez bankası, vilayetler evi ve emniyet abidesi hisseleri de dâhil olduğu halde ödemek zorunda olunan tahakkuk

masraflar ancak 50.000 liraya denk gelmektedir. Bütçe ile yılsonuna kadar yapılacak ödemelerle aradaki açığın kapanabileceği planlanmıştır (Gaziantep, 10 Mart 1933: 1).

Sermaye yetersizliğinden dolayı millî ekonomiyi, üretimi ve millî tedavülü korumak, milletin şahısları arasında servet sahiplerini düzene göre belirlemekte önemli konular arasındaydı. Ancak Cumhuriyet idaresinin ekonomiyi dengede tutmak için aldığı tedbirler şöyledir: sulama işleri, hayvan soylarının korunması, hastalıklarla mücadele teşkilatı, maarif, iş ve sağlık kanunlarıdır. Bunların yanı sıra Türkiye farklı iklim koşullarına sahip olduğu için zengin bir tarımsal üretim çeşidine de olanak sağlar. Bu durum ise tarımsal üretimi artırır (Tezel, 2015: 124-125). Belirtildiği üzere en önemli tahıl olan buğday üretiminde devamlılığı sağlamaktadır. Bunun devamında şeker pancarı üretimine de başlanmıştır. Kömür ve bakır gibi maden çeşitleri de çıkartılarak ekonomik refahı artıracaktı (Gaziantep 16 Mart 1933: 1).

Gaziantep ili de tarım çeşitliliği bakımından zengin bir bölgeye sahipti. 1932 ve 1933 yılına göre 1934 ve 1935 yıllarında üretim bakımından iki kat daha fazla ürün ekilmiştir. Ekilen ürünler; haşhaş, kendir, susam, patates, bakla, fasulye, burçak, mısır, vb. ürünlerden bir yıl öncekinden iki kat verim alınmıştır. Mercimekten üç kat pirinçten ise altı kat verim alınmıştır. Bu yılın fıstık hasılatı geçmiş yıllara göre iki bin ton daha fazladır. Zeytinde 1934 yılında yüzde yirmi artış sağlanmıştır. Gaziantep'te kooperatifçilik hızlı bir şekilde gelişmiştir. Hayvan sağlık koruma ve ziraat mücadele kurumları kurumlar açılmıştır. Bu kurumlar köylünün hayvanatını, tohumunu, ekimini ve emeğini koruyucu tedbirleri belirlemiştir. İdare-i Hususiye fidanlığı, eskisinin üç misli genişletilmek üzere tarla ve bağlar satın alınmıştır. Yeniden binlerce tohum ve fidan Türkiye'nin muhtelif yerlerinde getirtilerek mevsiminde dikilmiştir. Vilayetlerden istekli olanlara, bahçe sahiplerine, çiftçilere 1000 fidan verilmesi kararlaştırılmıştır (Gaziantep, 10 Ocak 1935: 3).

4.5.3. Bayındırlık ve İmar Faaliyetleri

Akif İyidoğan, Gaziantep İlinde Valilik görevine 1932 yılında başlamıştır. Göreve başladığı günden itibaren çalışmalarını aralıksız sürdüren İyidoğan, vilayetteki çalışmalarına ilk olarak imar faaliyetleriyle başlamıştır. Şehrin eksiklikleri üzerinde bizzat durarak tespit eden Vali Akif İyidoğan, şehrin ihtiyaçlarının ertelenemez bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Şehrin imar işleri ile bizzat yakından ilgilenen Akif İyidoğan, yapılmasını planladığı imar çalışmalarını hızlı bir şekilde başlatmıştır (Gaziantep, 5 Eylül 1932: 1).

İlk imar faaliyetleri Özel İdare bünyesinde bulunan ve öğrencilere tahsis edilmiş olan binaların maliye'ye ait hükümet dairelerine devri ile gerçekleşmiştir. Bu binaların değişimlerinin yapılabilmesi için gerekli sebepler Maliye Vekâleti'ne sunulmuştur. Maliye Vekâleti ise lise eğitimlerinin verildiği binalar vilayete maddi anlamda kazanç sağlamadığı için onay vermiştir. Nitekim bu sebepler doğrultusunda lise eğitiminin verildiği binalar maddi bir kazanç sağlamadığı için maliye vekâleti tarafından onaylanmıştır. Söz konusu binalar yer değiştirse dahi Muvazene-i Umumiye'den (genel denge, ölçü) ödenek verilerek desteklenmiştir. Dağılmaya yüz tutmuş mülkiyeti şahıslara ait olan evleri, devlet satın alarak kullanılabilir hale getirmiştir. Gerekli bakımlar yapıldıktan sonra yetkisi özel idareye geçen bu binaları satarak elde edilen gelirle vilayete ait bir hükümet konağı yaptırılmak üzere çalışmalara başlanılmıştır

(Gaziantep, 30 Kasım 1933: 1). Merkezdeki sorunlar giderildikten sonra vali, kaza ve köyler üzerinde durarak ziyaretlerini gerçekleştirmiş ve buradaki eksiklikleri tespit etmiştir. Kaza'lar üzerinde çalışmalarına devam eden Akif İyidoğan, ilk olarak Kilis'e gitmiştir. Kilis'ten sonra beraberinde vilayet jandarma kumandanı İbrahim Bey ve Başmühendis Sadettin Bey ile beraber Nizip'i kazasını ziyaret etmiştir. Buradaki eksiklikler belirlendikten sonra Nizip'ten Birecik sınırına kadar olan yollar ve Carabulus Nahiyesi ile Akçakoyunlu-Antep yolunu gece yarısına kadar teftiş etmiştir (Gaziantep, 5 Eylül 1932: 1).

Akif İyidoğan, sadece yol üzerindeki çalışmalarıyla kalmamış, köprüler ile de ilgilenerek çalışmalarını sürdürmüştür. İlk olarak köprü çalışmasına Gaziantep-Maraş yolu üzerindeki Maanoğlu köprüsünde başlamıştır. Yapılan bu köprü uzunluğu 31.828 kilometre olarak belirlenmiştir. Bakıldığı zaman Vilayette her mevsim bir yol çalışması bir köprü çalışması gibi faaliyetlere girilmiş ve sürekli eksiklikler bütçe dâhilinde düzeltilmeye çalışılmıştır. Diğer çalışma Maraş ve Antep sınırları içerisinde bulunan Gaziantep Fevzi Paşa yoludur. Bu yol çalışmasında hendekler ve geçitler temizlenerek yol üzerindeki geçide engel olabilecek çukurlar doldurulmuştur. Eksikliklerin bu kadar fazla olmasından dolayıdır ki çalışmalara hızlı bir şekilde devam edilmiştir. Bu yollar üzerinde bulunmakta olan Turnalık ve Çarpın köprüleri için de gerekli çalışmalar yapılmıştır. Düzeltilmeye başlanan diğer bir yol ise Gaziantep Akçakoyunlu yoludur. Gaziantep'i doğu vilayetlerine bağlayan bu yolda altı yüz elli işçi çalışarak yolu daha kullanılabilir hale getirmiştir. Köprü ve yol çalışmasının yanında köyler arasında ulaşımı sağlamak ve köylüye kolaylık sağlamak için bozuk olan köy yolları yapılmıştır (Gaziantep, 9 Mart 1933: 3).

Köy yolları ile yakından ilgilenen Akif İyidoğan, Güreniz, Arıl, ve Battal köyleri öncelikli olmak üzere bizzat gidip görmüştür. Bu köylerdeki halkın, içme sularının kirli olması ve kullanılamayacak kadar kötü durumda olduğunu belirtmesi üzerine duyulan rahatsızlık neticesinde su kuyuların açılması kararlaştırılmıştır (Gaziantep, 13 Ağustos 1934: 1). Akif İyidoğan döneminde, Besni Kazası Gaziantep vilayetine bağlanmıştır. Besni kazasını Vilayete bağlandıktan sonra ulaşım ve yerleşim alanı bakımından daha düzenli bir yere taşınması üzerinde durulmuştur. Sonuca göre; Kaza merkezi, dönemin bağ evlerinin olduğu çat bölgesine taşınması ileri gelenler tarafından onaylanmıştır. Ancak bazı ileri gelenler ise bu bölgeyi, Kaza'nın büyümesine ve gelişimine engel olacağını düşündükleri için bu duruma kabul etmemişlerdir. Bu durumu kabul bölgenin ileri gelenleri ise farklı yerler önermişlerdir. Ancak İçişleri Bakanlığı, kaza'nın tam olarak taşınacağı yeri Akif İyidoğan'ın kararına bırakmıştır. Akif İyidoğan ise kazanın çat mevkiine taşınmasını yerinde ve doğru bulmuştur. Valinin aldığı karara Bakanlar Kurulu onay vererek desteklemişlerdir. Yeni yapılması planlanan okul ve diğer devlet kurumlarının da çat mevkiinde yapılması kararlaştırılmıştır (Gaziantep, 5 Nisan 1933: 1).

1932-1933 yıllarında imar ve yenileşme alanında hareketlilik devam ederken asıl imar alanında yenileşme ve değişim 1934 yılında olmuştur. 50 kilometre yola silindir ve şosa yapılması planlanırken 45 kilometre yol yapılarak düzeltilmiştir. Bu yıl içerisinde 30 köy mektebi yapılmıştır. Yapılan bu okullar üç dershaneli olarak tasarlanmıştır. İyidoğan, Bazı okulları bölge okulları olacak şekilde yapılmasını önermiştir. Okulların sayısı artınca okullardaki kız erkek öğrenci sayısında da artmıştır. Dışarıdan gelen öğrencilerin zorluk yaşamaması için ise idare-i hususiye ait bir bina onarılarak

eksiklikler giderilmiş arızalar düzeltilerek pansiyon haline getirilmiştir. Yine Valinin emri üzerine belediye, mezbaha teşkilatını tamamlamak yolunda çalışarak barsakhane, buz fabrikası ve soğuk hava deposunu yaptırmıştır. Et, sebze ve meyve halın inşaatı da tamamlanarak kullanıma açılmıştır. Yine Vilayet bayındırlığının yardımıyla Atatürk Bulvarı yapılmış ve lağımalar temizlettirilmiştir. Yeni park yapımı için alanlar belirlenerek çalışmalara başlanılmış ve 1935 yılında tamamlanması planlanmıştır. Vilayetimizde yine bayındırlık işleri cümlesinden anlaşılacağı üzere 11 nahiyenin altısından yeniden hükümet konakları yaptırılmıştır, Birinde müdür konağı ve birinde ilkokul talebesi için yatılı pansiyon yaptırılmıştır. Vilayetin mevcut jandarma karakollarından 11'i yeniden ve örneklerine uygun olarak inşa edilmiştir. Ancak bu çalışmalar 1934 yılında tamamlanması planlanırken bazı köylü ve muhtarların ilgisizliği yüzünden 1935 yılına ertelenmiştir. (Gaziantep, 1 Ağustos 1935: 1-3-5)

4.5.3.1. Emlak

Yerel yönetimin, gayrimenkul mallarının taksitle satılan kısmının ödemeleri, yerel yönetim üyeleri karşısında bizzat alınmıştır. Ödemelerini yapmayanların ise antlaşmaları geçersiz sayılarak hukuki işlem başlatılmıştır. İyidoğan döneminde sonuca kavuşturulamayan gayrimenkuller sorunu kültür cemiyeti ile sonuca kavuşturulmuştur. Yine bu dönemde Okul olarak kullanılan bazı binalar 330 tarihli kanuna uygun olarak tapuları belirtilmiştir. Tapuları belli olan bazı okullar ise eğitimlerine devam etmiştir. Yine tabakhane semtindeki on sekiz mahallede eğitim verilen okullardan bazılarında değişiklik yapılmıştır. Bu şekilde yapılarak eğitimin kusursuz verilmesi hedeflenmiştir. 1932 bütçesine ödenek konularak taksitle satın alınması düşünülen ve 14.000 lira kıymet konan Gaziantep memleket hastanesi binası Kasım 330 tarihli kanuna uygun olarak özel idarenin üstüne ücretsiz tapulattırılmıştır(Gaziantep, 6 Temmuz 1933: 3).

4.5.3.2. Yollar

1932 yılı ekonomi yılı olup sürekli ekonomi üzerinde durulmuştur. Gaziantep, Kilis, Halep sınır yolu üzerinde 2905 kişi yol çalışmalarında çalıştırılmak üzere çağırılmıştır. Çalıştırılmak üzere çağırılan 1007 vatandaş işini bitirip belgesini almıştır. 128 işçi borçlarının yerine gelerek çalışmıştır. 1898 kişide çalışmaya yazıldığı halde iş başına gelememiştir. Çalışan vatandaşların gayretiyle 3352 metre karşılığı olarak ham taş, 370 metre karşılığı kum hazırlanmış 9 km ye yol döşenecek taş kırılmış, 4 km silindir çekilmiş, bundan başka sürekli tamirat postaları ile 65 km uzunluğunda hendekler temizleniş, banketler yapılmış, ihtiyaç olan boylarına uygun maddeleri gösterilmiştir (Gaziantep, 9 Mart 1933: 3).

Tablo.4.5.3.2. Gaziantep ile kazaları arasında yapılan yollar (Gaziantep, 9 Mart 1933: 3).

Kilis-Tibil	3392 km
Gaziantep-Fevzi paşa yolu	11.779 km
Gaziantep-Akçakoyunlu	45.700 km
Gaziantep-Nizip	6988 km

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği üzere önemli yol çalışmaları yapılmıştır. Kilis-Tibil yolu yukarıda belirtilen 3392 km kadar çalışma yapılarak kullanılabilecek duruma getirilmiştir. Gaziantep-Fevzi paşa yolu, Maraş yolunun 13.277 kilometresinden başlamaktadır. Vilayet sınırına kadar 11.779 kilometredir. Uygun olarak tamiratına bakılarak hendek ve geçitleri ayıklanmış, çukurları doldurulmuş, kum serilmiştir. Bu yola çağırdığınız 1042 mükelleften 603 vatandaş ile borcunun yerine çalışan 46 çalışan toplam 643 kişi 4065 metre karşılığı olarak yapılan ham taş hazırlayarak taş kırılmış, yol boyuna dizilmiştir. 439 kişi de işe gelmiştir. Bu yol üzerinde dörder metre açıklığındaki turnalık ve çarpın köprüleri beton silahlı olarak yeniden yapılmaktadır. Gaziantep-Akçakoyunlu yolu, Vilayeti şark vilayetlerine bağlayan demiryolu üzerindeki Akçakoyunlu istasyonuna varacak olan bu yolun iktisadi ehemmiyeti gözetilerek 1932 çalışma istekleri iletilmiştir. Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında çalıştırılmasına kurulca karar verildiği halde 3554 işçiden 2935 kişi işte çalışmamıştır. 619 vatandaş çalışarak vesika almış, 31 işçi borçlarını çalışarak ödemiştir. Çalışan 650 kişinin yaptıkları iş miktarı 1432 metre karşılığı ham taşın ve 1326 metre karşılığı taşların kırılarak hazırlanması 6674 metre toprak aktarılması 4265 metre yeniden hendek açılmıştır. 3816 metre yola sadece silindir çekildiği açıkça ortadadır. Gaziantep-Nizip yolunun göllüce bataklığıyla Arıl-Battal köyleri arasında yağmurlu mevsimde geliş gidişi zorlaştıran yollar her iki kısımda da ayrı ayrı düzenlenilmiştir. Göllüce kısmına 1826 kişi çalıştırılması planlansa da 1302'si gelmemiştir, Gelen 524 vatandaş ile beraber borcu karşılığında çalışan 35 kişi toplam 559 kişi çalışmıştır (Gaziantep, 9 Mart 1933: 2-3).

4.5.4. Ali Akif İyidoğan'ın Teftişleri

Vilayete bağlı kazaları teftişinden sonra vilayetlere gezi ve siyasi işlerini halletmek için iç işleri Bakanlığının onayıyla gitmiştir (Gaziantep, 1 Mart 1934: 1). İlk istikameti Ankara olmuştur. Ankara'da siyasi işlerini halleden Akif İyidoğan, Gaziantep'e dönerek beraberinde getirdiği işler üzerinde çalışmıştır. Bu işlerden ilki maliyeden il özel idaresi için satın alınan ve henüz borcu ödenmeyen kürkçü hanı ile yakında ilgilenecek sorunu çözmeye çalışmıştır (Gaziantep, 5 Nisan 1934: 1). Ankara'yı ziyaretinden sonra ikinci teftiş yeri İstanbul olmuştur (Gaziantep, 6 Temmuz 1933: 1). Kısa bir süre İstanbul'daki işlerle meşgul olduktan sonra Vali Gaziantep'e dönmüştür. Dönüşte ise Fevzipaşa'da Mektupçu Hilmi, Ağır ceza reisi Ethem Bey, sıhhat müdürü Doktor Faik Bey, başmühendis Sadettin Bey, Halk fırkası reis vekili Doktor Abdülkadir, belediye reisi Hamdi Bey, Gazete müdürü Ali Nadi Beylerle İslâhiye Kaymakamı, kaza erkânı ve nahiye müdürü tarafından karşılanmışlardır (Gaziantep, 13 Ağustos 1934: 1).

Akif İyidoğan, Hatay ile Antep arasındaki yol sorunlarını gidermek ve sınır işlerini görüşmek için Hatay'a gitmiştir. Valinin Hatay'ı ziyareti halkı sevince boğmuştur. Çünkü halk Akif İyidoğan'ın Hatayı Fransızlardan teslim almaya geldiğini düşünmüştür. valiiyidoğan ise *"Suriye ileri gelenleriyle sınır işlerini görüşmek için geldiğini ve Fransız yöneticileri tarafından Antakya'yı ziyaret için davet edildiğini, Hatay'ın Fransızlardan teslim alınma olayının Mevzubahis olmadığını Türkiye hükümetinden de böyle bir emir almadığını..."* belirtmiştir (Çelenk, 1997: 52-53).

Gerekli görüşmelerini yaptıktan sonra Gaziantep'e dönen Vali İyidoğan, Hatay'da karışıklıkların artması üzerine üst yöneticilerle irtibata geçerek hem sınır

sorununu görüşmüş hem de Fransızların Türklere yönelik gösterdiği sıkıntıları belirtmiştir (Hatipoğlu, 2018: 1115-1118). Hatay'da yol ve sınır sıkıntıları ortak çözümle neticelendirildikten sonra İslâhiye kazasına giderek inceleme ve kontrollerine burada devam etmiştir. İslâhiye kazasında valiye; başmühendis, sıhhat müdürü, jandarma kumandanı eşlik etmişlerdir (Gaziantep, 15 Haziran 1933: 1). İslâhiye'de birçok köyün yolu olmadığı için teftişlerini zor şartlar altında sürdürmüştür. Köyleri teftiş ederken Kaymakam Kemal Bey eşlik etmiştir. Sekiz köyü ziyareti sırasında okullar kontrol edilmiştir. Eksiklikler giderilmeye çalışılarak yeni okulların temelleri atılmaya başlanmıştır (Gaziantep, 24 Mayıs 1934: 3).

4.5.5.Vilayetin Mülkü Teşkilatında Yapılan Değişiklikler

Besni Kazasının Gaziantep vilayetine bağlandığı günden beri planlanan kaza merkezinin taşınması işi uzun zamandan beri bir sonuca bağlanamamıştır. Ali Akif İyidoğan döneminde ise olumlu görüşleri ve doğru kararlarıyla halledilmiş ve kaza merkezinin, bağ evlerinin bulunduğu çat bölgesine taşınması vekiller heyetinin onayıyla da kesin sonuca kavuşturulmuştur. Hazır olan kaza merkezinin yeni yeri bu kazanın gelişimine ve büyümesine kesinlikle uygun olmadığı için Besni halkıyla beraber bütün vilayet önde gelenleri ile anlaşmaya varmıştır. Yalnız kaza merkezinin taşınacağı yeri konusunda kararsız kalmıştır. Öncelikle kasabanın beş saat güneyinde söğütlü daha sonrada iki saat kuzeyindeki beşkoz köylerine taşınması hakkında millet meclisi tarafından verilen kararlar içişleri bakanlığınca kabul edilmemiş ve bu işin sonuçlandırılmaması Vali Akif İyidoğanın oylarına bırakılmıştır. Vali Akif İyidoğan'ın kasabanın bir buçuk kilometre doğusundaki bağ evlerinin bulunduğu çat mevkiinin taşınması yerinde ve başarılı olmuştur. Açık bir şekilde alınan kararlar bakanlar kurulu tarafından onaylanmıştır. Yeni yapılacak hükümet konağı, okul ve diğer resmi kurumlar bu yerde yapılacaktır. Bu yerde birçok bağ evlerinin bulunduğu gibi mesafenin yakınlığı dolayısıyla kasabadaki yardımlardan iki defada yararlanarak buraya kolayca taşınabileceğinden, kaza merkezinin taşınması işi kolay ve hızlı bir şekilde tamamlanacağını belirtmiştir (Gaziantep, 5 Nisan 1933: 1)

4.5.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri

4.5.6.1.Eğitimin Gelişimi

Akif İyidoğan imar ve ekonomi üzerinde durduğu gibi eğitim üzerinde de durarak vilayeti kalkındırmayı amaçlamıştır. Vilayette ki eğitimi düzenlemek için bütçenin büyük bir kısmını eğitime ayırmıştır. Akif İyidoğan, 1933 yılında ilk olarak çalışmasına il içindeki okul binalarını tamir ettirmekle başlamıştır. Şehir ve köylerde sıfırdan başlayarak dokuz ilkokul binası, yirmi beş köyde Bölge Yatılı Okulu yaptırmış ve okulların sıra, masa, sandalye, ecza dolabı gibi önemli ihtiyaçların giderilmesini sağlamıştır. İl özel idaresine ait bazı binalar tamir ettirilerek öğrenci yurdu haline getirilmiş; bu amaçla durumu olmayan öğrencilerin ücretsiz bir şekilde yurтта kalmalarını ve yemek ihtiyaçlarını buradan karşılamaları sağlanmıştır. Bu eksiklikler giderilerek öğrenciler için temiz bir çalışma ortamı sağlanmıştır. Otuz köyde üç dershaneli ilkokul, Nizip ve İslâhiye İlçe ve Feyzipaşa Bucak merkezlerinde beş Dershaneli üç ilkokul yaptırılmış ve eğitim vermeye başlanmıştır (Aldan, 1990, 285-289).

1934 yılı içerisinde 30 köy mektebi yeniden yapılarak eğitim vermeye başlanmıştır. Daha sonra yapılan bazı okullar üç dershaneli olarak belirlenmiştir. İslâhiye, Nizip ve fevzipaşa kazalarında beş dershaneli olarak planlanan üç okulun inşasına başlanmıştır. Okulların sayısı arttıkça kız ve erkek öğrenci sayısında da artış görülmüş ve önceki yıllara göre daha iyi bir eğitim verilmiştir. 1934 yılı içerisinde toplam 2621 kişinin okula devam ettiği belirlenmiştir. Bu rakamın 560'ı Lise geriye kalan 2061 öğrenci ise ilkokul ve ortaokul olarak belirlenmiştir. Açılan okullarda verilen eğitimin yanında spor, izcilik vb. aktivitelerde yapılarak sosyalleşme adına önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. 560 lise öğrencisinden 40'ının pansiyonları henüz kullanıma elverişli olmadığı için civar vilayet ve kazalardan gelen bu kimsesiz öğrenciler için kullanılmayan devlet binaları pansiyon haline getirilmiştir. İhtiyacı olan öğrencilere ise yemek dağıtımı, kıyafet ve kırtasiye yardımı yapılmıştır (Gaziantep, 3 Ocak 1935: 4). Eğitime önem veren Vali Akif İyidoğan, öğrencilere Türkçe dilinin önemi ve gerekliliği hakkında bilgi vererek aydınlatmıştır. İyidoğan sözlerine:

“Dil önemli ve güvenlidir. Milli birlik ve beraberliğin oluşmasındaki üstlendiği ana rolleri büyüktür. Türk dili diğer dilleri fazlasıyla etkilemektedir. Bunun devamı olarak İslam dininin Türk diline etkisini, batı dillerine Hristiyanlık gibi dillerin etkisinden ve on yedinci asra kadar batı bilginlerinin eserlerini Latince, Türk bilgelerinin de son zamanlara kadar Arapça yazmışlardır.” şeklinde söylemiştir (Gaziantep, 11 Mayıs 1933: 1-3).

4.5.7. Cumhuriyetin Kuruluşunun Dokuzuncu Yıldönümü Kutlaması

Cumhuriyet bayramı dolayısıyla Cumhurbaşkanı Ali Akif İyidoğan tarafından önemli bir Telgraf göndermiştir. Bu telgrafta: *“Gazi Mustafa Kemal Cumhuriyetin dokuzuncu yıl dönümünde öz Türk yurdunun büyük kurtarıcısına ve onun Türk milletinin varlığı değerinde olan inkılâp eserlerine candan ve gönülden bağlı olan Gaziantep şehir halkına derin duygu ve saygılarını sunmuştur.”* Kuruluşun dokuzuncu yıldönümü ile ilgili gönderilen telgrafa cevap gecikmemiştir. Verilen cevapta: *“Cumhuriyet bayramının dokuzuncu yıl dönümünü kutlayan telgraftan dolayı ve hakkında gösterilen iyi niyet ve olumlu duygulara mutlu olduğunu belirterek minnettar olduğunu belirtmiştir.”* Daha sonra Cumhuriyetin kuruluşunun dokuzuncu yılının şerefine bir konferans yapmıştır. Bu konferansa ise gençlerin, Okullar, Asker ve vatandaşlar katılmıştır (Gaziantep, 3 Kasım 1932: 1).

İnsanlığa saban sürmeği öğreten demiri, madenciliği öğreten 10.000 yıldan beri Anadolu'ya sahip olan Türk milleti dünyanın en efendi bir milleti olarak bilinmektedir. İnsanlığın bütün diğer kümelerini idare eden Türk kanı, başkaları tarafından idare olunması kabul olunmamıştır. Kanı bozulan padişahlar Türk'ün varlığına, istiklaline kendi hâkimiyetine darbe vuran bazı hareketlerde bulundular. Yabancı milletlere ayrıcalıklar verdiler, yabancılarla birlik olmuşlardır. İlerlete ilerlete Anadolu'nun göbeğine kadar düşmanları getirmeye ön ayak oldular. Saltanat idaresinde olduğu gibi meşrutiyetle de Türk milleti harpten kurtulmadı. İdaresizlik yüzünden Türk kanı nedensiz olarak gereksiz bir şekilde akıtıldı. Türk kanının maksatlı akıtıldığı iki yer vardır; Çanakkale harbi, Anadolu mücadelesi, kurtuluş savaşında Antep'te dâhil olduğu halde canlarını veren şehitlerin kanları ziyan olmadı. İstiklali temin etti. Cumhuriyeti temin etti. Cumhuriyet Türk'ün istiklalidir. Cumhuriyet, türkün hürriyetidir. Cumhuriyet, Türk'ün Efendi olması demektir. Mustafa kemal Türkiye'sinde milletin

kalben bağlanıp güvenmesine de devleti ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı daha da güçlendirmiştir (Gaziantep, 11 Mayıs 1933: 1).

4.5.8. Vali Ali Akif İyidoğan'ın Tayini

Gaziantep'e atanan Ali Akif İyidoğan, ilk olarak Gaziantep üzerinde araştırma yapmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda en önemli bütçenin Özel İdareye ve Belediye Bütçelerine ait olduğu belirlenmiştir. Vilayete ayrılan bu bütçenin önemli bir kısmı imara ayrılmıştır. Gaziantep'e gelir gelmez bütün eksiklikleri belirlemiştir. Hangi mahalleye, hangi ilçeye, hangi köye ne gibi imar ve diğer faaliyetlerin yapılacağını eksikliklere göre belirleyerek hemen çalışmalara başlatmıştır. İyidoğan, en çok ihtiyacın okullarda ve yollarda olduğunu belirlemiştir. Birçok binalar üzerinde değişimler yaptırarak aktif hale getirmiştir (Gaziantep, 5 Eylül 1932: 1).

4.6. Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik (27.07.1935-20.02.1939)

Ali Rıza Çevik, 1888 yılında Selanik'te doğmuştur. Babası: Hacı Kamil Efendi, Annesi: Hanife Hanım'dır. Nüfus Sicilinde Kayıtlı olduğu yer: İstanbul'dur. Selanik askeri Rüstiyesi'nde Ortaokul, Merkez İdadisi'nde ise "Pekiyi" derecesinde başarılı bir şekilde lise öğrenimini tamamlamıştır. Temmuz 1909 yılında ise Mülkiyeden "iyi" bir dereceyle mezun olmuştur. Ali Rıza Çevik, hayatı boyunca maiyet memurluğu, Vekillik, Kaymakamlık ve Valilik gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Adı geçen bu görevleri icra ettikten sonra emekliye ayrılmıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra yaşamakta olduğu İstanbul Küçükalya Hotboyu'nda ki evinden 23 Mart 1953 tarihinin Pazartesi sabahı vefat etmiştir. Edirnekapi şehitliğinde aile mezarlığına defnedilmiştir. 1918 yılında ise Bedia (çevik) hanımefendi ile evlenmiştir. 2 tane erkek çocuğu vardır. Dil olarak Fransızca ve Bulgarca'yı iyi bir şekilde bilmekteydi (İBA, Ş.D.N:2308).

4.6.1. Ali Rıza Çevik'in Memuriyeti

Ali Rıza Çevik, ilk olarak 3 Eylül 1909 tarihinde atanmış olduğu Kosova Vilayeti Maiyyet memurluğundan stajını başarıyla tamamlamıştır. Bu görevden sonra Köprülü, Palanga gibi kazalarda kaymakam vekilliklerinde de görev aldıktan sonra kaymakamlık görevine layık görülmüştür. İlk olarak 21 Temmuz 1909 tarihinde Koçana kazası kaymakamlığına tayin olmuştur. Bu görevini 16 Ağustos 1909 tarihine kadar yaptıktan sonra Üsküp Darülmualimin Türkçe muallimliği vekâleti görevine başlamıştır. 10 Ocak 1909 tarihine kadar devam ettikten sonra 21 Temmuz 1910 tarihinde Koçana, 15 Aralık

1910 tarihinde ise Firizovik kazası kaymakamlığına tayin olmuştur. 1912 Kasım ayında ise yine aynı Tergovişta kazaları kaymakamlıklarında görevini sürdürmüştür. Balkan savaşı esnasında Tergovişta'nın Karadağlılar tarafından alınması üzerine 1913 yılında bu kutsal görevinden ayrılıp Nisan ayında İstanbul'a gelmiştir. Kısa bir süre tam maaşla açıkta kalmıştır. Bu durumdan sonra 22 Nisan 1913 yılında Sivrihisar Kaymakamlığına tayin olup, 25 Kasım 1914 yılına kadar devam etmiştir (İBA, Ş.D.N:2308). 14 Aralık 1916 yılında Bergama'ya daha sonra ise 15 Aralık 1919 tarihinde Keşan kazası Kaymakamlığına terfii etmiştir. Keşan Kaymakamlığına atandıktan sonra bazı sebeplerden dolayı görevine başlayamayınca görevinden istifa etmiş sayılmıştır. Keşan kaymakamlığına gidemeyince yedi yıl boyunca İstanbul azda olsa Eskişehir'de ticaret vb işlerle meşgul olmuştur.

Ali Rıza Çevik, İstanbul'da şark demiryolları merkez idaresi birinci veznedar yardımcılığı yapmıştır. Bu süre zarfında durum 1 Mart 1924 tarihinde tekrar Sivrihisar Kaymakamlığına dönene kadar devam etmiştir. Görülüyor ki Sivrihisar'daki ikinci kaymakamlık süreci birinciye görevine göre daha başarıyla dolu geçmiştir. Bu başarısından dolayı Eskişehir Valiliği tarafından takdir edilmiştir. Sonuç olarak ise; bu ilçedeki başarılarından dolayı ve çevre kaymakamlıklarla yaptığı toplantılarda üst mercilerin dikkatini çekmeyi başarmış ve bu başarının sonucunda Sivrihisar'dan naklen 4 Şubat 1930 yılında İstanbul Beyoğlu kaymakamlığına tayin edilmiştir (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 465-469).

30 Eylül 1930 yılında maaşla İstanbul Polis Müdürlüğüne getirilmiştir. Ancak 6 Haziran 1931 tarihinde ayrılmıştır. 14 Mayıs 1932 yılında İstanbul Vali Muavinliğine getirilerek görevinde yükseltilmiştir. 31 Aralık 1934 yılında yılının nedeni bilinmeyen bir sebeple mesleğinden ayrılmıştır. 25 Aralık 1934 yılında İstanbul Liman İdaresi umum müdürlüğüne tayin edilmiştir. Bu görevine 8 Temmuz 1935 yılına kadar devam edebilmiştir. Bu göreve altı ay boyunca devam ettikten sonra idari mesleğine tekrar getirilmiş ve görevine başlamıştır. 20 Haziran 1935 yılında ise Gaziantep Valiliğine tayin edilmiştir. 28 Ekim 1935 tarihinde üçüncü sınıf valiliğe terfi etmiştir. 20 Şubat 1939 yılında açık olan Seyhan valiliğine vekâleten Ali Rıza Çevik getirilmiştir. Gaziantep valiliğine ise Ali Rıza Çevik'ten sonra Elazığ Valisi Şefik Bicioğlu getirilmiştir (BCA,30.18.1.2.86.13.4,20.02.1939:1). Seyhan valiliği görevine 18 Temmuz 1939 tarihine kadar sürdürmüştür. Dâhiliye vekâletinin kararıyla 13 Temmuz 1939 yılında Emniyet Umum Müdürlüğüne getirilmiştir (BCA,30.11.1.0.132.24.18,13.07.1939:1). 21 Temmuz 1939 tarihine kadar devam etmiştir. 31 Mayıs 1941 yılında Dâhiliye Vekâleti Müsteşarlığına başlayarak 5 Haziran 1942 yılına kadar devam etmiştir. 25 Mayıs 1942 yılında Manisa Valiliğine naklen getirilmiştir. Yedi yıl Manisa Valiliğinde görev yapmıştır. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununun 1 Temmuz 1949 yılında yürürlüğe girmiş olan 39/B fıkrası gereğince; Antalya Valisi Salim Özdemir Günday, Çorum Valisi Niyazi Mergen, Çankırı Valisi Saib Örgü, İçel Valisi Şefik Bicioğlu, Burdur Valisi Feyyaz Bosut, Sinop Valisi Rıfat şahinbaş, Rize Valisi Cavit Ünver, Muş Valisi Emin Refik Kırış, Çanakkale Valisi Ferid Nomer, Tokat Valisi Sadri Aka Manisa Valisi Ali Rıza Çevik 15.07.1949 tarihinden itibaren emekliye çıkarılmışlardır. Merhum Emin Erişirgil'in tek imzalı onay belgesi ile emekliye sevk etmiştir. Bu karar tek başına almış olsa aslında bu karar hükümete ve bakanlar kuruluna aittir (Çankaya, 1968-1969: 1253-1254). "Ali Rıza Çevik Ortaokulu" yaptırılarak adı Manisa'da ölümsüzleştirilmiştir.

Tablo. 4.6.1. Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik'in Görevleri(İBA, Ş.D.N: 2308).

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Kosova Vilayeti Maiyet Müdürlüğü	1909 1909	500	6 ay
Koçana Kaymakamlığı	1909-1909	2000	1 ay
Türkçe Muallimliği(Öğretmenliği)	1909-1909	600	2 ay
İkinci Kez Koçana Kaymakamlığı	1910-1910	2.000	6 ay
Firizovik Kaymakamlığı	1910-1912	1500	2 yıl
Tergoviştan Kaymakamlığı	1913-1913	1500	5 ay
Sivrihisar Kaymakamlığı	1913-1914	1500	1 yıl
Bergama Kaymakamlığı	1916-1919	2000	3 yıl
Keşan Kaymakamlığı	1919-1922	2.000	3 yıl
İkinci Kez Sivrihisar Kaymakamlığı	1924-1929	3500+5500	5 yıl
Beyoğlu Kaymakamlığı	1930-1930	3500	8 ay
İstanbul Polis Müdürlüğü	1930-1931	8000	1 yıl
İstanbul Vali Muavinliği	1932-1934	9000	2 yıl
İstanbul Liman İdaresi Umum Müdürlüğü	1934-1935	600	1 yıl
Gaziantep Valisi	1935-1939	9000	4 yıl
Üçüncü Sınıf Valilik	1939-1940	10000	1 yıl
Seyhan (Adana) Valiliği	1940-1940	-	6 ay
Emniyet Umum Müdürlüğü	1940-1941	10.000+12.500	1 yıl
Manisa Valiliği	1942-1949	12.500	7 yıl

Ali Rıza Çevik'in, görev yaptığı üstün başarılarından dolayı birçok rütbeleri, nişanları ve madalyaları vardır. Bunların yanı sıra Ali Rıza Çevik'in aldığı takdirnameleri şöyledir:

- Sivrihisar kaymakamıyken, üstün başarısından ve uzun dönem idareciliği sebebiyle Eskişehir valiliğinin bildirisi üzerine İçişleri Bakanlığınca bir takdirname ile ödüllendirilmesine
- İstanbul vali muaviniyken, İran Şahınşahının İstanbul'a son gelişinde, düzenli, asayiş ve emniyetinin sağlanması sebebiyle İçişleri Bakanlığınca.
- İstanbul Vali muaviniyken, 1426 sayılı vilayetler idaresi kanununa uygun olarak İstanbul vilayetinde teşkil edilen idare heyetine düzenli gösterdiği faaliyetten dolayı bakanlıkça.
- Manisa valisi iken, genel nüfus sayımının objektif ve titiz bir şekilde yapılarak gösterdiği bu başarısından dolayı İstatistik genel müdürlüğünün işarı üzerine İçişleri Bakanlığınca takdir edilmiştir.

4.6.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

4.6.2.1. Gaziantep'te 1937-1938 Yılında İktisadi Durum

Ali Rıza Çevik, döneminde Vekiller Heyeti ile beraber 1937 yılı ekonomi bütçesini 230 milyon olarak belirlemiştir. Bu durumun daha da netleştirilmesi için dönemin Başbakanı İsmet İnönü önderliğinde bir toplantı yapılmıştır. Yapılan bu toplantıda içinde bulundukları yılın bütçesini belirlemişlerdir. Bu bütçe geçen yılın bütçesinden 17 milyon fazladır. Diğer yıllara göre bütçenin fazla ayrılmasının nedeni giderlerin fazlaşmasından kaynaklı olmuştur. Fazla olan bu 17 milyon liranın 2.300.000 lirası Maarife, 1.500.000 milyonu Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletine, 900 bin lirası ormanların korunması ve inkişafı için hazırlanan Yeni Orman Kanunu Tatbikatına; sekiz milyon lirası da memleketin sanayileşmesi, madenlerin işletilmesi,

demiryolu inşaatı ve deniz malzemelerinin yenileştirilmesi için ayrılmıştır (Gaziantep, 5 Mart 1937: 1). Bunlardan artan 1 milyon ise Maden Tetkik ve arama Enstitüsüne ayrıldığı belirtilmiştir (Gaziantep, 14 Mayıs 1937: 1). Belirtilen bu bütçenin içerisinde yerli ürüne de yer verilmiştir. Ancak yerli üründe Bu yıl, geçen yılın üretimine göre düşmüştür. Bu düşüşe örnek vermek gerekirse en önemli ihraç ürünlerinden olan fıstık, üzüm, pekmez ve tütünde büyük bir düşüş olmuştur. 1937 tarımında böyle bir düşüş yaşanırken sanayi tam tersine artmıştır. Gelişen sanayinin başında dokumacılık gelmektedir. Dokumacılığın daha da gelişmesi için iplik fabrikaları kurulmuştur (Gaziantep, 29 Ekim 1937: 1). 1938 yılı bütçesine bakıldığında ise geçen yılın bütçesine göre artış olmuştur. Bu artış ile vilayetteki eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır (Gaziantep, 7 Ocak 1938: 2). 1938 yılı için Ali Rıza Çevik, çalışma raporu hazırlamıştır. Bu rapora göre çalışılacak alanlar Bütçe, Borçlar, Muhasebe işleri, mezbaha ve buz fabrikası, temizlik ve aydınlatma işleri, itfaiye, lağım ve kaldırım ve imar olmak üzere ayrılmıştır. 1938 yılının bütçesi 215.000 lira olarak belirlenmiştir. Su tesisat çalışması içi bu paradan 183.419 lira ayrılmıştır. Bu yılın genel masrafı 412.150 liradır. Geçmiş dönemlere özellikle 1930 yıllarının başına bakılırsa gelir 60.000 iken geçen bu sekiz yıl içerisinde gelirlerin ve buna binaen giderlerin kat sayılarla arttığı açıkça ortadadır. Bu dönemde müteahhide imar planları için toplam 6.300 lira para ödenmiştir. Yine bu dönemde vilayetin merkez bankasına 7.720 lira borcu olduğu bilinmektedir (Gaziantep, 8 Aralık 1939: 3).

Vilayet Umumi Meclisi 6 Şubat Salı Günü Ali Rıza Çevik'in konuşmasıyla açılmıştır. 1 Mart 1937 yılında toplanan Vilayet Umumi Meclisinde Vilayet bütçeleri ve gelir ve giderler üzerinde durulmuştur. Toplantıya Meclis ve Umumi Meclis üyeleri, Gaziantep'te bulunan Mülkiye Başmüfettişi Hüsnü Bey, Cumhuriyet Müddei Umumi Öztunç Defterdar Namık Pekergin, Mektupçu Vehbi Kahramanoğlu, Maarif Müdürü Cemil Gökdeniz, Sıhhat Müdürü Doktor Nafiz Geçer, Nafia Müdürü Şükrü Ziraat, Mücadele Müdürü Fazlı Danışman ve Gazete Müdürü katılmıştır. Ali Rıza Çevik, konuşmaya başlayarak meclisi açmıştır. Bu toplantı sırasında katılımcıları en çok ilgilendirecek işin bütçe olduğunu belirtmiştir. Asıl gelirlere dayanan ve taahhütlerini vaktinde yapmaya gücü olan bir mevcudiyet halinde sıraya konulmuş ve dağıtılmıştır. Muhasebe ve daimi encümeni bütçenin sadece dilde kalmaması için çok çalışmıştır. Konuşulan bu bütçe kısmı, geçen yıl ile hemen hemen aynıdır. Ancak yol vergisinden hariç gelirler 1935 hesabı ile kesin esaslara göre konulmuştur. Geçen yıl ödenek yapılacak şehirler sırasında maliyeden alınması gereken vergi farkları, meclisin 1934 yılında fazla ödeneği ve maliye vekâletinin ise toplam tahsilâtı yüzünden tekrar düşmüştür.

1935 yılı toplamının öncekinden eksik olması, 1937 bütçesinin de 1936'dan daha az olması sıralanmasına neden olmuştur. 1936 yılının Haziran ayında başlanan arazi kaydı başarılı bir şekilde ilerlemiştir. İyi bir gelir farkı sözü verilse de belirli askeri birlikler olduğundan bütçeye fazla bir yardım edilememiştir. Arazi kayıtları için ise var olan komisyonların kesin süre içinde işin yetersiz olduğu görülmüştür. Yeni komisyonların oluşturulmuş ve Haziran 1938'e kadar bu işi bitirilmeye çalışılmıştır. Bu toplantı da sonuçlandırılması gereken konular arasında çeşitli şubelerin beş yıllık programı da vardı. Bu ve daha farklı konuların bir an önce bitirilmesi ve program tartışmalarının halledilmesi için çalışma içerisinde olduğu belirtilmiştir. Bu konudan sonra riyaset divanı seçimine geçilmiştir. Doktor Abdülkadir Gökselin teklifi üzerine Muhtar Göğüş reis vekilliğine, Nafi Erkılıç ve Bekir Aksoy sekreterlikleri ittifakla

seçilmişlerdir. Daha sonra ise Nafi Erkök vilayetin açıklamasını okumuştur (Gaziantep, 19 Şubat 1937: 1).

Vilayet Umumi Meclisi 1939 yılında ikinci toplantısını yapmıştır. Yapılan toplantıda Ali Rıza Çevik şu sözlerle toplantıya devam etmiştir. *“Umumi Meclisin en önemli vazifesi vilayetin yerel ihtiyaçlarını karşılamak için gelirleri ve masraflarını bütçeye göre şekillendirmektir. Birçok kanun ve idari sebeplerle yerel idarelerin vazife ve mecburiyetleri artmıştır. Ancak buna karşılık olarak şimdiye kadar gelirlerin kaynakları temin edilmiştir. Bunun içindir ki bütçe dağılımında büyük zorluklar çekilmektedir. Bu zorluklarla sizde karşılaşacaksınız.”* Diyerek bu konuda konuşmasına devam etmiştir (Gaziantep, 10 Şubat 1939: 1). Bu toplantıya 1936 yılında bütün muhtarlar katılmıştır. İlerlemekte olan işler hakkında verilen yönergelerden neler yapıldığı toplantıda ele alınmıştır. Yine bu toplantıda ele alınan bir konuda köy kanunu uygulamasıdır. Bu kanunla köylüye maddi destek verilmesi kararlaştırılmıştır (Gaziantep, 25 Aralık 1939: 1).

4.6.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

4.6.3.1. Gaziantep’te Fıstık Hastalığı

Gaziantep’in en büyük geçim kaynaklarından biri fıstıktır. Bu ağaçlar vilayetin geçim kaynağı olduğu için bakımı doğru yapılmaktadır. Fıstık hâsılatı bakımından çok iyi sonuçlar vermektedir Ancak son yıllarda ağaca zenk denilen yapışkan bir madde yapan bir böcek kuşanmıştır. Bu böcekler fıstık ağaçlarına ve hâsılatı büyük ve kalıcı zararlar vermiştir. Bu yüzden elde edilen üründe düşüşler olmuştur. Bu durumun önüne geçmek için gerekli çalışmalara başlanılmıştır. Vilayette en büyük ihracat fıstık olarak belirlenmiştir. O yüzden bu sorunun bir an evvel daha büyük maddi zarara neden olmadan çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Bu konuyla Ali Rıza Çevik, yakından ilgilenecek çözüm bulmaya çalışmıştır. Çevik, Ziraat Mücadele Müdürü Fazlı Bey ile bu sorun hakkında görüşerek fikirlerini almıştır. Bu zirai buhrandan en çok etkilenen kaza ve köyleri ziyaret etmiştir. Bu köylerin başında Arıl Ve batallı köyleri vardır. Çünkü bu köyler fazlasıyla zarar görmüş ve hala da görmeye devam etmiştir. Bu soruna en kısa sürede dışarıdan ilaçlar getirtilmeye başlanmıştır. Getirilen ilaçların hemen hepsi denenmiştir. Çünkü en büyük ihraç ürünü olan Fıstık ağaçlarının maddi ve manevi zararı durdurulmak istenmiştir. Bu durumun önüne geçilmez ise daha büyük maddi sıkıntılar yaratacağı bilinmektedir (Açıksöz, 2 Temmuz 1936: 6).

4.6.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

4.6.4.1. Eğitimin Gaziantep ve Kazalarında Artışı

Ali Rıza Çevik döneminde, eğitim alanında geçmiş yıllara göre gelişme ve ilerleme yaşanmıştır. Bu dönemde okul ve öğretmen sayılarında fazla artış yaşanmamış olsa da öğrenci sayısında azımsanmayacak derecede artış yaşanmıştır. Edinilen bilgilere göre kız öğrenci 1949, erkek öğrenci ise 6585 olmak üzere toplam 8534 öğrenci okutulmuştur. Gaziantep merkez, kazalar, şehir ve köy okullarında okutulan kız öğrenci sayısı aşağıda gösterilen tablodaki gibidir (Gaziantep, 3 Aralık 1937: 1).

Tablo. 4.6.4.1. Şehir, Kaza ve Köylerdeki Öğrenci Sayısı(Gaziantep, 3 Aralık 1937: 1).

Gaziantep	Şehir	Kaza	Köy	Toplam
Merkez	1125	2726	3961	7.812
Kilis	535	1274	1809	3.618
Nizip	749	569	1809	3.127
İslâhiye	637	249	886	1.772
Pazarcık	439	124	563	1.126

4.6.5. Gaziantep'teki Spor Faaliyetleri

Ali Rıza Çevik, eğitim, imar ve siyasi konulara önem verdiği kadar kültürel faaliyetler üzerinde de durmuştur. İlk olarak Ali Rıza Çevik başkanlığında şehrin gençleri, Halk partisi binasında halkevi spor şubesinden ayrı olarak Çınarlı Spor kulübünü kurmuşlardır. Bu tarz kültürel faaliyetlere Çevik, maddi ve manevi yönden desteğini esirgememiştir. Ancak bu destekler yeterli gelmeyerek sosyal aktivite artarak devam etse de bazı maddi sıkıntılardan dolayı Çınarlı Spor kulübü kapatılmıştır. Bu kulübün üyeleri ise tekrardan Halkevi spor şubesine katılmıştır. Bu sebeplerden dolayı Gaziantep Türk Spor Kurumu Teşkilatına girememiştir. Maddi sıkıntılar kendini gösterince, spor faaliyetleri gelişememiş ve faaliyetler için açılan yerlerde kapanmıştır. Ancak bu durum uzun süreli olmamış ve Çınarlı Spor Kulübü ikinci defa kurulmuştur. Kurulan bu kulüp dört şube olarak açılmış ve halka sunulmuştur. Bu kulüpler: Futbol, Atletizm, Binicilik ve güreş dalları üzerine kurulmuştur. Farklı deneyimli hocalar getirtilerek hızlı ilerlemesi sağlamıştır. Bu alanında getirtilen uzman kişiler ise şöyledir: Futbol Dalında Kamil Ocak, Atletizme Mehmet Demiray, Güreşe Kemal Erilkun, Biniciliğe Abdulkadir Yetkin seçilmişlerdir. Alanında başarılı bu dört kişi Bölge Başkanı Ali Budağın başkanlığında Kulüp İdare Heyetini teşkil etmiştir. Bu idari heyete; Necmi Bayram Kâtip olarak, Mehmet Keretli'de Sayman olarak katılmıştır. Bu heyette Süleyman Muratoğlu, Fuat Ural, Turgut Kurtayı'da disiplin heyetine seçilmiştir. Ali Rıza Çevik, bu heyet için yeni bir bina çalışmalarına başlatarak spor faaliyetlerine ne kadar önem verdiğini göstermiştir (Gaziantep, 28 Ocak 1938: 1).

4.6.6. Ali Rıza Çevik'in İmar Faaliyetleri

Ali Rıza Çevik, şehrin imar ve ihtiyaçlarını karşılamak için fazlasıyla çalışmıştır. İmar çalışmalarında ilk olarak, en önemli ihtiyaç olan su tesisatı ihtiyacını karşılamıştır. Yapılan diğer imar faaliyetleri ise şöyledir; 241 bin lira ile karşılığında bir şirketle anlaşarak şehir su tesisatları üzerine çalışmaları başlatmıştır. Mezbaha civarında bir şehir fidanlığı kurularak şehrin ağaçlandırılması amaçlanmıştır. Bu fidanlığa, 2000 fidan dikilerek şehir için hazır hale getirtilmiştir. Diğer bir imar çalışması ise şehir haritası üzerinde olmuştur. Gaziantep üzerine hazırlanan imar projesi (Avan Projesi) Profesör Yansen'e verilmiştir. Elektrik şirketiyle, kilovat fiyatı, aydınlatılmayan sokakların aydınlatılması, kışlaya elektrik verilmesi gibi imar faaliyetlerine hızlı bir şekilde devam etmiştir. Bu çalışmalara devam edilirken bayındırlık ve sanayi alanlarında Bakır fabrikası kurulmuştur. Şehrin dört tarafını kaplayan ve şehrin manzarasını umumî mezarlığı kaldırılmıştır. 8500 lira harcanarak umumi mezarlık yerine asrî mezarlık yapılmıştır. Bu çalışmaların devamında 400 metre lâğım, 580 metre uzunluğunda yol, 2170 metre uzunluğunda köprü tamiri yaptırarak şehrin bayındırlık hale gelmesi için çalışmalarını sürdürmüştür (Gaziantep, 3 Aralık 1931: 1). Zabıta Memurları için 1938

Yılında bir kurs açılarak mesleki bilgilerinin artırılmasına çalışılmış, bu dönemde bir laboratuvar ve çocuk muayene evi tesis edilmiş, buz fabrikası ve mezbaha belediyenin belli başlı bir müessesesi haline getirilmiştir. Temizlik ve şehrin aydınlatma işlerine daha fazla önem verilmiş, Şehre 60 yangın, 22 sulama musluğu, 19 çeşme yaptırmıştır. Su işleri 1938 senesinde başarılan işlerin başında gelmektedir. Su tesisatının şehrimiz için hayati güvenliği için çok önemlidir. En küçük ve تنها sokaklara kadar temzi su için boru döşemesi yaptırmıştır. Yine 1938 yılında 5079 lira harcanarak hal binası yapılmıştır. Bunların yanında Cadde muhteşem parke ile döşenmiştir. Bu iş için 24605 lira sarf harcanmıştır. Bir fidanlık yaptırmış, Ankara, Bursa, İstanbul ve Adana'dan fidanlar getirtmiştir. Abide parkının inşasına başlanmıştır. Hayvan pazarı halı inşaatına da bu yıl başlanmıştır (Gaziantep, 8 Aralık 1939: 3). Görüldüğü üzere Ali Rıza Çevik, şehri geliştirmek için sadece bir alan üzerine yoğunlaşmamış her alandan şehri geliştirmek için büyük bir çaba harcanmıştır.

4.6.7. Ali Rıza Çevik'in Seyahatleri

Ali Rıza Çevik, Vilayet Jandarma Komutanı ile birlikte ilk olarak Akçakoyunlu bölgesine giderek Akçakoyunlu-Antep yolundaki köprüleri kontrol etmiştir (Gaziantep, 3 Ocak 1936: 1). Daha sonra Ali Rıza Çevik, gerekli işler üzerinde gereken düzenlemeleri halletmek için İstanbul'a gitmiştir. Çevik dönüşte Ankara'ya uğrayarak vilayete ait önemli işler üzerinde görüşmelerde bulunmuştur (Gaziantep, 8 Ekim 1937: 1). İşlerini halleder halletmez Gaziantep'i temsil etmek için İstanbul'da bulunan Ali Rıza Çevik ve parti başkanı ekspres ile Fevzi Paşaya oradan da Gaziantep'e gelmiştir. Sayın Valiye Vekâlet eden Kilis kaymakamı Necmeddin ergin de vazifesi başına tekrar dönmüştür (Gaziantep, 23 Eylül 1938: 1).

4.6.8. Valinin Tayini

Ali Rıza Çevik'in, Gaziantep Valiliğine tayini bütün resmi kurumlar tarafından açıklanmıştır. Antep'e Vali olmadan önce İstanbul liman şirketi Müdürlüğü görevini yapmıştır (Gaziantep, 13 Haziran 1935: 1). İstanbul Liman Şirketi Müdürü Ali Rıza Çevik'in, Gaziantep valiliğine ve Gaziantep valisi Ali Akif İyidoğan'ında Sivas valiliğine tayinleri kararname ile onaylanarak resmi belgeleri şehirlere gönderilmiştir (Gaziantep, 27 Haziran 1935: 1). Kararnamenin Gaziantep'e gelmesiyle Ali Rıza Çevik, resmi olarak Gaziantep valiliği görevine başlamıştır (Gaziantep, 4 Temmuz 1935: 2). Ali Rıza Çevik, ileri gelenler tarafından karşılanmıştır. Bunlar Gaziantep sayısalı Ömer Asım Aksoy, Vali Vekili Hilmi Bey, Maarif Müdürü, ilk Öğretim Görevlileri, İl Jandarma Komutanı, Parti İl Yönetim Kurulu Üyeleri, Kent Kurulu Üyeleri, Ticaret Odası Başkan ve Üyeleri, İslâhiye İlçe Bayı, kamu Memurları tarafından karşılanmıştır (Gaziantep, 1 Ağustos 1935: 1).

Ali Rıza Çevik, vilayette olumlu ve değerli hizmetleriyle dikkat çekmiştir. Karışık bir şekle gelen vilayet bütçesini düzenli bir hale koyarak özel muhasebenin bozulmuş olan mali itibarını tekrar sağlamaya çalışmıştır. İyi idare şekliyle ise büyük küçük bütün vilayet halkının saygı ve sevgisini kazanmıştır (Gaziantep, 24 Şubat 1939: 1). Ali Rıza Çevik üç buçuk yıl Gaziantep valiliği ve parti başkanlığını yapmıştır. Çevik, vilayet asayişini temin etmiştir. Hususi idarenin mali durumunu daha iyi duruma getirmek için hizmetlerde bulunmuştur (Gaziantep, 7 Temmuz 1939: 1). Gaziantep'te dört yıl görev yaptıktan sonra Ali Rıza Çevik'in, açık olan Seyhan valiliğine tayini

Dâhiliye Vekilliğinin 20.02.1939 tarihinde 505 sayılı tezkeresiyle yapılan teklif üzerine yapılan teklif üzerine İcra Vekilleri tarafından onaylanmıştır (BCA, 30-18-1-2, 86-13-4, 20.02.1939:1). Seyhan Valiliğine atanan Ali Rıza Çevik'in, Yerin siyasi ve iktisadi güvenliği ve sahasının uygunluğu itibarıyla vilayette daha önemli olan Seyhan vilayetine tayini, Çevik için bir yükselme olmuştur (Gaziantep, 24 Şubat 1939: 1). Daha sonra Seyhan valiliği yapan Ali Rıza Çevik, Seyhan valiliğinden Emniyet Umum Müdürlüğüne tayin edilmiştir (Gaziantep, 7 Temmuz 1939: 1).

5. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ GAZİANTEP VALİLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ

5.1. İkinci Dünya Savaşı

II. Dünya Savaşı, 1939'dan başlayıp 1945 tarihine kadar süren küresel bir savaştır. Savaşa dönemin büyük güçleri ve diğer ülkelerin çoğunluğu katılmıştır. Savaş içerisinde iki karşıt askeri ittifak kurulmuştur. Bu askeri ittifak Müttefikler ve Mihver devletleridir. Bu savaşta savaşın büyük güçleri ekonomik, endüstriyel ve bilimsel güçlerini savaş için seferber etmişlerdir. Savaşın ağır sonuçlarından dolayı insanlık tarihinde anılan en ölümcül savaş olarak tarihe geçmiştir. Bu savaş sırasında açlıktan, soykırımdan, katliamlardan ve hastalıklardan ölmüştür. Bu savaş dönemi Türkiye için ise tarihi bir kırılma noktasıydı. Türkiye son dakikaya kadar bu savaştan tarafsızlığını korumuştur. Bu tarafsızlığını aktif bir şekilde savaşın sonuna kadar sürdürebildi. Savaşın sonunda ise Türkiye mihver devletler yerine müttefik devletlerin yanında yer aldı. Bu nedeni ise birinci dünya savaşındaki deneyimi olarak gösterilebilir. Ancak Türkiye ikinci dünya savaşına fiilen katılmadı. Savaş sonunda ise Türkiye'ye ekonomik etkileri fazla oldu. Bunlar; dış ticaret kesintiye uğradı. Sanayi planları hayata geçirilemedi. Üretim düştü. Bütçenin büyük bir kısmı askeri güce harcandı. Enflasyon, hayat pahalılığı, gıdaların yetersizliği ve birçok toplumsal sorunları beraberinde getirdi. Bu durumdan Gaziantep'te siyasi, ekonomik ve birçok alanda derinden etkilenmiştir. Bu zorlu süreç içerisinde Gaziantep'e atanan valiler şehri en az sorunla dönemin olumsuz şartlarından kurtarmaya çalışmıştır. Bu valiler aşağıda biyografi ve Gaziantep'teki faaliyetleri ile beraber verilmiştir.

5.2. Gaziantep Valisi İbrahim Şefik Bicioğlu (27.02.1939-04.06.1939)

İbrahim Şefik Bicioğlu, 1308(1892) Edirne'de doğmuştur. Babası: Hacı Bici Zade Arif Efendi, Annesi: Şevkiye Hanım'dır. Edirne askeri Rüştiyesinde ortaokulu, Merkez İdadisinde ise lise öğrenimini tamamlamıştır. 1912 yılı Temmuz ayında Mülkiye'den "iyi" bir dereceyle mezun olmuştur. Birçok görevde bulunan İbrahim Şefik Bicioğlu, ilk olarak Kalem Memurluğu olarak göreve başlamıştır. Emekli olarak İstanbul'da yaşamına devam etmekten 7 Mart 1968 tarihinde hakkın rahmetine kavuşmuştur. 37 yaşında iken evlenmiştir. 3 tane erkek evlada sahiptir. Dil olarak Fransızca bilgisine sahiptir. Eski Muharipler Derneği üyesidir. Kiğı kazası "Fahri Hemşeriliği" payesine sahiptir. I. Dünya Savaşına sağladığı faydalardan dolayı "Liyakat Madalyası'na layık görülmüştür (İBA, Ş.D.N:2430).

5.2.1. İbrahim Şefik Bicioğlu'nun Memuriyeti

4 Aralık 1912 tarihinde Edirne Vilayeti Maliye Nezareti vezne-i umumi kalemi memurluğuna tayini çıkarak devlet kadrosuna dâhil olarak görevine başlamıştır. Ancak bu görevine Ağustos 1913 yılında ayrılmıştır. 1 Eylül 1913 tarihinde Edirne Vilayeti Maiyet memurluğuna getirilmiştir. Daha sonra 1 Mart 1914 tarihinde Edirne Bölgesi iskân müfettişliğine nakli gerçekleşmiştir. 4 Mart 1914 tarihinde kırk kilise muhacirin memurluğuna naklen tayin edilmiştir. Ancak bu görevine de 22 Nisan 1914 tarihine kadar devam etmiştir. 1914 yılının Temmuz ayında ise vatani görevi olan askerliğe alındı. 1. Dünya Savaşı süresince yedek subay olarak Filistin ve Kafkas cephesinde bulunmuştur. 1918'de terhis oldu ve eski görevi olan Yerleştirme Müfettişliği'ne atandı. Edirne Merkez Sancakları Göçmen Yerleştirme Memurluğuna 4 Mart 1917 tarihinde atanmıştır (Çankaya, 1968-1969: 1510). 28 Haziran 1917 tarihinde Urfa Göçmen memurluğuna vekâleten atanmıştır. 12 Eylül 1917 tarihinde Edirne Muhacirin Müfettişi Hesap memurluğuna getirilmiştir. Ancak 20 Eylül 1917 tarihinde sekiz gün görevine devam etmiştir.

10 Teşrinisani 1920 yılında Pınar Hisar Kaymakamlığı Vekâletine getirilmiştir. Bunun devamında Babaeski kazası kaymakamlığı daha sonra Kavaklı Kazası kaymakamlığına getirilmiştir. 14 Nisan 1922 tarihinde Pütürke kazası kaymakamlığına getirilmiştir. 1924 yılında Edirne muhasebe-i hususiye müdürlüğüne, Yine aynı yıl Samsun iskân müdürlüğüne, Lüleburgaz kazası kaymakamlığına tayin edilmiştir. 22 Aralık 1928 tarihinde üçüncü sınıf mülkiye müfettişliğine tayin edilerek buradaki başarısından dolayı maaşı yükseltilmiştir. 22 Ekim 1932 tarihinde ise 2. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine, 1935 yılında ise 1.sınıf Mülkiye Müfettişliklerine tayini gerçekleşmiştir. Mülkiye Müfettişliği görevini sürdürürken Valilik makamına yükseltilmiştir. 19 Şubat 1936 tarihinde Bingöl Valiliğine atanmıştır (BCA,30.1.2.75.49.1,04.06.1937:1) Buradaki başarılı çalışmasından dolayı maaşı yükseltilmiştir. 4 Haziran 1937 yılında Elazığ Valiliğine getirilmiştir. Ancak 25 Şubat 1939 yılında bu görevine son verilmiştir. Bu görevden sonra açık olan Seyhan Valiliğine Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik'in gönderilmesi üzerine 20 Şubat 1939 yılında Gaziantep Valiliğine naklen tayin olmuştur (BCA,30.18.1.2.86.13.4,20.02.1939:1). Burada dört ay görev yapmış ve 4 Haziran 1939 yılında ayrılmıştır. Hemen ardından Dâhiliye Vekâleti Müsteşar Muavinliğine 15 Mayıs 1939 yılında başlayarak devam etmiştir. Daha sonra Valisi bulunmayan Afyon Valiliğine Şefik Bicioğlu naklen tayin edilmiştir (BCA, 30.18.1.2.95.60.15,10.07. 1941: 1).

10 Temmuz 1941 yılında naklen buraya tayin edilmiştir. Daha sonra Alpullu şeker fabrikasında muhasebeci olarak başlamıştır. Daha sonra 31 Mayıs 1944 Afyon valiliğine tayin olmuştur. 1946 yılına kadar görevini sürdürmüştür. 9 Kasım 1946 yılında Bilecik valiliğine başlamış, 18 Kasım 1947 yılına kadar devam etmiştir. 6 Kasım 1947 yılında İçel valiliğine tayini gerçekleşmiş olup 1949 yılının Temmuz ayında emekliye ayrılmıştır (İBA, Ş.D.N,2430).

Tablo. 5.2.1. İbrahim Şefik Bicioğlu'nun Görevleri (İBA, Ş.D.N: 2430)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Edirne Maliye Memurluğu	1912-1913	250	1 yıl
Edirne Maiyet Memurluğu	1913-1914	500	1 yıl
Edirne İskân Müfettişi	1914-1914	600	3 gün
Kilise Muhacir Memurluğu	1914-1914	800	1 ay
Merkez Göçmen Yerleştirme Memurluğu	1917-1917	800	4 ay
Şanlıurfa Göçmen Memurluğu	1917-1917	1500	3 ay
Edirne Muhacir Müfettişi Hesap Memurluğu	1917-1917	1500	8 gün
Pınarhisar Kaymakamlığı	1920-1920	1000	1 ay
Kavaklı Kaymakamlığı	1921-1921	2000	1 ay
Petürke Kaymakamlığı	1922-1928	3500	6 yıl
Lüleburgaz Kaymakamlığı	1928-1932	5000	4 yıl
3.Sınıf Mülkiye Müfettişi	1932-1932	5000+5500	11 ay
2.Sınıf Mülkiye Müfettişi	1932-1935	5500+7000	3 yıl
1.Sınıf Mülkiye Müfettişi	1935-1936	7000	1 yıl
Bingöl Valisi	1936-1937	7000+9000	1 yıl
Elazığ Valisi	1937-1939	9000	2 yıl
Gaziantep Valisi	1939-1939	9000	4 ay
Dâhiliye Vekâleti Müsteşar Muavinliği	1939-1941	10.000	2 yıl
Alpullu Şeker Fabrikası Muhasebecisi	1941-1944	100	3 yıl
Afyon Valisi	1944-1946	12.500+15.000	2 yıl
Bilecik Valisi	1946-1947	15000	1 yıl
İçel Valisi	1947-1949	15000	2 yıl

5.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

Cumhuriyet döneminde ekonomi sürekli bir gelişme ve ilerleme içinde olmuştur. Gaziantep, Ulaşım imkânları ve liman kentlerine yakın olduğu için ekonomik açıdan Türkiye'nin en zengin yerleridir. Gaziantep'in en önemli ekonomik kaynakları; Sanayi, ticaret, tarım, hayvancılık olmuştur. Dönemin Gaziantep valisi Şefik Bicioğlu; sanayi, tarım, ticaret, hayvancılık gibi kendinden önce ilerletilmeye çalışılan alanlarda ilerlemeler kat etmiştir. Bu alanlar için fazlasıyla bütçeler ayırmıştır. Bu alanlardaki eksiklikleri gidermeye çalışarak sorunsuz bir ekonomi sistemi ilerletmeye çalışmıştır(Temel Britannica Ansiklopedisi,1986: 96).

5.2.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

Gaziantep'te 1939 yılı, tarım ve hayvancılık alanında gelişme ve ilerleme dönemi olmuştur. Bu dönemde tarım ve hayvancılık ile ilgili birçok çalışma ve yenilik yapılmıştır. İlk olarak tarıma bakıldığında, önemli belli başlı ürünler vardır. Ancak Gaziantep'in iklimi kurak olduğundan dolayı her tarım ürünü yetiştirilememiştir. Gaziantep konumu ve topraklarının verimliliği nedeniyle geçmişten günümüze birçok devletin hedefinde olmuştur. Çünkü Gaziantep, birçok devletin istediği ancak sahip olamadığı jeopolitik konuma sahipti. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi iklimin yaz aylarında yağışların az olduğundan dolayı tarımdan yeteri kadar verim alınamamıştır. Gaziantep'te en önemli tarım antepfıstığı olarak bilinmektedir. Gaziantep Halkı geçiminin büyük bir kısmını Antepfıstığı ile sağlamaktaydı. Gaziantep Türkiye'nin de fıstık ihtiyacının büyük bir oranını karşılamaktadır. Diğer tarım ürünleri olarak ise;

Fıstık üretimi yanında, zeytin ve üzümde önemli bir üretim kaynağıdır. Tarım üretimi yüksek derecede olmasa da hayvancılık ekonomi için önemli bir alan olmuştur. Halkın büyük bir kısmı Gaziantep'te küçükbaş hayvancılık üzerinde yapılmaktadır. Çünkü buranın koşullarına uygundur. Et, süt ürünleri, çoğunlukla küçükbaş hayvancılığı üzerinde yapılmaktadır. Küçükbaş hayvanın fazlalığından dolayı dışarı ülkelere ihraç edilmektedir (Gaziantep, 28 Nisan 1939: 1-3) Gaziantep Valisi, İbrahim Şefik Bicioğlu, 1939 yılında tarım, hayvancılık gibi alanlarda gerekli desteği sağlamıştır.

5.2.4. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri

Cumhuriyet döneminden önce de İlkokul sorunu modern devletlerin genel sorunu olmuştur. Cumhuriyet döneminden önce ilkokul önemli bir sorun olarak görülse de eğitime pek özen gösterilmemiştir. Ancak Cumhuriyetin ilanıyla beraber eğitime verilen önem artmıştır. Cumhuriyet dönemi valilerinden Şefik Bicioğlu'da, diğer valiler gibi bilgi ve kültüre önem verdiği için ilkokul meselesi üzerinde durmuştur. Verilen sayılar ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo.5.2.4. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında öğrenci sayısı (Gaziantep, 28 Nisan 1939:3)

Eğitim	Kız	Erkek
Cumhuriyet Öncesi	629,54	273.107
Cumhuriyet Döneminde	263.328	503.550
Toplam	336061	766878

Cumhuriyet döneminde, eğitim sistemi gelişmiş olsa da henüz istenilen seviyeye ulaşılmamıştır. Diğer devletlere ve şehirlere bakıldığı zaman eğitim bakımından oldukça geri kalmıştır. Eğitimi ise geliştirmek için ilk olarak ihtiyaçların giderilmesi gerekir. Bu ihtiyaçların başında ise Öğretmene ihtiyaç vardır. Öğretmen ihtiyacının yanı sıra yeni okul binalarına, kırtasiye malzemelerine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçları karşılamak için farklı yollar denenerek çözümler üretilecektik. En fazla eğitim ihtiyacı ise köylerde. Çünkü Türkiye'de 400'e yakın köyde en az 32.000 köy vardır. Bu köylerde üç sınıf ve sadece bir öğretmen bulunmaktadır. Bu sonuca bakıldığı zaman eğitimin ne kadar geride kaldığı açıkça ortadadır. Eğitimin bu durumdan kurtulması için eğitim teşkilatı kurulmuştur. Bu eğitim teşkilatının amacı; Bilgiler vermek, iptidaî malûmatlarını genişletmek ve sonra da ayda on lira karşılığında kendilerine kendi köylerinde Öğitmenlik vazifesi vermek asıl görevleri olmuştur. Öğitmen teşkilatı; Öğitmen bir taraftan köyün çocukları ile uğraşırken diğer taraftan köyün fidanlık ve ağaç işleri ile uğraşacak, cins buğdayların faydasını köylüye anlatarak onların tarlası için numunelik almasını sağlayacaktır. Diğer taraftan köylüye her türlü maddi ve manevi desteği sağlayacaktır. Bu yönden iki yıl içerisinde 2.000 öğretmen yetişmiştir. Bu teşkilat ile eğitimde olan eksikliği en fazla on yıl içerisinde giderilmesi amaçlanmıştır (Gaziantep, 28 Nisan 1939: 3).

5.2.4.1. Şefik Bicioğlu'nun Halkevi Konferansları

Şefik Bicioğlu, Halkevleri ile ilgili konferansını yaparak konferans serisi açılışını yapmıştır. Dil, Tarih, edebiyat şubesinin her yıl düzenlediği konferansın ilki, 29 Mart

Çarşamba günü saat 16. 30 da halkevi salonunda verilmiştir. Beş yüz kişiye yakın önemli bir dinleyici kitlesi katılmıştır. Konferansı hem Vali hem de Parti Başkanı olarak Şefik Bicioğlu katılmıştır. Şefik Bicioğlu, söze Parti il yön kurul başkanı sıfatıyla, Halkevleriyle ilgili olan hedefleri ve neler olması gerektiği hakkında konferansta bilgi vermiştir. Verdiği bilgiler arasında halkevi hakkında Halkevinin kalplerde memleket sevgisini daima canlı tutan ve ileri yürüten toplanma ve çalışma yeri olduğunu belirtmiştir.

Yukarıda bahsi geçen çalışma yeri, Vatandaşın her türlü istek ve ihtiyaçlarının karşılanması için tercih edeceği bir faaliyet alanıdır. Bu yüzden halkevi birçok şubelerden oluşmaktadır. Şefik Bicioğlu, yukarıda belirtilen halkevi şubelerinin her biriyle ayrı ayrı ilgilenerek yapılacak işler hakkında şubeleri bilgi sahibi etmiştir. Şefik Bicioğlu, Halkevlerinin milletçe medeniyet yolunda, bir zamandan beri kaybedilen gelişimi ve ilerlemeyi kazanma yolu olarak gösterilmektedir. Bu gelişim ve ilerleme ile halkevleri, medeniyetin en ileriye gitmesi açısından önemli bir çalışma yeridir. Şefik Bicioğlu bu gelişim ve ilerlemeyi de gelecek nesillerin yaşaması için çalıştıklarını belirtmiştir. Kısacası Şefik Bicioğlu'nun, Kemalizm akımı çerçevesinde gelişmiş bir nesil oluşturmayı başlıca amaç edinmiştir. Geri kalmışlığı geride bırakarak saadeti, mükâfatı, huzuru isteyen bir toplum olmak için çalışmıştır. Şefik Bicioğlu, her zaman hizmet edecek halkevleri vb. yerleri daha da geliştirecek, yeniliği daima isteyecek ve millete daima hizmet edecek görevinde olduğunu belirterek izinde gitmiştir. Halkevlerine üye olan, burada hizmet etmeyi kabul eden her vatandaş, burada Türk inkılâbının bütün icaplarıyla benimsenmesi ve benimsetilmesini vazife bilmektedir (Gaziantep, 31 Mart 1939: 1).

5.2.4.2. Valinin Tayini

Ali Rıza Çevik, Seyhan Valiliğine atandıktan sonra, boş kalan Gaziantep Valiliğine Elazığ Valisi Şefik Bicioğlu gelmiştir (BCA,86.13.04,30.18.1-2, 20.02.1939:1)Şefik Bicioğlu'nu Gaziantep'te, Eski Vali Rıza Çevik, Adliye büyükleri, bütün Memurların Başkanları, Parti, Belediye, Halkevi, Ticaret Odası Heyetleri, Çınarlı Spor Kulübü, Vilayet ve Özel Muhasebe memurları tarafından karşılanmıştır (Gaziantep, 24 Şubat 1939: 1). Gaziantep'e gelen Şefik Bicioğlu, ekonomi, imar faaliyetleri üzerindeki çalışmalarına hızlı bir şekilde başlamıştır. Bicioğlu, Gaziantep'in Ekonomi ve imar üzerindeki eksiklikleri tespit etmiştir. Bicioğlu'nun bu hareketi, şehirdeki işlerin daha hızlı ilerlemesini sağlamıştır. Siyasi alanda çok fazla faaliyette bulunamamış olsa da halkın takdirini kazanmayı başarmıştır. Halkın ihtiyaçlarını kısa dönemde olsa karşılamaya çalışmıştır. Maddi ve manevi halkın her zaman sağ kolu olmuştur. Gaziantep'te Valilik makamına; Daire Müdürleriyle Parti Belediye Görevlileri, Halkevi, Ticaret Odası, İdare Heyeti İçtiması, Umumi Meclisi ve Vilayet Memurları Şefik Bicioğlu'nu tebrik ederek başarılarını Gaziantep üzerinde de gösterilmesi temennisinde bulunmuşlardır. Bu tebriklerden sonra Parti binasında yapılan İl yön kurul toplantısına başkanlık etmiştir. Daha sonra ise İdare Heyeti İçtiması ve Umumi Meclisi ziyaret ederek görüşmelerini tamamlamıştır (Gaziantep, 3 Mart 1939: 1).Gaziantep'te bir yıl görev yapan Bicioğlu, kısa dönem kalmasına rağmen imar, eğitim ve ticari alanında birçok faaliyette bulunmuştur. Şefik Bicioğlu, Gaziantep valiliğini sürdürürken halkın saygı ve sevgisini kazanmıştır. Gaziantep'te görevini sürdüren Bicioğlu, Dâhiliye Vekâleti Müsteşar Muavinliğine tayin edilmiştir (Gaziantep, 19 Mayıs 1939: 1). Sayın Vali Şefik Bicioğlu, Dâhiliye Vekâleti Müsteşar

Muavinliğine tayin edildikten sonra 4 Haziran Pazar günü yeni vazifesine başlamak üzere Ankara'ya gitmiştir (Gaziantep, 9 Haziran 1939: 1).

5.3. Gaziantep Valisi Mehmed Cavid Ünver (16.06.1939-02.04.1941)

Mehmet Cavid Ünver, 1307(1893) yılında Balıkesir'de doğmuştur. Babası: Dıbağ Mustafa Efendi, Annesi: Fatma Hanım'dır. Doğum Yeri: Balıkesir İdadisinin Rüştüye kısmında ortaokul, Mercan İdadisinde "Pekiyi" derecesinde okul birinciliği ile okulunu başarıyla tamamlamıştır. 1913 yılının Temmuz ayında Mülkiye okulundan da "Pekiyi" derecesinde mezun olmuştur. 30 yaşındayken dünya evine girmiştir. Karısı Dürnev Ünver'dir. Çocuğu bulunmamaktadır. Mal varlığı bir ev ve sadece bir arsaya sahiptir. Fransızca bilgisine biraz sahip olduğu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Sivil Emekliler derneğinin daimi üyesidir. Üstün başarısından dolayı Simav, Sivrihisar, Rize valiliğinde üstün başarısından dolayı takdirnameler almıştır (İBA, Ş.D.N:920). Eski kitap için, 1946 yılında gönderdiği mektupta yazdığı ve bir tanesi ilgisi dolayısıyla bu kitabın ikinci cildinden alınan Hatırasından başka iki hatırası da aşağıdaki gibidir. Okul Hayatına ait hatıralarım arasında en enteresanları Tarih Hocamız merhum Abdürrahman Şeref Bey'in espri ve hikmet dolu hikâyeleriyle ibret verici babaca nasihatleridir. Bunlardan bazıları bana meslek hayatımda bana hareket düsturu olmuştur. Devletler Hususi Hukuki Hocamız merhum Nusret Medya'nın, İran şahı Muzafferüddin'in Türkiye'yi ziyareti şerefine, İran Tebaasına kapitülasyonlardan istifade hakkını bahşeden muahedeyi anlattığı sırada duyduğu vatan pervane ve adeta isyankarane heyecan da unutmadığım hatıralardandır (Çankaya, 1968-1969: 1590-1591).

5.3.1. Mehmed Cavid Ünver'in Memuriyeti

Mehmet Cavit Ünver, 16 Aralık 1911 tarihinde Aydın İdadisi Riyaziye Muallimliğine atanarak devlet kadrosuna geçmiştir. 31 Ağustos 1912 tarihinde İdare Mesleğine geçip, Kıbrısçık nahiyesi müdürlüğüne getirilmiştir. 26 Aralık 1913 tarihine kadar sürdürmüştür. Amasra Nahiyesi Müdürlüğüne nakledilmiştir. 28 Nisan 1918 tarihine kadar Şahin (Tekirdağ Sancağı), Yenice (Kırklareli Sancağı), Üsküp Nahiyeleri Müdürlüğünde, Erciş Kazası kaymakamlığına, Tütün İnhisarı Muvakkat İdaresi Müdür Muavinliğine, Egrigöz Kazasında çalışmıştır. 9 Temmuz 1920 tarihine Kaş kazası kaymakamlığına atandı. 22 ağustos 1920 tarihinde Dursunbey kazası kaymakamlığına geçerek görevine devam etti. 14 Nisan 1921 tarihinde Palo kazası kaymakamlığına başladı.

1921 yılında Tursun, Edremit, kazası kaymakamlıklarına 15 Haziran 1921 tarihine kadar sürdürdü. 3 Haziran 1921 tarihinde Simav kazası kaymakamlığına getirildi. 20 Şubat 1921 tarihinde Hopa kazası kaymakamlığına tayin edildi, 30 Nisan 1930 tarihinde ise Sivrihisar Kazaları Kaymakamlıklarına, 20 Haziran 1932 üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliğine, 18 Ekim 1934 tarihinde Dâhiliye vekâleti Hukuk Müşavir Muaviniğine getirildi. 25 Ocak 1936 tarihinde ise İzmir Vali Muaviniğine getirilmiştir. Yine bu dönemde İzmir’de Vali Muaviniyken İzmir Vali Vekilliği Cavit Ünver getirilirken hukuk müşavir yardımcılığına Sabri Adal getirilmiştir (BCA,30.11.0.1.101.2.2,15.01.1936: 1).Yaptığı görevlerdeki başarısı ve güvenilirliği göz önüne alınarak makam olarak Valilik Makamına yükseltilmiştir. 16 Haziran 1939 tarihinde Gaziantep, 9 Mayıs 1941 tarihinde Zonguldak, 16 Mart 1942 tarihinde ise Kayseri Valiliğine naklen tayini gerçekleştirilmiştir (BCA,30.18.1.2.97.117.19,10.02.1942:1). 13 Temmuz 1944 tarihinde 4. sınıf Genel Müfettişlik Baş müşavirliğine, 7 Ağustos 1947 tarihinde maaşla Rize valiliğine atanmıştır. Rize Valisiyken 15 Temmuz 1949 tarihinde kendi istek ve mükâfatı alınarak 5434 sayılı Kanunun 39 maddesinin fıkrası gereğince emekliye ayrılmıştır. Bu tarihten sonra İstanbul’da yaşamına devam ettirmiştir (İBA, Ş.D.N: 920).

Tablo. 5.3.1. Mehmet Cavit Ünver’in Görevleri (İBA, Ş.D.N: 920).

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Aydın Sancağı Mektebi Sultanisi Ulum Riyaziye Muallimliği	1911-1912	800	1 yıl
Kıbrısçık Nahiyesi Müdürlüğü	1912-1912	800	4 ay
Amasra Nahiyesi Müdürlüğü	1913-1914	800	6 ay
Şahin Nahiyesi Müdürlüğü	1914-1914	800	4 ay
Yenice Nahiyesi Müdürlüğü	1914-1915	1000	1 yıl
Üsküp Nahiyesi Müdürlüğü	1915-1916	1000	1 yıl
Erciş Kazası Kaymakamlığı	1916-1918	1500	2 yıl
Tütün İnhisarı Muvakkat İdaresi Müdürlüğü Muaviniği	1919-1920	1000	1 yıl
Emet-Eğrigöz Kaymakamlığı	1920-1921	2000	1 yıl
Kaş Kazası Kaymakamlığı	1921-1921	2000	1 ay
Dursun Bey Kazası Kaymakamlığı	1921-1921	200+3000	1 ay
Palo Kazası Kaymakamlığı	1922-1922	3500	1 ay
Tursun Bey Kazası Kaymakamlığı	1922-1923	3000	1 ay
Edremit Kazası Kaymakamlığı	1923-1923	3000+3500	5 ay
Simav Kazası Kaymakamlığı	1923-1924	3500+5500	1 yıl
Hopa Kazası Kaymakamlığı	1924-?	5500	-
Sivrihisar Kaymakamlığı	1924-1926	5500	2 yıl
Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişi	1926-1926	5500	1 ay
Hukuk Müşavir Muaviniği	1928-1928	7000	1 ay
İzmir Vali Muaviniği	1930-1931	7000+8000	1 yıl
Gaziantep Valiliği	1939-1941	9000	2 yıl
Zonguldak Valiliği	1943-1943	9000	1 ay
Kayseri Valiliği	1943-1944	9000+10.000	1 yıl
U. Müfettişi Baş Müşavirliği	1945-1948	10.000+12.500	3 yıl
Rize Valiliği	1948-1949	12.500+15.000	1 yıl

5.3.2. Cavit Ünver’in Göreve Başlaması

Cavit Ünver’in 15 Haziranda Gaziantep’e gelerek görevine başlamıştır. Gaziantep ile sorunları gidermek için çalışmalara başlamıştır. Daire başkanları

tarafından sorunlar Cavit Ünver'e bildirilmiştir. Cavit Ünver dairelere yaptıkları ilk genelgelerde işi takip edenlerin işlerinin hızlı bir şekilde halledilmesi ve temiz tutulmasını istemiştir. Cavit Ünver, ilk iş olarak halkın kötü duruma düşmemesi için halkın işlerini zorlaştırmak yerine kolaylaştırmıştır. Karar alınan ve bunun gibi birçok kolaylık sağlayan ilk genelgede; Türkiye cumhuriyetinin en önemli ilkelerinden biri olan Halkçılık ilkesi benimsenmiştir. Halkçılık ilkesi ile hükümetin ilkeleri halkın işlerini kolaylaştırmıştır. Halka işlerinde yüksek derecede hızlilik sağlamıştır. Sağlanan kolaylıklar ve yardımlar şöyle belirtilmiştir. Bu maddelerden birincisi Halk tarafından yazılı olarak gönderilen istek ve arzular dikkate alınacaktır. Diğer madde ise; bunun gibi özel istek ve arzular belirten belgelere hassas davranılarak yazılan istek ve arzular dikkate alınarak bunlara yazılı cevap verilmesidir. Bunun gibi belgeleri ancak iş sahipleri veya onaylı vekâletnameyi elinde bulunduran vekilleri takip eder. Üçüncü madde de ise Ancak onaylı belge ve kurallar çerçevesinde takibi kabul edilebilmektedir. Ayrıca dilekçe niteliğinde olanları dairelere bırakma ve havale olunacak resmi kâğıtların cevabı gerekli olanlara hemen cevap verilecektir. Bu konuda işlerin hızlı bir şekilde halledilmesi hakkında İçişleri Bakanlığının talimatı daima göz önünde bulundurulması istenmiştir. Eski dönemde halkın canını acıtan ve gözünü korkutan zihniyetinin ve sözünün Cumhuriyet İdaresinde sarsılmasına meydan vermek asla doğru olmayacağından hiç bir dilek ve müracaatı cevapsız bırakmamak gereklidir. Dördüncü madde de Kaymakam ve nahiye müdürlerinin veya merkeze bağlı memurların hukuki alanının tamamında gösterecekleri hız kendilerinin mesaisi içinde bir milyar olacaktır. Bunlara binaen verilecek cevapların hızlı bir şekilde temin edilmesi için kaymakamların özellikle ilgilenilmesi ve gecikmesine sebep olan nedenlerinde bildirilmesi gerekmektedir (Gaziantep, 23 Haziran 1939: 1-2).

5.3.3. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

5.3.3.1. Köy Kanunu

Cavit Ünver, Köy Kanununun çıkarılmasından sonra merkezde, ilçe ve köylerde yapılacak ve temin edilecek işleri belirlemiştir. Şehir ve çevresinin en fazla ihtiyaç duyduğu işlere hakkında yoğunlaşmıştır. Bu ihtiyaçların en başında yolların hız ve güvenliği gelmiştir. Şehir yollarının tamamlanabilmesi için üç yıllık bir planlama şeklinde program yapılmıştır. Bunun doğrulanması için bayındırlık vekâletine sunulmuştur. Bu planlamanın onayından sonra hemen bu çalışmanın faaliyete geçilmiştir. 1939 yılı için yol işleri faaliyetlerine 57 bin liralık ödenek ayrılmıştır. Özellikle vilayetin tek açık yolu olarak gözüken Nizip yoluna ödenmek üzere ayrılan para 38 bin lira olarak belirlenmiştir. Ayrılan paraların miktarı yolların ihtiyaçlarına göre belirlenmiştir. Ayrılan paranın büyük bir kısmı Nizip için ayrılmıştır. Nizip yolu için ayrılan bu para ile 16 kilometre yol yapılması planlanmıştır. Nizip yolu dışında Gaziantep-Maraş yolu arası çalışmaları vardır.

Bu yola çok fazla ihtiyaç duyulmadığı için ayrılan miktar Nizip'e göre daha düşüktür. Ayrılan bu miktar ise Antep-Maraş yolu için 9.000 lira olmuştur. Gaziantep-Maraş yolu için ayrılan miktardan daha az miktar olarak Gaziantep-Kilis yolu için ayrılan miktar 4.000 lira ayrılmıştır. Ayrılan bu para ile iki kilometre yol yapılması planlanmıştır. Daha sonra çalışma ortamı ayarlandığında çalışmalara başlanılacağı belirtilmiştir. Gaziantep-İslâhiye yolu için ise ayrılan para ile 3 kilometrelik yol yapımı planlanmıştır. Bu yola ayrılan miktar ise 6.000 liradır. 1940 yılı için ayrılan para 1939

yılı için ayrılan paraya göre daha düşük bir bütçe ayrılmıştır. 1940 yılı için ayrılan bütçe 65.000 lira olmuştur. Bununla çeşitli yönlerde 30 kilometre yol yapılması planlanmıştır. 1941 yılı için ayrılan inşaat masrafı için ayrılan bütçede 1939 yılı ve 1940 yılına göre daha fazla ayrılmıştır. Bu ayrılan bütçeye baktığımızda 1941 için ayrılan bütçenin daha fazla olması ihtiyaçların diğer yıllara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrılan bu bütçenin miktarı 70.000 lira olmak üzere belirlenmiştir. Ayrılan bütçe ile 35 kilometre karayolu yapılacağı belirlenmiştir. Fizik olarak çalışacak işçiler bütün yolların sürekli tamiratını, düzlemek ve iyileştirmek için kullanılacaktır. Fiziki olarak çalışacak bu işçiler, bütün yolların sürekli tamirâtı, düzleştirilmesi ve sürekli tamirat postası için 1939 bütçesine 10.475 lira 1940 yılı için 15000 lira, 1941 senesi için de 20.000 lira ödenek ayrılmıştır (Gaziantep, 7 Temmuz 1939: 1). Ayrılan bu ödenekler yerine ulaştırıldıktan sonra yapılan imar faaliyetleri Kaymakam ve Nahiye Müdürlerinden sorulmuştur. Cavit Ünver, eksiği fazla olan köylere köy müfettişi atayarak eksiklikleri tespit ettirmiştir (Gaziantep, 13 Aralık 1939: 1).

5.3.4. Cavit Ünver'in Gaziantep'in Kazaları ve Köyllerine Yaptığı Geziler

Cavit Ünver, kaza ve köyllerdeki eksikleri kontrol etmek için gezilere başlamıştır. Kazaları teftiş etmeye başlayan Cavit Ünver, ilk olarak Yona nahiyesinden başlamıştır. Daha sonra devam ederek buradan Elbeyli nahiyesine geçmiştir. O gün Son olarak ise Kilise kazasını gezmiştir. O gün Kilis'te kalan Ünver, Kilis'teki nahiyyeleri teftiş etmiştir. Cavit Ünver, gezisine kaldığı yerden devam ederek İslâhiye kazasına geçmiş ve oradaki nahiyyeleri ve köylleri teftiş etmiştir. Bütün bu teftiş için kazalara giden Cavit Ünver, köylleri dolaşarak halk ile bir araya gelmiş halk ile bir araya gelerek ihtiyaç ve eksikleri ile yakından ilgilenmiş, ne gibi yardım istediklerini köyllerin neye ihtiyaç duyduklarını sormuştur. Bu gezinin en önemli sebeplerinden biri ise Hassa nahiyesinin kaza halinde Hatay'a katılması sebebiyle Hatay vilayetiyle arada çıkan anlaşmazlıkları da hallederek Gaziantep'e dönmüş olmasıdır. Cavit Ünver, Gezi boyunca yanında destekçi ve koruma olarak vilayet jandarma Komutanı Binbaşı Kadri Celasun Sayın Vali'nin yanında teftiş edilen yerleri ziyaret etmişlerdir (Gaziantep, 18 Ağustos 1939: 1).

Cavit Ünver, daha sonra Nizip'e 1 Eylül Cuma günü gezi düzenlemiştir. Nizip'te Özel İdareleri ve Belediyeyi ve diğer önemli daireleri kontrol etmiştir. Daha sonra Nizip'te bulunan halkevine gelerek, burada toplanmış olan Tüccar, Esnaf, Çiftçi, Memur ve her sınıftan halk ile bir araya gelerek Nizip'te ki sorunları ve eksiklikleri dinlemiştir. Halkın bireysel olarak dertlerini dinlemiş ve ihtiyaçlarını tespit etmiştir. Nizip halkına Nizip- Gaziantep yoluna bu yıl bitirilerek kullanıma açacaklarını belirtmiştir. Nizip'te uzun dönemden beri önemli sıkıntı olarak içme suyu sıkıntısının bir an önce halledileceğini belirtmiştir. Belediye başkanlarına bu konu hakkında bilgilendirerek bu sıkıntının bir an önce halledilmesi gerektiğini söylemiştir. Daha sonra Nizip'te bir hükümet konağı yapılarak bir an önce aktifleştirilmesi için çalışmaları hızlandıracağını ve İnşaat çalışmalarına ise en kısa sürede başlatacağını belirtmiştir. Nizip'in iktisadi, zirai durumlarını gelişmeye ve geliştirmeye uygun bir ortam olarak bulmuştur. Doğal güzelliklerini çok beğenmiştir. Valinin yakından ilgi ve temaları halkı çok mutlu etmiştir (Gaziantep, 18 Ağustos 1939: 2).

Cavit Ünver, Kaza, Nahiye ve diğer belirli köyllere yaptığı gezilerden memnun olarak ayrılmıştır. Ünver Gaziantep şehri de dâhil olarak 17 Ağustosta başladığı

inceleme seyahatini geçen hafta tamamlamıştır. Kazalara yaptıkları bu seyahatlerini bütün nahiye merkezlerine ve köylere kadar gitmiştir. Her yerde halkla ilgili memurlarla görüşerek eksikler ve ihtiyaçları tespit edilmiş yapılması konusunda gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamıştır. Daha sonra her yeri gezen Cavit Ünver, Akçakoyunlu nahiyesine giderek Nahiye beyanlarını, kayıt işlerini, karakolunu, defterlerini kontrol etmiştir. Halk ile de temas ederek ihtiyaçlarını incelemiştir. Haral köyünde bir trahom dispanserisi adında bir hastalığın olduğunu öğrenmiş ve malzemeye ihtiyaç olduğunu duyduklarını öğrenmişlerdir. Mümkünse bu köyde bir tedavi evi açılması için gerekli dairelere yazı yazmıştır. Sacur suyu üzerindeki köprü muhtacı tamir bulunduğundan kısmen halkın yardımı ve kısmen de bayındırlıktan ayrılık yapılmasını uygun görerek keşfinin yaptırılmasını emretmiştir. Akçakoyunlu nahiye merkezinin istasyona nakli işini de yerel bir şekilde incelenmiştir. Bu işin daha derin incelenmeye ihtiyacı bulunduğunu anlamıştır. Akçakoyunlu civarında yapılmakta olan gümrük muhafaza binası inşaatından da bahsederek konuşmasını tamamlamıştır (Gaziantep, 15 Eylül 1939: 1).

5.3.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

II. dünya savaşına bu dönemde tam olarak girilmemiş olsa da tarım, hayvancılık ve diğer konularda şehir büyük bir zarara uğramıştır. Bu dönemde savaş ve diğer koşulları sebebiyle halk elinde bulunan tahılları stoklamıştır. Bunun sonucunda ise tahılların fiyatlarında artış olmuştur. 1939-1942 yılları arasında Refik Saydam Hükümeti vardı. Bu dönemde hükümet kontrol edilemeyen fiyatlar nedeniyle tarım ve hayvancılık alanında sıkı ekonomik önlemler almıştır. 1940 yılında ilan edilen Milli Korunma Kanunu ile devlete geniş yetkiler tanınmıştır. Devlet, ihtiyaç duyduğu zaman şahısların kendi ziraatla uğraştıkları alan dışında şahısların uzakta çalıştırılacaklarını belirtmiştir. Yine aynı kanun da belirli bölgelerde üretilecek olan ürünün çeşit ve miktarını belirleyebilecekleri kanunla açıklanmıştır. Kırk dönümden az olan arazi miktarı olursa köylünün elinden öküzlerinin alınacağını, halkın elinde bulunmakta olan her türlü ziraata ait olan araçlara el konulacağına değinilmiştir. Sonraları ise halk sadece tarım ile uğraşmamıştır (Bulan, 2019: 127).

5.3.5.1. Hasat Dönemi

Cavit Ünver, Hasat mevsimi bitince köy yollarında çalışmalara başlatmıştır. Köylerin yollarını ve nahiye merkezlerine bağlayan yollar tercihan ön planda gelmek üzere bütün köy yolları tekerlekli araçların geçmesine müsait bir hale getirtmiştir. Köy kanunun uygulanmasını çok önem vererek kanuna uygun hareket etmiştir. Vali en çok köylerle meşgul olmuştur. Cavit Ünver, köylüye çok önem vermiştir. Köylünün kalkınması bütün yurdun kalkınması olduğunu belirtmiştir. Cavit Ünver, Büyük kızılhisar köyüne iki kere gitmiştir. Büyük, zengin ve gelişime müsait olan bu köyü bir örnek köyü yapmak emelindedir. Bu köy diğer köylere örnek alacaktır. Köylerde bu işleri yaptıracak eleman bakımından çok engellere rast gelineceği şüphesiz olmakla beraber sonsuz şefin açtığı ve milli şefin ehemmiyetle üzerinde ısrar ettiği Türk köylüsünün kalkınması yolunda katlanılacak bütün güçlüklerin, yapılacak bütün fedakârlıkların çok zevkli bir iş olduğuna değinilmiştir. Çok değerli Vali sözden ziyade işe ehemmiyet verdiklerini, yazı işleri arasında boğulmaktan ise yeni bir taş koymak ve çivi çakmanın yurdumuza daha çok faydalı olacağını ilave ederek açıklamasını noktalamıştır. Daha sonra Sayın Vali Kızılhisar köyünde köylüyü toplayarak var olan saltanat yönetiminde köylüye tarım ve diğer yönlerde hak verilmediği ancak

Cumhuriyet rejiminin köylüyü her yönden kalkındırmak hedefindedir. Sayın Vali en son “köylü milletin efendisidir.” sözleriyle köylüyü yükselten ebedi şefin açtığı ve milli ekonomik duyguların geliştirilmekte olduğunu göstermiştir (Gaziantep, 7 Temmuz 1939: 1).

5.3.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri

5.3.6.1. Gaziantep’te İlkokul ve Liseler İle İlgili Yapılan Çalışmalar

İlkokullarda ve Liselerin eğitim sisteminde Cumhuriyetin 16. Yılında verimli işler yapılmıştır. İlkokulda öğrenci sayısı 1500’e ulaşmıştır. Bu artış ile beraber 22 öğretmen tayini de gerçekleştirilerek aradaki denge sağlanmıştır. Bu öğretmenlerin tayini ile beraber 22 okulda eğitim ve öğretime açılmıştır. Bu artış ile beraber öğrenci sayısının artmasıyla ilkokullardaki öğrenci sayısı on bini aşacaktır. Yine bu yıl içinde Fevzipaşa, İslâhiye ilkokullarının inşaatı da tamamlanarak kullanıma açılacaktır. Okul binalarındaki bu artış sebebiyle öğrenci sayısı da artarak devam edecektir. 1938-1939 eğitim ve öğretim yılında ilkokul beşinci sınıfa kadar giderek mezun olan öğrenci sayısı 598’dir. Geçmiş yıllara göre eğitimdeki ihtiyaç ve eksiklikler giderildiği için öğrenci sayısı artmıştır. Bu yıl köy okullarında öğretim çok verimli olmuş, bu okullardan yüzde yetmişten fazla başarılı sonuç alınmıştır. Gaziantep’teki bu başarı ise Cavid Ünver’in yakından ilgilenmesi ve sıkı takiplerinin bir sonucudur. Ünver’in takipleri sayesinde Köy okullarında öğrenci sayısı artmış ve bu okullara kız öğrencilerde kaydolmaya başlamıştır. İlkokullardaki başarı liselerde de olmuştur. Geçen dönemlere göre liseye kayıt olan öğrenci sayısı da artmıştır. Özellikle bu artış kız öğrencilerinde olmuştur. Liselerde geçen yıl 900 olan öğrenci sayısı bu yıl 1163 olmuştur. Lise de bu yıl mezun olan öğrenci sayısı 74’tür. Bu rakamlarda gösteriyor ki eğitime verilen önem her geçen yıl daha da artmaktadır (Gaziantep, 29 Aralık 1939: 1-4).

5.3.6.2. Gaziantep Halkevinin Eğitime Katkıları

Cavit Ünver döneminde, Nizip Halkevi yoğun ve iyi bir çalışma dönemine girmiştir. Halkevi Başkanı Rıfat Uygur Halkevi işleri için yoğun bir şekilde çalışmışlardır. Halkevi öncelik olarak bir kitap sarayı kurmakla meşgul olmuştur. Şimdiden 200 kadar kitap temin edilerek kitap sarayına büyük bir katkı sağlamıştır. Bu kitap sarayında Bir okuma odası vardır. Burada belli başlı gazete ve dergiler ve elde olan kitaplar vatandaşların yararlanması için bırakılmıştır. Ayda 1000 kadar vatandaş bu okuma odasından faydalanabilmektedir. Halkevi otuz lira ücretle bir müzik okulu öğretmeni tutmuş ve 12 kişilik bir bando ekibi kurulmuştur. Bu bando ilk olarak 30 Ağustos zafer bayramında törende yer almıştır. Müzik öğretmeni ayrıca amatör gençlere nota ve müzik dersleri de vermektedir (Gaziantep, 18 Ağustos 1939: 2). Sayın Vali Cavit Ünver Halkevinin yaptığı kitap sarayı ile baya ilgilenmiştir. Bununla devamında Maarif işleriyle çok ilgili olmuştur. Bina işlerini ve öğrencinin devam sürecini yakından takip etmiştir. Sayın Vali liseyi ve merkez ilkokullarından bir kısmını kontrol etmiştir. Bu kontroller imkân oldukça sık sık tekrar edileceği belirtilmiştir. Valini maarif işleriyle bu yakın ilgisi okullarda özellikle köy okullarında öğrenci miktarını fazlaca artırmıştır. Geçen yıl sekiz bin kişi eksik olan ilkokul öğrencisi bu yıl dokuz bin civarında artış olmuştur. Daha sonra Eğitim okulları açılmaya başlamıştır. Ancak bu okullar bir kanunlar açılmıştır. Vilayete bu yıl verilen 22 köy eğitimleri maarif müdürlüğü tarafından vazife başına gönderilmiştir. Eğitim okulu açılan köyler ise şöyledir;

merkez kazasında; İspatırın, Bostancık, Güceğe, Sam, Küçük Araptar, Küçük kızılhisar, Körkün, Dülük, Kazıklı, Yamaçoba'dır (Gaziantep, 1 Ocak 1939: 2).

5.3.6.3. Kültürel Alandaki Faaliyetleri

Cumhuriyet Halk Partisi Merkez kaza kongresi geçen pazar günü toplanmıştır. Yapılan kongre çok canlı olmuştur. Halkın milli terbiye ve siyasi olgunluğuna göstermesine fırsat vermiştir. Memleketi ilgilendiren yerinde dilekler kabul edilmiştir. Cavit Ünver söz almış;

Doğum evinin gerekli olduğunun açıklamasını yaptıktan sonra bunun yılda gelen bütçesinden 70-80 bin liralık sağlık işlerine ödenek veren Özel İdare tarafından yapılma imkânı olmadığından sağlık vekâletince açılması gereğini; ilkokul ihtiyacının güvenle göz önünde tutulduğunu, köy yollarının köylüler tarafından yapılması gerektiğini söylemiş: çözümlenmesi arazinin tapuya esas olamayacağını, bunun için kadastro gerekli olduğunu ve nüfus teşkilatının genişletilmesine çalışıldığını açıklamıştır. Parti müfettişinden sonra Cavit Ünver tekrar söze başlamıştır. Değerli müfettiş hakkındaki sözlerine teşekkür ederek, Hükümet ve parti birbirini tamamlayan aynı teşkilattır, bunlar aynı vücudun çeşitli organlarıdır. Bu bakımdan partinin gerçekleşmesinin en büyük amaçları arasında olduğunu belirtmiştir (Gaziantep, 15 Ocak 1939: 3).

5.3.7. Cavit Ünver'in İmar Faaliyetleri

Cavit Ünver, eğitim, siyasi faaliyetlere önem verdiği kadar imar işleriyle de yakından ilgilenerak Gaziantep'i geliştirmeyi amaçlamıştır. Cavit Ünver, yolların inşaatı için üç yıllık bir program yapmıştır. Bu programa göre: 1939 yılı için vilâyet yollarına 57 bin lira ayrılmıştır. Bu tahsisatla Gaziantep-Nizip yolu, Gaziantep-Maraş yolu, Gaziantep-Kilis yolu, Gaziantep-İslâhiye yolları da yapılarak daha kullanışlı ve halkın daha rahat edebileceği şekilde inşa edilmiştir. 1940 yılı için ise yol çalışmaları için 65 bin lira ayrılmıştır. Belirlenen bu miktarla Cavit Ünver, 30 kilometre yol yapılmasını planlamıştır. 1941 tahsisatı ise 70 bin liradır. Bununla da muhtelif yollar üzerinde 35 kilometrelik inşaat ve tamirat yapılacaktır. Diğer masraflar için ise; 1939 yılında 10475, 1940 yılında 15000 ve 1941 yılında ise 20 bin lira para ayrılmıştır. Bu programın ilk yılına bu yıl başlanmış olup yine bu yıl içerisinde İslâhiye-Kilis ve İslâhiye-Hasa arasında dört önemli köprünün inşasına da bu yıl başlanmıştır. Köyleri kaza, nahiye ve birbirine bağlayan yolların köy kanununa göre inşa ve tamirine başlanarak Gaziantep ve Çevresindeki imar sorunlarını en aza indirmeyi amaçlamıştır. Yol ve köprülerin yanı sıra 598 öğrencili okul binaları yaptırmıştır. Cavit Ünver, Asri mezbaha ve buz fabrikası, elektrik fabrikası, Atatürk bulvarı, lise binalarını tamir ettirmiş, Belediye binasını onarttırmış, şehrin ortasında bulunan harap olmuş Zincirli bedesten tamir ettirilerek sıhhî şartları elde olan bir et ve sebze halı haline getirmiştir. Bunların yanı sıra parke ve kanalizasyona, abide parkına, şehir suyunun sağlığa uygun bir duruma getirip hastalıkların önlenmesi, Hayvan pazarı ve Deri satış mahalli ile mezbaha soğuk hava deposu, Barsakhane kül halinde modern bir duruma getirmiştir. Bunların yanında sosyal yardımlaşma şubesi de kurmuştur (Gaziantep, 29 Ocak 1939: 1-4).

5.3.8. Valinin Tayini

Cavit Ünver'in Gaziantep Valiliğinden ayrılmasından sonra Vilayette açık kalan Valiliğe, İzmir Vali muavini Cavit Ünver tayin edilmiştir (Gaziantep, 19 Mayıs 1939: 1). Yeni Vali Cavit Ünver'i Gaziantep'te, Vali vekili, Kilis Kaymakamı Turgut Başkaya, Tuğgeneral Komutanı Albay Cevdet Bey, Vilayet Jandarma Komutanı, Emniyet ve Hususi Muhasebe Müdürleri Narlı istasyonunda; parti il ve ilçe yön kurul azaları, çınarlıspor kulübü gençleri, Memurlar başkanı, bir askeri birlik ve bir polis birliği karşılamıştır (Gaziantep, 16 Haziran 1939: 1). Cavit Ünver iki yıl Gaziantep'te görevini sürdürdükten sonra Cavit Ünver Zonguldak valiliğine, Erzurum Valisi Burhaneddin Teker'de Gaziantep'e tayin edilmiştir. Cavit Ünver Gaziantep'te iki valilik süreci boyunca ulaşım ile ilgili sıkıntıları gidermeye çalışmış, Vilayete ait bütçenin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamıştır. Bundan dolayı 1939 yılında artan bütçe fazlası 1940 yılına devredilmiştir (Gaziantep, 12 Nisan 1941: 1). Gaziantep'te birçok faaliyette bulunan Cavit Ünver'i kor General Galip Deniz, tüm General Tevfik Topçu, komutanlar, Daire amirleri, Parti ve Belediye Başkanı uğurlamıştır. Cavit Ünver ise giderken Gaziantep hakkında: Gaziantep'e âşık olarak ve hizmet aşkıyla geldiğini ve fakat gelişinden üç ay sonra cihan harbinin başlaması yüzünden bu emelini gerçekleştirmek ve Gaziantep'i gördükten sonra daha çok sevdiğini, derin bir üzüntü duyarak ayrıldığını söylemiştir (Gaziantep, 19 Nisan 1941: 1).

5.4. Gaziantep Valisi Burhaneddin Şevki Teker (26.04.1941 - 20.08.1945)

Burhaneddin Şevki Teker, 1307(1893) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası: Şevki Beyefendi, Annesi: Pakize Hanım'dır. 1909 yılında Mercan İdadisinde "Pekiye" ile başarılı bir dereceyle mezun olmuştur. Beş kadar uzun bir süre serbest meslekte çalışmıştır. 1914 yılının temmuz ayında vatani görevini yapması için askere alınmıştır. Birinci dünya savaşına kadar yedek subay rütbesi alarak görevlerde bulunmuştur. 1918 yılının eylül ayında ise vatani görevini tamamlayarak terhis oldu. 1918 yılının Ekim ayında açılan sınava girerek yeniden öğretime başlayan Mekteb-i Mülkiye'ye girmiştir. 1921 yılının Haziran ayında Mülkiyeden de "Pekiye" gibi yüksek bir dereceyle mezun olmuştur. (İBA, Ş.D.N:1636) Emekli olarak yaşamakta olduğu İstanbul'da 9 Haziran 1956 tarihinin Cumartesi günü Dünyaya gözlerini kapatıp ebediyete ulaşmıştır. 29 yaşındayken Bedia Hanım'la dünya evine girmiştir. Üç çocuğu bulunmakta ikisi kız bir tanesi erkekti. Dil olarak Fransızca diline iyi bir şekilde bilmekteydi. Çanakkale Cephesi'nde göstermiş olduğu gayret ve başarıdan dolayı 29 Ekim 1915 tarihinde" Harp

Madalyası” ile ödüllendirilmişti. “İslam Dünyası’nda petrol savaşı” adındaki P.W ‘nin Fernau’nun eserini 1955 yılında Dünya Gazetesi’nde Fransızcadan tercüme ederek yayınlamıştır (Çankaya, 1968-1969: 1687).

5.4.1. Burhaneddin Şevki Teker’in Memuriyeti

Burhaneddin Şevki Teker, 20 Temmuz 1921 tarihinde İstanbul merkez postanesi kontrol memurluğuna atanmıştır. 2 Temmuz 1922 tarihinde P.T.T. Umum müdürlüğü posta dairesi 2. Sınıf kâtipliğine getirilmiştir. İstanbul hükümetinin ilgasından sonra İdare mesleğine geçmiştir. 24 Kasım 1922 tarihinde maksutlu Bucak müdürlüğüne atanmıştır. Buradaki başarısından dolayı kıdemde yükseltilmiştir. İki yıl boyunca bu görevine devam ettikten sonra makam olarak Kaymakamlığa yükseltilmiştir. 14 Ağustos 1924 tarihinde Kaymakamlık makamına yükseltelen Burhaneddin Teker, ilk olarak 18 Kasım 1924 tarihinde Pötürge Kaymakamlığına, 29 Eylül 1927 tarihinde Bozüyük Kaymakamlığına, 10 Nisan 1928 tarihinde Edirne valiliği Umumi Hukuk Müdürlüğüne, 14 Ocak 1929 tarihinde İzmir Vilayetleri Hukuk İşleri Müdürlüğüne, 5 Temmuz 1930 tarihinde Dâhiliye Vekâleti Hukuk Müşavir Muavinliğine, 27 Ekim 1934 tarihinde I. Umumi Müfettişlik istihbarat Müdürlüğüne getirilmiştir. Bu görevdeyken Ehliyet ve Başarısı göz önünde bulundurularak Kaymakamlık görevinden Valilik makamına yükseltilmiştir. 30 Haziran 1935 tarihinde Ağrı Valiliğine, 10 Temmuz 1939 tarihinde İçel Valiliğine, 28 Mart 1940 tarihinde Erzurum Valiliğine, 26 Nisan 1941 tarihinde Gaziantep Valiliğine, 9 Eylül 1945 tarihinde Çanakkale Valiliğine, 3 Aralık 1946 tarihinde Tekirdağ Valiliğine, 1 Ağustos 1949 tarihinde Merkez Valisi, 20 Temmuz 1950 tarihinde İzmit Vilayetleri Valiliklerine sırayla geçerek görevde bulunmuştur. İzmit Valiliğindeyken 2 Mayıs 1951 tarihinde emekliye ayrılarak görevini tamamlamıştır (Yeni Gaziantep, 20 Nisan 1943: 1).

Tablo. 5.4.1. Burhaneddin Şevki Teker’in Görevleri (İBA, Ş.D.N: 1636)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
İstanbul Merkez Postanesi Kontrol Memuru	1921-1922	-	1 yıl
P.T.T. Umum Müdürlüğü	1922-1922	800	5 ay
Maksutlu Bucak Müdürlüğü	1922-1924	800+1500	2 yıl
Pötürge Kaymakamlığı	1924-1927	3500	3 yıl
Bozüyük Kaymakamlığı	1927-1928	3500	1 yıl
Edirne Valiliği Umumi Hukuk Müdürlüğü	1928-1929	4000	1 yıl
İzmir Vilayeti Hukuk İşleri Müdürlüğü	1929-1930	4000	1 yıl
Dâhiliye Vekâleti Hukuk Müşavir Muavinliği	1930-1934	4500+7000	1 yıl
I.Umumi Müfettişlik İstihbarat Müdürlüğü	1934-1935	7000+9000	1 yıl
Ağrı Valiliği	1935-1939	8000+9000	4 yıl
İçel Valiliği	1939-1940	9000+10.000	1 yıl
Erzurum Valiliği	1940-1941	10.000	1 yıl
Gaziantep Valiliği	1941-1945	10.000+12.500	4 yıl
Çanakkale Valiliği	1945-1946	12.500+15.000	1 yıl
Tekirdağ Valiliği	1946-1949	15.000	3 yıl
Merkez Valiliği	1949-1950	15.000	1 yıl
İzmit Valisi	1950-1951	15.000	1 yıl

Yeni Vali Burhaneddin Teker, 26 Nisanda Gaziantep’e gelerek vazifesine resmi olarak başlamıştır. Teker’i, Eski Vali Cavit Ünver, Komutanlar, başkanlar, parti, Belediye, halkevi heyetleri tarafından bir askeri kesimler, subaylar, memurlar tarafından da şehir girişinde coşkuyla karşılanmıştır. Görevine başladıktan sonra bütün daire ve

kurumlara genelge göndermiştir. Bu genelgenin içeriği şöyledir: Vilayet işlerini 26.04.1941 gününden sonra Burhaneddin Teker, Gaziantep'in yönetim sorumluluğunu almıştır. Burhaneddin Teker, azim ve özveriyle çalışarak yaptığı işlerde gururlanmıştır. Teker, yaptığı işlerde her zaman halk ile uyum içerisinde olmayı, birliği, dürüstlüğü, erdemli olmayı ilke edinmiştir. İlk iş olarak daire ve müesseseleri teftişe ve şehir içinde incelemeye başlamıştır. Aynı gün içerisinde mezbahayı da gezmiştir. Daha sonra et ve sebze hallerini, memleket ve Amerikan hastanelerini, diğer daire ve müesseseleri teftiş etmiştir. Parti ve halkevi binasını gezerek, idare heyetleriyle uzun sohbetlerde bulunarak halkevi mesai ve ihtiyaçlarıyla şehir ihtiyaçları üzerinde görüşmeler yaparak kontrolünü tamamlamıştır (Gaziantep, 3 Mayıs 1941: 1).

5.4.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

5.4.2.1. İaşe Durumu

Burhaneddin Teker, İaşe darlığını önlemek ve oluşan sorunlara çözüm üretmek amacıyla çiftçilerle görüşmüştür. Maddi açıdan zor durumda olan halka, yardım etmek ve maddi sıkıntıya neden olan sorunları önlemek için tedbirler almıştır. Günden güne artmakta olan fiyat artışı ve gıda maddeleri darlığını önlemek, bu konuda bir çözüm yolu üretmek için şehrin ileri gelen çiftçi vatandaşları ile zahire tüccarlarını toplayarak hem şehrin durumunu değerlendirmek hem de iaşe üzerindeki düşüncelerini dile getirmek üzere bir toplantı yapmıştır. Burhaneddin Teker, çiftçilerle ve zahire tüccarlarına ellerinde mevcut olan hububatları hemen piyasaya sürmeleri gerekliliğini anlatarak durumun ne kadar vahim olduğunu anlatmıştır. Tahılların, elde edilen bölgelerinden getirilmesi için zahire tüccarlarına gereken kolaylığı sağlayıp destek olacaklarının sözünü vermiştir. Toplantı sonrasında stokta bulunan hububatlar pazara getirilip teslim edilmediği takdirde milli korunma kanunun hükümlerine göre; tüccarların elinde bulunan stoklara devlet tarafından el konulacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu açıklamadan sonra birçok tüccar Konya, Adana ve Urfa ya hububat siparişleri vererek bu sıkıntının bir an önce önüne geçerek halkın refah seviyesini dengelemek istemiştir. Verilen hububat siparişleri ise en kısa zamanda yola çıkmıştır. Son yağışlardan sonra Adana'da Buğdayın kilosu 114'ten 60 Kuruşa düşerek halkı biraz olsun rahatlatmıştır.

Bu dönemde alınan tedbirler fakir halkın daha fazla yokluk ve sefalet çekmesini önlemek içindir. Yine bu dönemde yardımseverler cemiyeti adı altında kurulan bu kurum, hububatı bile alamayacak halkın muhtaç kesimine her türlü desteği sağlamak ve maddi hasarları bir nebze olsun önlemek için kurularak faaliyetlerine devam etmiştir. Yine bu yardımsever cemiyet, yokluk içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan halk için Belediyeden olduğundan düşük bir fiyat ile hububat satın alarak fakir vatandaşlara dağıtmak üzere hazırlanmaya başlanmıştır. Durumu olmayan vatandaşların tespiti için belediyeden ricada bulunmuştur. Görülüyor ki o dönemde de vicdani değerlerini kaybetmemiş birçok hayırsever yaşamıştır. Cemiyetin belediyeden ricası üzerine belediye, beş kişilik bir komisyon oluşturarak şehirde yardıma muhtaç olan vatandaşları tespit etmişlerdir. Kısa bir zamanda bitirilen tespit ile elde edilen veriler cemiyete bildirilmiştir. Cemiyet ise hemen yardım çalışmalarına başlamıştır (Yeni Gaziantep, 20 Nisan 1943: 1).

Sonuç olarak; her ne kadar zorluk çekilse de halkın iaşe durumu düzenlidir. Her yerde verilen ve geçerli olan talimatname gereğince ekmek dağıtımları sınırlı miktar

dâhilinde yapıldığı görülmektedir. Yine fırıncılar arasında bir birlik beraberlik kalmamıştır. Bu durum neticesinde buğday kısmında sıkı bir tasarrufa gidilmiştir. Çekilen bu sıkıntının giderilmesi için son defa Mersin'den 300 tona yakın buğday alınacağı duyurulmuştur. Bu alınan buğday üç merkeze bölünecek şekilde planlanılmıştır. Paylaşacak olan bu üç merkez; Antep, Kilis ve İslâhiye kendi paylarına düşen buğdayları almak üzere Mersin'e muhtemeller göndermişlerdir. Havaların düzelmesi sonucunda ise sevkiyat bir düzene girerek merkezlere gönderilmeye başlanmıştır (Yeni Gaziantep, 16 Şubat 1942: 1). Bu konuda Burhaneddin Teker, Beyanatları arasında *"Gaziantep'e 400 ton buğday gelecek ve şehre dağıtılacak, stokta olan ürünlere el konulacak, ekmek fiyatları düşürülerek herkesin gücünün yetebileceği uygun bir fiyat belirlenecek, yağ vurgunculuğu yapanlara fırsat verilmeyecektir"* şeklinde açıklamıştır.

Tahıl ürünlerinin fiyatlarında gözle görülür derecede bir artış görülmüştür. Bu artış sonucunda ise halk tereddüde kapılarak buğday arsalarına yoğunlaşması da fiyatları oldukça fazlaştırmıştır. Aynı gün içerisinde 15 kuruştan 18 kuruşa fırlayan buğdayın kilosu diğer günlerde 22-23 kuruşa kadar fark edilir derecede yükselmiştir. Burhaneddin Teker, Antep dışında Kilis ve İslâhiye'de de teftişte bulunmaları, bazı vurgunculara fiyat denetleme ve kontrolünün düzgün tutması gerektiğini hatırlatmıştır. Merkezleri teftiş maksadıyla ziyaret eden Burhaneddin Teker'in, aldığı tedbirler neticesinde birden artan fiyatları yine aynı hızla yarı yarıya düşürmüştür. Bu da gösteriyor ki Teker'in, teftişine halk olumlu bir sonuç vermiştir. Şehir iâşesi için toprak ofisinden verilecek olan buğday 400 tona ulaştırılmıştır. Verilecek olan bu buğdayın iki yüz tonu Akçakale'den, kalanı ise Ceyhan'dan gelecektir. Ancak bu ürün ziraat bankasının vasıtasıyla vilayetin tayin ettiği yere teslim edilmek üzere gönderilmiştir. Daha önceden gelmiş olan 45 bin tahılında bugün dağıtımına başlanmıştır. Akçakale ve Ceyhan'dan gelecek buğday yetiştikten sonra 11- 12 satılmıştır. Ekmeğin bu fiyata düşürülmesi için de yapılan düşüş bulunulan bölgenin memnuniyetini de artırmıştır. Bu zamandan sonra pazara tahıl gelmesi ve bunların alım ve satımı sıkı bir şekilde kontrol çerçevesinde yürütmüştür. Vilayet, Kaza ve Nahiye merkezlerinde oluşturulmuş olan iâşe heyetleri harmanlar üzerindeki üretimi düzenli bir şekilde tespit ederek kimlerde daha fazla tahıl olduğunu anlayarak ellerindeki tahılı piyasaya getirmiştir. Artık halk taraflı olup piyasada alışveriş yüksek fiyatlarla değil, fiyat denetleme komisyonunca tayin edilmesi düşünülecek ve toprak ofisi fiyatına satılacaktır (Gaziantep, 2 Ağustos 1941: 1). Sonuç olarak; Burhaneddin Teker'in, İâşe işlerinde gösterdiği ilgi ve alakası zamanında doğru bir şekilde çalışması, zamanında tedbir alması şehirdeki gelişimini ikiye katlamıştır (Yeni Gaziantep, 19 Şubat 1942: 1).

5.4.2.2. İâşe Birlikleri ve Tevzi İşleri

Halkı önemli derecede ilgilendiren iâşe birlikleri ve tevzi işleri üzerinde Burhaneddin Teker, İâşe ve tevzi Yapılacakları bir bir sıralayarak açıklamaya başlamıştır:

"1 Temmuzdan itibaren vilayet şehirlerinde karne usulü tatbik edilecektir. Bu usulle her şey düzenli bir şekilde kayıt altına alınacaktır. İki aylık fişler ticaret vekâletinden gönderilmiştir. Şehirler her biri 250 haneli ve 1000 nüfuslu parçalara ayrılmıştır. Bu parçalardan her biri bir dağıtma yöntemidir. Bu dağıtma birliğinin halk tarafından veya vilayetçe seçilmiş beş kişilik bir idare heyeti vardır. Bu idare heyeti birliğe dâhil bütün nüfusu defterlere geçirmeye ve

vilayete vermekle sorumludur. Devlet tarafından verilecek iâşe maddeleri bu birlikler tarafından halka sunulacaktır. 1 Temmuzdan itibaren tatbik edilecek karne usulünde de bu birlik idare heyetleri tarafından doldurulan defterler vilayete verildikten sonra karneler idare heyeti reisine verilecek ve idare heyeti de bu karneleri birliğe dâhil olan vatandaşlara birer birer verecektir. Bu defterlere bütün nüfus kaydolunacaktır. Nüfus cüzdanı olmayanlar nüfusa müracaat ettiklerini nüfus dairesinden bir vesika getirdikleri takdirde deftere yazılabileceklerdir. Bu kimsenin iki defa muhtelif birliklere yazılmamasına birlik idare heyetleri dikkat edeceklerdir. Bizzat veya dolaylı olarak ziraat yapanların isimleri hizasına diye işaret verilecektir. Bu gibi üreticilere ve aracı olarak uğraşanlara devlet bir defada bir senelik bunlar karne alamayacaklarını da bildirmiştir. Müesseselerde çalışanlarla, yatılı okulda okuyanların mensup oldukları müesseseler tarafından isimleri topluca vilayete bildirilecek bunlara müessese namına karne verilecektir. Müessese sahipleri çalışanların adedini doğru bildirmeye mecburdur. Aksi halde mesuliyeti cezaiye ve mucip olacaktır. Bu teşkilattan maksat halka eşit sunulan haklar altında ve ortalama bir fiyatla gıda maddeleri temin edilip hakkaniyetli bir şekilde dağıtılacaktır.

Bu teşkilattan ayrı olarak bütün meslek erbabı kendi aralarında da birlikler teşkil ederek ne kadar bütünlük ve beraberlik çerçevesinde toplandıkları görülmektedir. Şoförler, hububatçılar, sabuncular, manifaturacılar belli başlı ihtiyaç eşyasına cevap veren birliklerdir. Devlet; bu birlikler vasıtası ile halkın muhtaç olduğu eşyayı dağıtarak bir nebze olsun ihtiyaçlarını karşılamak istemiştir. İşte bu teşkilat her şeyi eşit ve hakkaniyetli şartlar altında eşyayı düzenleyerek dağıtımına sunmak istemiştir. Devlet, bu senenin mahsulüne tamamıyla el koymuştur. Vilayet mıntıkasındaki mahsul miktarını anlamak için her tarafta subaşı, ihtiyar heyetleri ve bunları kontrol eden memurlar tarafından tahminler yapılarak çıkacak olan huzursuzluk ve yolsuzluğun önüne geçmek istemiştir. Bu tahminler bitirilmiştir. Tahminden sonra mahsulün harman üzerinde tespitine başlanacaktır. Muhtelif yerlerde harman işlerini de başladığı için bir taraftan da tespitine devam edilmektedir. Kendisine ve hayvanlarının bir senelik yiyeceği ve yemekliği ve ertesi sene yapacağı zariyata yeterli gelecek tohumluğu harman üstünde çiftçiye bırakılarak işlenmesi istenecektir. Çiftçi üretim fazlasını devletin tayin edeceği alım merkezlerine getirerek orada ölçülüp parası peşin verilmek şartıyla satın alınacaktır. Bu satın alınan tahıllar vilayet dâhilinde üretici olmayanların iâşelerine karşı tutulacaktır.” şeklinde açıklamıştır. (Yeni Gaziantep, 25 Haziran 1942: 1).

5.4.2.3. İâşe ve Tanzim Esasları

Burhaneddin Teker Adana'nın iâşe durumunu tanzim esaslarını değerlendirmek için, Adana iâşe müsteşarı ile irtibata geçmiştir. Görüşme sonrasında alınan kararlar arasında güneyde vilayetlerin hasada daha erken ulaştıkları için zaman kaybetmeden önemli tedbirler alınmaya başlamıştır. Alınan bu tedbirler memleketin her tarafında devlet tarafından bildirilmiştir. Bu bildiri şeklinde tarlada tahmin, harmanda ise tespit usulü kullanılmıştır. Vatandaşlara yemeklik, hayvanların yem ihtiyaçlarını karşılamak için yemlik ve ziraat paylarına tohumluk ihtiyacı harmandan ayrıldıktan sonra geri kalan kısmı devlet tarafından bedeli ödenerek alınmıştır. Köylünün maddi ve manevi yönden yanında olup kolaylık sağlamak için alışılmış Pazar yerinde alım merkezleri

oluşturulacak ve köylü araçlarla tahıl ürünleri alınarak buraya getirilmiştir. Daha sonra halkın il ürünlerin ihtiyacını düzenli ve tertipli bir halde daha sonra ki ürün hasadına kadar güvenlik altına alınması için genel tedbir alınmıştır. Alınan bu tedbirin memleketin yüksek hayati menfaatlerinin kurtarılma ilişkisi dolayısıyla vatandaşlar alınan bu tedbirlerin etrafında çok verimli ve bilinçli hareket etmiştir. Her alışılmadık durum karşısında fedakârlığa ve feragate alışmış olan büyük Türk milletinin ve onun, Antep vilayetinde bir düzeni teşkil eden yüksek erdemli, temiz ve asil halkının sevecek canla başla bu işe layık olduğu açıktır(Yeni Gaziantep, 27 Nisan 1942: 1).

5.4.2.4. Munzam (Ek) Bütçe

Munzam bütçe ile karşılanılacak masraflar arasında Memleket hastanesinin tamir, bir röntgen mubayaası, inşaatı yarım kalan mekteplerin ilk mali inşası, Şehrin üçte birini teşkil eden bir semt olmasına rağmen hiç mektebi olmayan ve olanı da işe yaramayan şereküstü mıntıkasında modern bir mektep yapılması, Nizip ve pazarcıkta birer kaymakam evi, merkezde bir numune evi, bir aygır deposu inşaatı ile yeni merkeze nakledilen pazarcık kazasının ihya ve imarı için pazarcık belediyesine, ihtiyaç içinde merkez de dâhil olmak üzere bütün halkevlerine yardım, narlıdan Maraş'a, Nizip'ten Birecik'e giden yolların inşası vardır. Bütçe tam anlamıyla memlekete hizmet etmeyi amaç edinmiştir. Bakıldığı zaman planlanan inşalar ve ayrılan bütçe devletin refahını artırıp yaşamlarında kolaylık sağlamak için girişilen yatırımlardır. Bu durum doğrulanıp onaylandıktan sonra yapılması planlanan bu işler bu yıl içinde yapılmaya başlanmıştır. Vilayette ilk yıl da, mevcut dünya buhranına rağmen, memleket kalkınmasına doğru ciddi bir atılım yapılmıştır. Bundan sonraki yıllarda da yine vilayetin gerçek ve en gerekli ihtiyaçları sırasıyla düzenlenerek karşılanacaktır (Gaziantep, 12 Temmuz 1941: 1).Devletin, halkı her dönemde ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıp rahat yaşam sürmelerini desteklediği gibi maddi manevi desteklemekten de geri durmamıştır.

5.4.2.5. Fiyat murakabe işleri

11 Şubat 1942 tarihinde Burhaneddin Teker başkanlığında önemli bir toplantı yapılmıştır. Toplantı da çoğunlukla çeşitli konuların fiyatları üzerinde değerlendirme yapılmış ve karşılıklı istişare yapılarak bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Yapılan istişareler sonucunda bazı kararlara varılmıştır. Alınan bu kararlar bütün vilayetlerde işleme geçirilecektir şeklinde sonuca varılmıştır. Alınan kararlara bakıldığında: çeşitli pamuklu ve ipekli dokuma ürünlerinin fiyatları tespit edilmiştir. Tespit edilen fiyatlar bir broşür halinde matbu olarak bütün vilayetlere ve ilgili yerlere gönderilmiştir. Alınan diğer bir karar ise Antep-Narlı, Antep-Kilis, Antep-Fevzi Paşa, Antep-Nizip yollarında işleyen nakliye tarifelerine, bulgur, mercimek ve çeltik fiyatları tespit edilerek matbaaya basılıp dağıtılmak üzere verilmiştir (Yeni Gaziantep, 16 Şubat 1942: 1).

Yukarıdaki bilgilere göre; 60 bin nüfuslu bir şehrin ve yarım milyon nüfusu kapsayan hinterlandının benzinin kıt, nakil sınırlarının belli olduğu bu dönemde nakliyatını otomobille yapmasındaki güçlük anlatılamayacak kadar büyük ve önemli olduğu belirtilmiştir. Bunun içindir ki vilayet idaresinin başında bulunanlar, parti ve halk temsilcileri yıllardan beri her fırsatta şehrin bu derdini büyüklere anlatmaya çalışmışlar ve hala çalışmakta olduğu görülmüştür. Harbin doğurduğu buhran neticesinde nakliyat zorluğu yenilemez bir hal almış ve bu vilayetin en gerekli ve acil ihtiyacı olmuştur. Sayın Vali Burhaneddin Teker'in kıymetli yardımlarıyla da bu

teşebbüslere ilk olumlu cevabı verilmiştir. Dâhiliye vekâleti vilayetin bu iş üzerindeki art arda teşebbüslerine bu defa verdiği cevapta Gaziantep'in demiryolu ihtiyacını karşılamak için bayındırlık vekâletince araştırmalar yaptırılacağını ve şehirde demiryolu geçirilmesi imkânlarının aranacağını söylenilmiştir (Yeni Gaziantep, 21 Ocak 1943: 1).

5.4.2.6. Ulusal Ekonomi

Ulusal ekonomi ve artırma haftası 12.12.1943 tarihinde Burhaneddin Teker'in, halkevinde söyleviyle açılmıştır. Açılış törenine katılanlar arasında Cumhuriyet Halk Partisi bölge müfettişi, Bay Ahmet esen komutan daire amirleri parti, belediye, ticaret odası reisi ve azaları kız enstitüsü orta ticaret okulu sanat ve enstitü, müdür ve muallimler ile ilkokullar muallimleri ve büyük bir aydın vatandaş kitlesi katılmıştır.

Burhaneddin Teker, açılış sırasında “ulusal ekonomi ve artırma haftası ile ilgili olarak; bu ekonomi cemiyetinin her yıl istisnasız bir şekilde tekrar ettiği İktisat ve Tasarruf haftası ile şehirde sanayi ve iktisadi alanındaki gelişmelerin bir muhasebesini yaparak imkânların ne şekilde doğru kullanılıp kullanılmadığını dile getiren sayın vali burhaneddin Teker artık bundan sonra Türk milli sanayinin eski ve yeni tarihini izah ederek açıklamıştır. En eski dönemlerinden başlayarak, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden Osmanlı Dönemine kadar ve yine bu devirden devam ederek Tanzimat dönemine, Tanzimat döneminden sonra ise milli hâkimiyet dönemine kadar olan dönemlerde, Türk milli sanayinin durumunu, ilerleme ve gerilemesini anlatan modern ve çağdaş sanayinin Cumhuriyet ile başladığını dile getirmiştir. Buna göre modernleşme önceki dönemlerde kendini göstermiş olsa da tam olarak başlangıcı Cumhuriyet döneminin ilanı ile başladığı” ifade etmiştir.

Burhaneddin Teker Döneminde, memlekette fabrikalar kurulmuştur. Bu fabrikalar İplik ve Dokuma, Selüloz, Demir Çelik, Deri ve Kundura, Çimento ve Maden fabrikalarıdır. Bu fabrikaların açılmasıyla Gaziantep'te ekonomik buhran azalmıştır (Yeni Gaziantep, 14 Aralık 1943: 1-2). Kurulan bu fabrikaların yanı sıra yapılması düşünülen numune evi ise sekiz bin liraya ihale edilmiştir. Şehreküstü semtinde yapılacak olan tam teşkilatlı okulun keşfi 58.000 liraya mal olmuş bunun bu yıl için 20.000 liralık kısmı ihaleye kalan kısmı 1942 bütçesiyle karşılanmıştır. Vilayetçe yapılan teşebbüs üzerine pazarcıkta bir jandarma dairesi ve bir cezaevi şehrin yeni kurulan kısmına yapılarak güvenliği de sağlanmak istenmiştir. Yine yapılacak ve yapılamakta olan inşaatlar için beş ton çivi getirilmiştir (Yeni Gaziantep, 16 Şubat 1942: 1). İnşaatla ilgili malzeme sorunları bir kısmı çözüldükten sonra Narlı istasyonundan itibaren iki buçuk kilometrelik kısmın inşaatı yeniden yaptırılmaya başlanmıştır. Keşifleri bitirilmiş eksiltmeye konulmuştur. Fevzi paşadan itibaren iki kilometrelik bozuk kısımda yeniden yapılmak için çalışılmaya başlanmıştır. Kışlalara kadar olan yolların önemli bir kısmı tamir edilmiştir (Gaziantep, 14 Haziran 1941: 1). Devlet halka böyle kolaylık sağlarken halk ise borçlandığı miktarı içinde bankalara getirmiştir (Yeni Gaziantep, 10 Ağustos 1942: 1).

5.4.2.7. İktisat ve Tasarruf Haftası

İktisat ve tasarruf haftasının 15.'si Gaziantep'te açılmıştır. Bu açılışa ilk olarak katılanlar arasında; memurlar, müesseseler erkânı, öğretmenler, parti, belediye, halkevi,

esnaf ve ticaret ve esnaf odaları reis ve azasıyla büyük bir halk kitlesi katılmıştır. İktisat ve tasarruf haftası geçmiş yıllar örnek alınarak ve yeni programlar hazırlanarak iktisadi anlamda önlemler alınmıştır. Alınan bu önlemler ülke ekonomisini doğru bir şekilde ilerlemesini sağlamıştır. (Yeni Gaziantep, 15 Aralık 1944: 1). 1945 yılında Burhaneddin Teker, yedi aylık bütçe çizelgesini önlemleri doğrultusunda yeniden hazırlatmıştır. Bütçenin bütün dairelerin ihtiyaçlarına uygun olarak sağlanmasına önem verilmiştir. Yedi aylık bütçe ihtiyaçlar için 438 bin lira olarak belirlenmiştir. Bu bütçe genel olarak idari daireler ve okullar için ayrılmıştır. Ancak imar faaliyetleri içinde ayrı bir bütçe belirlenmiştir. Burhaneddin Teker, 1944 yılında artan 50-60 bin liralık bütçe fazlasını 1945 yılına aktararak ihtiyaçları karşılamak için ayrılan bütçeye eklendiğini belirtmiştir (Yeni Gaziantep, 23 Ocak 1945: 1).

5.4.2.8. Yardımseverler Kongresi

Yardımseverler Kongresi Burhaneddin Teker'in katılımıyla yapılmıştır. Yapılan Kongrenin geçici olarak başkanlığını Burhaneddin Teker ve Kâtiplikler huzurunda Mücella İncekaya yapmıştır. İlk olarak tutulan raporlar detaylı bir şekilde incelenerek değerlendirilmiştir. Gelen gelir, giden gider, gelirin gideri karşılayıp karşılamadığı en ince ayrıntısına kadar incelenmiştir. Raporlar değerlendirildikten sonra bir yıllık inceleme yapılmış ve 2070 lira gelir 1370 lira masraf 700 lira kasada bulunan para olarak tespit edilmiştir. Her ne kadar olsa da gelir gidere göre fazla olduğu için bu konuda bir sıkıntı yaşanmamıştır. Uygun bir şekilde tutulan hesapları ve giderleri belirleyen bu rapordan sonra idare heyeti temize çıkarılmıştır. Vali kongre heyetini yaptıkları bir yıllık fark edilir bir başarılı çalışmasından dolayı ödüle layık görerek hediyelerini takdim etmiştir (Yeni Gaziantep, 16 Şubat 1942: 1). Burhaneddin Teker, ekonomik bakımdan vilayetin refahına çok önem vermiştir. Şehrin ekonomisi be kadar iyi olursa şehrin gelişimi de o kadar iyi olur. Bunun bilincinde olan Teker, her zaman geliri artırmak için büyük çaba harcamıştır. Şehri kalkındırıp her yönden geliştirerek bayındırlık hale getirmeyi başarmıştır.

5.4.3. Kazaları Ziyaretleri

Burhaneddin Teker, Emniyet Müdürü ile beraber Kilis ve İslâhiye kazalarına gezi düzenlemiştir (Yeni Gaziantep, 7 Mayıs 1942: 1). İlk olarak jandarma komutanı, maarif müdürü ile beraber Kilis'e giderek İaşe sorunlarıyla ilgilenen Burhaneddin Teker, gerekli araştırmaları yaparak çalışmaları başlatmıştır. İlk olarak kazalarda; kaza kaymakamı ve hudut komutanı ile birlikte İlbeyli nahiye merkezini ve hudut karakollarını kontrol etmiştir. Köylülerin şikâyet ve isteklerini dinlemiştir. Bu istekler arasında Suriye halkına ait arazide çalışan Türk amelesinin maaşlarının artırılması, trahom dispanserine bir sağlık memuru tayini konuları vardı. Burhaneddin Teker, Kilis'ten sonra İslâhiye'ye giderek Kilis-İslâhiye yolları arasında bozuk yolları yaptırarak, kapalı olan yolları açmıştır. Halkevi binasını kontrol ederek çeltik ekimiyle ilgilenmiştir. Kilis ve İslâhiye seyahatlerinden sonra Burhaneddin Teker, Kilis ve İslâhiye'nin eksiklikleri giderilmiştir. Özellikle bu güne kadar yapılamayan 80 kilometrelik Kilis-İslâhiye Şosesinin Kilis ve İslâhiye kaymakamları ve Vali'nin ortak çabalarıyla açılmış ve Kilis en yakın yoldan istenilen yere ulaşmıştır (Gaziantep, 2 Ağustos 1941: 1). Görülüyor ki bu da Kilis ve İslâhiye Kaymakamlarının hizmetlerinde ne kadar yoğun bir çaba sarf ettikleri yapılan çalışmaların sonucundaki başarısından

belli olmaktadır. Bu işlerini hallettikten sonra Kilis'te kalan işlerini ise ikinci defa gidişinde halletmiştir (Yeni Gaziantep, 18 Haziran 1942: 1).

Burhaneddin Teker, Kilis'i iki defa ziyaret ettikten sonra kararlar almıştır. Bu kararlar; 1943 bütçesini 110 bin liradan 135 bin liraya çıkarmıştır. Belediyeye daha verimli çalışma imkânları temin etmiştir. Kilis belediyesi şehirde açılacak kız enstitüsüne uygun arsayı herhangi bir bedel almadan maarif vekâletine devretmiştir (Yeni Gaziantep, 30 Nisan 1943: 1). Aldığı bu kararlara uygulamaya koyan Burhaneddin Teker, Kilis'ten sonra Pazarcığa gitmiştir. Burada köylü, kasaba halkı ile iâşe durumu üzerinde konuşarak tedbirler almıştır. Aldığı tedbirler halkı çevresine toplayarak aydınlatmıştır (Yeni Gaziantep, 21 Mayıs 1942: 1). Pazarcık'tan sonra Nizip'e giden Burhaneddin Teker, buradaki sorunları da kısa zamanda halletmiştir. Teker, sadece Gaziantep vilayetine yoğunlaşarak çalışmamış kaza ve köylere de büyük emek harcayarak bayındırlık haline getirmek için çalışmıştır (Gaziantep, 7 Haziran 1941: 1).

5.4.4. İdare Hukuku ve Umumi Meclis Faaliyetleri

Burhaneddin Teker, “Türk idare hukukunun tarihi ve tekâmül safhaları.” Konusu üzerinde durmuştur. Teker, idare hukukunun dayandığı prensipleri ve buna dayanarak sürekli tekrar etmekte olan rejimin nedenlerini araştırmıştır. Bu nedenler ise; İdare hukuku ile özel hukukun nasıl uyum içerisinde çalıştığını, idare hukuku konusunda çeşitli görüşlerden, üst derece mahkemelerden, idare ve tasarrufların kanun dışında yapılamadığından, Osmanlı teşkilatı dönemindeki idari mekanizmasına kadar üzerinde çalışmıştır. Burhaneddin Teker, her zaman hukuk kurallarına bağlı olmayan bir devletin bireye karşı sorumluluğu olamayacağını savunmuştur (Yeni Gaziantep, 13 Nisan 1942: 1). Çünkü hukuk kuralları çerçevesinde çalışan bir devletin daima eşit olacağını düşünmüş ve bireye karşı saygılı davranacağını savunmuştur. Burhaneddin Teker, İdare Hukuku dışında Umumi Meclis üzerinde de durmuştur.

Umumi Meclis, Anayasanın resmi olarak kabul ettiği 1876 yılında açılan parlamentoya verilen isim olarak ifade edilmektedir. Bu meclis iki ayrı meclisin birleşiminden meydana gelmiştir. Bu meclislerden ilki “Heyet-i Ayan” diğeri ise “Heyet-i Mebusan’dır.” Heyeti-i Ayan üyeleri doğrudan padişah tarafından seçilmekteydi. Bu meclisin toplam sayısı Heyet-i Mebusan üyelerinin toplam sayısının üçte birinden fazla olmayacağı belirtilmiştir. Meclis açıldığı gün Padişahın emri üzerine tüm resmi kurumlar kapatılmıştır. Meclisin açılış törenini görmek için Avrupa’dan fazla sayı da gazeteci ve kişiler gelmiştir. Böylelikle meclis 19 Mart 1877 günü açılmıştır (Kızıltan, 2006: 262-268). Daha sonra faaliyet göstermeye devam eden meclis varlığını devam etmiştir. Gaziantep’te de Meclis törenlerine ilerleterek devam etmiştir. Dağılan işler hakkında görüşme yapılarak sonuçlanmıştır. İlerleyen haftalarda da bütçe ile ilgili meclis toplanarak değerlendirilecektir. Çıkan zamlar hakkında son çıkan kanuna göre uygun olarak özel idare memurları da maaş zamlarını toplu bir şekilde almışlardır. Bu kanundan sonra maaşlar düzenli bir şekilde alınmıştır. Vilayetçe gereken ödeme bütçeden tasarruf edilerek temin edilmiştir (Gaziyurt, 16 Şubat 1949: 1).

5.4.5. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

Burhaneddin Teker, iktisadi ve ziraatta Gaziantep'in durumunun kötüye gitmemesi için tedbirler almıştır. Halkın bütün zorluk ve sıkıntılara rağmen kendilerini geçindirecek kadar ürünlerinin olduğunu belirtmiştir. Burhaneddin Teker'in, halkı zor durumdan kurtarmak için aldığı tedbirler şöyledir: Yazlık kuvvetler için özellikle patates, mısır, fasulye, mercimek, nohut ve diğerleri gibi ziraat maddelerinin geniş miktarda ekim yapılması planlanmıştır. Köylüye peşin tohumluk avans olarak verilmiştir. Patates ekimi yapan çiftçilere dönüm başı 2 lira da prim ayrılarak ihtiyaçları karşılanmıştır. Köylü toprak mahsulleri ofisine vererek, ofis de bu malları alarak avansını hesaplayarak kalan parayı köylüye vermiştir. Zirai nedenlerden dolayı Gaziantep'e milli iktisadi korunma kanunu tohumluk için ayrılan paradan uygun bir miktarını daha sonra kullanılmak üzere ayırmıştır. Bu dağıtımları Ziraat bankaları üstlenmiştir. Dağıtım şekli ise; Köylü tohumluk almak için ihtiyar heyetine müracaat ederek bu müracaatlar damga, harç vergisinden ayrı tutulmak üzere vergi alınmayacaktır.

Burhaneddin Teker, bu kararları alırken çiftçi ve diğer ileri gelenler önünde almıştır. Bu önlemler alınırken özellikle üretimi fazla yapılmayan ürünler üzerinde durulmuştur. Bu ürünlerin başında ise Patates gelmektedir. Geniş miktarda üretimi yapılmayan patates ziraatı için ekimi, bakımı, ürünün satılması, gözetlenmesi ve denetlenmesi kolay olması ve bu nedenden dolayı ekimini elde etmek için verimli sonuçlar almak için patates üretiminin özellikle su bakımından verimli olan şehir ve kasabalar çevresinde ve bütün köy sınırlarına zorunlu olarak yöntem gösterme kararı alınmıştır. Burhaneddin Teker, Diğer ilçelere de bu yolda talimatta bulunmuştur. Akdarı ise Gaziantep köylüleri tarafından ekimi artık alışılmış bir hal alan ziraat maddesi olarak bilinmektedir. Yapılmakta olan bu ziraat ürününün tohumları ise Birecik ve Suruç'ta elde etmek üzere Şanlıurfa'dan getirilmektedir. Mısır, patates ekimine henüz başlanmamıştır. Bunların üretiminden önce ekim zamanı gelen sadece nohuttur. Nohudun tohumu da vilayet tarafından elde edilmiştir. Yakında dağıtıma başlanacaktır.

Bütün Antep köylüsünün zirai bakımdan üretimini artırmak için devletin aldığı faydalı tedbirlerle eşit olarak çalışmasını artıracaktır. Bu mücadele ile diğer yıllara daha rahat girilecektir. Devlet ve millet el birliği candan ve gönülden bağlı oldukça halk arasında alınacak bütün tedbirler çok iyi sonuçlar verecektir. Devletin bu son aldığı ziraat alanındaki tedbirlerle memleketin meselesi olan köylü ve çiftçinin refahı için ne kadar şefkat ve alaka gösterdiği açıktır. Tohumluğa muhtaç olan köylü çiftçilerinin refahı için hemen beyannamelerini vererek tohum istemeleri için vilayete hareket eden ziraat müdürüne hemen müracaat etmelerini belirtmiştir (Yeni Gaziantep, 16 Şubat 1942: 1). Böylelikle köylünün sıkıntısı en kısa zamanda çözüme kavuşturularak üretimlerine devam etmeleri sağlanacaktır. Burhaneddin Teker çiftçilerle son çıkan kararlar hakkında görüşerek halkı bu çıkan kararlardan memnun olup olmadığını öğrenmiştir. Detaylı bir şekilde görüşen Burhaneddin Teker, görüşme esnasında çiftçi vatandaşlarında fikirlerini alarak ona göre bir yol çizmiştir. Toplantıya pek çok vatandaş ve çiftçi katılmıştır. Yapılan bu toplu görüşme özellikle hükümet tarafından alınan kararlar üzerinde gerekli açıklamaları yaparak çiftçilerin sorularına cevap verilmiştir. Burhaneddin Teker, borçlanılan yüzde yirmi beş miktarın hemen yatırılarak geri kalan mallarının serbestçe satılması için tavsiyede bulunup uygulamaya koymuştur. Birçok vatandaşın özellikle tarlada beklenen verimi alamamış Çiftçilerin, aldıkları ürün

miktarını belirterek ona göre bir yol çizilmesi gerektiğini Teker, uygun bir dil ile açıklamıştır (Yeni Gaziantep, 23 Temmuz 1942: 1).

5.4.6. Eğitim ve Kültür Alanındaki Faaliyetleri

5.4.6.1. Kız Enstitüsü

Burhaneddin Teker, Gaziantep'te bir kız enstitüsü açılması için çalışmalara başlamıştır. Kız Enstitüsü, ilk kez 1945 yılında açılmıştır. Enstitünün amacı; en az ilköğretim okulunu bitirmiş öğrencilere bilgi ve beceri imkânlarını geliştirmeyi sağlar. Bu enstitüler, unutulmak üzere olan el sanatlarının yöntemlerini öğretir. Bu yöntemleri öğretirken ise asıllarına dokunmaz ve orijinal bir şekilde gelecek nesillere aktarır. Burhaneddin Teker, açılan kız enstitüsünün gelişip ilerleyebilmesi için bazı isteklerde bulunmuştur. Bunlardan ilki Yeni bir mektep yapılarak hemen faaliyete geçilmesini istemiştir. Acil ihtiyaçlar hemen karşılanarak sıkıntılar azda olsa azaltılmıştır. Vilayetin önemli ve acil ihtiyaçlarını karşılamak üzere vilayet daimi encümenince büyük bir bütçe hazırlanmıştır. Burhaneddin Teker, bütçe ile ilgili 1938 senesinden bugüne kadar gelir fazlalarından tasarruf edildiğini etmiştir. Bu tasarrufla yaklaşık yüz bin lira kadar para elde kalmıştır. Vilayetin acil ve önemli ihtiyaçlarını karşılamak için 86 bin liralık büyük bir bütçe ayrılmıştır (Gaziantep, 12 Temmuz 1941: 1). Burhaneddin Teker, Tasarruf edilen bu bütçeden Şereküstüde ve Atatürk mahallelerinde iki ilk mektep inşası başlanmasını kararlaştırmıştır. Yapılacak olan mekteplerin tamamlanması ile eğitimin geliştirilip ilerletilmesi amaçlanmıştır (Gaziantep, 14 Haziran 1941: 1).

5.4.6.2. Eğitim Alanında Meydana Gelen Gelişmeler

Merkez, Nizip, Kilis, İslâhiye ilçelerinde kültürel çalışmalar son hızıyla devam etmektedir. Yapılmaya başlanan okulların inşaatı düzenli ve planlı bir şekilde sürdürülmüştür. Burhaneddin Teker, Cumhuriyet bayramında yaptırılan 49 okuldan 30 askeri okulun hizmete açılacağı belirtmiştir. Bu inşaat ve diğer çalışmalar yapılırken Herkes bilinçli istekli ve kontrollü bir şekilde çalışmıştır. Merkezde ve Kilis'te yapılmak istenen okulların kanunnameleri, İl İdare Kurulunca geliştirilmeye çalışılmıştır. Okulların yapımı İçişleri Bakanlığı tarafından yardım gönderilerek desteklenmiştir. Okullara bu yıl daha fazla öğrenci almak ve eğitime daha fazla öğrenci kazandırmak için yeni binalar bulunarak eğitim verilebilir hale getirilmiştir. Köy okullarını merkezdeki okullar gibi ferah konforlu ve en az eksikle eğitim verilebilmesi için gerekli yerlere müracaatta bulunulup eksiklikler bildirilmiştir. Okullardaki okutma malzemeleri olarak kullanılan, öğretmen evlerinin düzenini, Öğretmenlerin fiziksel ve düşünce olarak örnek olmalarına, köy okullarının merkez okullardaki gibi verimli ve görüntü bakımından düzgün olması için gerekli takiplerin yapıldığını da söylemiştir (Yeni Gaziantep, 24 Temmuz 1945: 1). Özellikle merkezde iki ilkokul, bir stadyum inşaatına başlanılmıştır. Yapılması planlan birtakım işler vardır. Bunlar: iplik ihtiyacı karşılanarak, ekmek fiyatı ucuzlatılacaktır. Burhaneddin Teker, kendi makamında şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

“Vilayet iktisadi bakımdan verimli, çalışkan ve keşif nüfuslu bir şehirdir. Özellikle istiklal mücadelesindeki şerefli mevkii vilayete ayrı bir özellik vermektedir. Vilayetin eksiklikleri çoktur. Memleket sıkıntıları gidermek için büyük bir güce muhtaçtır. Genel olarak denetlemelerinde de merkez ve kazalarda

da aynı sıkıntıları tespit etmiştir. Yalnız vilayet yolları diğer vilayetlere göre daha düzgün, her mevsimde ulaşım mümkündür. Bugün zaman dolayısıyla geniş miktarda inşaat ve imara imkân yoksa da bugünkü şeriata göre kendi kaynaklarından istifade ederek yerli malzeme ile yapabilecek işlerin fazlalığından bahsetmiştir. Vilayet ve belediyenin mali durumunun iyi olduğu görülmüştür. Memleketin büyük bir borcu bulunmamaktadır. Şehrin imarı üzerinde serbestçe düşünmek ve düşünceleri işleme geçirmek oldukça kolay olarak görülmektedir.” (Gaziantep 14 Haziran 1941: 1). Şeklinde açıklamalarından da anlaşıldığı gibi halka maddi ve manevi destek sağlandığı takdirde halkın büyük bir huzura erişeceği ortadadır.

Bu çalışmaların yanı sıra köylerde kurslarda açılmaya başlanmıştır. İlk olarak köy demircilik kursu açılmıştır. Bu kurs Yona’da açılmıştır. Sayın Burhaneddin Teker beraberlerinde maarif müdürü Turgut Tarhan ile beraber Yona ve büyük kızılhisar köyüne giderek köy demircilik ve marangozluk kursunu kontrol etmiştir. Burhaneddin Teker, Yerinden İnceleme yaptığı bu yerlerden Kızılhisar köyündeki demircilik kursunun da Yona’ya taşınmasını doğru bulmuştur. Diğer ziyaret ettiği yer olan Yona’ya giderek orada detaylı bir inceleme yapmış ve kurs için en doğru yerin Yona olduğunu bir kez daha netleştirmiştir. (Gaziantep, 28 Haziran 1941: 1). Burhaneddin Teker, sadece halkı ekonomik ve imar yönlerinden değil, kültürel yönden de geliştirip bilinçlenmesi için tüm olanakları sağlamaya çalışmıştır. Burhaneddin Teker, her zaman halktan biri gibi davranmış ve halkın yanında yer almıştır.

5.4.6.3. Halkevi Konferansları

Halkevinde, konferanslar Burhaneddin Teker’in konuşmasıyla başlamıştır. Teker, bu konuşmasında milli Camianın emniyeti, disiplini ve kamu haklarına değinmiştir (Yeni Gaziantep, 24 Ocak 1944: 1) Burhaneddin Teker, Halkevi salonunda kanunlarda hiyerarşi ve esas teşkilat kanununun üstünlüğü mevzuyu konu edinen değerli bir konferans ile Halkevimizin 1943 yılı Konferanslar serisinin ilkinin yaparak açmıştır. Yapılan bu konferansa komutanlar, subaylar, memurlar, parti, Halkevi, belediye erkânı, şehrin aydın dinleyici olarak katılmıştır. Kanunlarda hiyerarşinin nedeni, memlekette kanunları hâkim kılmak, emniyet ve istikrarı tesis etmek olduğunu anlatmıştır. Ayrıca teşkilatı esası kanunun belirli memleketlerde, kabul ve denetleme şekilleri üzerinde ilmi incelemeler yapmıştır (Yeni Gaziantep, 18 Ocak 1943: 1).

Burhaneddin Teker, verdiği birinci konferansın ardından verdiği ikinci konferansı ise Cumartesi günü Halkevinde seçkin bir dinleyici kitlesi önünde vermiştir. Bu konferansta ise asıl konu “Türk İdare hukukunun olgunlaşma safhalarını içine alan kamu hizmetlerinin devlet görevlerinde olup olmadığı, tarihin seyrine ve içtimai bünyesinin icaplarına göre tetkik edilmiştir. İngiltere ve Amerika’dan örnekler alınmıştır. Köy ve belediye kanunları, özellikle kamu idarelerine temas edilmiş, genişletilmiş mezuniyet kuralıyla Tanzimat’tan sonra önüne geçmek için nasıl sıkı bir merkeziyet şekli uygulandığını anlatmıştır. Özellikle Cumhuriyet döneminde mahalli idareleri ve bu idarelerin devlet işlerine fiilen nasıl birlikte hareket ettiklerine işaret etmiş merkeziyet ve genişletilmiş mezuniyet prensiplerini izah etmiştir. Komünlerin hayatını bu nedenle açıkladıktan sonra halkın bu idareye birlikte temin edildiğini özellikle belirlemiştir. Mahalli idare üzerinde devletin nasıl kontrol ve denetim tesis ettiğini denilen nüfuz ve denetlemelerin genç kuvvetleri nasıl doğru ve iyi işler bir hale

getirdiğini anlatmıştır. Kanunsuzluklar durumunda yüz yüze gelme durumunda, Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi halinde yargısal makamlara temas etmiş ve onların yetkilerini ifade etmiştir. Özellikle devlet denetlemelerinin kaç bakımdan yapıldığını, hiyerarşinin icaplarını, yargısal makamların nasıl olduğunu ve kimlerden oluştuğunu, Yargıtay'ın gereklilik ve ehemmiyetini, yetki ve vazifesini ayrıntılı bir şekilde izah ettikten sonra bugünkü Türk memurunun ne güç şartlar içinde ve ne gibi niteliklerin elinde bulunduğunu ehemmiyetle anlatmıştır (Yeni Gaziantep, 23 Nisan 1942: 1).

5.4.7. Cumhuriyet Bayramında Buyurduğu Nutuk

Burhaneddin Teker, Cumhuriyetin on sekizinci yıldönümü ile ilgili verdiği nutukta şöyle değinmiştir:

“Değerli vatandaşlar; dünden beri, bütün vatandaşların yüreğinde heyecanı, varlığı yaşayan cumhuriyetin on sekizinci yıldönümünü kutlanmaktadır. Derhal söylemeliyim ki, Cumhuriyet, memleket idaresinde milletin emniyet ettiği ve güvendiği vatandaşları iş başına getirir. Padişahlık, krallık, İmparatorluk gibi bir saltanata körü körüne mukadderatını teslim etmemektedir. Her varlığın üstünde gördüğü hâkimiyetini, istiklalini feragat ve fedakârlıkta muhafaza edebilene, milli menfaatleri en iyi görene, takip edene ve onları gerçekleştirene emanet eder. Cumhuriyet büyük Türk milletinin medeni ruhunun, insani duygularının çok sarih ve veciz bir ifadesidir. Tarihe karışan Osmanlı saltanatından on sekiz sene evveline kadar bir miras kalmamışsa onu, o zamanlar bizi idare edenlerin ruhumuza, milli ve ahlaki meziyet ve vasıflarımıza tercüman olmamalarında aramalıdır. Türk milletinin ahlakıyatı, asaleti ve medeni ruhu, bu vasıfları tanımak ve meydana çıkarmak ve onların hususiyetlerinden kuvvet alarak milletin maddi ve manevi refahını medeni dünya mertebesine iliştiirmek anahtarını veren bir idare ile yeni cumhuriyetle anlaşılabilir” (Yeni Gaziantep, 8 Mart 1941: 1). diyerek konuşmasını sonlandırmıştır.

Burhaneddin Teker'in Türk milletinin verdiği mücadele ve millete düşkünlüğünü valinin böyle bir içtenlikle anlatması halk ve ileri gelenler tarafından büyük bir saygıyla karşılanmıştır.

5.4.8. İmar ve Güzelleştirme Cemiyeti

Cumhuriyet Halk Partisinde Sayın Valinin huzurunda bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantı sonrasında hazırlıklara başlanılmıştır. Gaziantep'i imar etmek ve güzelleştirmek için şehir imar planı çerçevesi dâhilinde şehir işlerinde belediyeye yardım etmek için İmar ve güzelleştirme cemiyeti kurulmuştur. Belediyenin bütçesiyle arka plana bıraktığı ve fakat şehrin imarı ve güzelleşmesi için hızlı ve gerekli olan işleri bir an önce başlaması için “Gaziantep İmar ve Güzelleştirme Cemiyeti unvanıyla bir teşekkülün kurulmak üzere bulunduğu duyurulmuştur. 27 Kasım cumartesi günü girişimciler heyeti halk partisinde Burhaneddin Teker'in başkanlığında yapılmıştır. Bu toplantıda İmar ve güzelleştirme cemiyeti kurularak şehir yenileştirilmiştir. Cemiyet devlete maddi ve manevi desteklerini son haddine kadar kullanmıştır (Yeni Gaziantep, 30 Kasım 1943: 1). İlk olarak halkevi salonunu düzenlemek ile işe başlanılmıştır. Daha sonra ise Gaziler Caddesi ve Atatürk bulvarının parkelenip düzenlenmesi ile devam etmiştir. Abide parkının alleben deresinin karşı sahiline geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Spor sahasının borçları bitirilerek. Krokisi beden terbiyesi genel direktörlüğüne gönderilmiştir. İçinde

yapılacak tesislerin plan ve projeleri temin edilerek kontrol edilmiştir. Yapılan en önemli diğer faaliyetten biri ise Antep merkezinde hükümet binasının inşasının yapılmasıdır. Ancak devlet, bu binanın inşaatını bazı malzemenin eksikliği ve diğer genel sebeplerden dolayı hükümet binasının inşaatı çalışmasını ertelemiştir (Gaziantep, 14 Haziran 1941: 1). Belediyenin önü, nikâh salonu, suburnu caddesinde düzenlemeler son hızıyla devam etmektedir. Buz fabrikasının yeni dinamosu yaptırılmış ve yeni yapılan binaya yerleştirilmiştir. Ana caddeler sökölüp tamir edilmiştir (Yeni Gaziantep, 24 Temmuz 1945: 1).

Burhaneddin Teker Antep'e geldikleri kısa bir zaman içinde, uygun şartlar altında, harp ve buğrana rağmen imar ve inşa sahasında büyük başarılar göstermiş, şehrimizde bir stadyum, bir ilkokul, bir aygır deposu bir numune evi yaptırarak faaliyetlerine devam etmiştir. Gaziantep hava meydanında da kamulaştırma ve düzenlenmesine başlanmak üzere olduğu, hükümet binası inşaatının da yeni girişimlerle beklenileni yapmaya çalışıldığı büyük bir sevinçle öğrenilmiştir. Bütün memleket meseleleri üzerinde büyük bir enerji ve fedakârlıkla çalışan Burhanddin Teker, memleketi daha düzenli ve daha yaşanılabilir hale getirmek istediği yaptığı çalışmalarından bellidir (Yeni Gaziantep, 4 Ocak 1944: 1). Burhaneddin Teker, bunların yanı sıra sergilere de önem vermiştir. Halkevinde yerli mamuller ve mahsullerden kullanılarak hazırlanan sergiyi her yıl daha da iyi gelişmiş olarak devam ettirmiştir. Bu sergi bilgi ve ürünleri Gaziantepililer için gelişimli ve verimli olması dileğiyle açılmıştır. Burhaneddin Teker, sergiyi gezmiş çok düzenli ve göz alıcı bir şekilde sıralanan şehir mamul ve mahsulleri görmüş ve çok beğenmiştir. Sergide en güzel köşeyi yerli mallar pazarı, kız enstitüsü, fabrika ürünleri, şık çizme ve kuyumcu Öztürk Tahsin tamer iş evi ürünleri yer almıştır. En güzel iplik ürünlerinden, en zarif altın işlerine kadar bütün Antep ürünleri gösteriye çıkarılmıştır (Yeni Gaziantep, 14 Aralık 1943: 1-2).

5.4.8.1. Burhaneddin Teker'in İmar Faaliyetleri

Burhaneddin Teker, Gaziantep'e bağlı köyleri eğitime kavuşturmak ve buralarda okulu olmayan köy bırakmamak için okulu olmayan veya eğitim verilemeyecek derecede kötü olan okul binalarının okul inşasını başlatmıştır. Burhaneddin Teker'in yaptığı diğer imar faaliyetleri bu şekildedir: Baş karakoldan başlayarak Narlı yolunda 20 bin liralık yol inşaatıyla, Kilis yolunda 10 bin liralık kısmının tamiratını tamamlatmıştır. Yolları genişleterek daha elverişli hale getirmiştir. Kırkayak parkı, tamir edilerek eksiklikleri giderilmiştir. Yeni hal ve Pazar yerleri yapılmıştır. Adana- Gaziantep- Diyarbakır arası hava seferlerini başlatmıştır. Sadece merkezde imar işlerini yapmakla kalmayan Burhaneddin Teker, kaza ve köyler üzerinde de çalışmıştır. Kazalarda ilk olarak Kilis'te ki büyük bir hastane yaptırmıştır. Birçok ilkokul ve ortaokul yaptırmıştır (Yeni Gaziantep, 13 Haziran 1944: 1). Burhaneddin Teker tarafından sistemli çalışmaları ve eğitime ve imara verdiği önem sonucunda Gaziantep'te kültür hareketleri artmıştır. İlk olarak Burhaneddin Teker, 1945 yılında köyleri ziyaret ederek Merkeze bağlı 22 köyde, Nizip kazasına bağlı 17 köyde, Kilis kazasına bağlı 9 köyde, İslâhiye kazasında 6 köy olmak üzere toplam 54 köyde okul binası yaptırılmasına karar vermiştir. Yapılacak yerler ise: merkez kazasında zevkin, ispatırın, sam, dülük, güreniz, sarat mezeresi, körkün, İbrahimli, büyük araptar, tilbeşar, sazgın, zırambo, mazmahor, kelpin, lohan, hezek, bostancık, kazıklı, haral, yamaçoba ve karaca burç köylerinde maarif vekâletinin verdiği plana göre 23 okul; Nizip'in elifoğlu,

akçaköy, kürap, gevence, kefercebel, kızıcakent, Akçakent, Karkamış, köylerinde sekiz, İslahiye'nin hanağzı, idilli, kayabaşı, dolan, kabaklar, intili, kömürler, tandır, hasanlök, köylerinde dokuz, kilisin oylum, salabyan, hasanceli, murat höyüğü, esme gemriği, cengin, kürüm, büyük bıyır, yazlıceber, köylerinde dokuz okul yapılacaktır. Bu okul yerlerinin tespiti ve öğretmen için gerekli yerin ihtiyacın sağlanması için ilköğretim müfettişi Yakup Akpınar Nizip ve Avni Özdal İslâhiye kazalarına gitmiştir. Bu duruma göre okulsuz köyün kalmaması için ilköğretim davası ile başta Burhaneddin Teker maarif idaresini büyük bir özenle takip etmiştir (Yeni Gaziantep, 17 Ekim 1944: 1). Bu kaza ve köylere bizzat giden Burhaneddin Teker, yapılan inşaatların ne kadar sürede biteceğini, neler yapıldığını ve nelerin eklenmesi gerektiğini bizzat belirlemiştir (Yeni Gaziantep, 15 Ekim 1943: 1).

6.ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DÖNEMİNDE GAZİANTEP VALİLERİ VE FAALİYETLERİ

6.1. Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi

Bir devletin yönetiminin idare edilme şeklini sadece bir partinin sürdürmesi ve diğer partilerin yönetime katılmamasına ve izin verilmeyen rejimlere tek parti yönetimi denilir (Karatepe, 1997: 11). Tek partili dönemde, seçim ve parlamento sisteminin pek bir anlamı yoktu. Çünkü asıl yetki partinin elindeydi. Bu nedenle partinin kararları hukukun üstünde tutulmaktaydı. Bu dönemde partiye üye olmak kolay değildi. Deneyim kazanıp üye olmak için sıkı bir eğitimden geçirirlerdi (Öz, 1992: 31). Bu dönemde Totaliter tek parti sistemi vardı. İktidar bütün toplumu zorlayıcı bir ideolojiye sahipti. Tek partinin dışında hiçbir partinin kurulmasına izin verilmezdi. (Kirman, 2006: 16). Tek partili dönemden sonra çift partili dönem gelmiştir. Çift partili sistemde iki büyük parti hâkimdir. Büyük partilerin dışında küçük partiler olsa da bunları siyasi bir gücü yoktur. Çift partili sistemin temel özelliği; siyasi hayata hâkim iki büyük partiden birinin seçimlerde çoğunluğu sağlayamaması ve devletin kendi aralarında ya da bir büyük partinin üçüncü bir parti ile anlaşması sonucunda iktidarın kullanılma şeklidir. Bu parti sistemine iki buçuk parti sistemi de denilmektedir (Koçak, 2002: 57). Tek Partili dönem ile çok partili sistem arasında ilişki vardır. Bu iki dönem arasında birbiriyle bağlantılı yönetim sistemi mevcuttu (Ahmad, 1992: 45). Türkiye'nin tek partili dönemden çok partili döneme geçişi, sosyal siyasal ve ekonomik anlamda birçok sorunlar oluşturmuştur. Çok partili hayata geçişin oluşmasındaki önemli iç etkenler; dönemin etkin yönetiminin sorunları çözmede yetersiz olması, ekonomik sistemin bozulması, muhalefetin halkı zorlaması gibi iç etkenlerin başlıca nedenleri olmuştur (Kirman, 2006: 45).

6.2. Gaziantep Valisi Ahmet Raif Tek (19.09.1945 - 06.08.1949)

Ahmet Raif Tek, 1893 yılında İstanbul'un Üsküdar semtinde doğmuştur. Babası: Trablusgarp Sıhhiye Müfettişi Ali Kemal Bey, Annesi: Fatma Zehra Hanım'dır. Milliyeti: Türk'tür. Mercan İdadisinde Lise eğitimini tamamlamıştır. 1914 yılının Temmuz ayında Mülkiyeden "pekiyi" derecesinde iyi bir not ile mezun olmuştur. Buda sayın vali Raif tek'in ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. 7 Ağustos 1912 tarihinde Talimgâha girmiştir. 1960 yılında emekli olarak İstanbul'da yaşamına devam ettirmektedir. Medeni hali duldur. Çocuğu bulunmamaktadır. Dil olarak ileri düzeyde Fransızca bilmektedir. Sivil genel emekliler derneği devamlı üyesi olarak devam

etmiştir. 1953 yılının Eylül ayında 5434 sayılı kanun gereğince icra vekilleri tarafından kararlaştırılarak İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı Muavinliği görevini sürdürürken emekliye ayrılmıştır (BCA,30.18.1.2.133.65.4,17.08.1953:1).

6.2.1. Ahmet Raif Tek'in Memuriyeti

16 Ekim 1913 tarihinde Zabıt vekilliğine getirilmiştir. 11 Mart 1914 tarihinde Mülazımı saniliğe yükselmiştir. 1914 yılının Ağustos ayının 21. Gününde Askerlik görevini yapmak üzere göreve alınmıştır. I. Dünya savaşı boyunca görev olarak yedek subay olarak vatani görevini tamamladı. Daha sonra 5 Kasım 1916 tarihinde İaşe nezaretinin kızıltoprak şube müdürlüğüne getirilmiştir. Bu görevini 22 Mart 1917 yılına kadar devam ettirmiştir. 1918 yılının 30 Ekim günü yedek olarak askerlik görevini başarıyla tamamlamıştır. 1 Şubat 1920 tarihinde Dâhiliye Nezareti Teftiş heyeti Hulefaliğine geçerek görevine burada devam etmiştir. Teftiş Heyeti görevinde dört yıla yakın görevini icra etmiş daha sonra ise Kalıp Kaymakamlığına geçmiştir. 1924 yılının 22 Mart günü Akdağ madeni kazası kaymakamlığına, 1 Mart 1926 tarihinde Akşehir Kazaları Kaymakamlıklarına, 22 Eylül 1929 tarihinde ise Konya Vilayeti Mektupçuluğuna getirilmiştir. 8 Eylül 1931 tarihinde ise arası maaşla Eminönü Kaymakamlığına getirilmiştir, 18 Nisan 1936 tarihinde ise üçüncü Umumi Müfettişliğine yazı işleri Müdürlüğüne, 13 Aralık 1936 tarihinde ise üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliği görevini reisicumhur tarafından onaylanarak layık görülmüştür (BCA,30.11.1.0.109.43.2,13.12.1936:1) 31 Temmuz 1943 tarihinde Balıkesir İdare Heyeti Azalığına, 22 Mayıs 1944 tarihinde ise İstanbul Vali Muavinliğine tayin edildi. Bu görevdeki başarı ve azmi, dürüstlüğü göz önüne alınarak Valilik görevine layık görülerek kademe olarak yükseltildi. İstanbul Vali Muavinliği görevini sürdürürken Gaziantep Valiliğine uygun görülerek 19 Eylül 1945 tarihinde Gaziantep valiliğine tayini gerçekleştirilmiştir (BCA,30.18.1.2.108.47.8,27.07.45:1). 16 Ağustos 1949 tarihinde Tekirdağ valiliğine, 30 Temmuz 1950 tarihinde Çanakkale Valiliğine, 3 Ağustos 1951 tarihinde yine İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı Muavinliğine getirilmiştir. 1953 yılının Eylül ayında ise İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı Muavinliğinden emekli olarak ayrılmıştır (İBA, D.N:1533).

“Unutamadığım bir hatıra” başlığı altında Mülkiye yıllarına ait bir anısını şu şekilde yazmıştır.

“Başarılı geçen ilk, orta ve lise okul hayatımda hiçbir dersten bütünlemeye kalmadım. Ancak mülkiye Mektebinin üçüncü sınıfındayken “Arazi Kanunu” dersinde birkaç arkadaşla beraber ikmale kalınca, sorulara verdiğim cevapların doğruluğundan emin olarak büyük bir teessür içinde hocamı görmek istedim. (bu arzumu mekteb müdürüne söyledim.) Mektep Müdürünün mani olması karşısında gösterdiğim reaksiyon ve Müdür’e: “siz ne karıştıyorsunuz; hocamla görüşmeme nasıl mani olursunuz?” diye hitab etmem en ilginç hatıramdır. İmtihanlardan sonra Hocamı, sorulan meselenin çözümü elimde olduğu halde bulup gösterdim. Nazik ve çok kibar bir insan olan hocam, gayet ufak bir noktayı işaret edince, meselenin doğrusunu halletmiş oldum. İkmal imtihanında bana aynı meseleyi soran hocam on numara ile sınıfı geçirmiştir.” (Çankaya, 1968-1969: 1640-1641).

Tablo. 6.2.1. Ahmet Raif Tek'in Görevleri (İBA, D.N:1533)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Zabit Vekilliği	1913-1914	-	1 yıl
Mülazımı Sanilik	1914-1916	-	2 yıl
İaşe Nezareti Şube Müdürlüğü	1916-1917	2000	1 yıl
Dâhiliye Nezareti Teftiş Heyeti Hulefahğı	1920-1924	-	4 yıl
Kalıp Kazası Kaymakamlığı	1924-1924	3000	6 ay
Akdağ Kazası Kaymakamlığı	1924-1926	3000	2 yıl
Akşehir Kazaları Kaymakamlığı	1926-1929	3000+4500	3 yıl
Konya Vilayeti Mektupçuluğu	1929-1931	4500	2 yıl
Eminönü Kaymakamlığı	1931-1936	4500+5500	5 yıl
III. Umumi Mülkiye Müfettişi	1936-1943	5500	7 yıl
Balıkesir İdare Heyeti Azalığı	1943-1944	5000	1 yıl
İstanbul Vali Muavinliği	1944-1945	7000	1 yıl
Gaziantep Valiliği	1945-1949	9000	4 yıl
Tekirdağ Valiliği	1949-1950	10.000	1 yıl
Çanakkale Valiliği	1950-1951	10.000	1 yıl
İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı Muavinliği	1951-1953	10.000	2 yıl

6.2.2. Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

6.2.2.1. Yollar İçin Ayrılan Bütçe

Gaziantep Valisi Raif Tek, vilayetin yolları ile yakından ilgilenmiştir. Raif Tek, 1948 yılında yollar için ne kadar bütçe ayırdığını bu bütçeyle ne kadar yol yapılması gerektiğini, hangi kaza ve köylerin yapılacağını belirtmiştir. Raif Tek, her kaza ve köyde yapılacak çalışmalar için ayrı ayrı bütçe belirlemiştir. İhtiyacı fazla olan kaza ve köyler için bütçeyi daha fazla ayırmıştır. Örneğin yol çalışması için en fazla ayrılan bütçe Kilis- Antep arasındaki yol çalışması için olmuştur. Kilis-Antep arası yapılan yol çalışmasında 16 bin liralık taş döşemesi ve silindirajı yapılmıştır. Yolların yapımı tam olarak bitmediği için 33.000 liralık eksiklikler için bütçe hazırlamıştır. Raif tek, Gaziantep'te bulunduğu sürece bütçenin büyük bir kısmını ekonomiye ayırmıştır. Çünkü Gaziantep halkının ekonomik bakımdan refaha ermesini istemiştir. Ayırdığı bütçe ile Şehrin eksikliklerinin bir an önce bitmesini amaçlamıştır (Gaziyurt, 19 Ağustos 1948: 1). Raif Tek, Gaziantep'i sıradan bir şehir olarak görmemiştir. Gaziantep'in stratejik bakımdan çok önemli bir konumdan yer aldığını bilmektedir. Bu yüzden önemli savaflara ve saldırılara maruz kalarak ağır sonuçlar ödediğini de bilincindedir. Gaziantep, Raif Tek'in de belirttiği gibi Doğu'yu Batı'ya kuzeyi güneye ve güneyi kuzeye bağlayan ve bütün tarih boyunca işlek kalan kavşak yolları üzerindedir. Bu yüzden yukarıda da belirtildiği gibi birçok istilaya maruz kalmış olsa da halkının mücadeleci yapısı ve birlik beraberliği sayesinde atlatmıştır. Raif Tek'te işte bu sebepten diğer vali ve yöneticilerde olduğu gibi oldukça fazla bütçe ayırarak şehrin eksikliklerini gidermeye çalışmıştır (Yeni Gaziantep, 19 Şubat 1946: 1).

6.2.2.2. Hububat Yardımı ve Diğer İhtiyaçların Karşlanması

Ahmet Raif Tek, döneminde Gaziantep halkının refahı için 500 ton buğday temini sağlanmıştır. Elde edilen bu buğday ile Merkez, Kilis, İslâhiye ihtiyaçlarının giderilmesi üzerine buğdayın kısa zaman içerisinde satışa sunulmuştur. Dönemin ekonomik sıkıntılarından dolayı tahıl üretim ve tüketiminin de olumsuz yönde etkilemiştir. Dönemin Valisi Raif Tek, bu durumun bir an önce düzeltilmesi için

harekete geçmiştir. İlgili yerlerle gerekli görüşmeleri yapan Raif Tek, şimdilik 500 ton buğday getirtmeyi başarmıştır. Bu buğday ile şehrin hububat ihtiyacı bir nebze olsun karşılanmaya çalışılmıştır. Şimdilik merkez ve birkaç kazanın ihtiyacı karşılanmış olup kısa zaman içerisinde yavaş yavaş Gaziantep'in diğer kaza ve köylerinin de ihtiyacı karşılanacaktır (Gaziyurt, 4 Ocak 1949: 1). Şehrin buğday ihtiyacını gideren Raif Tek, şehrin diğer önemli bir sıkıntısı olan odun kömür sıkıntısı üzerinde durmuştur. Diğer şehirlerden bol miktarda odun ve kömür getirterek ihtiyaç giderilmeye çalışılmıştır. Şehrin ekonomik sıkıntıya düşmemesi için Raif Tek, bu konularla bizzat kendisi ilgilenmiştir. Bu dönemde 50 kuruşa kadar yükseltelen kömür birçok halkın ve köylünün ekonomik gelirlerine ters düşmekteydi. Bu sebepten almakta zorluk yaşamaktaydılar. Halkın ihtiyacı için 180 deve yükü, 6000 kilo bir, iki kamyonda bir defa olmak üzere kömür ve 50 ton odun getirtilerek halkın ihtiyacı fazlasıyla karşılanmıştır (Gaziyurt, 22 Aralık 1948: 1-2).

6.2.3. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Faaliyetleri

6.2.3.1. Tarım sistemi

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasından sonra ekonomide sanayi alanına ağırlık verilmiştir. Bunun yanı sıra ise tarım alanı her zamanki gibi ekonomi açısından önemini korumuştur. Osmanlı Döneminden kalan borçlar yüzünden ülkede kalkınmayı sağlayacak sektör olarak tarım seçilmiştir. Tarımsal üretimi artırmak için politikalar izlenmiştir. 1930 yıllar ve sonrasında tarımsal faaliyetleri desteklemek amacı ile Tarım Kredi ve Satış Kooperatifleri, Zirai Kombinaları ve Devlet Ziraat İşletmesi kurulmuştur. 1940'lı yıllarda 2. Dünya Savaşı'nın da olumsuz etkileri sonucunda tarımsal ürünler de fiyatlar sürekli artmıştır. Daha sonra devlet araya girerek tarım alanındaki fiyat artışını azaltmak için Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu çıkartılmıştır. Toprakları olmayan köylüye bu kanunla toprak verilmesi amaçlanmıştır (Doğan, Arslan, Berkman, 2015: 33). Yıllar içinde değişim gösteren tarım her sıkıntı ve oluşan engellere rağmen kalkınmaya en büyük katkısı olan sektörlerin başında gelmiştir. Bu dönemde tarımdaki gerilemenin önüne geçmek için bazı değişim ve yenilikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden ilki toprağı olmayan köylüye 20 yıl olmak suretiyle toprak dağıtımı yapılmıştır. Tarım için alınan kredilerin faizleri düşürülerek tarıma yöneltilmesi amaçlanmıştır. Köylünün ürettiği ürünü kolay bir şekilde pazarlaması için tarım kredi kooperatifleri kurulmuştur. Atatürk orman çiftliği gibi fidan ve tohum ıslahı için istasyonlar kurularak faaliyete hemen başlamıştır. Traktör kullanımını artırmak için kurslar açılmıştır. Üretimde kullanılan teknikler için çiftçi köylüler aydınlatılarak daha bilinçli bir şekilde hareket etmeleri sağlanmıştır. Ancak bütün bu olanlara rağmen tarım alanında düşüklük yaşanılrsa da kalkınmak için büyük bir çaba harcanılmıştır (Doğan, 2013: 298-299).

6.2.4. Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

6.2.4.1. Ahmet Raif Tek Döneminde Eğitim

Gaziantep valisi Raif Tek başkanlığında okullar ile ilgili sorunlar çözmek üzere bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya Maarif Müdürü İlköğretim Müfettişleri, Merkez Okulları Öğretmenleri ve Mahalle Muhtarları katılmıştır. Toplantının asıl konusu; okulların devamı, okul binalarının inşası, öğretmen sayısı, öğrencilerin kırtasiye

malzemelerinin nasıl karşılanacağı konuları üzerinde durulmuştur. Raif Tek, toplantıda yetkili kişilerden Gaziantep'in eğitim durumuyla ilgili bilgi almıştır. Toplantıda alınan bu kararlar uygulanmaya konulmuştur (Yeni Gaziantep, 22 Eylül 1944: 1). Toplantı sonrasında ilçelerdeki eğitim durumuna bakıldığında, Gaziantep'te ilçe merkezlerinde 19, köylerde ise özel muhasebeden maaşlı 27 öğretmen, köy enstitü mezunlu 11 öğretmen ve öğretmeni bulunan 89 ilkokul vardır. İl içinde öğretmeni olan okullarda 8846, eğitimli okullarda 3179 kişi, bütün ilkokullarda 12025 öğrenci bulunmaktadır. 1945-1946 ders yılında ilkokullarda okuyan çocuk 1011'dir. Bu sayı Gaziantep'te çocukların yüzde yirmi beşini kapsamaktadır. İlkokullardaki öğrenci sayısındaki bu yükselme özellikle köyde ve kız öğrenciler arasında olmuştur.

Gaziantep'te 71 okulun inşaatına başlanmıştır. Başlanan bu okul inşaatından 48'i bitirilmiştir. İlkokullardan sonra 1932 yılında açılan liseler, açıldığı dönemden bu zamana kadar okul binaları artmış, lise öğrencilerindeki sayı artmış ve okullara ayrılan bütçe de yıl geçtikçe artış olmuştur. Liselerin bugünkü kız öğrenci sayısı 70, erkek öğrenci sayısı 430 olmak üzere toplam lise öğrencisi 500 kişidir. Öğrenci sayısı arttıkça liselerde mezun sayısı da artmıştır. Bu okulların artışı Gaziantep'te eğitime verilen önemi ispatlanmıştır. İlkokul ve liselerin yanında kız sanat enstitüsü de gelişmiştir. Kız öğrencilerinin artmasıyla kız sanat enstitüsü binaları artmıştır. Kız enstitüsünün yanında erkek sanat enstitüsünde de ek binalar açılmıştır. Dört yıl önce açılan bu okulların amacı; Cumhuriyet İdaresinin bilgili sanatkâr öğrenci yetiştirme prensibi olmuştur. Bu durum ise bütün yurttaki sanat enstitülerinin çoğalmasını sağlamıştır (Yeni Gaziantep, 29 Ekim 1946: 1-3). Raif Tek, dönemde kazaların ihtiyaçlarına göre okullar yaptırmıştır. Bunlardan en çok ihtiyaç duyulan Nizip ortaokuludur. Okul yapılırken kazadaki halk okulun yapımında yardım etmiştir. Bu okul Nizip'e kültürel fayda sağlamıştır. Raif Tek, bu okulun yapılmasında en büyük katkısı olan Ali Alkan'ı yardımseverliğinden dolayı kutlamıştır. Raif Tek, Nizip halkının göstermiş olduğu azim ve fedakârlıktan dolayı kutlamış ve kültür severliklerine hayran kalmıştır. Yapılan bu ortaokul, eski Birecik-Gaziantep yolu üzerinde bulunmaktadır. Okul yerinin bir kısmı bin lira bedelle satın alınmış diğer kısmı da Belediye tarafından bağışlanmıştır. Okul üç dersane, bir müdür odası, bir Öğretmen odası, bir laboratuvar, bir kütüphane, bir küçük ders aletleri odası ve bir de hademe olmak üzere düzenli bir okuldur. Okulun bir an önce yapılıp eğitime açılması için en büyük çaba harcayanlardan biri de Cumhuriyet Halk Partisi ilçe başkanı B. İzzet Oğuz'dur (Gaziyurt, 1 Kasım 1948: 1-2).

6.2.5. Kültür Alanındaki Faaliyetleri

6.2.5.1. Kültür Derneği

Gaziyurt gazetesi "Kültür Derneği" hakkında Gaziantep'te bir takım yenilikler yapılacağından bahsetmiştir. Bunlar; ilk olarak konu okullar olmuştur. Okullar arttıkça öğrenci sayısı da artacağından sosyo-kültür alanında yükselme olacaktır. Bu sebepten okullara oldukça fazla bütçe ayrılmıştır. Bu bütçe de ise en fazla ilkokul binasına ihtiyaç olduğu için buraya ayrılmıştır. Daha sonra yolların ihtiyacına göre bütçe belirlenerek tamir edilmiştir. Gaziantep ve Kilis Hastanelerinin eksiklikleri tamamlanarak Köylerde yeniden on okul yapılmıştır. Daha sonra yapılan toplantıda Raif Tek, 1948 yılında yapılmış ve yapılmakta olan çeşitli işler hakkında da bilgi vermiştir (Gaziyurt, 19 Ağustos 1948: 1). Kültür derneğine yüksek eğitim gören gençler ve diğer ileri gelenler üye olmuştur. Derneğin sorumlulukları ile yakından ilgilenmiştir. Yapılan toplantı da

ortaya konulan fikirler sayesinde derneğin gelişmesi için kararlar alınmıştır. Birçok kez yapılan bu toplantılarda görüşülen en önemli konulardan biri gelirin artırılmasına çözüm üretme konusudur (Gaziyurt, 16 Şubat 1949: 1). Çünkü Kültür Derneğinin geliri artarsa Gaziantep'te daha faydalı işler yaparak gelişmesine büyük bir katkı sağlayacaktır.

6.2.5.2. Verem Savaş Derneği

Verem savaş derneği; Vali Raif Tek, Belediye Başkanı, Daire Müdürleri, Doktorlar ve birçok önemli kişilerin katılımıyla açılmıştır. Bu derneğin açılmasındaki amaç verem hastalığıyla mücadele ederek maddi ve manevi yardımlaşma sağlamak amacıyla kurulmuştur. Gaziantep'te ilk olarak bu dernek Tabakhane semtinde açılmıştır. Törenle açılan bu dernekte Vali Raif Tek, açılış konuşması yapmıştır. Raif Tek bu konuşmasında devletin bu ve bunun gibi dernekler için büyük bir maddi bütçe ayırdığını ve devletin büyük bir çaba harcayarak gelişmesini istediğine değinmiştir. Dispanser derneği başkanlığına Dr. Mustafa Göğüş getirilmiştir. Göğüş veremin etkisi ve bu etkinin korunma yollarından bahsetmiştir. Halkın bu korunmayı sağlayabilmesi için iktisadi, içtimai ve manevi moralin yüksek tutulması gerektiğinin bir gereklilik olduğunu açıklamıştır. Bu hastalık için mutlaka B.C.J aşısının olunmasının bir zorunlu olduğunu söylemiştir. Mustafa Göğüş, bu hastalıktaki dikkat edilmesi gereken diğer önemli husus verem tedavisinde hastanenin ne kadar başarılı olduğunun ve dış Panzerlerinin önemli olduğunu belirtmiştir (Gaziyurt, 16 Mart 1949: 1-3). Bu hastalık için dayanışma derneklerinin artışı hastaya ve devlete büyük bir destek sağlamaktadır.

6.2.6. Valinin Tayini

Gaziantep Vilayetine Vali olarak İstanbul Vali muavinlerinden Raif Tek tayin edilmiştir (Gaziantep, 24 Temmuz 1945: 1). Raif Tek'in İstanbul'da Vali muavinliği yaparken yeni görev olarak Gaziantep iline tayini halkı umutlandırmıştır. Çünkü şehrin daha da ilerleyeceğini düşünmüşlerdir (Gaziantep, 7 Ağustos 1945: 19). Raif Tek, Görevine başladıktan kısa bir süre sonra İçişleri bakanlığı kontrolü altında güney illerindeki sınır boyu meselesi hakkında görüşmeler yapmıştır. Gaziantep'in sosyal, ekonomik, siyasi yönünden gerekli yerlerden bilgi almıştır. Çalışmalarını en fazla ihtiyaç duyulan yöne çevirmiştir. Raif Tek, Gaziantep merkez işleriyle ilgilendikten sonra yönünü kaza ve köylere çevirmiştir. Buradaki ihtiyaçlar ile bizzat ilgilenerek halkın şikâyetlerini dinlemiştir (Gaziyurt, 1 Ekim 1948: 1). Raif Tek, Vilayette işlerini hallettikten sonra belirli bir aşamaya gelerek ikinci sınıf valiliğe terfi etmiştir. Asli maaşı 90 liradan 100 liraya çıkarılmıştır (Gaziyurt, 25 Eylül 1948: 1). Antep'te bulundukları kısa bir zaman içinde zor şartlar altında harp ve buhrana rağmen imar ve inşaat sahasında büyük başarılarla imzasını atarak halkın gönlünü kazanmıştır. Gaziantep'te bu süre içerisinde stadyum, aygır deposu ve numune evi yaptırmıştır. Gaziantep hava meydanında inşaatı bitirildikten sonra son düzenlemelerde yapılmakta olduğu belirtilmiş, hükümet binası inşaatının da yeni girişimlerle yapılmaya devam ettiği öğrenilerek halkı sevince boğmuştur (Yeni Gaziantep, 4 Ocak 1944: 1).

Beş yıl boyunca her türlü imkânı Gaziantep'e sağlamaya çalışan Raif Tek, yeni görev yeri olarak Çanakkale'ye atanmıştır. Yeni görev yerine gitmek için hazırlanmıştır. Gaziantep'te beş yıllık görev süresi içerisinde imar faaliyetlerine fazlasıyla önem vermiştir. Vali spor meydanı denilen eski çayırılık bugünkü vasfını almış ve istikbalin

stadyumunun temelleri atılmıştır. Gaziantep'te ilk defa okul binası olarak bir bina inşa olunmuş ve çamurdan çıkılmayan bazı yollar yapılmıştır. Köylere de okul binası yapılması faaliyetine hızla devam edilmiştir. Beş yıllık sıkıntılı bir harp döneminde daha sayılamayacak kadar birçok faaliyette bulunmuştur (Gaziantep, 22 Ağustos 1945: 1). Raif Tek dört yıl gibi bir süre Gaziantep'te valilik yapmış olsa da şehirde olumlu izler bırakmıştır.

6.3. Gaziantep Valisi İhsan Ecemiş (06.08.1949-13.02.1950)

İhsan Ecemiş, 1909 yılında Niğde'de doğmuştur. Babası: Abdürrahman Efendi, Annesi: Mulla Hanım'dır. 1926 yılında Niğde erkek ortaokulundan 15 Temmuz 1929 tarihinde Konya Lisesinden 10 Temmuz 1933 tarihinde Mülkiye mektebinden mezun olmuştur. İhsan Ecemiş'in, vakıf olduğu dil lisanı bulunmamaktadır. 1966 yılındaki Anayasa mahkemesi üyeliğinden sonra 1976 yılında emekliye ayrılmıştır. 1989 yılında ise vefat etmiştir.

6.3.1. İhsan Ecemiş'in Memuriyeti

İhsan Ecemiş, 13 Temmuz 1933 tarihinde Ankara Vilayeti maiyet memurluğunda aday olarak görev yapmıştır. Bu görevinde daha sonra asil memur olarak devam etmiştir. 19 Kasım 1936 tarihinde Develi Kaymakamlığına tayin olmuştur. Bu görevine 30 Ocak 1939 tarihine kadar sürdürmüştür. 27 Mart 1939 tarihine gelindiğinde Pınarbaşı Kaymakamlığına tayin edilmiştir. İhsan Ecemiş, 26 Nisan 1940 tarihinde Ürgüp Kaymakamlığına getirilmiştir. Bu görevindeki başarısından dolayı maaşı yükseltilmiştir. 16 Temmuz 1942 tarihinde Beytüşşebap Kaymakamlığına tayin edilmiştir. 5 Mart 1943 tarihine kadar devam etmiştir. Bu görevine bir süre devam ettikten sonra 16 Mart 1943 tarihinde Erzurum ilçesi Aşkale Kaymakamlığına getirilmiştir. 29 Temmuz 1943 tarihine kadar devam etmiş olan İhsan Ecemiş, 15 Temmuz 1943 tarihinde Üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliğine getirilmiştir. Buradaki başarısından dolayı maaşı yükseltilmiştir. Daha sonra 7 Kasım 1947 tarihinde İstanbul Vali Muavinliğine getirilmiştir (BCA, 30.11.1.0.194.29.11.07.11.1947:1). Burada maaşı 8000 kuruşa kadar yükseltilmiştir. 23 Temmuz 1949 tarihine kadar bu görevini devam ettirmiştir. 6 Temmuz 1949 tarihinde Gaziantep vali vekili daha sonra Gaziantep valisi olarak devam etmiştir. Gaziantep valiliğinden sonra 19 Ağustos 1950 tarihinde Bolu valiliğine tayini çıkmıştır. Bolu valisi olduktan sonra 5442 sayılı kanunla merkezde Müsteşar Muavinliği yapmıştır. Bu görevini 31 Ocak 1957 tarihine kadar devam ettirmiştir. 1957 yılında TBMM tarafından Danıştay üyeliğine 1960 yılında Danıştay

Dokuzuncu Daire Başkanlığına seçilmiştir. 1966 yılında ise Danıştay tarafından Anayasa Mahkemeliği Üyeliğine seçilmiştir (İBA, Ş.D.N: 2916).

Tablo. 6.3.1. İhsan Ecemiş'in Görevleri(İBA, Ş.D.N:2916)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Ankara Maiyet Memurluğu	1933-1936	2500	3 yıl
Develi Kaymakamlığı	1936-1939	4000	3 yıl
Pınarbaşı Kaymakamlığı	1939-1940	4000	1 yıl
Ürgüp Kaymakamlığı	1940-1942	4000+5000	2 yıl
Beytüşşebap Kaymakamlığı	1942-1943	5000	1 yıl
Erzurum İlçesi Aşkale Kaymakamlığı	1943-1943	5000	5 ay
Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişi	1943-1947	6000+7000	4 yıl
İstanbul Vali Muavinliği	1947-1949	7000+8000	2 yıl
Gaziantep Vali Vekili	1949-1949	8000	4 ay
Gaziantep Valisi	1949-1950	9000	5 ay
Bolu Valiliği	1950- 1953	9000	3 yıl
Müsteşar Muavinliği	1953-1957	1000	4 yıl

6.4. Gaziantep Valisi Rauf Cavit Kınay (13.09.1950 - 25.07.1951)

Rauf Cavit Kınay, 1901 yılında Bulgaristan Hasköy'de doğmuştur. Babası Mehmet Efendi, annesi Saadet hanımdır. Nüfusa kayıtlı olduğu yer Bursa'dır. Bulgaristan Hasköy'de ortaokul ve lise öğrenimini "pekiyi" derecesiyle başarılı bir şekilde tamamlamıştır. Raif Cavit Kınay, Fransızca ve Bulgarca dillerini iyi derecede bilmektedir. Rauf Cavit Kınay, memurluk, kaymakamlık, vekillik, valilik gibi birçok önemli görevlerde bulunmuştur. Rauf Cavit Kınay, başarılarından dolayı birçok takdirnameye layık görülmüştür. Bu takdirmelerinden ilki az bir masrafla Ezine'den köy kanunu ve köy teftişi ile yakından ilgilendiği için Çanakkale vilayeti tarafından takdirname ile ödüllendirilmiştir. Diğer bir takdirmesi, onuncu yıl bayramı nedeniyle göstermiş olduğu ilgiden dolayı vekiller heyetince Akhisar Kaymakamlığı dolayısıyla takdirnameye layık görülmüştür. Bu ödüllerin yanı sıra Mardin'de kaçakçılığı önleme yolunda atmış olduğu önemli adımlar neticesinde Mardin Valiliği tarafından takdirnameye layık görülmüştür. Yine Mardin valiliği tarafından sıtma hastalığı için göstermiş olduğu büyük mücadele sonucunda 500 lira ödül verilmiştir. Yine 1945 yılında sıtma hastalığı için teşkilata göstermiş olduğu yakın ilgi ve yardımları dolayısıyla tekrar nakdi bir mükâfat verilmiştir. Rauf Cavit Kınay, Nebahat Kınay ile

evlidir. Oğlu Erol Kınal, Kızı Emel Kınal olmak üzere iki çocuğu vardır (İBA, Ş.D.N:1270)

6.4.1. Rauf Cavit Kınay'ın Memuriyeti

Rauf Cavit Kınay'ın, yaptığı görevlere bakıldığında; 1 Kasım 1919 yılında Bursa evrak kalemi mukayyitliğine(Mukayyit: kayıt işlerini yapan kişi) getirilmiştir. Bu görevden ayrıldıktan hemen sonra 10 Kasım 1920 yılında Bursa Evrak Müdürlüğüne getirilmiştir. Bu görevinde uzun süre kalmayan Raif Cavit Kınay, 1920 yılında Gökçedağ nahiyesi müdürlüğüne getirilmiştir. Bu görevdeki başarısından dolayı ödüllendirilmiştir. Bu görevini icra ettikten sonra 14 Şubat 1921 yılında Boyabat kaymakamlığına getirilmiştir. 3 Aralık 1921 yılında Saray kaymakamlığına getirilmiştir. Ancak 30 Haziran 1922 yılında görevinden ayrılarak 8 Temmuz 1922 yılında Şile kaymakamlığına getirilmiştir. Daha sonra 8 Haziran 1926 yılında Zaruşat kaymakamlığına getirilmiştir. Bu görevindeki başarısından dolayı maaşı sürekli yükseltilmiştir.

8 Kasım 1927 yılında Ezine kaymakamlığına getirildi buradaki başarısından dolayı maaşında büyük bir artış yapılmıştır. 2 Eylül 1933 yılında Akhisar kaymakamlığına başlamıştır. 19 Mart 1936 yılında Üçüncü Sınıf Mülki Müfettişliğine başlamıştır. 30 Mayıs 1939 yılına kadar devam etmiştir. Daha sonra 30 Mayıs 1939 yılında Memurlar ve M. Umum Müdür Muavinliğine getirilmiştir. 24 Ocak 1941 yılında Malatya Vali Muavinliğine getirilmiştir. 20 Mayıs 1941 yılında Eskişehir Vali Muavinliğine getirilmiştir. 8 Aralık 1941 yılında Çoruh Vekil Valiliğine getirilmiştir. Alınan kararname ile 1 Şubat 1944 yılında Çoruh Valiliğine getirilmiştir. 7 Temmuz 1944 yılında 9000 kuruş maaşla Mardin Valiliğine getirilmiştir (BCA,30.18.1.2.105.48.13,07.07.1944:1). 23 Ekim 1945 yılında Tokat Valiliğine getirilmiştir. Tokat'ta ki başarılı faaliyetlerinden dolayı maaşı sürekli yükseltilmiştir. 31 Ocak 1948 yılında Kırşehir Valiliğine getirilmiştir. 6 Temmuz 1949 yılında Merkez Valiliğine getirilmiştir. Daha sonra 14 Nisan 1950 yılında Muğla Valiliğine getirilmiştir (BCA,30.18.1.2.122.129.10,30.03.1950:1). 2 Eylül 1950 yılına kadar bu görevini devam ettirdikten sonra 13 Eylül 1950 yılında Gaziantep Valiliğine başlamıştır. Burada bir yıl kadar devam ettikten sonra 4 Temmuz 1951 yılında Tunceli Valiliğine başlamıştır. 5 Şubat 1952 yılına kadar bu görevini devam ettirdikten sonra 8 Ocak 1952 yılında 875 kuruş maaşla İller Bankası Yönetim Kurulu üyeliğine başlamıştır. Bu görevini de 10 Marta kadar devam ettirmiştir.

Tablo. 6.4.1. Rauf Cavit Kınay'ın Görevleri (İBA, Ş.D.N:1270)

Görevi	Görev Yılı	Maaşı	Görev Süresi
Bursa Evrak Kalemi Mukayyitliğine	1919-1920	700	1 yıl
Bursa Evrak Müdürlüğü	1920-1920	800	-
Gökçedağ Nahiyesi Müdürlüğü	1920-1921	1000+1200	1 yıl
Boyabat Kaymakamlığı	1921-1921	3000	11 ay
Saray Kaymakamlığı	1921-1922	3000	1 yıl
Şile Kaymakamlığı	1922-1926	3000	4 yıl
Zaruşat kaymakamlığı	1926-1927	3000+3500	1 yıl
Ezine Kaymakamlığı	1927-1933	3500+4500	6 yıl
Akhisar Kaymakamlığı	1933+1936	4500+5500	3 yıl
Üçüncü Sınıf Mülki Müfettişliği	1936-1939	5500	3 yıl

Memurlar ve M. Umum Müdür Muavinliği	1939-1941	8000	2 yıl
Malatya Vali Muavinliği	1941-1941	8000	5 ay
Eskişehir Vali Muavinliği	1941-1941	8000	8 ay
Çoruh Vekil Valiliği	1941-1944	9000	3 yıl
Mardin Valiliği	1944-1945	9000	1 yıl
Tokat Valiliği	1945-1947	9000+10.000	2 yıl
Kırşehir Valiliği	1948-1949	10.000+12.500	1 yıl
Merkez Valiliği	1949-1950	12.500	1 yıl
Muğla Valiliği	1950-1950	12.500	6 ay
Gaziantep Valiliği	1950-1951	12.500	11 ay
Tunceli Valiliği	1951-1952	12.500	1 yıl
İller Bankası Yönetim Kurulu üyeliğine	1952-1953	875	1 yıl

7. SONUÇ

“Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri (1923-1950)” adlı bu çalışmada, 1923-1950 yılları arasında görev yapan Gaziantep Valilerinin biyografileri ve faaliyetleri kronolojik sıralamaya göre ele alınarak incelenmiştir. 1923 ile 1950 arasında Gaziantep’te toplam on bir Vali görev yapmıştır. Bu on bir validen bazıları aktif bazıları ise pasif olarak faaliyette bulunmuşlardır. Valilerin faaliyetleri genel olarak ekonomi, siyasi, tarım-hayvancılık, eğitim ve kültür faaliyetleri olmak üzere beş bölüme ayrılarak incelenmiştir. Bu alanlarda aktif olarak görev yapan valiler; Nazmi Toker, Akif İyidoğan, Ali Rıza Çevik, Şefik Bicioğlu, Burhaneddin Teker, Raif Tek, özellikle şehrin imar ve ekonomik faaliyetleri üzerinde durarak Gaziantep’te birçok faaliyette bulunmuşlardır. Diğer valiler ise kısa süreliğine valilik görevinde bulunduğu için adı sayılan valiler kadar aktif olmamışlardır.

1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile Gaziantep’in ilk valisi olan Hüseyin Hüsnü Çakır, savaşın şehirde bıraktığı olumsuz etkilerden kurtarmak için fazlasıyla çalışmıştır. Kısa dönemde şehri savaşın olumsuz etkilerinden kurtarıp yaralarını sarmaya başlamıştır. Yıkılan okulları, evleri, bozulan yolları dönemin bütçesine uygun bir şekilde para ayırarak tamir ettirmiş şehri bayındırlık hale getirmek için çaba sarf etmiştir. 1925- 1930 yılları arasında görev yapan Talat Öncel, Hüseyin Hüsnü Çakır’ın kaldığı yerden şehri geliştirmeye devam etmiştir. En aktif valilerden olan ve 1930-1932 yılları arasında görev yapan Nazmi Toker, Gaziantep’te imar faaliyetlerinde olduğu kadar diğer illerde de başarısını kanıtlamış, hatta Kayseri’de görev yaptığı süre zarfında imar alanındaki başarısından dolayı “şehrin planını bastonuyla çizen vali” olarak ün kazanmıştır. Nazmi Toker’den sonra 1932-1935 Gaziantep’e tayin olan Ali Akif İyidoğan, Akif İyidoğan, Gaziantep’te valilik görevine başladıktan sonra siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan şehri geliştirmiştir. Burada mesleki alandaki yetkinliği ve iş ahlakına verdiği önem daha çok tanınmasını sağlamış ve başarılarla kademe kademe ulaşmıştır. Gaziantep’teki valiliği sırasında yaptığı icraatlar sayesinde, şehirde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu sebepten dolayı da halkın gönlünde büyük bir yer edinmiştir.

1935-1939 yılları arasında görev yapan Ali Rıza Çevik, eğitime fazlasıyla önem vermiş olup diğer valilere göre oldukça fazla bütçe ayırmıştır. İhtiyaçları bizzat yerinde kontrol etmiştir. Halk ile bizzat iletişimde bulunmuş ve alçakgönüllülüğünü ispatlamıştır. Ali Rıza Çevik, halktan biri olmayı başaran ve halkın gönlünde taht kuran ender valilerden olmuştur. Daha sonra 1939-1939 yılında başlayan ve aynı yıl içerisinde görevine son verilen Şefik Bicioğlu vardır. Şefik Bicioğlu, yaptığı kısa dönem valilik sürecinde şehri çağdaşlaştırma yolunda faaliyetlerde bulunmuştur. Bu kısa dönem valilikten sonra 1939-1941 yılları arasında Cavit Ünver tayin edilmiştir. Cavit Ünver, merkezden çok kaza ve köylere yoğunlaşarak bizzat kaza ve köyleri teftiş etmiştir. Buradaki köylü ve çiftçilere ekonomik yardımda bulunarak ekonomiyi canlandırmayı amaç edinmiştir. Çiftçi ve köylülere tarla ve tohum yardımında bulunmuştur. Üç yıl gibi bir dönem valilik görevini sürdürdükten sonra yerini 1941-1945 yılına kadar Burhaneddin Teker’e devretmiştir. Burhaneddin Teker, önceki valilerin yapmış oldukları çalışmalardan sonra devralan Burhaneddin Teker, iase durumuyla yakından ilgilenerek yarım kalan hastane, okul, Pazar inşaatlarını tamamlattır. 1945-1949 yılları arasında görev yapan Raif Tek, sınır meseleleri ile yakından ilgilenerek sonuca ulaştırmıştır. Tarım Kredi ve Satış Kooperatifleri, Zirai Kombinaları ve Devlet Ziraat

İşletmesi kurdurtarak çiftçi ve köylüye destek arttırmıştır. Bunların yanı sıra Raif Tek Sanayi alanına oldukça ağırlık vermiştir. 1949-1950 yılları arasında görev yapmış olan İhsan Ecemiş'in Gaziantep'teki görevi esnasında yapmış oldukları veriye ulaşılamamıştır. 1923 ile 1950 yılları arasında görev yapmış olan on bir valinin eğitim durumlarına bakıldığı zaman birçoğu mülkiye mezunu olduğu görülmektedir. Valiler içerisinde valilik görevi dışında Milletvekili, Bakan, Kaymakam, Dâhiliye Müdürü, Müfettiş, Zabit Vekilliği, Yazı İşleri Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı ve Vali Muavinliği olmak üzere mesleki durumları çeşitlilik göstermiştir. Görüldü üzere Valiler Valilik görevine başlamadan önce çeşitli mesleklerde faaliyet göstermişlerdir. Bazı valiler Valilik görevini icra ettikten sonra eski görevlerine tekrar dönerek devam etmiş ve buradan emekliye ayrılmışlardır. 1923- 1950 yılları arasında Gaziantep'te görev yapan Valiler siyasi başarıları, yaşam şekilleri, yetiştirilme tarzları, eğitim süreçleri ve Gaziantep'teki azimli çalışmalarından dolayı adını tarihe yazdıran önemli valiler arasında yerlerini almışlardır. Her valinin mesleki yetkinliği ve iş ahlakı onları başarıya götürmüştür. Valilerin başarıları tanınmalarına ve Gaziantep halkının gönlünde yer edinmelerini sağlamıştır. Her vali döneminde yapmış olduğu siyasi, ekonomik, kültürel, eğitim alanındaki faaliyetleri şehri kademe kademe kalkındırmıştır. Gaziantep'te 1923-1950 yılları arasında görev yapmış olan valiler, her biri kendi döneminde şehri çağdaşlaştırmayı ve geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Kısa biz zaman diliminde olmasa da hedeflerine ulaşmışlardır. Her bir vali kendi döneminde yeni bir gelişim dönemi başlatmıştır. Yenilikçi ve gelişim ruhlu olan Gaziantep valileri, bu gelişim ruhunu Gaziantep'e aşılamaı başarmışlardır. Büyük bir özveri ile yetiştirilen yukarıda ismi belirtilen valiler, her koşulda büyük bir fedakârlıkla hizmet etmeye koşullanmış valilerdir. Şartlar her ne zorlukta olursa olsun görevlerini layıkıyla yerine getirmişlerdi.

KAYNAKLAR

A-Arşiv Belgeleri**Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA)**

BCA,30.18.1.1.7.33:11,16.9.1923-1.
BCA, 30.10.0.0.151.69.11, 19.4.1924-1.
BCA,30.18.1.1,11.55.14,12.11.1924-1.
BCA, 030.10,142.17.1-1.
BCA, 30.18.1.2.58.74.17,1935-1.
BCA, 30.18.1.2.56.52.20,1936-1.
BCA, 67.65.14.30.18.1.2, 31.07.1936-1.
BCA,30.11.0.1.101.2.2,15.01.1936-1.
BCA,30.11.1.0.109.43.2,13.12.1936-1.
BCA,30.1.2.75.49.1,04.06.1937-1.
BCA,30.18.1.2.86.13.4,20.02.1939-1.
BCA,30.11.1.0.132.24.18,13.07.1939-1.
BCA,30.18.1.2.86.13.4,20.02.1939-1.
BCA,30.18.1.2.89.119.19,24.11.1939-1.
BCA,30.18.1.2.95.60.15,10.07.1941-1.
BCA,30.18.1.2.98.44.17,20.05.1942-1.
BCA,30.18.1.2.97.117.19,10.02.1942-1.
BCA,30.18.1.2.105.48.13,07.07.1944-1.
BCA,30.18.1.2.108.47.8,27.07.1945-1.
BCA,108.48.2.30.18.1.2,08.08.1945-1.
BCA,30.11.1.0.194.29.11,07.11.1947-1.
BCA,30.18.1.2.122.129.10,30.03.1950-1.
BCA,30.18.1.2.133.65.4,17.08.1953-1.
BCA, 317.10.5.30.11.1.0:28.02.1966-1.

İçişleri Bakanlığı Sicil Arşivi

Dosya No.192.
Dosya No.917.
Dosya No: 920
Dosya No: 929
Dosya No:1270
Dosya No:1533
Dosya No: 1636
Dosya No: 1967
Dosya No: 2308
Dosya No: 2430
Dosya No:2916

B-Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi (Milletvekilleri ve Şahsi Dosya Numaraları)

TBMM Arşivi, Tercüme-i Hal Kâğıdı, ŞDN: 192.
TBMM Arşivi, Tercüme-i Hal Kâğıdı, ŞDN:1079.
TBMM Arşivi, Tercüme-i Hal Kâğıdı, ŞDN:1424

C-Sürelî Yayınlar

Gaziantep Gazetesi, 1930. “Valinin Tayini ve İmar Faliyetleri,” 24 Kasım.

- Gaziantep Gazetesi, 1930. "Dönemin Ekonomisi," 25 Eylül.
- Gaziantep Gazetesi, 1930. "Sıhhi Meclis," 22 Aralık.
- Gaziantep Gazetesi, 1930. "Vali Bey Teftişe Çıktı," 10 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1931. "Şehrin Gelişimi Üzerine Demeci," 8 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1931. "Vali Beyefendi," 18 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1931. "Valinin İmar Faaliyetleri," 16 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1931. "Yerli Üretimi Teşvik," 20 Ağustos.
- Gaziantep Gazetesi, 1931. "Yerli Malı Sergisi," 27 Ağustos.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Valinin İzahatı," 19 Gaziantep Gazetesi, 24 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Vali Beyefendi Besni'ye teftiş etti" 14 Nisan.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Vali Vekâleti Mektupçumuz Tarafından İfa Olunuyor" 18 Ağustos.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Vali Beyefendinin Teftişleri," 5 Eylül.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Vali Beyefendi Tarafından Merasimle Açıldı," 17 Ekim.
- Gaziantep Gazetesi, 1932. "Vali Beyefendi Terfi Ettiler," 30 Kasım.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendinin Konferansları," 16 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vilayet Meclisi Umumisinin Küşadı Münasebetiyle Vali beyefendi Tarafından Okunan İzahname," 6 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Yollar," 9 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vilayet Meclisi Umumisinin Küşadı Münasebetiyle İzahname" 10 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendinin Konferansları" 16 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendi Geliyor," 5 Nisan.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendi Cingife Nahiyesini Teftiş Ettiler," 11 Mayıs.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendi Yeni Kazaları Teftiş Etti," 15 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vilayete Bağlı Teftişleri," 6 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1933. "Vali Beyefendinin Mühim Bir Muvaffakiyeti," 30 Kasım.
- Gaziantep Gazetesi, 1934. "Vali beyefendi Ankara'dan avdet buyurdular," 5 Nisan.
- Gaziantep Gazetesi, 1934. "Şehri Teftişleri," 24 Mayıs.
- Gaziantep Gazetesi, 1934. "Vali Beyefendi Numune Köylerinde," 13 Ağustos.
- Gaziantep Gazetesi, 1935. "Vilayette bir yılda ne işler yapıldı," 16 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1935. "Valimiz Değişiyor mu," 13 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1935. "Şehre Geliyor," 27 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1935. "İlbayımız Gidiyor," 4 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1935. "Şehrin İmar İşleri," 1 Ağustos,
- Gaziantep Gazetesi, 1936. "Eğitimin Gelişimi," 3 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. "Vilayet-i Umumi Meclisi," 19 Şubat.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. "Maden İşletmeleri," 5 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. "Valimizin il işleri Hakkında Gazetemize Demeci," 14 Mayıs.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. Ali Rıza Çevik'in Ziyaretleri," 8 Ekim.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. "Dokumacılık Üzerine Faaliyetleri," 29 Ekim.
- Gaziantep Gazetesi, 1937. "Eğitimin Kazalarda Artışı," 3 Aralık.
- Gaziantep Gazetesi, 1938. "Vilayetin Bütçe Meselesi," 7 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1938. "Spor Faaliyetleri," 28 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1938. 23 Eylül.
- Gaziantep Gazetesi, 1938. "Vekiller Heyetinde Değişiklik" 30 Aralık.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Vilayet Bütçesi," 24 Şubat,
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Hususi İdare," 7 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Umumi Meclis," 10 Şubat.

- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Köy Kanunu," 25 Aralık.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Halk Evinin Eğitime Katkıları," 1 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Valinin Memleket İle İlgili İzahları," 15 Ocak.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Yeni Valimiz Sayın Şefik Bicioğlu Yakında Geliyor," 24 Şubat.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Sayın Şefik Bicioğlu Şehrimizde," 3 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Halkevi Konferansları," 31 Mart.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Sayın Valimiz Dâhiliye Vekâleti Müsteşar Muavinliğine Tayin Edildi," 19 Mayıs
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Eski Valimiz B. Şefik Bicioğlu Ankara'ya gitti," 9 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Valinin Tayini," 16 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Genelgenin Halkın İşlerine Faydaları," 23 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Köy Kanunu Hasat Dönemi," 7 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Gümrük Muhafaza Binası İnşası," 15 Eylül.
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Kazaları ve Köyleri Gezileri," 18 Ağustos
- Gaziantep Gazetesi, 1939. "Şehrimizde Milli Eğitim Hareketleri," 29 Ekim.
- Gaziantep Gazetesi, 3 Mayıs 1941 Cumartesi, Yıl 1, Sayı 51, 1.
- Gaziantep Gazetesi, 12 Nisan 1941 Cumartesi, Yıl 1, Sayı 48, 1.
- Gaziantep Gazetesi, 19 Nisan 1941 Cumartesi, Yıl 1, Sayı 49, 1.
- Gaziantep Gazetesi, 3 Mayıs 1941 Cumartesi, Yıl 1, Sayı 51, 1
- Gaziantep Gazetesi, 1941. "Valimizin Teftişleri," 7 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1941. "İmar Faaliyetleri," 14 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1941. "Vali Geliyor mu," 28 Haziran.
- Gaziantep Gazetesi, 1941. 12 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1941. "Kazaları Ziyareti," 2 Ağustos
- Gaziantep Gazetesi, 1945. "İlimiz Valiliğine Raif Tek mi Tayin Ediliyor," 24 Temmuz.
- Gaziantep Gazetesi, 1945. "İlimiz Valiliğine Raif Tek Tayin Edildi," 7 Ağustos
- Gaziantep Gazetesi, 1945. "Valinin Tayini," 22 Ağustos
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Sayın Valimizin Gazetemize Kıymetli Beyanatları," 16 Şubat.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimiz Takdir Edildi," 19 Şubat.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimizin Konferansları," 13 Nisan.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valinin Halkevi Konferansları," 23 Nisan
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimiz Gazetemize Demeçte Bulundu," 27 Nisan
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimizin Teftişleri," 7 Mayıs
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Sayın Vali Gaziantep," 18 Haziran.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Sayın Vali İle Bir Mülakat," 25 Haziran.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimiz Çiftçi ve Halkla Konuştu," 23 Temmuz.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1942. "Valimizin Beyanâtı Şükranı Layıktır," 10 Ağustos
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "Valimizin Teftişleri," 18 Ocak.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "Valimizin Teşebbüslerini Müspet Cevap Verildi," 21 Ocak.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "İaşe Darlığını Önlemek İçin Valimiz Çiftçilerle Görüştü, Fakir halka yardımlar için tedbirler alınıyor," 20 Nisan.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "Valimiz Kilisi Teftiş Etiler," 30 Nisan.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. 15 Ekim.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "Şehrin İmarı Ve Güzelleşmesi için Bir Cemiyet Kuruluyor," 30 Kasım.
- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1943. "Ulusal Ekonomi," 14 Aralık.

- Yeni Gaziantep Gazetesi, 1944. "Gaziantep'e Tayini", 4 Ocak.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 24 Ocak 1944.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 1944. "Valiye'nin İmar Hareketleri Hakkında Valimizin Beyanatı," 13 Haziran.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 1944. "Eğitim Üzerine Demeci," 22 Eylül.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 1944. "İmar Faaliyetleri Hakkında Demeci," 17 Ekim.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 1945. "Valimizin İl İşleri Hakkındaki Demeci," 24 Temmuz.
 Yeni Gaziantep Gazetesi, 1946. 29 Ekim.
 Gaziyurt Gazetesi, 1948. "Valimizin İlimize Ait Ulus Gazetesi Muhabirine Beyanatı," 19 Ağustos
 Gaziyurt Gazetesi, 1948. "Valinin Demeci," 25 Eylül.
 Gaziyurt Gazetesi, 1948. " Sayın Valimiz Raif Tek Ankara'dan Döndü," 1 Ekim.
 Gaziyurt Gazetesi, 1948. "Raif Tek'in Nizip'te İmar Faaliyetleri," 1 Kasım.
 Gaziyurt Gazetesi, 1948. "Hububat İhtiyaçlarının Karşıllanması," 22 Aralık.
 Gaziyurt Gazetesi, 1949. "Hububat Yardımı," 4 Ocak.
 Gaziyurt Gazetesi, 1949. "İdare Hukuk ve Umumi Meclis Faaliyetleri," 16 Şubat.
 Gaziyurt Gazetesi, 1949. "Verem Savaş Derneği," 16 Mart.
 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, T.C. Resmî Gazete, Cilt 30, 1949, sayfa 2221
 5442 İl İdaresi Kanunu, T.C. Resmî Gazete, Cilt 30, 1949, sayfa 2223.
 Gazi Ayıntap Gazetesi, 1930. "Besni Kazasını Gezisi," 18 Eylül.
 Açık söz Gazetesi, 1936. "Gaziantep'te Fıstık Hâsılatı," 2 Temmuz.

D-Yıllıklar

- Gaziantep İl Yıllığı 1968, Ayyıldız Matbaası 1969.
 Gaziantep 1973 İl Yıllığı, Cumhuriyet'in 50. Yılında Gaziantep.

E- Kitaplar

- AHMAD, F., 1992, Demokrasi Sürecinde Türkiye, Hil Yayınları, İstanbul, 480.
 AL, H., 2013, Kamu Yönetimi, Değişim Yayınları, İstanbul, 341.
 ALDAN, M., 1990, İz Bırakan Mülki İdare Amirleri, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 557.
 BAYKAL, B. , 1981, Tarih Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 208.
 BIYIKLIOĞLU, T., 1992, Trakya'da Millî Mücadele(I), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 566.
 BALTAOĞLU, A. G., 1998, Atatürk Dönemi Valileri, Ocak Yayınları, Ankara, 416.
 ÇANKAYA, A., 1968, Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi Ve Mülkiyeliler(IV), Mars Matbaası, Ankara, 1204-1794.
 ÇELEBİ, K., 2013, Cihannüma, Kültür Yayınları, İstanbul, 869.
 ÇELENK, , 1997, Hatay'ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları, Gazeteciler Cemiyeti Yayınevi, Antakya, 210.
 ÇİFTÇİ, A. E., 2013, İstiklal Harbinde Bir Antep Vardı. (Gaziantep Tarihi 2), Damla Matbaası, Gaziantep, 272.
 DOĞAN, O., 2013, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi(XIX-XX. Yüzyıl Türkiye Tarihi), 1. Baskı, Beta yayınevi, İstanbul, 309.
 ERDAHA, K., 1997, Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler, Remzi Kitapevi Yayınları, Isparta, 455.
 YELKEN, H., 2019, Gaziantep'liler Gezi Rehberi, Gazi Kültür A.Ş. Yayınları, Gaziantep 260.

- GÖĞÜŞ, M. O., 1997, İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep, Cihan Ofset Yayınevi, Gaziantep, 410.
- GÖĞÜŞ, K., GÜZELBEY, C., KUTLUĞ, Y., DANIŞMAN, Z., GÜZELHAN, M., GÖĞÜŞ, M. O., 1962, Her Yönüyle Gaziantep'i Tanıyoruz Bu Kentin Dünyü ve Bugünü, Yeni Matbaa, 589.
- GÖMEÇ, , 1989, Milli Mücadelede Gaziantep, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 116.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Ş., KİLİ, , 1982, Türk Anayasa Metinleri (1839-1980), 2.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 334.
- GÜNDÜZ, T., 2012, Osmanlı Teşkilat Tarihi(I), Grafiker Yayınları, Ankara, 400.
- GÜNDAY, M., 2017,İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 688.
- HATİPOĞLU, ,2018, “Gaziantep Valisi Akif İyidoğan’ın 1934 yılında Antakya Ziyareti” Tarihten Günümüze Ayıntab–Gaziantep,Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları-23, Ankara,1576.
- HEPER, M., 1985, 19.yy da Osmanlı Bürokrasisi, Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 248.
- KARATEPE, Ş., 1997, Tek Parti Dönemi, İz Yayıncılık, İstanbul, 111.
- KOÇAK, M., 2002, Siyasal Partiler ve Türkiye’de Siyasi Parti Yasakları, Turhan Kitabevi, Ankara, 285.
- LEWIS B., (Çev.:Metin Kıratlı), 1993, Modern Türkiye'nin Doğuşu,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 694.
- ORHUN, H., KASAROĞLU, C., BELEK, M., ATAKUL, K., 1969, 50 Ünlü Vali Meşhur Valiler,İçişleri Bakanlığı Merkez Valileri Bürosu Yayınları, 628.
- ORTAYLI, İ., 2008, Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi III. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara, 592.
- ORTAYLI, İ., 2000, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan Yayıncılık, İstanbul, 240.
- ÖZBUDUN, E.,1992, 1921 Anayasası, Atatürk Araştırması Merkezi Yayınları, Ankara, 84.
- ÖZVAR, E., BİLGİN, A., 2008,Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi, Forart Basımevi, İstanbul, 464.
- ÖZTÜRK, A., 1994, Milli Mücadele’de Antep, Geçit Yayınları, Kayseri, 218.
- ÖZ, E.,1992, Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 244.
- PEKDOĞAN, C., 1998,Gaziayıntab İktisat Mintıkası Kongresi, Meslek Hayatının 25. Yılında Prof. Dr. Abdulhaluk M. Çay Armağanı (2), Ankara.
- PAMUK, B., 2009, Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 360.
- SOLMAZ, M., 1983, Atatürk Gaziantep’te,Eko Matbaası (2), İstanbul, 168.
- ŞENGÜL, R., 2011, Yerel Yönetimler, (2), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 290.
- ŞIVGIN, H., 2014, Güney Cephesinin Değerlendirilmesi, Türk İstiklal Harbinde Kuvay-ı Milliye, Düzenli Ordu ve Cephele, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 67.
- TEZEL, Y. , 2015, Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (I), İstanbul, 712.
- ÖZBAY, İ., KESKİN, A., 2009, Türk İstiklal Harbi IV Güney Cephesi, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 347.
- 2010, TBMM Albümü 1929-1950, Cilt:1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, 1912.
- ÜNAL, M. A., 1997, Osmanlı Müesseseleri Tarihi, Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta, 232.

- ÜNLER, A. N., 1969, Gaziantep Savunması, Kardeş Matbaası, İstanbul, 304.
- ÜZEL, , 1952, Gaziantep Savaşının İç Yüzü, Doğu Ltd o. Matbaası, Ankara, 344.
- YAYMAN, H., 2008, Türkiye'nin İdari Reform Tarihi, Turhan Kitapevi, Ankara, 354.
- Yurt Ansiklopedisi, 1982, Türkiye İlinin Dünyü, Bugünü, Yarını(V) Gaziantep, Anadolu Yayıncılık. İstanbul.
- 17863 sayılı, 9 Ekim 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası kanunu, Cilt:22.

F- Makale ve Tezler

- AYSAL, N., 2015, "Çanakkale Muharebeleri'nde Sağlık Hizmetleri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan 2015), Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, s 267-297
- DURMA, A., 2021, "Cumhuriyetin Amasya Valileri," s 145.
- BOZTEPE, M., 2015, "Valilerin 'Siyasi Yürütme Sıfatı ve Bu Çerçevede Bürokrat-Siyasetçi İlişkisi Üzerine Bir Analiz," Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s 69.
- CEVİZLİLER, E., AKBULUT, , 2019, "Lozan Barış Konferansı'nda Kapitülasyonlar Meselesi ve İsmet Paşa," Atatürk Araştırma Dergisi, 161-193.
- ÇABUK, , 2015, "Vali-Belediye Başkanı Nazmi Toker Dönemi (1932-1936) Kayseri Kentinin Biçimlenişi," Atatürk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, s 81-92.
- ÇİÇEK, Y., 2014, "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler," Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s 53-64.
- DEĞİRMENDERE, M.2019, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Valilerin Çalışma Hayatı üzerine Bir İnceleme (Hüdavendigar Vilayeti Örneği 1839-1908)," Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, s 525-541.
- DEMİRTAŞ, B., 2008, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler," Akademik Bakış Dergisi, s 155-176.
- DOĞAN, Z., ARSLAN, , BERKMAN, A.N., 2015, "Türkiye'de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış," Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi s 29-41.
- ERTÜRK K.N., 2007, "Cumhuriyet Döneminde Toprağa Dayalı Örgütlenme: İl Yönetimi Sisteminin Kuruluşu," Memleket Siyaset Yönetimi, s 21.
- HENDEN, H.B., 2005, "Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi," Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, s 48-66.
- KARABEYESER, M, KARADAYI YENİCE T., 2019, "Gaziantep Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları, Mimarlık planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Derlemeler," s 110.
- KIRILMAZ, H., KILIÇ KIRILMAZ, , 2014 "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Kamu Yönetimi: Anayasal Sistem, Yönetim Yapısı, Bürokrasi ve Reform Uygulamaları," Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s 25-41.
- KİRMAN, E., 2006, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim dalı, "Çok Partili Döneme Geçiş Süreci Ve Türk Siyasal Kültüründe Muhalefet Olgusunun Gelişimi (1946-1950),"Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim dalı, Isparta.
- KÖKSAL, C.,2015, "Türkiye'de, ABD 'de ve Fransa'da Valilik Sistemleri ve İç Güvenlik Yönetiminde Valilerin Rolü," Türk İdare Dergisi, s 85-120.
- KIZILTAN, Y., 2006, "I.Meşrutiyetin İlanı ve İlk Osmanlı Meclis-i Mebusanı," Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, s 251-272.

- MAHMUTOĞLU, A., 2011, "Türkiye’de Merkezi Yönetim- Yerel Yönetimler- Mülki İdare İlişkisinin Geleceği," Türk İdare Dergisi, s 141-153.
- PARLAK, B, CANER, D. K., 2018, "Türkiye’de Mevcut İl Yönetimi ve İlçe Yönetimi: Tarihsel ve Yapısal Bir İnceleme," Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, s 42-52.
- PARLAK KALKAN, G., 2015, "Gaziantep Adı Üzerine," Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, s 101-107.
- ÖZLÜ, Z.,Y., 2017, "Gaziantep’in 1923-1938 Yılları Arasında Ekonomik ve Bayındırlık Alanındaki Faaliyetleri," Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, s 339-342.
- TİMUR, T., T., 2009, "Mekteb-i Mülkiye, Modernleşme ve Özgürlük Kavgası (1859-1923)," Mülkiye Dergisi, s 181-218.
- TOPUZ, H., 2007, "Cumhuriyet Dönemi Ekonomisinde Tarımsal Yapının İncelenmesi(1923-1950)," Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s 377-390.
- ARSLANBÜKEN, K., 2019, "Sivas Valileri (1848-1878),"Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, s 216.
- ALTINOK, ,2014"Atatürk Dönemi Sinop Valileri (1923-1938)," Doktora Tezi, Ondokuz mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, s 325.
- AY, M., 2018, "Türkiye’de Valilik Müessesesi,"Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, s 150.
- APAN, Ahmet, 2014,"Türkiye’de Mülki İdare: Tarihsel Gelişimi ve İşlevsel Dönüşümü," Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı, s 376.
- BALTAOĞLU, A., G., 1992, "Atatürk Dönemi Valileri," Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s 394.
- BAŞBUĞ, O., Turgut Özal Üniversitesi 2014, "Tek Parti Hükümetleri Döneminde (1923-1950) Valilerin Profilleri Üzerine Bir Değerlendirme, Mülki İdare Sisteminin, Eğitim ve Sosyal Alanda Yapılan İnkılapların Yerleştirilmesi ve Parti Devlet Bütünleşmesiyle Beraber Toplumu Dönüştürmede Rolü ve Katkısı,"Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, s 150.
- BULAN, , 2019, "Türkiye’de Hayvancılık(1923-1950)," Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim dalı, s 231.
- ÇİL, Hikmet, 2027, "Tanzimat Döneminde Türkiye’de Valilik Kurumu (1839-1876),"Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s 161.
- EFE, A.,2015, "Antep Savunması: Bir Albayın Hatıratı," Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, s 221-253.
- GÜRKAN, A.,2014, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Gaziantep'teki faaliyetleri (1939-1950)", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2004, 80; Metin Kopar, CHP Teftiş Raporlarına Göre II. Dünya Savaşı Yıllarında Gaziantep," Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s 239.
- İNAL, Y., C., 2012, "Mülki İdare Amirlerinin Mahalli İdareler Üzerindeki İdari Vesayet Yetkileri," Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim dalı, s 151.

- KILIÇ, , 2005, “1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa,” Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Anabilim Dalı, s 99-111.
- SELÇUK, H., 2014, “Yerel Yönetimler ve İdari Vesayet”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, s 129.
- TUNCER, ,2014, “İdari Teşkilat Işığında Osmanlı Devletinde Eyalet Sistemi,”Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s 187.
- UZEL, A., , 2018, “Mülki İdarenin Geleceğine İlişkin Merkez Valilerinin Görüş ve Yaklaşımları Üzerine Bir İnceleme,” Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, s 180.
- ULUCAK, B.,2010, “Türkiye’de Mülki İdare Sistemi ve Sistemin Güncel Sorunları,” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,s 148.
- YETER, T., N., 2019, “XII-XVI. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Gaziantep Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri,”Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, s 231.
- YÜCEBAŞ, F.,2018, “Cumhuriyet Döneminde Güneydoğu Anadolu (Gaziantep-Mardin-Urfa)’ya Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımlar (1923-1950),” Doktora Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, s 432.

G-Ansiklopediler

- Temel Britannica Ansiklopedisi, 1992, Cilt 7. s 350.
- KILIÇ, Ü., 1988, “Vali,” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, s 559.
- Devrim, H.,1974, “Vali Rıfat Talat Öncel Biyografisi,” Türkiye Ansiklopedisi, s 371.

EKLER

EK 1. Burhaneddin Teker'in vilayet işleri hakkındaki vermiş olduğu demeç (Gaziantep Gazetesi 23 Ocak 1945)

İdare Yeri:
HALKEVİ BİNASINDA
Müraعاتlar İdareye Yapılır.
Yazılmayan yazı geri verilmez

Yeni Gaziantep

Salı ve Cuma Günleri Çıkar Siyasî ve İktisadî Gazete

Yıl 5 Sayı 400 23 Ocak 1945 Salı Nüshası 6 Kuruluş

BAKANLAR KURULUNDA

945 yılı bütçesi görüşüldü

Ankara-22 (A.A.) Bakanlar Kurulu bugün saat 15 de Başbakanlıkta Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun başkanlığında toplanmış ve önümüzdeki mali yılın bütçesi için iki haftadır başlayan konuşmalara bugün de devam etmiştir. Bu bütçe mali yılın değişmesi dolayısıyla yedi aylık bütçe olacaktır.

Devlet Tahvilleri ve Ulusumuz

Ali Nadi ÜNLER

Üçüncü tertip 35 milyon liralık milli müdafaa tahvilleri, 10 milyon liralık devlet demiryolları tahvilleri 15 Ocaktan itibaren satışa çıkarılmıştır. Milli Müdafaa tahvillerinin karışığı ordunun fevkalâde ihtiyaçlarına sarf edilecek, demiryolları tahvillerinin tutarı da Diyarbakır ve Elazığ'dan İran ve Irak hudutlarına giden demiryollarımıza

S. Valimizin Vilâyet işleri hakkındaki demeçleri

Spor ve Gençlik-7 Aylık Vilâyet bütçesi-Yol işleri - İlk öğretim davasında yeni teşebbüsler - Belediye ve Ticaret işleri

Sayın Valimiz Burhaneddin Teker, kendilerini makamında ziyaret eden bir yazarımıza Vilâyet işleri hakkında kıymetli beyanatta bulunmuşlardır. Valimizin bu demeçlerini aynen yazıyoruz:

Spor işleri

Dün Şehreküstü kulübünde tertip edilen bölge tiriyaatlon birinciliği müsabakasında bulundum. Gaziantep gençliğinin spor işlerindeki yakın ilgi ve üstün başarısı beni çok mütehasşıs etti. Gençlikte gördüğüm bu canlılık ve temiz heyecan, bunlara yardım için elden gelen fedakârlıkları yapmak arzularını doğurdu. Mükemmel bir hâlede binlerce bir kız spor

Sayın Valimiz iş başında edeceğiz.

Yol işleri

Hava meydanından artan para ile hava meydanı yolu (Arkası sayfa 2 de)

Memleketimizden

Amerikadan Otomobil, Radyo ve

Ankara, (Hürriyet) Devlet sanayi müesseselerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Amerika ve İngiltere'de bulunan Türk heyetinden yeni haberler geldi. Her iki dost memleketimizden muhtelif mübâyalar yapılmış ve Amerika'dan otomobil, radyo ve diğer malzeme Amerika'dan Şubat ayında mühim partiler halinde ithalat malzemesi olarak gelecektir. Gelecek arasında devlet ihtiyacı olanlar bulunduğu tuncara alt mühim mal da vardır. İlk de, otomobil, kamyon, dek parçaları, radyo, boya, muhtelif menşu demir, çelik, kâğıt beklenmektedir. İngiltere, kurulum aralayan kimya sanay

EK 2. Cumhuriyetin 16. Yılında Gaziantep vilayeti hakkında imar, ziraat ve kültür işleri (Gaziantep Gazetesi 29 ilkteşrin 1939)

Cumhuriyetin 16 ıncı Yılında Gaziantep Vilâyeti

İmar, Ziraat ve Kültür işleri

Çalışkan ve değerli valimiz **Ş. Cevat Uluar** iş başında
(Sağa 1 den döndü)

Ayrıca Nafia vekâletince İlahiye—Kilis ve İlahiye—Hama arasında dört mükmün köprü inşa inşaatına da bu sene başlanmıştır.

Köylerde yol saferberliği

Bu sene hasat mevsiminden itibaren üzerine sonbaharda bütün vilâyet dahilinde ammal yol saferberliği yapılmış, köyleri kaza ve nahiyelere ve birbirine bağlayan yolların köy karmasına göre inşa ve tamirine başlanmıştır. Yol işleri, kaza kaynakları ve nahiyeler müdürlükleri tarafından sıkı bir takip ve tetkik tabii tutulmuştur. Bu hamlede köylülerden kaza ve nahiyelere giden yollar dört tekerli vasıtaların geçmesine müsait bir hale kılınmıştır.

Köy kanunu tatbikatı

Köy kanununu imar ve köylüye yükseltmek maksadıyla tedvin edilmiş olan köy kanununun tatbikatına da bu sene çok ehemmiyet verilmiş, bu kanunun hükmüne ahenk üzere kanunla temin edilmiş olan idareler tatbikatı için bir kontrol tabii tutulmuştur. Köy kanununun bakiyle tatbiki için gündelik merkez karesinde bir köy müfettişliği idare takarrür etmiştir.

teşkilâta bağlanacaktır.

Ziraat Mücadeleni

Vilâyetimizin mükmün bir serret kaynağı olan bağlanmadaki bağ hastalıklarıyla mücadele yapılmış ve çok iyi neticeler alınmıştır. Ayrıca İpek ve domuz, sığır mücadelenine de devam olunmuştur.

Emniyet ve Asayiş

Vilâyet dahilinde bütün sene içinde Emniyet ve asayiş çok iyi görünüş, vatandaşlığına huzur ve sükun içinde çalışmaları inkamının olmuştur.

Maarif İşleri

İlkokullar

Vilâyetimiz maarif işleri 16 Cumhuriyet yılında fevziî takvifatı kaydetmiştir. Muallim kadrosu ve mektep sayısı değişmediği halde bu sene ilk okullara kaydedilen yeni talebe 1500 e ulaşmıştır. Vilâyetimiz verilen 22 öğretmen gelmiş, varlıkları başına gönderilmiştir. İkinci teğrin içinde yirmi iki öğretmen okula da tedricata başlayacaktır. Eğitim okullarına devam edecek talebe ile ilkokullar mevcudu bu sene uz hini olacaktır.

Yine bu sene içinde Feszipaya, İlahiye, ilkokulları inşaatı ikmal edilmiştir. 928—929 ders yılında beş sınıflı

EK 3. Ali Akif İyidoğan'ın el yazısı ile yazdığı Tercüme-i Hal Kağıdı (TBMM Arşivi, VIII. Dönem, ŞDN: 1422).

Olumluk (Kısaca)

Mektebi Mülkiye (Tıbbi Tıp Fakültesi okulundan) den 1330 (1914) ta meşhur olmuştur. Dahiliye meslekine intisap etmiş, meşhur şairin Mahall-i idarede müdürlüğünde ifa ederek sonra da dairede şef, müdür muavini olmuştur; Anadolu'ya iltihaktan sonra Tamsun ticaret müdürlüğünde 1923 ta Dahiliye nahiyesi umum müfettişi müdürliğinde, Mahall-i idarede umum müdürlüğünde bulunmuş, 927 de Paris'te toplanan idare ilimler kongresinde memleketini temsil etmiş; Ankara şehir emniyeti nahiyesinde bulunmuş. 1928 ekim ayında Zonguldak valiliğine, 1930 ağustosunda Dahiliye nahiyesi nüfus işleri umum müdürlüğüne, 1932 agustosunda Gazi Antep valiliğine, 1935 ta birinci def'a Afyonkarahisar valiliğine, aynı yılın Eylülünde Kars valiliğine 1939 da ikinci def'a Sivas valiliğine 1942 Nisanesinde Manisa valiliğine ve aynı yılın Haziran'da son defa Seyhan valiliğine atanmış dört sene iki ay Adana'da hizmetten sonra 8inci dönem genel seçimlerinde Kars'tan millet vekilliğine 133.528 oyla seçilerek 5/8/1946 da Meclis'e katılmıştır.

EK 4. Hüseyin Hüsnü Çakır'ın Tercüme-i Hal Kağıdı (TBMM Arşivi, ŞDN Dosya:192)

Kısa tercüme-i hal

1892 de Hopede doğdum ilk ve yedi senelik tahsilimi Trabzonda yaptım.1913 de Mülkiye mektebini bitirdim umumî harbe kadar Maliye Nazaretinde ve Divanı Muhasebatta,undan sonra Trabzon Vilâyeti mektubî kalemi mümeyyizliğinde çalıştım.1919 senesinde Tirebolu Kaymakamlığına tayin oldum 1923 senesine kadar Tirebolu,Giresun,Yusufeli,Bayburt Kaymakamlıklarında Mülkiye Müfettişliğinde Ardahan,Olti mutasarrıflıkları vekaletlerinde bulundum.1923 de Gaziantep Vâililigine tayin olundum.1923 den 1925 sonlarına kadar Gaziantep,Ordu Vâililiklerinde çalıştım mezkur sene Kânunu evelinde tahvil edildigim Tokat valiligine hususî mazeretlerim hasebile gide-medigimden istifa ettim.1926 Temmuzunda Şeker inhisarına Teftiş Heyeti Reisi sıfatile intisab ettim o tarihten Şeker ve Petrol inhisarlarının ilgası tarihi olan 1930 senesi Eylülüne kadar Teftiş Heyeti Reisi,Müddür muavini ve nehayet Müddür olarak vazife gördüm.Şeker ve Petrol inhisarlarının ilgasını müteakip Tütün inhisarında Maliye Baş Mürakıplığına ve 1932 senesi başında Tütün inhisarı umum müdürlüğü vekaletine ve mezkur sene Haziranda birleştirilen inhisarların Umum Müdürlüğüne tayin kılındım.İzmir Saylavı sıfatile Büyük Kamutaya iltihak etdigim 1 Mart 1935 tarihine kadar mezkur vazifede çalıştım.Fransızca'yı az çok okur ve anlarım.Basılmış eserim yoktur.Evliyim.Uç çocukum vardır.

EK 5. Rauf Cavit Kınay'ın Tercüme-i Hal Kağıdı (İçişleri Bakanlığı Arşivi, ŞDN:1270)

20

S I C I L

Adı ve sanı : Rauf Cavit Kınay

Babasının adı ve sanı : Mehmet efendi

Anasının adı : S a a d e t

Doğduğu yer (Bulgaristanda) Hasköy

Doğduğu tarih : 1318

Milliyeti : Türk

Nüfus siclinde kayıtlı olduğu yer : Bursa .

Devlet işine girdiği tarih : 1/Teş.sani/338

TAHSİLİ

Bulgaristanın Hasköy mektebi rüşdisiyle Bursa Sultanisinde ve muahharan mektebi mülkiyede - ikmalî tahsil ederek Rüşdiden aliyyülale ve - Sultanide ala derecelerden şehadetname ve mektebi mülkiyeden şehadetnamesinin derdesti tanzim olduğuna dair vesika almıştır .Türkçe ,Fransızca ve Bulgarca tekellüm eylediği tercümei - halinde muharrerdır .

Sicil belgisi gerektirir

EVRAKI T.C.İSTİLAHAT GÖRE TANZİM EDİLDİ

Vesikasının		
Cinsi	No.	Tarihi
N.T.S.		18 Temmuz 338
Rüşdi Ş.S.		24 Haziran 328
Sultani Ş.S.		26 Nisan 339
M.M.Veska sı sureti		18 Temmuz 338

Konuştuğu ecnebi lisanları : Fransızca , Bulgarca

Derecesi :

Adı : Rauf Cavit Bey

Sicil No. 1270

20. maddelerine göre T. C. İstihale

Şahsına ait devri yapılmıştır.

Evlâk Sâit — Ankara

EK 6. Burhaneddin Teker'in 1945 yılında ilköğretimde göstermiş olduğu başarısından dolayı almış olduğu takdirname (İçişleri Bakanlığı Sicil Arşivi Dosya No: 1636)

4

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Zatîşleri Gn. Md.
2. Ş. Md. Sicil
Sayı

Mükâfat Fişi
~~MEZAKKURUSU~~
Adı ve Soy adı: Burhanettin Teker
Kısım No. : I
Sicil No. : 1636

MEMURİYETİ	Cinsi	S E B E B İ	BELGENİN		
			Cinsi	No.	Tarihi
Gaziantep Valisi	Takdir.	1945 yılında ilköğretim alanında gösterdiği olağan üstü gayret ve mesaiden dolayı Milli Eğitim Bakanlığınca takdir edilmiştir.	Millî Eğitim Bakanlığı Tah:	13332	26/6/946

Yukarıda tafsilâtı yazılı zatîşinin sicile kaydı gerekmektedir.

21/10/924

Şef v. Mümeyyiz Memur

Kaydediniz

SICILE KAYDEDİLE

EK 7. İçişleri Bakanlığı Sicil Arşivinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Valiler	Başlangıç Yılı	Bitiş Tarihi	Maaşı
Hüseyin	14.T 1922	27.05.1925	-
HüsnüÇakır			
Rıfat Talat Öncel	24.06.1925	24.07.1930	6000-8000
Nazmi Toker	24.07.1930	18.07.1932	8000
Ali Akif İyidoğan	18.07.1932	20.06.1935	9000
Ali Rıza Çevik	27.07.1935	20.02.1939	9000-10.000
İbrahim Şefik	27.02.1939	04.06.1939	9000
Bicioğlu			
Mehmet Cavit	16.06.1939	02.041941	9000
Ünver			
Burhanettin Teker	26.04.19941	20.08.1945	9000-10.000
Ahmet Raif Tek	19.09.1945	06.08.1949	8000-9000
İhsan Ecemiş	06.08.1949	13.02.1950	9000
Rauf Cavit Kınay	13.09.1950	25.07.1951	12.500

**Ek 8. Vilayet Umumi Meclisi Açılışında Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik'in Söylevi
(Gaziantep Gazetesi 19 Şubat 1937)**

**Vilâyet Umumî Meclisi 6 Şubat Salı günü saat 15
te Sayın İlbayımızın Değerli Söylevile açıldı**

Vilâyet umumi meclisi geçen sene 1 Mart 1937'de toplanmak kararla dağılmıştı. Vilâyet bütçelerinin vaktında tetkik ve tasdikinin bitirilerek mali sene başarılarına yetiştirilmesini temin için Dahiliye Vekâletince bütçelerin Nisan iptida sında Vekâlette bulundurulması istenildiğinden meclisin daha evvel toplanması muvafık görülmüş, bu hususta bir karar almak için meclis fevkelâde olarak toplantıya çağırılmıştır.

15 Şubat saat 14'de fevkelâde olarak toplanan meclis umumi, adı içtimalı 16 Şubatla yapılmasına karar verdiğinden 16 Şubat 1937 saat 15'te bu sene yapılan meclis salonunda Sayın İlbayımız Rıza Çevik'in baş kanlığında toplanmıştır.

Toplantıda Umumi İnceleme üyelerinden başka şehrimizde bulunan Mülkiye baş müfettişi Hüsnü, Cümhuriyet müddetumumisi Öztunç, Defterdar Namık Pekergin, Mehtapçı Vehbi Kabraman oğlu, Maarif müdürü Cemil Gökdeniz, Sıhhat müdürü Doktor Nafiz Geçer, Nafia müdürü Şükrü, Ziraat mücafele müdürü Fazlı Danışman, Gazetemiz Müdürü de hazır bulunuyordu.

Meclis ekseriyetinin mevcut olduğu anlaşıldıktan sonra İlbayımız Rıza Çevik şu kıymetli söylevlerle meclisi açmıştır:

İlimiz genel kurulunun dördüncü devre üçüncü toplantısını huzurunuzla ve fevkelâde toplantınızda verdiğiniz karar üzerine bugün açıyorum.

Bu toplantı devresinde sizleri en çok ilgilendirecek işimiz bütçemizin hakiki gelirlerle dayanan ve teşahhüllerini vaktında yapmağa kabiliyeti olan bir mevcudiyet halinde tanzim ve tevizidir.

Muhasebe ve Daimî Encümeniniz Bütçenin hayali olmamasına çok çalışmış ve la-yihada da arz edileceği üzere maksada en yakın olduğuna kanaat getirdiği bir eser sunmuştur.

Bu Bütçenin geçen seneden hemen farkı yok gibidir. Ancak yol vergisinden gayri varidat 935 hesabı katısı esaslarına göre konulmuş ve geçen sene alacaklı Vilâyetler sırasında Mahiyeden alınması icabeden vergi farkları Meclisin 934 yılı Haliye tahsilâtını ve Maliye Vekâletinin ise yekûn tahsilâtı esas tutması yüzünden noksana düşmüştür. 935 Tahsilâtının

**Sayın İlbayımız
RIZA ÇEVİK**

sabıkından noksan olması 937 Bütçesinin de 936'dan daha az olarak tanzimine sebebiyet vermiştir.

936 Haziranında başlanan Arazi tahriri muvaffakiyetle ilerlemekte ve atı için iyi bir varidat farkı vadetmekte ise de bu yıl kesbi katiyet eden cüzûamlar mahdud olduğundan bütçeye fazla bir yardım temin etmemiştir. Arazi tahriri için mevcut komisyonların muayyen müddet zarfında işi intace kı-fayetsizliği görüldüğünden yeni komisyonlar ihdasının teminine ve nihayet Haziran 938'e kadar bu işin intacına çalışmak-tadır. Bütçe ile alakadar olan ve muvazi yürümesi yüce Vekâletin emri iktizasından bulunan muhtelif şubelerimizin beş senelik programı da bu toplantıda hemen neticelenmesi gereken işler sırasındadır. Bu itibarla bütçe ve program mü-zakerelerinin kısa bir zaman-da bitirilmesini, muvaffakiyet-leriniz hakkındaki temennileri-me ekliyerek sizleri tekrar selâmlarım.

Bundan sonra riyaset divanı seçimine geçilmiş, Doktor Abdülkadir Göksel'in teklifi üzerine Muhtar Göğüş reis vekâletine, Nafi Er-kılıç ve Bekir Aksoy sek-reterliklere ittifakla seçil-mişlerdir.

Daha sonra Nafi Er-kılıç vilâyetin izahnamesini okumuş; Muhtar Göğüş söz alarak, geçen sene büt-çesinin rakanı ilbarile da bu mütevazı olmasına rağmen hususî idarenin yürüyüşü nokta-i nazarından mesut bir sene olduğunu, daha evvelki senelerde olduğu gibi hususî idare başında bekliyen alacaklı müteah-hitler, masaf için sıxılanan memurlar görülmeyişini ve bu yolda devam edildikçe Hususî idarenin gelecek se-

nelerde daha verimli olacağını izah ederek Sayın İlbayımıza teşekkür etmiş ve izahnamenin aynen kabulünü teklif etmiştir.

İzahname aynen kabul edilmiş, Vali Rıza Çevik, gösterilen itimattan dolayı meclise teşekkür ederek istikbal hakkındaki dilekleri yerine getirmeğe çalışacağı, demiştir.

İzahnamenin kabulünden sonra Daimî encümen-inin mütealenamesi okunmuş ve bu da aynen kabul edilmiştir. Daha sonra encümenler intihabına geçilerek geçen senelerden farklı olarak bir de program encümeni lüzumu ileri sürülmüş ve bu encümenin seçilmesi muvafık görüldükten sonra seçime başlanmıştır.

İc işleri encümenine, Doktor Abdülkadir Göksel (Antep) Serif Sayın (Nizip), Sadık Abaloğlu (Pazarcık) Bütçe encümenine, Muhtar Göğüş, Nafi Er-kılıç, Naci Dal (Gaziantep), Münire Kınacı (Nizip), R. İ. Çakmur (Kilis)

Bayındırlık encümeni-ne, Şevki Tathicioğlu (Nizip), Süleyman Sarı (İslâhiye) Mahmut Tolunay (Kilis) Bahtıyar Patpat (İslâhiye)

Kültür encümenine; Hüseyin İnci (Antep), Nimet Oğuz (Nizip), Ahmet Aksu (Pazarcık), Semire (Kilis)

Sağlık encümenine, Bekir Aksoy (Antep) Abdül-kadir Salih (Kilis), Fehime Ünver (Antep), Hüseyin Büyük Beşe (Pazarcık)

Program encümenine, Muhtar Göğüş (Antep) Şevki Tathicioğlu (Nizip) Bahtıyar Patpat (İslâhiye) Ahmet Aksu (Pazarcık), Mahmut Tolunay (Kilis) ittifakla seçildiler.

Daha sonra gelen keatlar okunarak meclis azâsından bu sene vefat eden Halil Şahabın yerine Pazarcık'tan Ahmet Aksuyun geçirilmesi hakkındaki Pazarcık kaymakamlığının tezkeresi okunarak aynen kabul olundu. Diğer keatlar alt oldukları encümenlere verildi.

Büyüklerimize tazim tel yazıları çekilmesi hakkında Bahtıyar Patpatın teklifi ittifakla kabul olundu. Halil Paksoyun ruhuna hürmeten bir dakika sükût edildi. Pazartesi ve perşembe günleri saat 15'te toplanmak kararla birinci toplantıya son verildi.

Ek 9.Nazmi Toker'in Seçim Mazbatası(TBMM Arşivi, ŞDN:1079)

Kayseri Vildyeti Kayseri Dairel intihabiyesi Heyeti teftişiyesi		Kazanılan reylerin miktarı																		Reylerin yekünü		Mebus- ların adı	Rey miktarı
Namzet isimleri		Kayseri	Devlet	Enyan	İncesu	Pınarbaşı	Ürgüp													Pakama	Yazı ile		
Faik Baysal	✓	236	139	95	49	112	55													686	Altı yüz sek- sen altı	774	6
Reşit Özsoy	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Sadettin Serim	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Ahmet Hilmi Kalaç	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Salih Turgay	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Nazmi Toker	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Suat Hayri Ürgüplü	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6
Ömer Taşoğlu	✓	236	139	95	49	112	55													686	" "	774	6

Intihabı Meb'usan kanunıyla onun bazı mevadını muaddil kanunun tayin ettiği usul ve gerat dairesinde Kayseri vildyeti Meb'usan olundukta yukarıdaki cetvelde yazılan zevatın her birinin isimleri hizasında gösterilen miktarda rey aldıkları anlaşıldığından bütün safahatı ve derecatı kanun ahkâmına ve usulüne tamamiyle mutabık olarak cereyan ettiğini mübeyyin bu mazbata (II) nüsha olarak

Kayseri Heyeti Teftişiyesi Reisi

Azasi

Azasi

Kayseri Vildyeti Idare Hey'eti Reisi

Bu mazbata muht

Aza

Namzetlerin doğdukları yer ve tarihi	Namzetlerin nüfusta mukayyet oldukları yer	Memuriyet veya san'a	Ervelce meb'us olup olmadığı	Teşkilatı esasıyla kanununun 11 ve 12 nci maddelerine ve intihap kanunıyla müzeyyelâ- tına nazaran manli intihap halleri olup olmadığı	Intihabı hakkında bir güna şikâyet vaki olup olmadığı	Mülâhazat
1886 Pirzerin	Pirzerin	Eski Kay- seri mebu- su	Mebus	Yoktur.	Yoktur.	
1884 İstanbul	İstanbul	" "	"	"	"	
1889 İstanbul	"	" "	"	"	"	
1888 Kayseri	Kayseri	" "	"	"	"	
1896 Bosna	Bosna	" "	"	"	"	
1291 İstanbul	İstanbul	Sivas Vali- si.	Değil	"	"	
1319 Ürgüp	Ürgüp	Avukat	"	"	"	
1887 Kayseri	Kayseri	C.H.P. il- yönkurul üyesi	"	"	"	

Ek 10. Nazmi Toker'in Tercüme-i Hal Kağıdı (TBMM Arşivi, ŞDN Dosya:1079)

Kısa tercüme-i hal

1892 de Hopede doğdum ilk ve yedi senelik tahsilimi Trabzonda yaptım.1913 de Mülkiye mektebini bitirdim umumî harbe kadar Maliye Nazaretinde ve Divanı Muhasebatta,undan sonra Trabzon Vilâyeti mektubî kalemi mümeyyizliğinde çalıştım.1919 senesinde Tirebolu Kaymakamlığına tayin oldum 1923 senesine kadar Tirebolu,Giresun,Yusufeli,Bayburt Kaymakamlıklarında Mülkiye Müfettişliğinde Ardahan,Olta mutasarrıflıkları vekaletlerinde bulundum.1923 de Gaziantep Vâililğine tayin olundum.1923 den 1925 sonlarına kadar Gaziantep,Ordu Vâililiklerinde çalıştım mezkur sene Kânunu evelinde tahvil edildigim Tokat valiliğine hususî mazeretlerim hasebile gide-medigimden istifa ettim.1926 Temmuzunda Şeker inhisarına Teftiş Heyeti Reisi sıfatı ile intisab ettim o tarihten Şeker ve Petrol inhisarlarının ilgası tarihi olan 1930 senesi Eylülüne kadar Teftiş Heyeti Reisi,Müdür muavini ve nehayet Müdür olarak vazife gördüm.Şeker ve Petrol inhisarlarının ilgasını müteakip Tütün inhisarında Maliye Baş Mürahipliğine ve 1932 senesi başında Tütün inhisarı umum müdürlüğü vekaletine ve mezkur sene Haziranda birleştirilen inhisarların Umum Müdürlüğüne tayin kıldım.İzmir Sayılavı sıfatı ile Büyük Kumutaya iltihak etdigim 1 Mart 1935 tarihine kadar mezkur vazifede çalıştım.Fransızcaı az çok okur ve anlarım.Basılmış eserim yoktur.Evliyim.Uç cocugum vardır.

Soy adı	<i>Toker</i>	Meslek ve meşgulyeti	<i>Askerlikte, jandarm Vâililikte.</i>
Babasının ve anasının adı	<i>Meimet Levket. Ayşe.</i>	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuş	<i>Evli. Beşer. 3 çocuk.</i>
Doğduğu yer	<i>İstanbul.</i>	Seçimden evvelki son memuriyeti	<i>İzmir Vâililiği</i>
Oturduğu yer	<i>Ankara.</i>	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	<i>1291. (1875)</i>	Seçim mazbatasının tarihi	<i>26/3/1939.</i>
Tahsili	<i>Hırbıye mektebi</i>	Kaç rey ile mebusluğa seçildiği	<i>686.</i>
Bildiği diller	<i>Fransızca</i>	Mazbatasının Meclis Genel Heyetine tasdik tarihi [*]	<i>10.4.1939</i>
Nede ihtisarı olduğu	<i>Yoktur.</i>	Meclise iltihak tarihi	<i>3 / Aralık / 1939.</i>